

Yeni Aryan Çağı:
Dünyanın Hindistanlaşması
ve Kadim Savaş

Evanjeliclerin Truva Atı
İsrail: Velâyet-i Mesih

Büyük Türkiye Arayışı

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

KASIM 2024

*TAHA ÖZHAN *AHMET ÖZCAN *RAMAZAN YILDIRIM
*ABDULLAH MİROĞLU *KEMAL ÖZTÜRK *ADNAN BOYNUKARA
*MEHMET FATİH ARSLAN *ÖMER FARUK BİRPINAR
*CENGİZ SÖZÜBEK *AYŞE DOĞU *SEVRANUR YETKİN
*TURAN KIŞLAKÇI *BİLAL TOPRAK *BEKİR GÜNDOĞDU
*İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ *FRANCIS P. SEMPA *AGATHE DEMARAİS

Dergi Adı: Kritik Bakış

Sayı: Kasım 2024

Yayın Periyodu: E-Dergi

Yayın Türü: Siyaset, Jeopolitik, Felsefe

Yayın Ekibi

Genel Yayın Yönetmeni: Ahmet Özcan

Sorumlu Müdür: Bekir Gündoğdu

Yayın Danışmanı: Ramazan Yıldırım

Editörler:

Cengiz Sözübek

Cüneyt Güven

Abdullah Miroğlu

Yavuz Aslan

Ali Karakuş

Sanat Yönetmeni: Serkan Sarıkaya

Grafik-Tasarım: Abdullah Başığit

Sosyal Medya yönetmeni: Nezir Doğan, Ömer Gündoğdu

Redaktör: Ayşe Doğu

Katkıda Bulunanlar:

Meliha Çelik

Sevranur Yetkin

Yaren Gündoğdu

Yusuf Arslan

M. Akif Yıldırım

Ahmet Özgür Mut

Berhan Altaş

Sena Balkan

Mustafa Ekici

Çevirmenler:

İngilizce: Ali Karakuş, Yavuz Aslan

Almanca: Meryem Ferah

Arapça: Aşur Çuha

Fransızca: Seda Nur

İspanyolca: Yasin Demir

Yayın ve İletişim Bilgileri

Yayıncı Kuruluş: Sencer Ajans

Yayın Yeri: İstanbul

E-posta: kritikbakisdergi@gmail.com

SOSYAL MEDYA HESAPLARI:

YOUTUBE:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

X:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

ALM : @kritikbakis_de

FR : @kritikbakis_fr

AR : @kritikbakis_arp

İNSTAGRAM:

TR : @kritikbakis

ALM : @kritikbakis_de

ENG : @kritikbakis_eng

FR : @kritikbakis_fr

AR : @kritikbakis_arp

WHATSAPP:

Kanalı Görüntüle

TELEGRAM:

Kanalı Görüntüle

FACEBOOK:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

İÇİNDEKİLER

Kritik Bakış

<u>TAHA ÖZHAN</u>	<u>AMERİKA'DA DEJA VU: TRUMP 2.0</u>	<u>02</u>
<u>AHMET ÖZCAN</u>	<u>YENİ ARYAN ÇAĞI: DÜNYANIN HİNDİSTANLAŞMASI VE KADİM SAVAŞ</u>	<u>07</u>
<u>RAMAZAN YILDIRIM</u>	<u>EVANJELİKLERİN TRUVA ATI İSRAİL: VELÂYET-İ MESİH</u>	<u>15</u>
<u>ABDULLAH MİROĞLU</u>	<u>AMERİKAN ASKERİ-ENDÜSTRİYEL KOMPLEKS VE SONU GELMEZ SAVAŞLAR</u>	<u>17</u>
<u>KEMAL ÖZTÜRK</u>	<u>TRUMPİZM</u>	<u>23</u>
<u>ADNAN BOYNUKARA</u>	<u>BÜYÜK TÜRKİYE ARAYIŞI</u>	<u>25</u>
<u>MEHMET FATİH ARSLAN</u>	<u>DEİZMİN VE SEKÜLERLEŞMENİN SEBEBİ "SİYASAL" İSLAM MI?</u>	<u>29</u>
<u>ÖMER FARUK BİRPINAR</u>	<u>OSMANLI'YA İSYAN EDEN BİR DEVRİMCİ: GOTSE DELÇEV</u>	<u>32</u>
<u>CENGİZ SÖZÜBEK</u>	<u>MOSHE YA'ALON İLE SÖYLEŞİ</u>	<u>37</u>
<u>AYŞE DOĞU</u>	<u>BATILI SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN İSTANBUL</u>	<u>42</u>
<u>HAFIZA ODASI</u>	<u>II. ARABİSTANLI LAWRENCE OLAYI/ TOPLUMSAL TARİH-EKİM 2001</u>	<u>51</u>
<u>SEVRANUR YETKİN</u>	<u>AYLAN BEBEK VE UNUTULAN SURİYE DRAMI</u>	<u>54</u>
<u>TURAN KIŞLAĞI</u>	<u>YENİ YÜZYILDA TÜRKİYE'NİN ZİYA GÖKALP'İ KİM OLACAK?</u>	<u>56</u>
<u>BİLAL TOPRAK</u>	<u>TARİHİ DÖNEMLENDİRME PROBLEMİ VE İNSANLIĞIN EN UZUN ÇAĞI</u>	<u>59</u>
<u>KRİTİK BAKIŞ</u>	<u>PROF. DR. EROL GÖKA İLE SÖYLEŞİ</u>	<u>61</u>
<u>FATİH ZENGİN</u>	<u>MEDİNE'DEN GAZZE'YE POZİTİF BOYKOTUN İMKÂNI</u>	<u>71</u>
<u>BEKİR GÜNDOĞDU</u>	<u>İRAN DAHA NE KADAR ÇİRKİNLEŞEBİLİR?</u>	<u>74</u>
<u>İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ</u>	<u>BAŞARISIZ DARBEÇİ; TALAT AYDEMİR'İN HATIRALARI</u>	<u>77</u>
<u>FRANCİS P. SEMPA</u>	<u>OTOKRASİYE KARŞI KÜRESEL HAÇLI SEFERİ ÇAĞRISI</u>	<u>80</u>
<u>AGATHE DEMARAİS</u>	<u>AVRUPA TEKNOLOJİ YARIŞINI NEDEN KAYBEDİYOR?</u>	<u>82</u>
<u>KRİTİK BAKIŞ</u>	<u>BRICS ÜYELERİNİN AMACI ABD İLE ÇATIŞMA DEĞİL</u>	<u>84</u>
<u>TONY LENTINI</u>	<u>ABD SAVUNMA BAKANLIĞI'NDAN YENİ YÖNERGE: VATANDAŞLARI ÖLDÜRME YETKİSİ</u>	<u>85</u>
<u>HAFIZA ODASI</u>	<u>LİVA-EL İSLAM DERGİSİNDE ENVER PAŞA'NIN YAZILARI</u>	<u>87</u>

AMERİKA'DA DEJA VU:

TRUMP 2.0

TAHA ÖZHAN

www.kritikbakis.com

Trump, Amerikan siyasal tarihinin en çarpıcı geri dönüşüne imza attı.

ABD seçimlerinin bir “değişim seçimi” olmasının Amerika ve dünya için ciddi sonuçları olacak. Elbette önümüzdeki yıllarda ortaya çıkacak manzara sadece 5 Kasım günü ortaya çıkan değişimle şekillenmeyecek. Ancak 5 Kasım hem dünya hem de Amerika için hali hazırda yaşanmakta olan sorunların ve krizlerin ivmesini artırabilir. Trump'ın ilk dönemindeki çalkantılı başkanlık süresinin de bugüne fazlaca bir şey söylediğini söylemek zor. Zira Trump, nevi şahsına münhasır bir karakter olarak, kendi doğrularının ve fanatizminin her zaman ana hareket ettirici güç olacağını farz etmek gerekiyor.

Amerikan seçimleri Trump'ın zaferiyle sonuçlandı. Seçimler her zaman iktidar değişimi odaklı değildir. Değişim ihtiyacı bir çok seçimde ortaya çıkabilir. Ancak bu ihtiyaç değişimin hayata geçmesi için yeterli olmaz. Değişim, seçimlerde ancak onu taşıyacak ya da sahip çıkacak aktörü varsa hayata geçer. Böyle bir taşıyıcı aktör ya da zemin ortaya çıktığında; seçimin sonucuna yönelik ciddiye alınacak bir tartışma ya da tahmin sancısı da varsa o seçim bir "değişim" seçimidir. Amerika 1951'deki Anayasa değişikliği ile başkanın süresini iki dönemle sınırlamasıyla, "iktidar değişimini" ilan edilmeksizin 8 yılda bir gerçekleşmesi beklenen bir paterne de dönüştü. Çoğu zaman da bu döngü siyasal ve toplumsal bir kural gibi çalıştı. Sekiz yılın ardından aynı partiden farklı bir ismin kazandığı, yani değişimim gerçekleşmediği, tek seçim 1988'de George H.W. Bush'la gerçekleşti. Bush, adeta teamülü bozmanın cezasını ikinci döneminde seçilemeyerek ödedi. Değişim kazandı yine. 2024 seçimlerin de en baştan hem de 11 Ağustos 2020'de bir "değişim seçimi" olacağı belliydi. Zira bu tarihte, tercih edildiği için değil mecbur kaldığı için aday gösterilen Biden, siyasal renksizliği ve vizyonsuzluğuyla Demokratlar için yeterince sorunlu bir aday değilmiş gibi yardımcı olarak kendisine siyasal varis olabilecek, sahici ve liderlik özelliği olan bir isim seçmek yerine apolitik bir liberal prospektüs ürünü olan Harris'i seçti. Bu kararlar, daha seçilmeden, sağlık sorunları nedeniyle 2024'ü bile çıkaramayacağı ayan beyan ortada olan Biden'ın, sadece kendisinin değil Demokratların da 2024 seçimlerinde havlu atacağı ve değişim yaşanacağı ilan edilmiş oldu. 2020 seçim sonuçlarını kabul etmeyerek, tabanına tahtan cebren indirilmiş lider duygusunu transfer eden Trump da Kasım 2020'de 2024'ün kampanyasını başlattı.

Trump 2020-24 arasını aktif bir kampanya ile geçirirken, Biden ve Demokratlar fiilen siyasi sahnede paifizme gömüldüler. Biden'ın sağlık sorunlarından dolayı yaşadığı idrak zafiyeti, adeta Demokrat partinin tamamına metastaz yapan bir demans haline dönüştü. Sonuçta 5 Kasım günü ortaya çıkan sonuç şaşırılacak değil beklenen sonuçtu. Bu neticenin açıkça telafuz edilememesinin en önemli iki sebebi Trump'ın "dengesizliklerinin", Demokratların siyasal çaresizliklerini örtecek kadar kontrolsüz olmasıyla seçim kazanmak için gerekli ekonomik göstergelerin oldukça iyi olmasıydı. Seçimin onlarca farklı dinamik, tarihsel siyasal ve toplumsal kırılmalıklar, ekonomik zemin ve Amerika örneğinde güçlü âdem-i merkeziyetçiliğin ürettiği müstakil sorunlar ve talepler üzerinden şekillendiği ortada. Ancak bütün bu unsurların büyük bir kısmı zaman zaman dönüştü de her zaman varlardı. Önemli olan bu unsurların, bir seçim sırasında, tarifsiz bir şekilde bir istikamete yönelerek değişim duygusunu oluşturmasıdır. 2024 seçimleri öncesi böylesi büyük bir dalgaya bile gerek kalmadı. Zira fiziksel olarak herhangi bir görevi yerine getiremeyecek kadar idrak zafiyeti içerisinde olan, siyasal olarak hiçbir başlıkta ciddiye alınacak (doğru ve yanlıştan bağımsız) vizyonu olmayan

Biden'in varlığı değişimi tek seçeneğe dönüştürdü. Değişim duygusu bir kez oluşmaya başlayınca, Amerika gibi seçmen iradesinin iktidara yansımaları engelleyen anti-demokratik seçim düzenine rağmen, durdurulmasının pek mümkün olmadığı bir kez daha görüldü. Trump, Amerikan siyasal tarihinin en çarpıcı geri dönüşüne imza attı. Sadece beş ay önce mahkeme salonunda onlarca suçtan dolayı hüküm giyen ilk başkan olmasını, Amerikan tarihinde 130 yıl sonra ilk kez başkanlığı kaybedip ara verdikten sonra tekrar Beyaz Saray'a giren ilk isim olarak taçlandırdı. Yine 2016'da ve 2020'de olduğu gibi zırvaya ulaşan söylemleri sonuna kadar kullandı. Ama bu sefer farklı olarak iki önemli dinamik kampanyasını şekillendirdi. Bunlardan birincisi, bütün radikal ve absürt söylemlerine rağmen temel ekonomik önermeleri ve savaflara karşı aldığı kendi içerisinde tutarlı pozisyonun faydasını gördü. Hatta Biden ve Harris'in cesaret edemedi adımlar da attı. İlk kez bir seçim kampanyasında bir başkan adayı, Müslüman seçmene doğrudan ve açık bir şekilde hitap etti, sözler verdi. Ekonomi ve bazı toplumsal meselelerde, ironik bir şekilde, "aklı selimi" Trump temsil etti. Üstelik bunu da kampanyasının sloganı yaptı: "Fazla bir şey istemiyoruz. Asgari akli selim". Gerçekten de toplumsal hassasiyetlere ve akla hitap edecek bir siyasal dili yakaladı: "Erkek erkektir, kadın kadın. Yasadışı göç durmalı. Hayat pahalılığı çok fazla. Savaş istemiyoruz..."

Trump'ın ikinci ve en güçlü kaldıracı ise Demokratlar oldu. Demokratlar bir seçimi kaybetmek için ne yapılması gerekiyorsa hepsini yapmayı başardılar. Aday krizi, hayatında ilk kez Amerikan seçimlerini izleyen ve ilk kez Seçiciler Kurulu'nun ne olduğunu anlayanların bile hızla fark ettiği kritik iki eyalette savaş karşıtı, İsrail karşıtı ve Müslüman oyunun rahatlıkla seçim kaybettirebileceği, hatta kesinlikle bu kesimleri belli ölçüden kazanmadan seçimde Demokratların şansının olmayacağı gibi temel başlıkların tamamında yanlış tercihlerde bulunan felç olmuş bir Demokrat parti, Trump'a hizmet etti. Amerikan net elit doğurganlık düşüşünü tek seferde özetleyen "1976'dan beri ilk kez içinde Bush, Clinton ve Biden'ın isminin yarışta olmadığı" bir seçimde, Demokrat parti belki Biden'ın ismini son anda yarıştan çıkardı ama seçime Biden hayaletiyle girmek zorunda kaldı. Sonuçta seçmen, Biden hayaleti yerine daha gerçekçi görünümün Trump seçeneğine yöneldi. Demokrat partinin temelde etnik ve demografik azınlıklara dayanan koalisyonu çözüldü. ABD seçimlerinin bir "değişim seçimi" olmasının Amerika ve dünya için ciddi sonuçları olacak. Elbette önümüzdeki yıllarda ortaya çıkacak manzara sadece 5 Kasım günü ortaya çıkan değişimle şekillenmeyecek. Ancak 5 Kasım hem dünya hem de Amerika için hali hazırda yaşanmakta olan sorunların ve krizlerin ivmesini artırabilir. Dünya için akıldan çıkarılmaması gereken soru şudur: Askeri ve ekonomik olarak dünyanın geriye kalanından ciddi anlamda ayrışan, önümüzdeki yıllarda küresel ekonomik güç sıralanması

nasıl olursa olsun yeni teknoloji alanlarında geçen yüzyılda bile görülmedik oranda küresel şirket tahakkümü gücüne sahip olacağı görülen Amerika'nın, askeri ve ekonomik gücünün büyümeye, siyasal aklının ise küçülmeye devam etmesinin sonuçları neler olacaktır?

Yukarıdaki can alıcı soruya 5 Kasım'da yaşanan değişimin kestirmeden bir cevap vermesi mümkün değildir. Amerika analizlerinde, son yıllarda görülen, şovmen Trump üzerinden yapılan iddialı ve kestirme okumaların, "Amerikan sorunlarına" büyük ölçüde yanıltıcı cevaplar verdiğini unutmamak gerekiyor. Zira Amerika, modern dönemde siyasal, toplumsal ve ekonomik dönüşümlerinin sömürgeciler ve mülteciler marifetiyle insanlık tarihini küresel düzeyde farklı kanallardan aktardıkları ve çözülmesi zor bir tertiple erittikleri bir potaya denk geliyor. Bu potada eriyen ve ortaya çıkan son halin simyasını çözmek de kolay değil üzerinde siyasal ve sosyolojik otopsi yapmak da. Dolayısıyla her yönüyle ilginç, farklı ve tuhaf Amerikan seçimlerinin de sonuçlarının da analizi zorlu bir konu olmaya devam edecek.

Bu zorluğu akılda tutarak, 5 Kasım seçimlerinin kaybedeni Harris'e baktığımızda, kendisinin fark yaratamayacak kadar silik ve başarısız olmasının yanında, Biden'ın hayaletinden kurtulma ihtimalinin hiçbir zaman ortaya çıkmadığını söylemek mümkün. Liberal bir proje olarak başlayan Harris hikayesi, Demokrat partinin krizi olarak sona erdi. Eğer Harris'in hazin sonunun Demokratlara ve Amerika'ya bir hayrı olacaksa, o da yeniden kendilerini gözden geçirmeleri olabilirdi. Ancak içine düştükleri yapısal sorunlara ve liberal yaklaşımın siyaset zannettiği birçok şeyin sadece siyaset eleştiri olmasına baktığımızda, ümitvar olmak için ciddiye alınacak sebepler bulunmuyor. Aslında Cumhuriyetçiler de benzer bir krizin içerisinde. Kaldı ki Cumhuriyetçiler, Demokratlarla neredeyse aynı krizi yaşamalarına rağmen seçimi kazanmalarının tek sebebi asgari düzeyde lider sorununu Trump üzerinden "aşmaları" oldu.

Ancak Trump'la liderlik sorunu çözülmek yerine, partinin bütün geleneksel yapısı ve eksenini de bir kaosun içerisine girmiş oldu. Bu duruma Trump'ın yanına tam bir oportünist ve siyasi olarak bipolar olan Vance gibi bir karakteri alması Cumhuriyetçilerin de krizleriyle kısa vadede yüzleşemeyeceklerini gösterdi. Gelinek noktada, Cumhuriyetçi parti içerisinde liderlik sahnesine doğru yürümenin alt çitası Trumplaşmak ve mümkünse onu da aşmak olacak. Vance bunun ilk örneği olarak ortaya çıktı. Kendisine rol model olarak Obama'yı alan, küçük bir kasabadan takıntılı bir kariyer hırsı ile sınıf atlama uğruna dinini değiştirmeyi göze alan, Amerika'nın 2008 ekonomik kriziyle ortaya çıkan sorunların sosyal köklerini kestirmeden çözen amatör okur yazarlığına New York Times'ın adeta Tocqueville muamelesi yaparak çok satanlar listesine dahil etmesiyle talihi açılan, müstear isimle yıllarca Trump aleyhine yazılar yazıp; kendisini Cumhuriyetçilerin, Demokratların "Mavi Duvarını" yıkmak için hemşerilik kontenjanından keşfettikleri bir isim. Artık Trump'ı makul gösterecek yeni Vancelar görmemiz de şaşırtıcı olmayacaktır.

Zira 2016'da dünya ve Amerika tarafından "bir kaza" olarak kodlanan Trump'ın, yıllar içinde "geçici, tek seferlik bir anomali ya da çarpık Amerikan seçim sisteminin ürettiği bir istisna" olmadığı, aksine Amerikan toplumsal muhayyilesinin ve siyasal krizinin yapısal, kalıcı ve sahici bir sonucu olduğu görüldü. Trump 2024'ü, Amerika'nın iki asırlık, seçmeni başı bozuk bulup vatandaş yerine eyaletlerin başkanı seçmesini sağlayan sistemi aşarak kazandı. Başka bir deyişle hem ulusal oy toplamında hem de eyaletler de başarı sergiledi. Rakibi Harris neredeyse hiçbir seçim bölgesinde 2020'ye göre Trump'tan daha başarılı olamadı. Bu açık bir şekilde, Amerikalıların artık sadece şirketler, liberal elitler, İsrail lobisi, Netflix kimlik dünyasının kurguladığı dünyanın ana temsilcisine dönüşen Demokrat Parti'yi reddettiklerini gösteriyor.

Demokrat Parti'nin ve liberal fanatizmin içerisine düştüğü, düşmek için de canını dişine taktığı bu hal Trump gibi bir figürü bile makbul adam haline getirmiş görünüyor. Güney ve orta Amerika için hedonist Kuzeyli sapkın adamı temsil eden Trump, Michigan'daki Müslümanlardan kırsal Amerika'nın dindar Hristiyanlarına, Latin Amerikalılardan siyahi nüfusa varıncaya farklı toplum kesimlerinin desteğini arkasına alabildi. On yıl içerisinde beyaz olmayan nüfusun çoğunluk olması beklenen Amerika'da, Cumhuriyetçi partinin bir daha seçim kazanıp kazanamayacağı konuşulan 2008'lerden Demokrat Parti'nin tekrar nasıl toparlanabileceği günlere oldukça hızla gelindi. Cumhuriyetçi Parti kendisini iktidara taşıyan Demokratlardan daha vizyoner, sahici veya kimlik tartışmalarından nispeten uzakta durması da kendi sorunlarını çözmeye yetmeyecektir. Çünkü Demokrat parti nasıl içi boşalmış ve ana eksenini marjinal çıkar gruplarının eline geçmişse; Cumhuriyetçi Parti de artık eski muhafazakar "Büyük Kadim Parti" değildir. Trump dünyası Amerika içerisinde ciddi bir yönetim krizi,

siyasal çıkmazlar ve belki de toplumsal fay hatlarında kırılmalara yol açacaktır. Ancak daha önemlisi dünyaya çıkarabilecekleri faturadır. Trump'ta buluşan ve birleşen neo-Amerikan milliyetçiliği, geleneksel Amerikan muhafazakarlığının çok uzağındadır. Bu oldukça uzak mesafeyi oluşturan ana meselede değer fonksiyonudur. Amerikan muhafazakarlığı hem misyoner tabiatından hem de felsefi tartışmalar neticesinde vücuda gelmiş bir siyasal damarken, Trump'ta ortaya çıkan siyasal temsil değerlerden de evrensel yaklaşımlardan da istifa etmiştir. Geleneksel Cumhuriyetçi Parti yıllar içerisinde oluşmuş ciddi bir siyasal, toplumsal ve küresel vizyona oturmaktaydı. Öncelikle coğrafi, tarihi ve iktisadi sebeplerin Amerika'da vücuda getirdiği, "İncil ahlakıyla yeni ahlakın kavgasından"neşet eden "müstesna halin" Trump dünyasındaki "Önce Amerika" yaklaşımıyla nesh edilmektedir. Hatta kampanyasında bu sloganı da güncellenip "Sadece Amerika'ya" dönüştürdü. İkincisi, Tanrı merkezli inşa edilen ve Püriten ahlakın şekillendirdiği oldukça ciddi politik teolojinin yeni Amerikan milliyetçi dünyasında bir yere oturmamaktadır. Tam tersine bir itikat ve mitoloji salatasına dönmüş olan Evanjelizmin ana aktörlerinden olduğu "kutsal komplo" dünyası yeşermiştir. Bir diğer dikkat çekici dinamik ise Amerikan siyasal ve sosyal muhayyilesinin özgün bir ürünü olan, Avrupa macerasından farklı bir siyasi damar olan Atlantik Cumhuriyetçiliğidir. Bu siyasi damarın içerisinden neşet eden ve yine Avrupa'dan farklı Amerikan Liberalizmi de diğer önemli bir dinamiktir. Uzun yıllar her ikisini de bünyesinde barındıran Amerikan muhafazakarlığının anti-tezi olarak bugünkü milliyetçilik tam bir izolasyonizm içerisindedir. Bütün bunlar, oğul Bush'un oldukça sarıh bir şekilde izah ettiği Amerikan hastalıklarına denk gelmektedir. Bush, bir konuşmasında şöyle diyordu: "Amerikan tarihinde ara bazı 'izmler' zuhur eder. Bir tanesi 'izolasyonizmdir'. Onun şeytani ikizi 'korumacılıktır'. İkisinden daha da şeytani olan ise 'yerliliktir'. Mesela 1920'lere bakarsanız, "Avrupa kimin umrunda" diyen 'Önce Amerika' politikası vardı. Elbette, Avrupa'da olanlar önemliydi. II. Dünya Savaşı çıktı. Ekonomik programın parçası olarak Smoot-Hawley tarif yasası çıktı. Basitçe biz uluslararası ticaret istemiyoruz anlamına geliyordu. Gümrük duvarlarını yükselttiler. Sonra, göçmen politikası vardı. Gereğinden fazla Yahudi var, İtalyan var demeye başladılar. Hiç göçmen olmasın dediler. Size söylemeye çalıştığım, biz bugün yaşanan izolasyonizm, korumacılık, yerlililik gibi dönemleri geçmişte de gördük. Korkum aynı dönemleri tekrar yaşamamızdır." Bush yıllar önce bir feraset örneği olarak yaptığı konuşmasındaki unsurlar bugün seçimleri kazanan adayın hayata geçireceğini söylediği üç ana politikayı oluşturuyor. Bu aynı zamanda zar zor ayakta duran ve yeterince sorunu ve krizi olan küresel düzenin, son 30-40 yıldaki en zayıf döneminde, çok daha kırılğan hale gelmesi riski artırıyor. Bu riski illa somutlaştırmak gerekirse, Bush'un hatırlattığı üzere, bu "izmler" küresel

düzeyde ciddi oranda en son yükseldiğinde insanlık tarihinin en ağır savaşları ortaya çıktı. Seçimin dünyaya maliyeti hem Amerikan siyasal hayatında hem Amerikan kapitalizminde yaşanan dönüşümler önümüzdeki yıllarda küresel sonuçları kaçınılmaz olarak üretecektir. Dünyanın bu duruma hazır olduğunu da söylemek zor. Öncelikle artık 7-8 yıldır aleni hale gelen ve Biden döneminde güçlenen ticaret savaşları küresel ekonomi-politik düzlemi ciddi şekilde altüst edebilir. Böylesi bir kaotik durumun, küresel kapitalizmin nimetlerine hemen herkesin belli oranda alıştığı ve büyük oranda da müptela hale geldiği bir dönemde sebep olacağı kriz, 20. Yüzyılın serbest ticaret veya makul gümrük duvarlarının oluşmaya başlamasından önceki yıllardaki gibi bir ekonomi-politik maliyet oluşturmayacaktır. Aksine üretim, arz ve talep süreçlerinin iç içe geçtiği milyonlarca mal ve hizmetin networkunda oluşacak kesintiler ya da tıkanmalar, bugünden neticelerini tahmin etmekte zorlanacağımız eşitsizlikler, güvenlik ve jeopolitik riskler oluşturabilir. Bir networka dahil olmanın süreçleriyle o networkun tıkanması veya ağdan çıkışın negatif enerjisi aynı olmayacaktır. Trump gümrük duvarlarını yükseltmekte kararlı görünüyor. Bu durumun yeni bir enflasyon dalgası yaratması durumunda, dünyanın tamamında yaşanacaklara dair bir fikrimiz bulunmuyor. Ama bildiğimiz şudur, dünya siyasi tarihindeki birçok kırılma, bir yandan da "fiyat devrimleri", yani enflasyon tarihidir. Ancak Amerika'nın, küresel rekabette, "Çin'i püskürtme stratejisinin" bir oarçası olarak şimdilik dünyanın geriye kalanına kaba ve uygulanması mümkün olmayan ya benimlesin ya da düşmanla seçeneğini dayatacağı anlaşılıyor. Birçok ülkenin Çin'le olan farklı düzeydeki ilişkilerini hızlı bir boşanma ile nihayete erdirmesini bekliyor. Amerika'nın ticaret savaşları stratejisinde, küresel ekonomik düzeni, farklı boyutlarıyla, bir G-2 dünyasına çevirmek istediği görülüyor. G-2 dünyasında elbette geriye kalan ülkelerin neredeyse tek pozisyonu, ABD ile Çin arasına sıkışmış halde ne kadar hareket edebilirlerse o kadar hareket edecekleri bir ekonomi-politik kapan düzenine mahkum olmalarıdır. Bu durumun Türkiye açısından sıkıntıları olmakla beraber, ciddi fırsatlar sunması da mümkündür.

Zira artık Avrupa, ABD'ye bakınca bir başka Çin görüyor. Her iki dev ekonomik gücün, tıpkı dünya için olduğu gibi Avrupa için de ekonomik anlamı daha farklı değil. Üstelik ilk senaryo Amerika'nın daha fazla Çinleşmesiyle, Avrupa'nın da bazı varoluşsal kararlar alması gerekecektir. Bu ekonomi-politik ve jeopolitik kavşakta; Türkiye için fırsatların doğması kaçınılmaz olacaktır. Zira Çin, Türkiye'nin Avrupa'nın dibinde hatta içinde üretim gücü ve büyük nüfusu olan bir başka Çin olarak görünürken, Avrupa da bir taraftan Çin-ABD rekabetinin yan etkileriyle uğraşırken diğer yandan ABD'nin doğrudan kendisini hedefe koymasına sürecinde Ankara ile ilişkilerini yeni bir düzleme taşımayı çıkarına görebilecektir. NATO şemsiyesini bir baskı unsuruna dönüştüren Washington, sunduğu güvenlik hizmetinin abonelik maliyetini ciddi şekilde artıracak adımlar atarken, Avrupa bölgesini ticaret savaşlarında şimdiden karşısına almış durumdadır. Avrupa'nın bu baskıyı hafifletmesinde Ankara ile yeni bir güvenlik perspektifi için pozitif ajanda inşa etmesi çıkarına olacaktır. Trump'ın ve eğer olursa yönetiminin -bu meşuk bir konu çünkü Trump, 2016-20 döneminde kabinesine ve üst düzey yönetimine aldığı isimlerin tamamına yakınının işine bir noktada son verdi veya istifa ettiler-yukarıdaki politikaları nasıl hayata geçireceği konusundaki belirsizlik artarak devam edecektir. Kaldı ki ticaret savaşlarında Trump, Biden'dan da devraldığı, Amerikan bürokrasinin nispeten tecrübeli olduğu bir konudur. Asıl belirsizlikler, Trump'ın retorikten ibaret olan jeopolitik ve güvenlik konularındadır. İsrail'le ne yapacağı, 2017'de olduğu gibi ileri düzeyde İranfobik

isimleri yanına alıp almayacağı, Suriye'de ne yapacağı, Çin'le güvenlik başlığında da gerilimi sürdürüp sürdürmeyeceği, hali hazırda kazanma ihtimali görünmeyen ve Moskova'ya karşı direnmeye çalışan Ukrayna ile ne yapacağı, NATO'yu Avrupa ilişkilerinde nasıl araçsallaştıracağı, Suriye'de nasıl bir adım atacağı, Türkiye ile ilişkilerinde sorunlu ama çözümü zor olmayan dosyalarda ne yapacağı, Irak'tan ABD askeri varlığını çekip çekmeyeceği başlıklarının tamamında belirsizlikler sürüyor.

Bütün bu başlıklarda nasıl adımlar atacağı konusunda spekülasyonların bu aşamada bir anlamı bulunmuyor. Benzer şekilde Trump'ın ilk dönemindeki çalkantılı başkanlık süresinin de bugüne fazlaca bir şey söylediğini söylemek zor. Zira Trump, nevi şahsına münhasır bir karakter olarak, kendi doğrularının ve fanatizminin her zaman ana hareket ettirici güç olacağını farz etmek gerekiyor.

Trump'ın uzunca yıllardır tamamen Demokratların bürokrasisine dönüşmüş olan Amerikan müesses nizamıyla barışık olması zor görünüyor. Nasıl bir ekip oluşturacağına dair fazlasıyla spekülasyonlu bilgi ortalıkta dolaşüyor ve bu artarak devam edecektir. Spesifik başlıklarla ilgili tahminlerde bulunmayı oldukça zorlaştıran bu durum bir tek başlık konusunda geçerli değil: Amerikan siyasal krizinin derinleşmeye devam etmesi. İstikrarsız Amerika'nın kontrolsüz bir başkanı olması ihtimali ile son sekiz yılda dersler çıkarmış bir başkanı olma ihtimali arasında bir süre Amerika'nın salınması muhtemeldir. Ne tarafa gideceğini hep birlikte göreceğiz.

Yeni Aryan Çağı: Dünyanın Hindistanlaşması ve Kadim Savaş

AHMET ÖZCAN

www.kritikbakis.com

Dünyanın Hindistanlaştırılması, Aryan faşizminin yeni hegemonik Haçlı savaşının amacıdır. Zerre kadar insanlığı, akli, ahlaki kalmış herkes artık saflarını netleştirmeli, dayatılmış tüm kimlikçilikleri, tüm çelişki ve çatışma motivasyonlarını, tüm namussuz ahlaksız haysiyetsiz yaşam tarzlarını, tüm para şehvet şöret makam güdülerini terk edip sahip olduğu tüm güçleri birer savaş aracına dönüştürerek Adem'in-İbrahim'in-Musa'nın-İsa'nın-Muhammed'in kadim hürriyet mücadelesinde saf tutmalıdır.

“Suyun dibinde bir gül var, gülün içinde bir başka ırmak.”
Federico García Lorca

19 ve 20. Yüzyıl boyunca birçok ideoloji insanlığın soru ve sorunlarına dair büyük anlatılar vazetti. Askeri tarım imparatorlukları çökerken sanayi devrimi ve aydınlanma ile ulus devletler ve aralarındaki paylaşım savaşları dünyayı kan ve gözyaşına boğdu. Marksizm, milliyetçilik, liberalizm, İslamcılık, hem olayları açıklama hem yön verme iddiasıyla milyonlarca insanı domine etti. Soğuk savaş yılları boyunca iki kutuplu dünyada kapitalist demokrasi ve totaliter sosyalizm, rekabet içinde dünyanın batılılaşmasını sağlayıp ödül olarakta ulusal kalkınma ve refah düzenlerini kurabilmişlerdi. Sanayi toplumunun yeni dinleri olarak ideolojiler insanların acılarını dindirecek afyon rolü oynadı. 20. Yüzyılın ikinci yarısı her biri kendi iyi, doğru, güzel hedefleri için, daha iyi bir gelecek için mücadele eden idealist kuşakların kan, gözyaşı, hapis ve ölümlerle dolu maceraları ile geçti. (Bir kaç yıl önce, Lübnan Bekaa vadisinde bir çiftçi Suriye tarafını göstererek, ‘bak şuralarda dünyanın her yerinden gelen militanların kampları vardı, demişti’. Sonra da eklemişti; ‘galiba o işler bitti ve bu kamplar kapatıldı. Şimdi ekip biçiyoruz oraları...’ Şimdi, başka tarlalarda başka tip kamplar hazırlanıyor.) Rusya, İran ve Fransa, Suriye/Lübnan üzerinden Anglo Sakson Yahudi dünyayla proxy savaşını işte bu idealist kuşakların kanı ve canı üzerinden sürdürüyordu. Soğuk savaş sonrası Ruslar ve Fransızlar bırakınca İran kendi mezhepçi savaşını devrim ihracı perdesiyle sürdürdü. İran, Hint-Aryan mayasına uygun bir takiye ve münafıklıkla, İsraille danışıklı bir tiyatro oynamaya başladı.. ‘En kötü, en iyinin kötüye kullanımıdır.’ (Schopenhauer) Acem münafıklığı, Hint kökenlerinden gelir. Pers kavimleri, Hint alt sınıflarının milattan önce ilk batıya göçen topluluklarıdır. Yahudilerle Hintten hemşehri olan bu topluluklar, -Ki onları Hintten Ortadoğuya M.Ö.400’lerde getiren Perslerdir-kast olarak farklıdır ve aralarında bazan kast kavgaları olur. İran’ın İsraille 40 yıldır oynadığı düşmanlık tiyatrosunda gerçeklik efekti gerekirse yani ciddi bir savaş olursa ölenler asla Farslar olmayacaktır. Arap, Azeri, Kürt veya başka kavimden Şiiler daima ön safa dizilir. Sonuçta, 19. yüzyılda bütün Avrupa’yı, 20. yüzyılda bütün dünyayı savaşa boğanlar, 21. yüzyıl başında Ortadoğu’da benzer bir savaşlar zincirini kıskırtmaya devam ettiriyor. Kim bunlar? Amerikalılar, İngilizler, Almanlar, Fransızlar, Anglo-saksonlar. Yahudiler, İranlılar. Hepsinin ortak noktası Hint-İran havzasından olmaları. Aryan ırkı, Hindistan’ın, moğollar ise Çin’in dışarıya -batıya sürdüğü ırklar ve bunlar artık orada ne yaşadılarsa, tarihleri boyunca bir daha çıktıkları Hind’e-Çin’e geri dönmeden, gittikleri her yeri yakıp yıkan, insanları çoluk çocuk demeden acımasızca katleden, soykırıma uğratan ve bunu hiç bıkmadan biteviye tekrar eden bir tarihe sahipler. Belli ki bunların insan soyuyla derin bir sorunları var. Hint-Avrupa ve Ari ırk teorisi muhtemelen doğru ve halen de dünyayı domine eden, hegemonya sahibi ve insanlıktan nefret eden tüm güç sahipleri bir şekilde Aryan. Aynı zamanda Hint kökenli

Farslar ve Hint alt kastından olan yahudiler de daima Batıdaki Aryanlarla birlikte hareket etmiş, onların yardımcısı, destekçisi, taklitçisi olarak rakiplerine karşı daima onların yanlarında yer almıştır. Yahudilerin Hint dravid kökenleri, Ortadoğuda bulaştıkları kısmi musevilikle maskelendiği için, onlara daha dikkatli bakınca asıl kökenleri görülür.

Milliyetçilik ve Sosyalizm Aryan icadıdır

Hint kökenlilerin alameti farikası olan demagoji, takiyye ve münafıklığın bir başka modern biçimi, bir diğer Aryan kökenli ırk olan Almanların icat ettiği Nasyonel Sosyalizmi, NAZİ ve faşizm kavramıyla perdeleyip, sözümona ulusal kurtuluş dini olarak üçüncü dünyaya pazarlamaktı. 20. yy boyunca, Sosyalizm kavramını yıpratmamak ve Sovyetleri batı dışı dünyada halklar için batıya alternatif merkez olarak sunma çabası-çünkü soğuk savaş tiyatrosunda gerçeklik efektini sosyalizm davası veriyordu-, sözde kapitalizmle mücadele ve toplumsal kurtuluş adına özünde Nazi ideolojisini cilalayıp bir çok ülkenin, partinin, örgütün solculuk tarzına dönüştürülmüştü. NAZİ, Nasyonel sosyalizm-milliyetçi toplumculuk demektir ama dünya literatüründe asla sosyalizm kavramı kullanılmadı ve NAZİ olarak literatür oluşturuldu. Arap milliyetçiliği Baasçılık ve Nasırcılıkla, Türk Kamalizmi 9 mart cuntasının sol Kamalist ulusalcılığı ile, Kürt milliyetçiliği ise PKK’nın Stalinist kürt ulusçuluğu ideolojisi ile bu münafık aşuya sahipti. Nihayetinde hem teknolojiyi hem ideolojiyi Almanlar icat edip İngilizler, Fransızlar, Ruslar biraz dönüştürüp kullanıyordu. İtalya ve Musollini’ye ait faşizm kavramı da Alman Nazileri ve Hitlerle özdeşleştirilip gerekli şeytanın adı olarak bu münafık solculuğun bildiği bütün kötülere ve düşmanlarına küfretme kavramı olarak hala kullanılıyor.

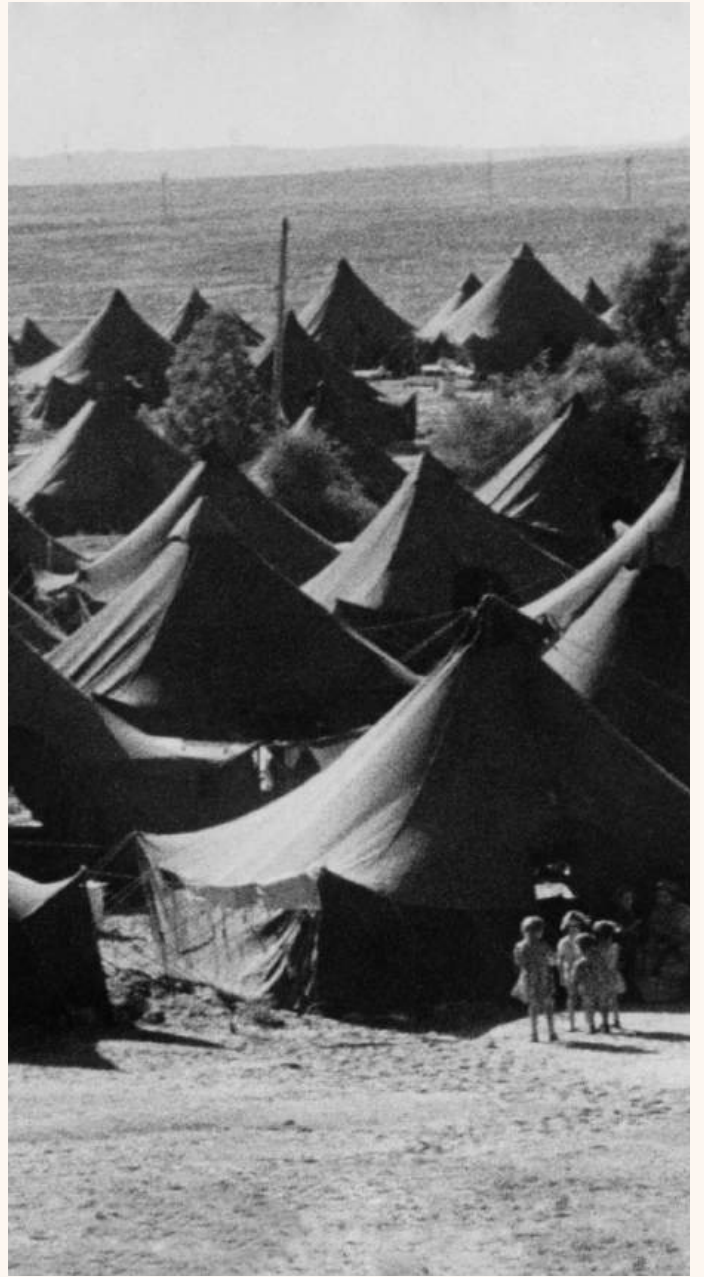
Milliyetçilik, Aryan ırkçılığının Fransız versiyonudur. Bir dönem Türkçeye milliyetçi-toplumculuk olarak tercüme edilip sevimli kılınsa da-şimdiler de de ulusalcılık yapıldı-, özünde Aryan üstün ırk kibrinin taklidinden başka birşey değildir ve imparatorlukları tasfiye edip küçük kavim devletçikleri kurarken işe yaramıştır. En iyi milliyetçilik bile kötü bir Aryan projesidir. (Patriotizm-vatanseverlik ve **Milletçilik-millilik**, nasyonalizmden-**milliyetçilik**ten farklı bir şeydir. Her namuslu insan kendi ülkesinin vatanseveri, kendi halkının ve tarihinin muhibbidir. Maalesef, milliyetçilik zehiri, bu tabii fitri millet-vatan sevgisiyle ideolojik ırkçı-üstünlükçü şeytaniliği bir birine karıştırmıştır.)

Siyonizm de Aryan ırkçılık taklididir

Akdeniz -Ortadoğu havzasında İngilizlere karşı bir koloni kurmak ve kendi Yahudilerinden de kurtulmak amacıyla Almanların 19. Yüzyılda icat ettiği Yahudi milliyetçiliği Siyonizm de nasyonel sosyalist bir ideolojydi. I. Dünya savaşında Almanların yenileceği anlaşılınca 1917 Balfour deklarasyonu ile saf değiştirip İngilizlerin kullanımına geçmişti. Hitlerin partisi bunu cezalandırmak için anti Yahudi bir politika başlatmış ve İsrailin kuruluşu ve ABD'nin Yahudi FETÖ'sü olan İsrail lobisi tarafından ele geçirilmesiyle sonuçlanan bugünkü sorunların tohumu atılmıştı. Bu da mazlumiyetin kötüye kullanımıydı.

1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşları sonrası İsrail'in yaşayacağı anlaşılınca, dünya solu içindeki bir çok Yahudi saf değiştirip hem solcu hem siyonist olmuşlardı. Yahudiler, hem zalimliklerini hem her tür fitne ve fesatlarını mazlumiyet istismarıyla örtmeyi iyi bilirler. Aslen Hint alt sınıflarından olan yahudiler, bir üst Hint kastı olan Aryan Avrupalıların zulmüne uğramanın acısını bu Hint kökenli 'hemşehrilerinden' değil, genetik demagoji yetenekleriyle yalan bir tarih uydurup Filistinlilerden-Müslümanlardan çıkarmaya çalışıyorlar. Zaten inançları bile yalanlardan ibaret. En yaygın yalanları olan Musevilik iddialarının aksine asla Musevilikle ilgileri yoktur. Tahrif ettikleri Tevrat ve uydurulmuş bir Talmudik şeytaniliğe ve bunun seküler biçimleri olan abuk sabuk inançsızlık çeşitlerine sahiplerdir. Hind-Aryan halklar, hiç bir şeye inanmaz aslında. Ama çok iyi inanmış rolü yaparlar. Çünkü i-na-na-mazlar. İnanmayı bilmezler. O yetenekleri yoktur. İnanç bir akli melekedir ve inanmak, gelişmiş akıl sahibi olan Adem soyunun işidir. Hiç bir inancı olmayanlar ile bir inancı inanıyormuş gibi abartıp yobazlık düzeyinde putperestçe ve kendi malı gibi dogmalaştıranların-ki bu da bir münafıklık alametidir- dünyanın neresinde olursa olsun, kökeni genetik olarak Hinttedir. Yani dinci-dinsiz hiç bir yobaz, asla Ehl-i kitap mümini olamaz. Ölçü basittir: müminler, hakkıyla iman edip o doğrultuda tevazuyla salih amel işlerler. Hintten ise mümin değil, dinbaz, din şarlatanı, üfürükçü, din karşıtı yobaz veya dinsiz şarlatanlar yani dini tahrif/tahrip/istismar edenler çıkmıştır. 19. ve 20. Yüzyıl boyunca Hristiyan Avrupa ile savaşında, Endülüs, Polonya, Rusya pogromlarının rövanşı için din karşıtı her gelişmeyi destekleyen Yahudi iç güdüsü, mayasındaki inançsızlığın nüksetmesiyle kolayca materyalist-pozitivist felsefeleri kendisine uygun bir kimlik olarak gördü. Hatta bu tür felsefeleri önemli-yeni-bilimsel keşiflermiş gibi geliştirip yaydı. Aydınlanma çağı, özünde Roma ile kavgalı ve zorla Hristiyan yapılmış pagan unsurlarla-Ki çoğu Hint kökenlidir-, kilise ile kavgalı Yahudilerin burjuva devrimi denilen yeni çağın inşasında yaptıkları ideolojik ortaklığın ifadesiydi. Nihayetinde başardılar, burjuvazi rakibi olan aristokrasiden kurtuldu, Yahudiler ve paganlar kilise tasallutundan kurtuldu. Yerel prenslikler krallardan kurtuldu. Modern Avrupa, işte bu kurtuluşçuluğun aydınlanma diye sunulduğu yeni düzenin eseri olarak şekillendi. Sonrasında ise aralarındaki beylik savaşları yani ulus devletler arası sömürge paylaşım savaşları başladı. Tüm dünyayı bir yandan batılılaştırma adıyla sömürgeleştirme çabası sürerken kendi aralarında da halklarını tahrif eden savaşlarla tüketmeyi sürdürdüler. Halklarını böyle kolay harcamalarının nedeni,

kendilerinin o halklardan olmamasıydı. 2. Dünya savaşı sonrası kurulan Avrupa refah düzeni, ABD'nin koruması ve gözetiminde aslında rakip Almanya'nın (ve Japonya'nın) savaşçı gücünün çalışmaya koşullanmasını (savaşma, çalış!), enerjisinin bu kastrasyonla tehdit olmaktan çıkmasını ifade ediyordu. Bilimsel teknolojik gelişmeler, yeni icatlar, geri kalan dünyayı da büyüleyen modern batı imajını parlatıyor, özellikle ABD'nin abilik rolü hem güvenlik hem de siyasal rol modeli olarak, Sovyetler ve komünizm tehdidiyle kafeslenen halklara muasır medeniyet ideali olarak sunuluyordu. ABD'nin kurucu babaları da yahudi veya Anglo Sakson yani son tahlilde Hint Aryan kökenlilerdi. Buna bazıları WASP bazıları derin Batı der. Octavio Paz'ın ifadesiyle, son iki yüzyıl Batının iç savaşıydı aslında. Belki, Hint Avrupa kavimlerinin ve kastlarının tarihsel iç savaşı demek daha doğrudur. 20. Yüzyılı Amerikan çağı yapan bu Aryan irade, belli ki artık yeteri kadar yorulmuş ve yıpranmış bu küresel oyunu farklı bir sahada ve farklı bir bağlamda yeniden kurup yönetmeye hazırlanıyor.

Çin, 'Çin' mi?

Şimdi, 21. Yüzyıl başlarındayız, benzer bir küresel düzen hazırlığı Çin için yapılıyor. Devasa teknolojik yapılar, üretimler, icatlar, çipli kameralı puanlı kontrol düzenekleri, muazzam bir ekonomik hamle, siyasi istikrar, kitleleri böcek gibi öldüren yeni zalimane silahlar... Bunları Çinlilerin icat edip geliştirmedeğini herkes biliyor. 'Bir insanı büyüyle öldürebilirsin' demiş bir Çinli bilge, 'ama çayına bir miktar arsenik eklemek şartıyla'. Galiba Çin'in çayına bir miktar İngiliz çayı da eklenmiş. Bir yandan orta vadeli tehdit gibi öte yandan ABD sonrasına yeni bir rol modeli gibi hazırlanan/sunulan bu devasa güç, şimdilik sessiz ya da sinsî bir pozisyonda geliyor. Çin'in küresel abilik rolü için belki erken ama, ABD ve müttefiklerinin kana boğduğu bir dünyada yarın, soğuk savaş yıllarındaki Rusya'nın misyonu yerine ikame edilecek anti ABDci yani kurtarıcı dünya lideri olarak rol üstlenmesi söz konusu. Belli ki geçen yüzyılda Latin Amerika ve Asya'nın afyonu olarak işlev gören milliyetçilik ve sosyalizm, Çin özelinde tam da tanımına uygun olarak yeniden güncellenmiş bir Nasyonel Sosyalizm modeli olarak gelişmesini kodlayacak. 21. Yüzyıl da galiba kapitalizm, Avrupa'da göçmen karşıtı milliyetçilikle beslenen Nasyonel sosyalist türevlerinin hegemonyasını geliştirecek. Bugünkü hormonlu İngiliz Çin'i ise, tarihsel Çin'e, yani Tao'nun, Konfüçyus'un, Sun Tsu'nun geleneksel Çin'ine benzemediğine göre, bu organik olmayan nasyonel komünist kapitalist Çin(!), adı Çin, personeli Çin, vitrini Çin ama beyni, ruhu, kültürü, sistemi, misyonu yine Aryan küreselliğin, özellikle İngiliz renkli Aryanlığın gizli elini maskeleyen Çin, evet hızlı yükseliyor. Çin'in şimdilik bir başka rolü ise Hindistan'ı gölgelemesi, daha doğrusu perdelemesi olarak beliriyor. Hindistan, Hindistan olarak tabii ki bir çamur deryası. Sadece nüfusu değil, İngiliz işgalinden beri bozulmuş tarihi birikimi ve artık dikiş tutmayan sosyal karmaşasıyla elbette bir Çin kadar sistemik bir imaja sahip olamaz. Ama Henry Kissinger'in ifadesiyle, 'İngilizce 'ye ve matematiğe yatkınlığı itibarıyla Batı'nın Doğu'daki en yakın müttefiki Hindistan'dır'. Hatta daha ötesi, batılı elitlerin bir şekilde kendi kök arayışlarında yaslandıkları Ari ırk-Aryanlık-Hind-Avrupacılık gibi eğilimlerle birlikte düşünüldüğünde, çeşitli komplo teorilerini de doğrularcasına, Hindistan üst kastı, bir küresel Aryan imparatorluğunun Çin'i de dengeleyen stratejik partneri olarak kodlanabilir. Tabi İran'ın Hint üst kastıyla ilişkileri aryanlık temelinde iyi olan Fars elitleri de İran'ı olası bir rejim değişimi sonrası Şia maskesini atıp, artık seküler imajıyla bu yeni dengeye hazırlayacaktır. İş biten yani Ortadoğuyu yeteri kadar istikrarsızlaştırıp, Arap devrimlerini zehirleyen, Irak, Suriye ve Yemen'de ABD-İngiltere'nin yapamadığı katliam ve sürgünleri yaparak tarihe geçen İran'ın münafık Şii hilali gibi, batı Akdeniz kıyısını Filistinleştirerek yeni projelere hazırlayan ve sonrada kötü adamlar olarak işi bitecek olan Siyonist proje de tasfiye edilecektir. Bu şekilde yeteri kadar ceza ve ödülle terbiye edilmiş olan Yahudiler, çöl Arapları ve Pers-Sasani-Safevi hevesli İranlılar-Ki, hepsi aslında Hint kökenlidir- bundan sonra Aryan küreselliğinin yeni görevlerine imtiyazlı kölemenler olarak hazırlanacaktır. Misal, olası bir Çin-Hint savaşında, veya Çin-Rus savaşında farklı roller yüklenecektir. (İsrail'in Gazze katliamındaki dünyanın sessizliğine bakıp, Yahudilere ciddi güç atfederek önlerinde secdeye kapanan Türkçü, Kürtçü, Arapçı siyonistler, henüz asıl gücün Aryan faşistlerinde olduğunun farkında değil. Gerçi fark ettiklerinde Aryanlıkla da illiyet bağı kurabilecek donanıma sahipler.)

Kürtleri Aryan Memlûk'ü yapma formülü: Dini bırak devleti al
Aryan küreselciliğin bir başka kölemen adayı ise Kürtlerdir. 20. yüzyıl başında yetersiz ve şehirli olmayan nüfusu, İran, Türkiye ve Arap devletlerinin daha önemli bulunması ve dindar kimlikleri nedeniyle bir ulus devlet bahşedilmeyen Kürtler, uzun süredir önce İranileştirme sonra Aryanlaştırma ameliyatına alınıp gerekli asimilasyona tabi tutuldu. İranileştirme, Kürtçe-Farsça bağı, Ari köken ve Nevruz-Güneş-ateş gibi Zerdüş/Mecusi sembolleri Kürtlere yedirerek başlamıştı. Aryanlaştırma ise, Kürtleri dini,tarihsel ve coğrafi bağları olan halklardan izole edip İsrailvari mağdur bir halkın hak mücadelesi psikolojisiyle meşrulaştırılmış bir batıcı-seküler-neonazi çukurunu kimikleştirerek devam ediyor. Bu süreçte şehirlere yığılan, nüfusu artan ve gerekli miktarda devşirilmiş seküler eliti yetişen kürtler için artık tehlikeli bir büyük bir sınav hazırlanıyor. Doğal-organik Kürtler hala asli kimlikleri olan İslamla bağlarını korurken, devşirilmiş yani İranileştirilip Aryan kölemeni yapılmış olan Kürt nasyonalistleri de Türk veya Araplara benzemeyi yani müslüman kimliklerini muhafaza etmeyi asimilasyon zannediyor. Gavurlaşmayı yani Aryan faşizminin üçüncü sınıf taklidi olan Hint dravidi olmayı, müslüman olmaya tercih eden yeteri kadar Kürt nüfus peydahlandığı için gerekli tüm desteği veren derin Batı, bölgede Ermenilerin yerine yeni kolonisi olur diye yandan bu desteği esirgemeyen Rusya ve tabii ki Türkiye'ye karşı her hamleyi şehvetle koruyup kollayan İran, hep birlikte Kürtler için senaryolar hazırlamaya devam ediyor. Bu aryanlaştırma asimilasyonunda gerekli mağduriyet ve mazlumiyet gerekçesini sağlayarak büyük emeği geçen, Türklük adına Kürt avlayan, kürtlüğü ve Kürtçeyi yasaklayan, örseleyen, zulm eden kamalist rejimin zalimlerine de bu sonuca katkıları için ödül olarak taptıkları putun nöbetini tutmayı bir süre daha lütfettiler. Türkçülük-Türk milliyetçiliği, tabii Türklüğün, Kürtçülük ve Kürt milliyetçiliği de tabii Kürtlüğün en büyük mezar kazıcısıdır. Bin yıldır İslam sancağıyla bütün bölgeyi barış ve adaletle tanzim eden iradeyi üçüncü sınıf aryan ırkçılığı taklidi milliyetçilik çukuruna itip, tanzim ettiği halkların düşmanlığını sağlayan Türk milliyetçiliğini bizatihi milliyetçilerin uyanıp ciddi ciddi sorgulamalarının zamanı gelmiştir. Şimdilerde, kürtlere dayattıkları İslam öncesi İran-Aryan kimliği gibi, 1930'larda denedikleri ama tutmayan, Türklere İslam öncesi uyduruk tengrici-şamanist Moğol saçmalıklarını Öztürklük kimliği diye va'zededen Türk siyonistlerinin ergen cahillere, Arap ve kürt düşmanlığı kılıfıyla İslamofobi aşladığı biliniyor. Bu zehirli kampanyanın da arkasındaki İsrail ve Aryan eli belirgindir. Hiç kimse bin yıllık tarihsel tabii kimlikleri bu şekilde küresel şeytanların oyuncağı yapma hakkı ve haddine sahip değildir. Aynı şey, Kürtler ve Kürtlük için de geçerlidir. Yüzyıl önce Türklere, 'dini bırak devletini al', diyenler, şimdi kürtlere de 'dini bırak önce kimliğini sonra devletini al' diyorlar. 'Dini bırak İslamı terk et. Yeter ki, bin yıldır dünyayı domine eden o tarihsel İbrahimi devrime katılarak elde ettiğin tüm organik insanlaşma havuzundan çık, o zaman sana Türk, Kürt, Arap diyerek onore ederiz, hatta böylece tekrar yarı hayvana dönüşmüş halinle bile seni kendi imtiyazlı kullarımız arasına alır, paraya-imkana boğarız,' diyorlar. Eh bunu bireysel düzeyde veya şimdilik küçük grup-cemaat-parti-örgütler için yapıyorlar da. İslam'ı bıraktıktan sonra geriye Türklük, Kürtlük, Araplık, Arnavutluk,

Çerkezlik vb adıyla birer düşkün -dravid insan çöplükleri kaldığını-kalacağını yeteri kadar gözlemledik. Ama diğer yandan zaten insanlık diye bir dertleri kalmadığı için ırkçı milliyetçi faşist olabilen bu tıynetle yaratıkların batılı efendileri tarafından özenle korunup kollandığı, ödüllendirildiği, çeşitli nimetlere boğulduğunu da gördük. Özellikle Türklerin bu şekilde gavurlaşanlarının birer self kolonizasyon misyoneri gibi onyıllardır tabii Türklüğe, tabii Kürtlüğe, tabii dindarlığa karşı yürüttükleri laiklik-cumhuriyet maskeli vekalet savaşı sonunda ödüllendirildiklerini, meşhur yapıldıklarını, makam mevki koruma vb ek ödüllerle dokunulmaz kılınıp işledikleri suçların unutturulduğunu, ülkenin hala bu zalim yordakçası devşirmelerin bu suçlarının tahribatlarının ve bedelini ödemeye devam ettiğini de iyi biliyoruz.

Bütün bu devşirme-asimilasyon operasyonu, Ortadoğu'yu 15. yüzyıldaki Endülüs'ün, 20. yüzyıl başındaki Balkanların akıbetine uğratmak içindir. Bu toprakların ruh kökü olan, Türk'ün, Kürdün, Arabın, Çerkezin, Arnavut'un, Boşnak'ın, Gürcü'nün kimlik ve varoluşunun hem mucidi hem geliştirici hem de sigortası olan, hatta bu toprakların Ermenisinin, Rum'unun Musevisinin, süryanisinin, inançsız, heretik veya diğer marjinal toplulukların dahi bir arada barış içinde yaşamasının tarihin ispatıyla sabit tek garantisinin İslam olduğu malumdur. Arada bir yaşanmış kavga ve acılar ise ya siyasi ya ekonomik küçük lokal çıkar kavgalarıdır veya batılı doğulu şeytanların kışkırttığı vekalet savaşlarının faturasıdır. Ama asla ve asla İslam kaynaklı, İslam'ın icbar ettiği veya müslümanlığı gereği bir zulüm, haksızlık, adaletsizlik yaşanmamıştır. Çünkü İslam adına bile yapılırsa zulme, adaletsizliğe haksızlığa cevaz vermeyen bir iyilik ve adalet imanı söz konusudur. Gavur aklıyla beyni karışmış devşirmelerin gavurdan ezberlediği bütün aykırı tezlere inat, bugün hala bu gerçeğin eseri olarak sayılan bütün kimlikler diliyle, inancıyla, kültürüyle yaşamaktadır. Bu bağlamda, İslam'ı sıradan bir dindinsellik zanneden ya da öyle kodlayan ve bu modern religion algısını içselleştirmiş tüm devşirme zihinlerin anlamadığı, bu küresel çete için İslam'ın ve İslamla mücadelenin klasik bir din savaşı değil, ekonomi politik-siyasi bir hegemonya savaşının, daha ötesi ontolojik bir insanlaşma-şeytanlaşma savaşının sembolik kodu olduğudur. İslam, İslamdan daha fazla bir şeydir. İslamcılık, işte bu daha fazlanın davasıdır ve dincilik-dincilik-din egemenliğini değil, bu toprakların, bu coğrafyanın tüm halklarının, bu tarihin bütün onurlu birikiminin haysiyetini, varoluşunu ve bekasını savunmanın adıdır. İngiliz ekonomi politiği, Fransız sosyolojisi, Alman ideolojileri, Rus jeopolitiği, Amerikan gücü, İsrail parasıyla beyni zehirlenmiş her türden ideoloji şaşkınlıklarının önce İslamı bir religion olarak değil, evrensel ve tarihsel bir varolma dinamiği olarak kavramayı öğrenmesi gerekiyor.

Dünyanın Hindistanlaşması

Dünyanın Hindistanlaşması, daha doğrusu Hindistanlaştırılması, bugünkü Hindistan isimli ülkeden bağımsız olarak, Aryan ırkçılığının yani batılı beyaz adamın kendine yakıştırdığı Hint-Ari kökçülüğün hegemonyasını kastettiğimiz bir eğretileme kavramdır. Bu anlamda bu insanlık düşmanı küresel zalimlerin kendi köklerini indirgedikleri tarihsel Hindistan, Hint-İran havzası olarak tanımlanan Fırat'dan Herat'a, Bağdat, Basra Doğu Arabistan ve Yemen'den Tibet'e, Hazar'dan Bangladeş'e kadar uzanan geniş bir tarihsel havzayı ifade eder. Bu havzadan doğan yüzlerce kavim, inanç, mezhep, dil, din, bilim, teknik, siyaset ve savaş kültürü, ortalama bin yılda bir nüfus transferi yoluyla dünyaya dağılmıştır. Bu anlamda Hindistan, bugün Hindistan denilen resmi adı Bgharat yapılmış 1,5 milyarlık ülkeden daha fazla bir 'entite'nin adıdır. İşte bu entite olarak Hindistanlaşma veya Aryanlaşma, dünyayı doğru anlamak için gerekli bir kavramsallaştırma değildir. Hindistan'ın 2 bin yıl önce kavimler göçüyle batıya göç etmiş unsurlarının ardılları, son iki yüz yıldır Hint-Avrupa, Hint-Ari tezleriyle afişe ettikleri beyaz üstün seçilmiş ırk teorileriyle, batılı beyaz adam maskesiyle bugün artık tüm dünyayı teslim almaya çalışıyor. Dünyanın batılılaştırılması, kapitalist üretim ilişkilerinin egemen kılınması sayesinde tamamlandı. Artık yeni bir arayışa giren Aryan kastının, şimdi yeni dijital teknoloji ve asimetrik-hibrit savaş yöntemleriyle farklı bir aşamaya geçtiği görülüyor. Geçen yüzyılda savaşlar ve teknolojik üstünlükle sağladıkları hegemonya ile yetinmeyip, bizatihi seçtikleri toplulukları da - misal yahudileri- önce döverek, şimdi de terbiye edip güçlendirerek/ödüllendirerek devşirip kendilerine benzetmeye yani kendi soylarını çeşitlendirerek çoğaltmaya yöneldiler. Hedeflerine uygun bahsettiğimiz sair halklardan da asimile edebildiklerini imtiyazlı kölemenler olarak memlûkleştirip, bölgesel-lokal projelerinde değerlendirecekler. Geri kalan insan çöplüğünü (!) ise açlık, kıtlık, hastalık, savaş, akılsızlaştırma ve ahlaksızlıklarla soyunu kurutacak hamleler yapıyorlar. Hindistan işte böyle bir yer zaten. Açlığın ve açgözlülüğün ve bundan mülhem her tür melanetin kurumsallaşmış-içselleşmiş-kanıksanmış biçimlerinin kader haline geldiği bu trajik ülke, artık tüm dünya için bir kader aynasıdır. Hindistanda bir milyon tanrı, beş milyon din, on milyon vaiz, yüz milyon kabile var, ama bir tane gerçek var: Bu çukur kader değil. Bu iğrenç cehennem, aç gözlü iblis soylu üst kastların eseridir. Hint kast sistemini bilenler, oluşturulmaya çalışılan küresel kast sisteminin taşlarının döşendiğini, Hint inanç ve mitolojik çeşitliliğini bilenler ise, sinema-dizi-oyun-porno-bilişim-finans sektörleri üzerinden insanlığın kadim inanç ve bilgi birikimi ile geleneğinin deforme edildiğini, böylece adeta hafızasının sıfırlanarak yeni bir evren-doğa-dünya-insan-yaşam-ekonomi-tarih-bilim-kültür inşasına çalışıldığını da fark etmişlerdir. Misal; üst ve alt kastlar arasındaki sınıfsal uçurum, alt kastların üste bağımlı ve özentili konumu, en alt sınıfların ise-en eski tarihte Dravidler-isimsizler denilen aslında bugünkü yahudiler ve çingenelerin atalarının-en üst kasta özenme güdüsüyle geliştirdiği kaba saba ve agresif davranışlardan ibaret yaşam tarzını yaymaya çalıştıkları açıktır. Yani her toplumda her insan grubunda da az çok var olan paraya tapma, sınırsız ve sebepsiz eğlence, sapkın ilişkiler, alkol, uyuşturucu, kumar, evlilik dışı cinsellik, pedofili, zoofili,

homoseksüellik, oğlancılık, fahişelik, teşhircilik, röntgencilik, çalma, çarpma, dolandırma, sapkın heretik inançlar, astroloji fal, büyücülük, ataruhculuk, kavmiyetçilik, mezhepçilik, vb. huy ve alışkanlıkların kurumsallaştırılmış ve organize bir yaşam paketi yapılmış biçimleri, bugün modern, çağdaş, seçkin, elit, gelişmiş, ileri vb. kavramlarla süslenip özendirici kılıflarla sürekli dayatılmakta, adeta küresel bir yaşam tarzı, kimlik ve alışkanlık haline getirilmektedir. İşte Aryanlaştırma-Aryan hegemonyası tam da budur. Üst kastın şeytani yaşam tarzının tüm insanlığa kötü birer taklit halinde derece derece şırınga edilmesi. Ve insanlığın bu şekilde devasa bir köle tarlasında, çöplükte, birbirini yiyerek, çiğneyerek, tüketerek yaşamaya mahkum edilmesi.

Sahip oldukları, daha doğrusu ekonomik sihirbazlıklarla insanlıktan çaldıkları serveti kullanarak insanlığa, insanın-Adem'in-kadim birikimine, inanç ve geleneğine, ailesine, ahlakına, kişiliğine, değerlerine savaş açan bu şeytani odağın ne olduğunu, ne yapmaya çalıştığını iyi kavramak ve bütün gelişmeleri bu temelde değerlendirerek tedbir almak şarttır. Sürekli medyatik telkinler, savaş ve ölümün büyüleyici ve tüketici etkisi, ekonomik sorunların meşguliyeti ve özendirilmiş ahlaksız ilişkilerin boşa harcadığı enerjıyla koyun sürüsü haline getirdikleri insan topluluklarını böyle güderken, sözde devletlerin de yönetici kadrolarını para ve şehvetle satın alıp etkisizleştirmekte, bu sayede adeta varmış gibi görünen devletler ve orduları aslında hiçbir kıymeti olmayan içi boş güçler haline dönüştürmekte.

Bu sürecin devamında, hedeflerine uygun yani bu köleleştirmeyi teorize edecek bir paradigma ile kalıcı bir küresel resmi ideoloji de tüm insanlığa dayatılacaktır. Özellikle 2030'lu yıllardan itibaren yeni dinler, yeni ideolojiler, yeni felsefeler de konuşulmaya başlanacaktır. Geçen 500 yıl boyunca, her yüzyılın özellikle 30'lu yılları, bugün egemen olan tüm inanç ve evren-tarih-toplum-devlet-ekonomi düzeninin kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturan tez ve teoriler üretilmiş, peşinden hızla dünyaya yayılmıştı. Halen 1730, 1830 ve 1930'larda ürettikleri ideolojilerin son ürünlerini tüketiyoruz. Tarihin böyle ilginç periyotları var. 2030'a kadar, hazırladıkları yeni küresel pagan-animist din ve ideolojileri, her coğrafya, toplum ve bireye uygun farklı formatlarda 2030 lardan itibaren sahneye sürecekler. Önümüzdeki yıllarda yeni keşifler, yeni tezler, yeni icatlar eşliğinde doğru bilinen bir çok şeyin yanlış olduğunu, yanlış bilinen bir çok şeyin de aslında doğru olduğunu koyunlaştırdıkları kitlelere va'z edecekler.

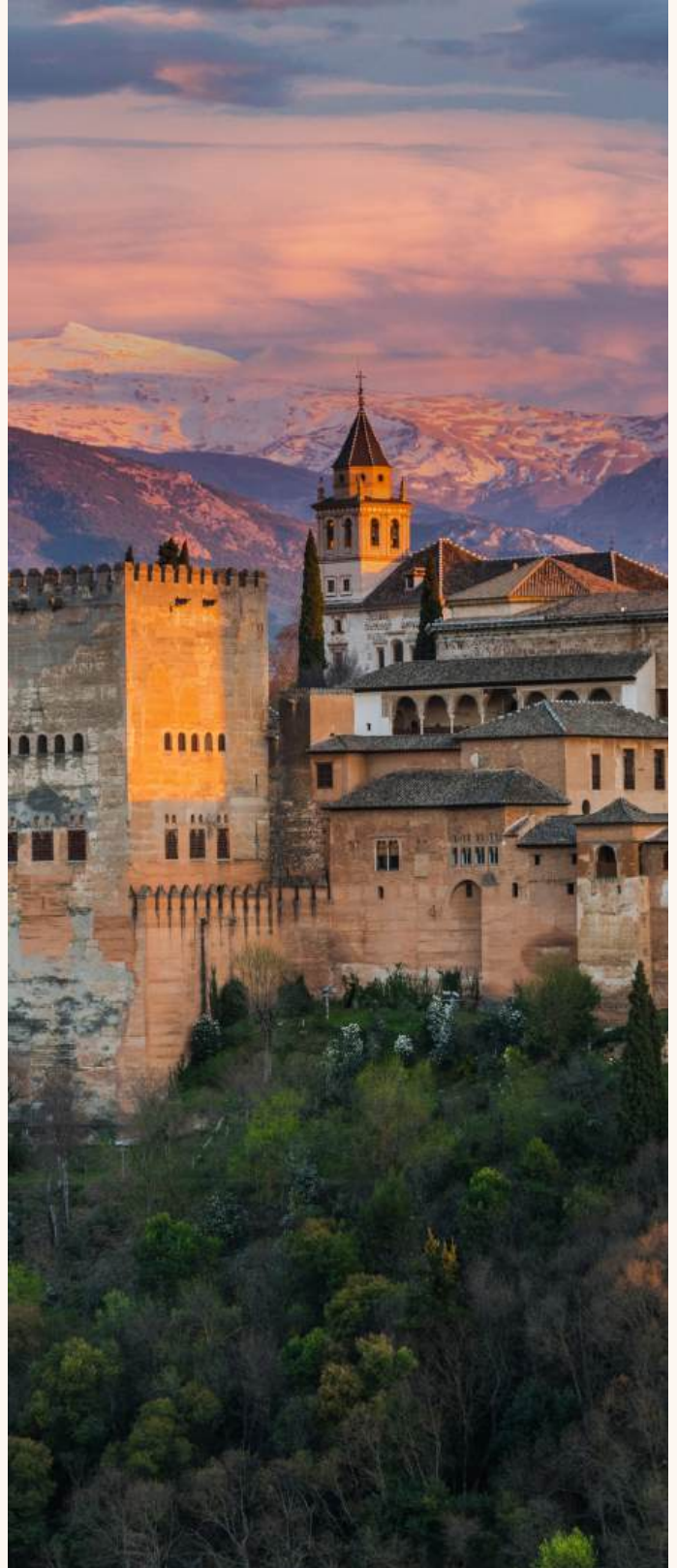

Endülüs'ü yok eden iradeye karşı direnç cephesi

Son 15 yıldır, Mısır'daki Sisi darbesi, Suriye deki İran-Rus-Nusayri katliamları ve en son siyonistlerin Gazze katliamı, milyarlarca insanın onlarca devletin tv izler gibi seyrettiği ve hiç bir şey yapamadığı bir zalimliğin örnekleri olarak tarihe geçti. Bu zalimlik, hala Endülüs'ü yok eden haçlı saldırganlığının yani o kadim savaşın devamıydı. Saddam'ın satılmış Baasçı cumhuriyet muhafızlarını hapisten çıkarıp, Afgan ve çöl arabı katiller ve ABD-Avrupa-Rus hapisanelerindeki psikopatları da ekleyip kurdukları İŞİD-DAEŞ örgütleriyle, Kasım Süleymani-Nasrallah-Husiler türü Acem haşhaşilerinin organize ettiği münafık çeteler ve Nusayri denilen haçlı kalıntısı rafiziler sayesinde Irak ve Suriye'yi kana boğan, Mısır fellahları ve firavun torunu ordusuyla da Mısır'ın tek insan kalmış müslümanlarını tasfiye eden küresel haçlılar, 15 Temmuz'u da Fetö'den PKK'ya, İşid'den Dhkpc'ye kadar Türkiye'ye karşı kullandıkları asimetrik savaş çetelerinin de katıldığı Dubai toplantılarında , Rus, Suud, İran, Mısır,Bae istihbaratlarının katkılarıyla birlikte organize etmişlerdi. (BAE-Dubai denilen yer, aslı Hint kökenli olan ama Arapça konuşan aşiretlerin tarlasıdır, gerçekte ise İngiliz-ABD-İsrail'in yeni fitne merkezidir, Suud gibi.) Bu coğrafyada, bu toprakların ruh kökünü, yani başta Müslümanlık olmak üzere doğu Hristiyanlığı da dahil tüm yerli dinamikleri yok etmeyi hedefleyen, bütün doğu Roma-Osmanlı coğrafyasını Endülüs gibi İslamsızlaştırmaya-İbrahim milletinden uzaklaştırmaya çalışan bin yıllık Haçlı ruhunun hala aktif olduğunu ve temel güdülerinin hala bu tarihsel direnç dinamiklerini yok etmek olduğunu görmeyen her analiz boştur, koftur, hatta bu gerçeği örtme-saklama misyonlu ajan ideolojilerdir. Türkçülük, Kürtçülük, Arapçılık, solculuk, ulusculuk, kamalizm, şekilci kaba softa münafık dincilik, çöl nihilizmi vahhabilik vb. kılıklarla Ortadoğuya enjekte ettikleri Neonazi ideolojileri veya dincisiz deformasyon örgütleri, yine siyonizm, ermenicilik, rafizilik, irancılık gibi diğer Aryan aparatları, tümü, işte bu Endülüsleştirme operasyonunun, bu modern Haçlı saldırısının asimetrik savaş silahlarıdır. Aryan faşizmi, bin yıl önceki katolik haçlı ruhunu, tapınak şövalyelerini, gülhaçlı tarikatlarını ve yerli işbirlikçisi haşhaşi çeteleri devralıp güncelleyerek yeni hegemonya saldırısının askerleri yapmıştır. Tabi bu defa Hristiyanlık maskesiyle değil, kendi şeytani hevesleri için. Bunlara karşı en cahil, en basit, en sade, en ilkel haliyle bile olsa yerli, sahici, organik olan tüm dini anlayış ve oluşumlar, gerçek Sünni-Ehl-i Sünnet, gerçek Alevi/Bektaşî, yerli Ermeni/Rum ve diğer Ehli kitap topluluklar, sufi-safi inanç öbekleri veya doğal organik tüm etno kimlikler, kadim gelenekler-adetler ve bu topraklara ait organik felsefi, siyasi, kültürel fikirler, artık birer direnç dinamikleridir. Mevzuyu en baştan bu eksenden alıp, cepheyi bu kırmızı çizgilerle belirginleştirmeden, hiçbir fikir sahici ve önemli değildir. Dünyanın Hindistanlaştırılması, Hint-Aryan kökenli küresel Rafiziliğin* hegemonyasını yeni bilim ve teknoloji eşliğinde update etme çabasını ifade ediyor. Bu egemenlik, tüm dünyayı Endülüs uygarlığını yok ettikleri gibi yıkıp kendilerine uygun bir çiftlik yapma hedefidir. Bu hem küresel kast sistemiyle insanlığı güdülen koyun sınıflarına indirgeyen küresel ekonomi politiği, hem bizatihi insanın ontolojik varoluşunu hedef alan, yani kadın-erkek cinsiyet kimliğini, bireylerin akıl, ruh, beden sağlığını, ev'i, ocağı, aileyi, ahlaki, İbrahimi tevhide özgürlükçü imanı, çevreyi, iklimi,

doğayı, canlıları, çocukları, kadınları hedef alan, istismar eden, deforme eden, fesada boğan küresel saldırganlığı doğru tespit edip, doğru yerinden vuracak bir evrensel savaşı zorunlu kılmaktadır.

Zerre kadar insanlığı, aklı, ahlaki kalmış herkes artık saflarını netleştirmeli, dayatılmış tüm kimlikçilikleri, tüm çelişki ve çatışma motivasyonlarını, tüm namussuz ahlaksız haysiyetsiz yaşam tarzlarını, tüm para şehvet şöret makam güdülerini terk edip sahip olduğu tüm güçleri birer savaş aracına dönüştürerek Adem'in-İbrahim'in-Musa'nın-İsa'nın-Muhammed'in (hepsine selam olsun) kadim hürriyet mücadelesinde saf tutmalıdır.

Türkiye, Nedir?

Türkiye, Doğu Roma-Selçuklu-Osmanlı-Cumhuriyet kökleriyle, İbrahim milletinin kadim yurdu olma misyonuyla, bu köklerinden kopartmaya çalışanlara inat, bin yıllık organik mevzisinde, akıbeti Endülüs'ün sonu gibi olmasın diye, insanlık adına, bölge halkları adına, Anadolu adına, bütün millet bileşenleri adına sürdürdüğü varlık ve beka mücadelesini, işte bu kadim saldırganlığın zayıf hedefi olmadan, bin yıllık tanzim edici iradesiyle bizzat onları hedef alarak tahkim edilecek bir iç kaledir. Birliği de, bütünlüğü de, gücü de, huzuru da, istikrarı da, geleceği de işte bu nedenle, bu bağlamda hassastır, önemlidir, değerlidir, tartışılmazdır. Diğer bütün mevzular, önce bu zeminde başlanarak tartışılır, sorgulanır, elenir, değiştirilir, yeniden kurulur. Değiştirilemez, değiştirilmesi teklif dahi edilemez olan 12 Eylül darbeci faşistlerin uydurduğu üçüncü sınıf ergen kamalizminin saçmalıkları değil, bu toprakların kadim beka davasına ruh veren misyon, inanç ve değerlerdir. Dünyanın Aryan faşizminin egemenliğine boyun eğmeyen tüm devrimci, namuslu, mümin insanları, bu büyük savaşta müttefik görülmeli ve çocuklarımızın cesetlerini elimize verip üstüne birde dalga geçen bu zalim güçlere karşı bütün silahlarla savaşa hazır hale getirilmelidir. Herşey ama herşey, artık bir savaş aracıdır. İnsanlık, er geç bu iblis soyunun kökünü hem kendi evinde hem tüm dünyada kurutacaktır. Bu ülke, bu savaşın en önemli mevzisidir. En stratejik kale burcudur. Adem soyunun, o kozmik varoluşun, o suyun içindeki gülün, gül'ün içindeki ırmağıdır. O yüzden ırmağının akışına ölnür. Kaderini, bu misyonu sürdürdüğü sürece bu ülkeyle bu milletle bir görmeyen kim varsa, ihanetine ne mazeret uydurursa uydursun, haçlı saflarındadır ve hedeftir. Herkes, hala bir kendi kalmışsa, silkinip kendine gelmelidir. Dünyanın iblisleri ise yine dünya savaşı istiyorlarsa, yeni Endülüs soykırımları hedefliyorlarsa, artık bütün evleri camdandır ve artık bütün taşlar da Filistinlidir.

*Mûini zâlimin dünyâda erbâb-ı denâ'ettir
Köpekdir zevk alan sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten
Ne efsûnkâr imişsin âh ey didâr-ı hürriyet
Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten
Ne yâr-ı cân imişsin âh ey ümmîd-i istikbâl
Cihânı sensin âzâd eyleyen bin ye's ü mihnetden*

(Namık Kemal)

Dipnotlar:

*Rafizilik, hint-aryan icadı anti Ehli kitap sapkınlığının genel adıdır. Sünnici gelenek, Alevilik için hakaret amaçlı bu sıfatı kullanır. Bu ahlaksız bir yakıştırmadır. Sünnici-vahhabi rafizilik-Ki, Ehl-i Sünnet görünümlü ama özünde Hint tipi dincilik türüdür-, kamalist rafizilik, solcu, milliyetçi rafizilik te vardır. Ehli kitaba, özellikle İslama dönük tüm demagojik istismar veya iftira, hakaret ve aşağılama söylemleri, rafiziliktir. Alevilerin büyük çocuğunluğu Ehl-i kitap-Ehl-i İslam dairesinin yani İbrahim milletinin onurlu müminleridir.

RAMAZAN YILDIRIM

www.kritikbakis.com

EVANJELİKLERİN TRUVA ATI İSRAİL: VELÂYET-İ MESİH

Yahudilik ile Hristiyanlık arasındaki ilişkiler teolojik bir karşıtlık ve eleştiriyile başlamıştır. Yahudiler içinden çıkan ve tebliğinin muhatap kitlesi yine Yahudiler olan Hz. İsa onları ruhsal körlük, şekilcilik ve iki yüzlülükle nitelmiştir. Yahudiler de Hz. İsa'yı Musa şeriatına göre belirlenen Sebt günü, temizlik ve oruç gibi bazı ibadetlere onlar gibi itibar etmemesi, Yahudilerce günahkâr kabul edilen insanlarla diyalog kurması, şeytan ve cinlerle işbirliği yaptığını iddia etmeleri, mucize gösterememesi ve Yahudi dini geleneğiyle bağdaşmayan davranışlarda bulunması, Mesih olduğunu söyleyerek Sezar'ın otoritesini kabul etmeyip ihanet etmesi gibi iddialarla suçlamışlardır. Hz. İsa İse Yahudi din adamlarına en ağır eleştirileri yapar ve onları dua – ibadet yeri olan Tanrı'nın evini “haydut inine” dönüştürmekle niteler. (Matta 21;13) Yahudiler de kendi içinden çıkmış diğer mezheplerle mücadele ederek onları tarihten silmek istemiş ve bunun için de Rabbani Yahudilik yorumunu geçerli tek yorum olarak egemen olmasına çalışmışlardır. Sinagoglarda bu dini yorumun dışında kalan başta İsa ve takipçileri olmak üzere tüm dini topluluklara beddua ederek onlara lanet okumuşlardır.

Tarihsel süreç içerisinde Hz. İsa'nın mesajları ve havarilerinin faaliyetleri ekseninde şekillenen Hristiyanlık, Yahudiliği teolojik öteki olarak kabul etmiş ve egemen olduğu coğrafyalarda Yahudilere baskı uygulamıştır. Hristiyanların Yahudilere karşı iki bin yıl boyunca sürdürdüğü bu geleneksel tutum Katolik kilisenin ilan ettiği bir kararla resmiyet kazanmıştır. II. Vatikan Konsilinin almış olduğu bu kararlara göre; Yahudiler İsa'yı öldürmekle Tanrı'yı öldürmüşlerdir ve Tanrı katilleridir, Tanrı'nın seçilmiş halkı artık kilisedir dolayısıyla Hristiyanlardır ve Eski Ahit, Yeni Ahit olan İncil'in alegorik bir öncüsüdür. Ayrıca söz konusu konsülde “İsa Mesih'in kilisesi, Yeni Tanrı kavmi olduğundan, Eski Tanrı kavmi buna karışıp onun içinde kaybolmalıdır: çünkü Tanrı'nın Eski Ahit'te verdiği sözler İsa'nın şahsında yerine gelmiştir.” Kararıyla Hristiyanlığın Yahudi temelleri vurgulanmakla birlikte artık Yahudiliği mevcut Hristiyanlık içinde eritme iradesi de görülmektedir. Ortaya çıktığı dönemde Yahudilerle ortak mabede sahip olan Hristiyanlık aynı mabede olan bağlılıklarını devam ettirmiş ve orayı İsa'nın kıyamet öncesi tekrar geleceği mekan olarak kabul etmişlerdir.

Ancak Hz. İsa'dan Hristiyanlığın mimarı olarak kabul edilen Pavlus, Yahudilikle iç içe başlayan ve Yahudiliğin bir mezhebi görünümünde olan Hristiyanlığın tamamen bağımsız bir din olarak gelişmesine öncülük etmiştir. Pavlus, Yahudilikteki "kral-Mesih" anlayışını "Rab İsa Mesih" inancına dönüştürerek ilk teolojik ayrışmalarından birini gerçekleştirmiş ve Hristiyanlığın farklı bir din olarak şekillenmesini sağlamıştır. Çünkü Hz. İsa'yı başlangıçta beklenen Mesih olarak gören bazı Yahudiler olmasına rağmen ana akım Yahudilik onun beklenen Mesih'in özelliklerini taşımadığını çünkü vermiş olduğu mesajlarıyla dünyevi bir iktidar kurmaktan uzak olduğu gerekçesiyle kabul etmemişlerdir. Pavlus'un Hristiyanlığı Yahudilikten ayırdığı en önemli hususlardan bir diğeri de Hz. İsa'nın mesajını Yahudi kökenli olmayan diğer insanlara tebliğ faaliyetinde bulunmasıdır. Böylece Hristiyanlık Kudüs ve çevresinde yaşayan Yahudilerden dolayısıyla Mabed'den de ayrılarak farklı coğrafyalara yayılma imkânı bulmuş ancak Mabed ile olan fiziki kopuşu unutmuyarak oraya bir gün dönme umudunu canlı tutmuştur. Hızla çoğalmalarına rağmen Yahudilerin baskılarından dolayı kendi kiliselerini inşa etme imkanına ancak İmparator Konstantin (M.S. 272-337) döneminde kavuşmuşlardır. Roma devleti tarafından gördüğü resmi destekle özel mülk edinme ve kiliselerini inşa etme hakkını elde eden Hristiyanlar güçlenerek Yahudiler karşısında üstün bir konuma kavuşmuşlardır. Hristiyanlar elde ettikleri bu siyasi destekle kutsal kitaplarını belirlemiş, teolojilerini oluşturmuş ve Yahudi geleneğine ait inanç-ibadetleri terk ederek kendilerine özgü ibadetlerini belirlemiştir.

Kilise babalarının Hristiyanlığı Yahudilikten müstakil bir din olarak temellendirmelerinde teolojik ayrışmayı netleştiren bazı konular üzerinde yoğunlaşmışlardır. Mesela Yahudilerin ısrarla inkâr ettikleri İsa Mesih'in kimliği, tabiatı ve teslis inancındaki konumunu belirlerken Yahudilerin kutsal kitabı Tanah'ın tanrısı ile İsa Mesih'in tansının aynı tanrı olduğu yorumu yapılmıştır. Tanah Eski Ahit olarak isimlendirilerek Hristiyanların kutsal metinleri de Yeni Ahit olarak kabul edilmiş ve her ikisinin birlikte kendi kutsal kitaplarını oluşturduğunu dile getirmişlerdir.

Yahudiliğin temel dini esaslarından biri olan Mesih inancı Roma döneminde maruz kaldıkları baskılar sonucu dünyanın değişik bölgelerinde dağınık bir vaziyette yaşayan Yahudi topluluklarının kurtuluş umudunu diri tutmuştur. İsa'nın bir kurtarıcı olarak ortaya çıkmasını kabul etmeyen ve onu sahte mesih olarak niteleyen ana akım Yahudilik "kurtarıcı mesih" inancından da vazgeçmemiştir. Beklenen kurtarıcı Mesih figürünün Yahudi tarihi boyunca farklı zamanlarda farklı şahsiyetler tarafından temsil edildiğine inanılmıştır. Mesela Roma'ya karşı isyan hareketini başlatan Bar Kohba dönemin Yahudi dini lideri tarafından beklenen Mesih ilan edilmiş ve Tevrat'ın bazı mesajlarının ona işaret ettiğini dile getirmiştir. Bar Kohba hareketinin başarısı üç yıl kadar sürmüş ve Romalılar tarafından öldürülünce Yahudiler büyük bir hayal kırıklığına uğramışlardır çünkü ölümsüz olarak kabul edilen mesih bir fani gibi ölmüş ve Yahudilerin yeryüzü egemenliğini kuramamıştır. Bar Kohba'dan üç asır sonra Girit adasında yaşayan Yahudiler arasından Moşe isimli bir kişi beklenen Mesih olduğunu ilan ederek Mesih inancı etrafında küllenmiş umutları yeniden yeşertmeye çalışmıştır. Hz. Musa ile aynı ismi taşıdığını, o nasıl İsrailoğullarını Kızıldeniz'den geçirerek kurtarmışsa kendisinin

de Akdeniz'i yararak Yahudileri Filistin'e götüreceğini iddia etmiş, ancak kısa süre içerisinde sahte mesih olduğu ortaya çıkmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda da birçok kişi mesih olduğu iddiasıyla ortaya çıkmış ve Yahudi cemaatini etrafında toplamaya çalışmıştır. Son olarak 17. Yüzyılda Osmanlı vatandaşı Sabetay Sevi, İzmir'de mesihliğini ilan etmiş, Filistin ve Mısır'a seyahatler düzenleyerek taraftar kazanmıştır. Ancak dönemin resmi Yahudi çevrelerince fitne çıkardığı gerekçesiyle şikâyet edilmiş Osmanlı devleti de onun ifadesine başvurunca ihtida ettiğini söyleyerek Müslüman olduğunu belirtmiştir.

19. yüzyıla kadar Yahudi çevrelerinde beklenen kurtarıcı mesih fikri karizmatik lider merkezli bir inanç olmanın ötesine geçerek misyonunu örgütlü bir ideoloji olarak ortaya çıkan siyonizme devretmiştir. Karizmatik liderden örgütsel-kurumsal yapıya dönüşen mesihçilik anlayışı Siyonist ideoloji eliyle evrilerek mesih inancında köklü bir reform yapmıştır. Siyonizm, mesih'in velayetini üstlenmiş ve Yahudileri "vadedilmiş topraklara" yerleştirerek onlara yeryüzü hakimiyetini kazandırma görevine talip olmuştur. Bu durumda Yahudilerin karizmatik bir liderden bekledikleri kurtuluş misyonu Siyonizm'in manevi şahsiyetinde mündemiç bir hal almıştır. İsrail devleti de 1948 yılından itibaren Filistin topraklarını işgal edip onlara yönelik soykırım ve etnik temizlik uygulama politikalarını bu mesihçi anlayış üzerinden meşrulaştırmaya çalışmıştır. Hem Evanjeliklerin Mesih beklentilerine elverişli bir zemin oluşturan hem de Yahudilerin kurtarıcı mesih beklentisini canlı tutan Siyonizm kendisine yüklenen rolü İblisi kışkıracak şekilde yerine getirmektedir. Truva atı ile Mesih'in vekili olma rollerini bir arada oynamaya çalışırken kadim çelişkisi olan "seçilmişlik-lanetlenmişlik" sarmalındaki girdaba doğru sürüklenmektedir. İnsanlığın vicdanına ve evrensel hukuk değerlerine karşı ayaklanarak darbe girişiminde bulunan bu Truva atının nerde ve nasıl durdurulacağı sorusunun cevabı henüz yok.

Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleks Ve Sonu Gelmez Savaşlar

ABDULLAH MİROĞLU

www.kritikbakis.com

“
'Amerikan Askeri Endüstriyel Kompleks' deyiminin isim babası ABD Başkanı Dwight Eisenhower idi. Eisenhower bu deyimde ilk defa 17 Ocak 1961 günü Beyaz Saray'da ulusal televizyon aracılığıyla yaptığı “veda konuşması”nda yer vermişti. Eisenhower, Amerikan halkından “Askeri-Endüstriyel Kompleks”in yıkıcı etkilerine karşı uyanık olmalarını istiyordu. Donald Trump'ta “Sonu gelmeyen savaşları bitirme sözüme sadık kalacağım” demişti. Peki nedir bu Askeri-Endüstriyel kompleks?”

20 Ocak 2025'de görevini Donald Trump'a devretmeyi bekleyen ABD Başkanı Joe Biden'ın Ukrayna'ya verilen Amerikan menşeli uzun menzilli füze sistemlerinin Rusya topraklarında kullanılmasına izin verdi. Biden'ın giderayak verdiği bu kararın Rusya-Ukrayna savaşını Avrupa sathında tırmandıracağı, NATO-Rusya savaşına yol açacağı, hatta bir dünya savaşına sürükleyebileceği tartışılıyor.

Trump seçim kampanyasında “Ukrayna-Rusya Savaşı”nı bitireceği vaadinde bulunmuştu. Trump ilk dönem ABD Başkanlığı döneminde Washington'da Cumhuriyetçiler'in düzenlediği “Muhafazakar Siyasi Eylem Konferansı”ndaysa “Biz Ortadoğu'ya son 20 yılda 7 trilyon dolar harcadık ama ışıklarımızı kapatmadan uçacağımızı indiremiyoruz. Bu çok kötü. 7 trilyon dolar harcadık ve inerken ışıklarımızı kapatmak zorundayız” diye konuşmuştu.

Trump Ocak 2021'de Başkanlık görevini Biden'a devretmeden önce yaptığı bir konuşmadaysa “Her zaman sonu gelmeyen savaşları bitirme sözüme sadık kalacağım” demişti.

ABD Başkanı Biden'ın Ukrayna'ya verilen uzun menzilli füzelerin kullanılmasına ilişkin kısıtlamaları kaldırdığına dair haberlerin yayınlanması üzerine Trump'ın büyük oğlu Donald Trump Jr ise 17 Kasım tarihli X hesabından yayınladığı mesajında şöyle diyordu: "Askeri Sanayi Kompleksi, babamın barış yaratma ve hayat kurtarma şansı olmadan önce Üçüncü Dünya Savaşı'nı başlattıklarından emin olmak istiyor gibi görünüyor. O trilyonları kilitlemek lazım. Böyle hayatın canı cehenneme, embesiller!" Donald Trump Jr'ın bu sözleri "Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleksi" olarak nitelenen büyük silah şirketleriyle Pentagon ve ABD Hükümetleri arasındaki ilişkiyi bir kez daha gündeme taşıyordu.

ABD BAŞKANI EISENHOOVER'IN VEDA KONUŞMASI
Şimdi çok yaygın olarak kullanılan "Amerikan Askeri Endüstriyel Kompleks" deyiminin isim babası ABD Başkanı Dwight Eisenhower idi. Eisenhower bu deyimde ilk defa 17 Ocak 1961 günü Beyaz Saray'da ulusal televizyon aracılığıyla yaptığı "veda konuşması"nda yer vermişti. Cumhuriyetçi Parti'li Eisenhower iki dönem süren Başkanlığını 20 Ocak 1961 günü, Demokrat Partili halefi John Fitzgerald Kennedy(JFK)'ye devretmeye hazırlanıyordu. Eisenhower'ın 10 dakikadan kısa süren bu veda konuşmasında "Amerikan Askeri Endüstriyel Kompleksi" hakkında sarfettiği sözler aradan 63 yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ yankısını sürdürüyor. 20. yüzyılın en önemli konuşmaları arasında yer alan Eisenhower veda konuşmasında Amerikan halkından "Askeri-Endüstriyel Kompleks'in yıkıcı etkilerine karşı uyanık olmalarını istiyordu. Eisenhower'ın İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'daki müttefik kuvvetlerin komutanlığını ve sonrasında NATO'nun ilk Başkomutanlığını yapmış eski bir asker olmasıysa bu uyarıyı çok daha etkili ve çok daha çarpıcı hale getiriyordu. Peki Eisenhower'ı veda konuşmasına damgasını vuran Askeri Endüstriyel Kompleksi'ne karşı Amerikalıları neden dikkatli ve uyanık olmaya çağırıyordu? Eisenhower İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra devasa bir boyut kazanan "Amerikan askeri sanayiisi"nin özel çıkarlar ile kamusal çıkar arasındaki ilişkiyi ilkinin lehine olacak şekilde değiştirmesinden şikâyet ediyordu. Eisenhower askeri sanayiinin ABD'nin federal ve eyalet yönetimleri üzerinde nüfuz

kazanmasının ülkenin ve demokrasinin geleceği için tehlikeli olacağına dikkat çekiyordu. Eisenhower'ın konuşmasındaki şu cümleler uyarının tonu hakkında yeteri kadar ipucu veriyordu: "Barışın korunmasında hayati bir unsur da askeri kurumlarımızdır. Silahlarımız güçlü ve anında harekete geçmeye hazır olmalıdır ki hiçbir potansiyel saldırgan kendi yıkımını riske atmaya cesaret edemesin. Dünyadaki son çatışmalarımıza kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin silah sanayisi yoktu. Amerikalı saban demiri üreticileri zamanla ve gerektiğinde kılıç da yapabiliyordu. Ancak artık ulusal savunmanın acil olarak doğaçlama yapılması riskini göze alamayız; devasa boyutlarda kalıcı bir silahlanma endüstrisi yaratmak zorunda kaldık. Buna ek olarak, üç buçuk milyon erkek ve kadın doğrudan savunma kuruluşlarında çalışmaktadır. Askeri güvenlik için her yıl tüm Birleşik Devletler şirketlerinin net gelirinden daha fazla harcama yapıyoruz. Muazzam bir askeri kuruluş ve büyük bir silah endüstrisinin bu birlikteliği Amerikan deneyiminde yenidir. Ekonomik, siyasi ve hatta ruhsal olmak üzere toplam etki her şehirde, her eyalet meclisinde ve Federal hükümetin her ofisinde hissedilmektedir. Bu gelişmeye duyulan zorunlu ihtiyacın farkındayız. Yine de bunun ciddi sonuçlarını kavramakta başarısız olmamalıyız. Emegimiz, kaynaklarımız ve geçim kaynaklarımız söz konusu; toplumumuzun yapısı da öyle. Askeri endüstriyel Kompleksin Hükümet konseylerinde, tevessül etse de etmese yersiz nüfuz elde etmesine karşı tetikte olmalıyız. Yanlış konumlandırılmış gücün feci bir şekilde yükselme potansiyeli mevcuttur ve devam edecektir. Bu gücün demokratik gelişimimizi ve özgürlüklerimizi tehdit edecek boyuta gelmesine izin vermemeliyiz" Ne var ki Eisenhower'ın uyarısına rağmen Askeri-Endüstriyel Kompleksin Amerikan demokrasisi üzerindeki yıkıcı etkisi artarak devam etti. Diğer bir yandan "Askeri - Endüstriyel Kompleksi" ABD'nin denizaşırı "sonu gelmez savaşları"nın bir parçası yahut sebebi oluyordu. Halihazırda ABD'nin savunma harcamaları Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya federasyonu başta olmak üzere kendisinden sonra gelen 10 ülkenin toplam savunma harcamalarından daha fazla. ABD'nin 2024 yılı Savunma Bütçesi yaklaşık 1 Trilyon doları buluyor. Bu rakamın 2025 yılı için daha da artması bekleniyor.

ASKERİ HARCAMALARIN AMACI

İki okyanus tarafından çevrelenen güvenli bir coğrafyada konumlanmış bulunan ABD'nin savunma harcamalarındaki periyodik artış Amerika'da da yer yer tartışmalara yol açıyor. "Askeri-endüstriyel Kompleks" hakkında makaleler ve kitaplar kaleme alan bazı muhalif Amerikalı yazarlara göre "askerî harcamaların birincil amacı harcamanın kendisidir". Amerika Birleşik Devletlerinin savunma bütçesinden aslan payınıysa Lockheed Martin, Boeing, Northrop Grumman, General Dynamics ve Raytheon Technologies gibi beş büyük silah şirketi alıyor. Bu beş şirket dünya silah pazarının da en büyük tedarikçileri arasında yer alıyor. Savunucuların gözünde "Askeri Endüstriyel Kompleks için iyi olan Amerika için de iyidir". Dolayısıyla savunma harcamalarının artması veya azalması en fazla silah şirketlerini yakından ilgilendiriyor. "Amerikan Askeri Endüstriyel Kompleksi" büyük oranda ABD'nin savunma bütçesinin yüksek olmasından ve sürekli olarak genişleyen askeri harcamalardan besleniyor. Askeri Endüstriyel Kompleksi'nin bileşenleri olan büyük şirketler, sadece ABD'nin askeri gücünü değil, aynı zamanda küresel güvenlik politikalarını ve dış ilişkileri de şekillendirecek ölçüde siyasi etkiye sahipler. Savunma harcamaları sıklıkla ABD Kongresindeki kısıtlama girişimlerinden sağ kurtuluyor. Yani öngörülmuş bütçe hedeflerini aşıyor, eklerle birlikte rakamlar daha da büyüyor. Donald Trump'ın ABD başkanı seçildiği 2016 yılında Savunma Bütçesi 610 milyar dolar idi. 2017'de 700 milyar dolar olan Savunma Bütçesi 2020 yılına gelindiğinde 732 milyar dolara çıkıyordu. Joe Biden'in ilk başkanlık yılında 753 milyar dolar olan Savunma bütçesi 2024'teyse neredeyse 900 milyar dolara yaklaştı. Bu rakamlar Cumhuriyetçi Trump ve Demokrat Biden dönemlerinde askeri harcamaların periyodik olarak arttığını gösteriyor. Savunma Bütçesindeki artışlarla Asya-Pasifik bölgesindeki Çin ile stratejik ve jeopolitik rekabet, Rusya ile ilişkiler, Ukrayna Savaşı, siber güvenlik ve yapay zekâ gibi yeni nesil askeri tehditlerle gerekçelendiriliyor. Savunma ve güvenlik tehditleri ile açıklanmasının ötesinde, askeri harcamalardaki periyodik artışlar, Askeri-Endüstriyel Kompleksin kendi başına bir büyüme ve bu büyümeyi sürdürme amacına dönüştüğü şeklindeki eleştirilere yol açıyor. Buna göre askeri harcamaların artışı, aslında bir amacın değil, süreklilik arz eden bir özel kâr mekanizmanın parçasıdır. Dolayısıyla ABD'nin giderek artan askeri harcamalarıyla, kalıcı nitelik kazanan "sonu gelmez savaşlar" arasında biri diğerini besleyen ve birbirinden ayrılması giderek zorlaşan bir ilişki söz konusu. Bu ilişki ABD dış politikasının askerileştirilmesini beraberinde getiriyor. Böyle bir sonuç, küresel hegemonyasını sürdürebilmesi için ABD'nin askeri üstünlüğü başka bir güce kaptırmamak konusunda son derece hırçınlaşmasına yol açıyor. Öte yandan İsrail de "Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleksi"nin bileşenleri arasında yer alıyor. İsrail yeni teknoloji ürünü silahları Filistinliler ve Lübnanlılar

üzerinde kullanarak bu silahların alıcı ülkelere sergilenmesinde başrol oynuyor. Bir zamanlar, ABD eski Dış İşleri bakanı Henry Kissinger İsrail'e askeri yardımların eleştirilmesi üzerine, "İsrail'e bedava verdiğimiz her tank için İsrail'in komşuları dört Amerikan tankı satın alıyor. İmparatorluk böyle işler" demişti.

ABD NEDEN BU KADAR BÜYÜK ASKERİ HARCAMALAR YAPIYOR?

1993 yılından 1997 yılına kadar ABD'nin BM Büyükelçisi olarak görev yapan Madeleine Albright, dönemin ABD Genel Kurmay Başkanı Colin Powell arasında geçen bir diyalog bu soruya açıklık getiriyor. Powell 2003 yılında yayınlanan "Amerikan Yolculuğum(My American Journey)" başlıklı anılarında Amerikan ordusunun net bir siyasi hedefi olmadan askeri gücün kullanılmaması konusunda Madeleine Albright ile görüş ayrılığı yaşadığını anlatıyordu. Powell esas olarak, ABD'nin askeri güce bütün diplomatik, siyasi ve ekonomik yollar başarısız olduktan sonra başvurması gerektiğini düşünüyordu. Powell ABD'nin Vietnam'da olduğu gibi sonuç getirmeyen ve bitmez tükenmez uzun bir savaş girdabına saplanmaması konusunda kararlı bir yaklaşım geliştirmişti. Irak'ın işgalinin mimarları olan Neoconlar'la taban tabana zıt olan bu yaklaşım "Powel Doktrini" olarak da anılmaktadır. Madeleine Albright Demokrat Partiliydi ancak en az "Neoconlar" kadar dış politikada ve askeri güç kullanımında şahin görüşlüydü. Albright General Powell'la tartışırken "Eğer kullanamayacaksa sürekli bahsettiğiniz bu mükemmel orduya sahip olmanın ne anlamı var?" demişti. Aldığı bu cevap üzerine Powell neredeyse kriz geçirmenin eşğine gelmişti. Powell anılarında Madeleine Albright'ın Amerikan askerlerine "küresel bir satranç tahtasında hareket ettirilecek oyuncak askerler" muamelesi yaptığına da dikkat çekiyordu. Madeleine Albright, Bill Clinton'ın Başkanlığı döneminde, 1997'den 2001 yılına kadar Dış İşleri Bakanlığı da yaptı. 12 Mayıs 1996'da "CBS News" kanalında Lesley Stahl tarafından sunulan "60 Dakika" programında Albright'e ABD ve BM yaptırımları sebebiyle hayatını kaybeden Iraklı çocuklar soruldu. Lesley Stahl, "Yarım milyon çocuğun öldüğünü duyduk. Yani, bu Hiroşima'da ölenlerden daha fazla çocuk. Ve, biliyorsunuz, buna değer mi?" diye sordu. Albright bu soruya "Bunun çok zor bir seçim olduğunu düşünüyorum, ancak bedelinin buna değeceğini düşünülüyor" diye cevap vermişti. Madeleine Albright 19 şubat 1998'de "NBC TV"de Matt Lauer tarafından sunulan "The Today Show" programında sarfettiği sözlerse Amerikan ordusuna atfettiği ideolojiyi gözler önüne seriyordu. Bu konuşmasında Albright şöyle diyordu: "Güç kullanmamız gerekiyorsa, bunun nedeni Amerika olmamızdır; biz vazgeçilmez bir ulusuz. Dimdik ayaktayız ve diğer ülkelerden daha ileriye görebiliyoruz ve hepimiz için tehlikenin farkındayız. Üniformalı Amerikalı kadın ve erkeklerin özgürlük, demokrasi ve Amerikan yaşam tarzı için her zaman fedakarlık yapmaya hazır olduklarını biliyorum." Bu sözler "Neoconlar" ile "liberal enternasyonalistler" arasında askeri güç kullanımı konusunda pek de bir fark olmadığını gösteriyordu. ABD Başkanı Eisenhower 1961'deki Veda Konuşmasında şunları da söylemişti: "Amerikan halkına son kez hitap ederken, çok dikkatlice bir uyarı yapıyorum: Bu ülke, dünya ABD barışını sağlamak ve güvenliğimizi korumak için, askeri

sanayinin büyüklüğü ve gücüne her zaman büyük bir dikkat ve denetim göstermek zorundadır. Bu birleşmiş güç, savunma ihtiyaçlarımızı aşarak, belki de halkımızın iradesi dışında, kendi çıkarlarını savunmaya başlar. Bunun sonucunda, toplumumuzun tüm kaynakları, halkın özgür iradesinden bağımsız bir şekilde, askeri hazırlıklara ve silahlanmaya yönlendirilir. Bu, Amerika'nın geleceği için büyük bir tehlike oluşturabilir."

Bu cümleler "askeri-endüstriyel kompleksi"nin hükümetin ve halkın kontrolünden kaçarak özerkleşebileceğine dair bir risk uyarısıydı.

Eisenhower'ın bahsettiği "askeri-endüstriyel kompleks" savaş teçhizatı üreten şirketler, ordu ve hükümetin işbirliğinden oluşan güçlü bir ağa işaret ediyordu. Bu ağ, ABD'nin küresel askeri üstünlüğünü sağlamaya yönelik olarak büyük askeri bütçelerle desteklenen bir sistemi içeriyor.

Eisenhower'a göre bu sistem, silahlanma yarışını teşvik etme, gereksiz askeri harcamalar yapma ve barışçıl dış politikalardan sapma gibi tehlikeleri bünyesinde taşıyordu.

Eisenhower'ın veda konuşmasıyla ilgili bir diğer ilginç husus ise konuşma metninde yapılan bazı değişikliklerdi.

Konuşma metninin ilk halinde "Askeri Endüstriyel-Kongre Kompleksi"ne ABD Kongresi de eklenmiş bulunuyordu. "Kongre" bileşeni son anda Eisenhower tarafından orijinal metinden çıkarılmıştı. Sebebiyse, 1960 seçimleri sonucunda yeni bir Kongre'nin göreve başlamış olmasıydı. Metin üzerinde çalışan araştırmacılara göre Eisenhower yeni Kongre üzerinde bir tartışma açılmasını siyaseten uygun bulmamıştı.

Bugün birçok yazarsa "Askeri-Endüstriyel-Kongre Kompleksi" tabirini kullanıyor. Bu tabire ulusal güvenlik ve savunmayla ilgili düşünce kuruluşlarıyla Medya'yı ekleyenler de var. Hatta "Askeri- Endüstriyel Kompleksi"nin bileşenleriyle ilgili liste daha da uzuyor.

Halihazırda ABD'nin dünyanın farklı bölgelerine dağılmış 750'den fazla askeri üssü var. Avrupa, Asya-Pasifik, Ortadoğu ve Afrika'ya kadar yayılan askeri üslerdeki askeri personelin sayısıysa 200 bin ile 250 bin arasında değişiyor. ABD'nin Çin'e karşı yeni Soğuk Savaşı sebebiyle Asya-Pasifik'teki askeri üslerine yenileri de ekleniyor.

YAPAY ZEKA ŞİRKETLERİ DE PAY İSTİYOR

“Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleks”in yeni bir bileşeniye yapay zeka, nükleer savunma, uzay teknolojileri ve siber güvenlik gibi yeni nesil askeri teknolojilerle bağlantılı şirketler. Yapay zeka ve otonom sistemler askeri savunma stratejilerinde önemli yer tutuyor. Bu yeni bileşenler sebebiyle Amerika Birleşik Devletleri’nin gelecek yıllardaki savunma bütçelerinin daha da büyümesi bekleniyor. Amerika Birleşik Devletleri’nde yatırım şirketleri, teknoloji şirketleri ve yapay zeka şirketleri giderek “askeri-endüstriyel kompleks” ile daha yakın ilişkiler geliştiriyor. Bu işbirlikleri, hem ekonomik çıkarlar hem de stratejik hedefler doğrultusunda şekilleniyor. Küresel sistemdeki krizler ve giderek derinleşen belirsizlikler bir taraftan silahlanma yarışını hızlandırırken, diğer bir taraftan da bu yarıştan kaynaklı pazar kârlarından istifade etmek isteyen yatırım ve finans şirketlerini silah şirketlerine doğru yönlendiriyor. BlackRock ve Vanguard gibi büyük yatırımcılar, Lockheed Martin, Boeing, Northrop Grumman gibi askeri endüstri devlerine yatırım yaparak bu şirketlerin büyümesini destekliyorlar. Yapay Zeka’nın gelişimi, askeri stratejiler ve güvenlik politikaları için kritik bir alan haline geldi. Yapay zeka ve makine öğrenmesi gibi teknolojiler, özellikle insansız hava araçları, otonom kara araçları ve askeri yazılımlar gibi alanlarda hızla gelişiyor. Google, Microsoft, Amazon ve Palantir gibi teknoloji devleriye askeri projelerde yer alarak yapay zeka ve bulut bilişim çözümleri sunuyorlar. Örnek vermek gerekirse, Google’ın “Project Maven projesi”, Pentagon ile işbirliği yaparak, yapay zeka kullanarak drone görüntülerini analiz etme teknolojileri geliştiriyor. Tesla, SpaceX, ve Palantir gibi şirketler de bu alanda doğrudan veya dolaylı olarak savunma sektörlerine katkılar sunuyorlar. Yatırım şirketleri, teknoloji firmaları ve yapay zeka şirketleri ile “askeri-endüstriyel kompleks” arasındaki bağların güçlenmesi, savunma sanayinin teknolojik yeniliklere ve büyüyen askeri harcamalara daha bağımlı hale gelmesine neden oluyor. Bu gelişme büyük silah şirketlerinin daha fazla kamu sözleşmesi kazanmasını sağlıyor. Son seçimlerde Trump’ı destekleyen Silikon vadisi milyarderlerinden Peter Thiel’in kurucu ortağı olduğu veri yönetimi ve yazılım şirketi Palantir Technologies ABD Hükümetiyle savunma alanında iş yapıyor. ABD’de yayınlanan “Axios” haber sitesinde 7 Ağustos 2024 tarihinde yer alan haberde “Savunma sanayinin şu anda karşılaştığı en büyük zorluk nedir? Bunu hafifletmek için ne yapılabilir?” sorusuna Palantir Technologies’in baş teknoloji sorumlusu Shyam Sankar şu cevabı veriyordu: “Aslında en büyük zorluk hız. Hız, başlı başına bir niteliktir. Savunma Bakanlığı’nın iki katı kadar parayı iki kat daha hızlı harcaması daha iyi olurdu diye düşünüyorum ve biz zamana değer verme yeteneğimizi kaybetmiş gibiyiz. “Daha yakın bir zamanda ABD Kongresi’ndeki “Çin’in Faaliyetlerini İzleme Komitesi”ne başkanlık yapmış olan Cumhuriyetçi eski Kongre üyesi Mike Gallagher daha sonra Palantir şirketinde üst düzey

bir göreve getirilmişti.

22 ağustos 2024 tarihli Axios haber sitesine konuşan Gallagher: “Palantir’de, Batı’yı savunmada ve Amerika’nın bu dünyada iyilik için bir güç olduğu ve düşmanlarımıza karşı savunulmaya değer olduğu inancında özür dilemeyen nadir, lider bir teknoloji şirketine sahipsiniz” diyordu.

ABD Kongresi’ndeki en şahin Çin karşıtı isimler arasında yer alan Gallagher ABD’nin Ukrayna, İsrail ve Tayvan’a milyarlarca dolarlık askeri yardım yapmasını destekliyordu.

13 Kasım 2024’te yine “Axios” haber sitesine konuşan Gallagher, “Amerika’nın bu dünyada iyilik için bir güç olduğunu ve ciddi düşmanlarımız olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Bu düşmanlar caydırılmalı ve gerekirse bazen yok edilmelidirler” diyordu.

Eleştirmenlerse “Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleksi”nin giderek daha fazla özel şirketler tarafından kontrol edilmesinin, demokratik denetim eksikliklerine yol açtığını vurguluyorlar. Bu işbirliklerinin, büyüyen askeri harcamalar ve yenilikçi savaş teknolojileri aracılığıyla, hem ekonomik çıkarlar hem de stratejik hedefler doğrultusunda karşılıklı fayda sağladığı belirtiliyordu.

Keza eleştirmenler bu işbirliklerinin etik sorunlar ve toplumsal etkiler açısından önemli sonuçlar doğurduğu uyarısı da yapıyorlar.

ASKERİ -ENDÜSTRİYEL KOMPLEKS ve DIŞ DÜŞMAN

“Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleks”in varlığını devam ettirebilmesi için bir dış düşmana ihtiyacı var. Bu dış düşmanın Amerikan halkına da kabul ettirilmesi gerekiyor. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ABD için bu dış düşman “Sovyetler Birliği”ydi. Soğuk Savaş döneminde “Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleksi” tarihte görülmemiş ölçüde büyüdü. Kırk yıl kadar süren Soğuk Savaş bu dış düşman algısı üzerinden yürütüldü. Sovyet Rusya odaklı bu algı ABD’deki Soğuk Savaş döneminin kültür ve edebiyat hayatına da egemen olmuştu. O kadar ki Amerikalı yazar John Updike, “Tavşan, Koş” adlı romanında bir karakterine “Soğuk Savaş, sabahları kalkman için sana bir sebep verdi. Soğuk Savaş olmadan Amerikalı olmanın ne anlamı var” dedirtiyordu. 1980’lerin sonlarına doğru ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki silah kontrolü ve diğer anlaşmaların müzakerelerinde yer alan Georgi Arkadyevich Arbatov, Kaliforniya Üniversitesi-Irvine’da düzenlenen bir toplantıda ABD’yi düşmansız bırakacak bir gizli silaha sahip olduklarını söylüyordu. Sovyet devlet başkanlarına danışmanlık yapan ve aynı zamanda Komünist Parti Merkez Komitesi üyesi olan Arbatov konuşmasında “Size korkunç bir şey yapacağız - sizi bir düşmandan mahrum bırakacağız” diyordu. Arbatov’un yaptığı açıklama, rekabet edecek rakip bir süper güç kalmadığında ABD’nin karşılaştığı stratejik zorluklara işaret ediyordu. Devasa büyüklükteki Askeri-Endüstriyel Kompleksin gücüyle gerçekleştirilen Sovyetler Birliği’ni çevreleme stratejisi ABD’ye kırk yıl boyunca bir amaç vermişti. Ancak Sovyetler Birliği’nin tek taraflı olarak Soğuk Savaş masasından ayrılması, akabinde Birliğin dağılmasıyla Amerika Birleşik Devletleri dış düşmansız kaldı. Böylece Arbatov’un gizli silahtan ne kastettiği de anlaşılabilir oluyordu. Sovyetler Birliği’nin askeri savunma ittifakı olan “Varşova Paktı” dağılmış, ancak “NATO” Rusya’nın yeni sınırlarına doğru genişleyerek büyüyordu. Ukrayna-Rusya savaşına giden süreç daha o yıllarda başlıyordu. Georgi Arkadyevich Arbatov’un sözkonusu açıklamayı yaptığı dönemde çarpıcı bir tespit de Sovyetler Birliği’nin çevrelenmesi stratejisinin mimarı olan Amerikalı diplomat George Kennan tarafından yapılıyordu. George Kennan bu tespiti Norman Cousins’in 1987 yılında yayınlanan “The Pathology of Power(Gücün Patolojisi) başlıklı kitabına yazdığı önsözde dile getiriyordu. Kitabın büyük bir kısmı, ABD Başkan Dwight D. Eisenhower’ın “Askeri-Endüstriyel Kompleks”le ilgili uyarılarının sonraki yönetimler boyunca ciddiye alınmamasının yol açtığı sorunlara dikkat çekiyordu. Cousins’a göre Amerikalı vergi mükellefleri güvenlik istiyorlar, ancak silah endüstrisi hükümetteki güçlü dostlarının yardımıyla

bütçeyi yukarı çekmek için dış düşman korkusunu kullanıyordu. George Kennan ise bu kitaba yazdığı önsözde şunları söylüyordu: “Sovyetler Birliği yarın okyanus sularına gömülse, Amerikan askeri-endüstriyel kuruluşu başka bir düşman icat edilene kadar büyük ölçüde değişmeden yoluna devam etmek zorunda kalacaktır. Aksi bir durum Amerikan ekonomisi için kabul edilemez bir şok olacaktır.” Kennan haklıydı. Amerika düşmansız yapamıyordu. 1980’lerde bu dış düşman “yükselen Japonya” olarak gösterilmek istendiyse de maya tutmadı. Japonya ekonomik olarak yükselmiş olsa bile ABD’nin dengi bir düşman olmaktan hayli uzak görünüyordu. Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden itibaren ABD’nin yüksek savunma harcamalarını meşru gösterecek nitelikte askeri, ekonomik ve ideolojik olarak denk bir dış düşman aranıyordu. 2000’li yıllara gelindiğinde bu dış düşman olarak ufukta “Çin” gözükmüyordu. Amerikan müesses nizamının dayanağı olan iki partili dış politika elitleri, ABD’yi küresel sistemdeki liderliğinden etmeyi planladığı gerekçesiyle “Yükselen Çin”in “dış düşman” olduğuna karar verdiler. ABD’nin Yeni Soğuk Savaş’ının nesnesi olan Çin Halk Cumhuriyeti ABD’nin savunma harcamalarında artışın da en önemli gerekçesiydi. California Üniversitesi’nde sosyoloji Profesörü olan Michael Mann, 2011’de yayınlanan ve Türkçeye “21 yüzyılda iktidar” başlığıyla çevrilen kitabında ABD’nin askeri harcamalarının kaynağını şöyle açıklıyordu: “Yabancı sermaye kendisine geldikçe ve dolar senyorağı farkı ödedikçe ABD bu askeri harcamayı karşılayacaktır. Diğer türlü Amerikalılar daha fazla vergi ödemek zorunda kalırdı ki bu siyasal olarak imkansız olabilir.” Amerika Birleşik Devletleri’nde savunma harcamalarının artmasıyla sosyal harcamalarda kısıtlamalar ve eşitsizlikte artış gözlemleniyor. Sosyal harcamaların finansmanı ile ilgili sınırlamalar alt gelir tabakaları için eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi kritik hizmetlere erişimde çok ciddi zorluklar oluşturuyor. Kovid 19 salgını Amerikan sağlık sisteminin “Siyahiler” başta olmak üzere daha yoksul kesimler için ne kadar çürük olduğunu göstermişti. Diğer bir yandan savunma harcamalarındaki artış, borçlanma ve vergi politikaları üzerinden de toplumsal eşitsizliği derinleştiriyor. Emperyalist dış politikanın ve “sonu gelmez savaşlar”ın motoru olan “Askeri-Endüstriyel Kompleksi”nin doyurulması için savunma harcamalarının periyodik olarak artırılması sıradan Amerikalıların hayatlarını daha da zorlaştırıyor. Bu kompleksin doyurulması için göze alınan bir bedel oluyor. Tıpkı Vietnam’da, Afganistan’da, Irak’ta, Gazze’de, Lübnan’da hayatları söndürülen yüzbinlerce çocuk ve milyonlarca insan gibi.

KEMAL ÖZTÜRK

www.kritikbakis.com

TRUMPİZM

Trump'ın seçilmesiyle dünyanın bir türbülansa gireceğini konuşuyorduk. Şimdi Trump'ın kurduğu kabineye bakınca dünyanın sürrealist bir düzene geçeceğini ve başımıza nelerin geleceğini daha çok konuşmaya başladık.

Çok gülüyorum yeni tabire: “Kabinenin en akıllısı Trump, düşünün artık gerisini!”.

Netanyahu'ya deselerdi ki ABD kabinesini sen kur, adam bu kadar İsrail yanlısı bakanı bir araya toplamaya cesaret etmezdi. “Çok dikkat çeker araya birkaç tane de makul bakan yerleştireyim” derdi.

Trump öylesine İsrail yanlısı kabine kurdu ki Netanyahu bile şaşırılmıştır!

Ya da Elon Musk'a densesydi kabineyi sen kur, o da araya birkaç tane akli başında bakan koyardı. Kabinede herkes uçlarda dolaşan çılgın tipler.

Bu başkandan, bu kabineden realist politikalar beklemek, akli selim işler ummak, saflık olur. Zaten bir süredir devam eden kaotik düzenin daha da dibe vurması içten bile değil.

TRUMPİZM'İN DOĞUŞU

Fakat burada durumu daha iyi anlamak için sorularımızı farklı sormalıyız. Trump nasıl seçildi sorusunun cevabı biraz güncel siyasi analize girer ve kolayca cevaplar bulabiliriz. “Amerikan toplumu Trump gibi bir figürü neden seçiyor?” sorusu biraz daha sosyolojiye yönlendirebilir. Zira Demokratların başarısızlığı yüzünden Trump'ın seçildiğini söyleyen siyasi analizler bence bizi yanıltıyor. Trump toplumu etkiledi cevabı da yanıltıcı. Evet, her ikisinin de doğruluk payı var ama asıl aradığımız derinlikli cevaplar değil. Mesele, ABD sosyolojisinin Trump'ı doğurmasıdır. Toplum kendine benzeyen birini seçti aslında. Yani Trump olmasaydı, Trump profilinde birini toplum yine doğuracak ve seçecekti. Bu durumda değişen sosyolojinin sonuçlarını tartışıyoruz. Yoksa Trump tek başına bir figür olarak tüm bu olup bitenleri sağlamadı. Sanırım gelecekte “Trumpizm” olarak adlandırılacak bir sosyolojik akımı konuşacağız. Bu Trump'ın icat ettiği bir akım değil, sosyolojinin yarattığı siyasi bir dalga ancak Trump'la her geçen gün özdeşleşiyor ve sembolize ediliyor.

TRUMPİZM NASYONAL SOSYALİZME BENZİYOR MU?

Bu akımın 1920'lerde Avrupa'da başlayan Nasyonal Sosyalizm akımıyla kıyaslayabilir miyiz diye düşündüm. Yabancı karşıtlığı, popülizm, aşırı milliyetçilik, eşcinsellik karşıtlığı, düşmanlaştırma, karşıtlık gibi özellikleri benzer. Ancak Nasyonal Sosyalizm liberalizme, kapitalizme karşı. Bu açıdan Trumpizm ile taban tabana zıtlar.

Trumpizmin en belirgin özelliği olan popülist milliyetçilik şu an Avrupa'da da büyük bir dalga olarak yayılmış durumda. Bu aşırı milliyetçiliğin başlangıç evresi ırkçılığın da kuluçka dönemi aslında. Nasyonal Sosyalizmin başlangıcındaki vatan, ülke, dayanışma, bir olma, ulusu yüceltme gibi duygular bir süre sonra "Ari ırk" saplantısına, ardından öteki ırkları aşağılamaya ve sonra da köleleştirmeye kadar ilerledi.

2. Dünya Savaşı Nasyonal Sosyalizm fırtınasının bir sonucuydu ve insanlık en büyük felaketini Hitler, Musollini, Franco, Hirohito eliyle yaşadı. Bunlar Nasyonal Sosyalizm akımının yarattığı sembol isimlerdi. Fakat toplumun büyük kesimi de böyle düşünüyordu ve o toplum doğurmuştu bu isimleri.

Bugün Amerika ve Avrupa'da benzer bir sosyolojik sapma yaşanıyor. Hakim kültür ve baskın medeniyet olduğu için de dünyada bir çok ülke bundan etkileniyor doğal olarak. Benim birinci ürkütücü senaryom Trumpizm'in Nasyonal Sosyalizm gibi kök bulup şiddet yanlısı bir ırkçılığa evrilmesi. Bu durumda 3. Dünya Savaşı kaçınılmaz olacak ve Batı dünyayı yine kana bulayacak.

TRUMPİZM VE MCCARTHYİZM BENZEŞMELERİ

Daha iyimser senaryom ise Trumpizm'in Soğuk Savaş döneminde, 1940'larda ABD'yi kasıp kavuran McCarthyizm akımına benzemesi. Komünizm korkusuyla başlayan bu akım, bir süre sonra paranoyak bir devlet ve toplum yaratmıştı ABD'de. Düşmanlaştırmanın en yoğun yaşandığı bu dönemin iyimser tarafı 1950'den sonra sönümlenmesi ve büyük bir savaşa neden olmadan bitmesiydi. Senatör Joseph McCarthy ile özdeşleşen bu dönemde yine milliyetçilik, ulusalcılık, yabancı karşıtlığı yükselmiş ve toplumu paralize etmişti.

Nasyonal Sosyalizm Hitlerle, McCarthyizm, Senatör Joseph McCarthy ile sembolize edilen iki irrasyonel akımdı. Söylemleri popülist, argümanları sığ ve duygusal, fikirleri paranoyak ve derinlikli değildi.

TRUMPİZM NEREYE DOĞRU EVRİLECEK?

Trumpizmin bunlara benzer olan özellikleri olmakla beraber farklılıkları da var. Çin, İran düşmanlığı, Müslüman karşıtlığı ve mülteci fobisi ile başlayan nefret yolunun nereye kadar ilerleyeceğini kestirmek zor. Tuhaf biçimde Rusya karşıtı olmaması ideolojik değil taktiksel bir tutum aslında. Çin'e karşı Rusya'yı yanına alma stratejisi nedeniyle "Rusya öcüsü" yaratmamayı tercih ediyor bu ekip.

Aslında bu akımın henüz başlangıç aşamasında olduğu, kafalarının karışık, fikirlerinin tam yerleşmemiş olduğu görülüyor. Zaten fikirsel derinliği olmayan bu akım, daha çok duygusal refleksler, popülist söylemlerle şekilleniyor. Ve kısa süreli dalgalanmalarla karar değiştirebiliyorlar.

Bu nedenle Trumpizmin bir ideoloji olarak kendini kemale erdirdiği, olgunlaştığı ve kökleştiğini söyleyemeyiz. Zaten bizi düşündürmesi gereken şey bu akımın nasıl ve nereye doğru evrileceğidir.

Büyük Türkiye Arayışı

ADNAN BOYNUKARA

www.kritikbakis.com

Küçük korkuların, arkaik ezberlerin, tekçi ve asimilasyoncu sloganların bizi götüreceği bir yer yok. Ancak ve ancak özgüven, geniş bir gelecek ufku ve kapsayıcı bir kimlik anlayışıyla bölgesel ve küresel sistemdeki kasırgalardan güçlenerek çıkar, büyük Türkiye hedefine yaklaşırız.

Günlerdir MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin yapmış olduğu açıklamalar konuşuluyor ve açıklamanın zamanlamasına ilişkin kimi değerlendirmeler yapılıyor. Tartışmacılar tarafından üretilen nedenler ve gerekçeler üzerinden farklı anlamlar çıkarılmaya çalışılıyor; hatta komplo teorileri üretiliyor. Elbette, tartışmak ve konuşmak kıymetli. Ancak tartışmacıların büyük bir kısmının, Türkiye'nin bu konudaki faaliyetlerinden habersiz olduğunu görmek üzücü.

Türkiye'nin Çözüm Arayışları

Son 46 yılın MGK toplantı tutanakları açıklansa, PKK'nın yürüttüğü terör faaliyetleri, buna karşı alınacak tedbirler ve demokratikleşme başlıklarının tüm toplantıların ana gündem maddeleri olduğu görülür. Terör faaliyeti yürüten örgüte karşı bir yandan kesintisiz mücadele yürütülüyor, öte yandan da "başka bir yol olabilir mi" sorusu gündemde tutuluyor. Yani çözüm arayışı hiç ötelenmiyor. Bu faaliyetleri; 12 Eylül cuntacılarının durumu anlama faaliyetleri; Turgut Özal, Süleyman Demirel, Tansu Çiller ve Mesut Yılmaz'ın kimi araçlar üzerinden durumu anlama ve çözüm olasılıklarını irdeleme görüşmeleri; Necmettin Erbakan'ın Suriye üzerinden irtibat kurma ve çözüm arama girişimi; Bülent Ecevit'in başbakan olduğu 57'nci hükümetin MİT yetkilileri aracılığıyla Öcalan ile görüşme ve çözüm arayışları; 28 Şubatçıların benzer girişimleri; AK Parti hükümetleri döneminde MİT yetkililerinin 'çözümün mümkün olup olmadığını analiz etme' görüşmeleri ve çözüm için hayata geçirilen politikalar olarak sıralayabiliriz. Dikkat edilirse, oldukça farklı siyasal görüşlere sahip yöneticilerin, "silahın dışında başka bir çözüm var mı?" arayışı hep gündemde olmuş. Ancak atılacak adımın üreteceği siyasi fatura ve güvenlik bürokrasisinin konuyu uhdesinde tutma ısrarı nedeniyle daha ileri adımlar atılamamış. Bu çerçevede Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, başbakan olduğu dönemde, çözüm iradesi ortaya koyan tek lider olduğunu söylemek mümkün. Bu çaba ise farklı bahanelerle baltalandı ve olumlu sonuçlanması engellendi.

Bahçeli'nin Açıklaması ve Geçmiş Dönem Dokümanları

TBMM'de selamlaşma/tokalaşma ile başlayan ve MHP'nin üç grup toplantısında dile getirilen konulara ilişkin Bahçeli'nin en kapsamlı açıklaması, 22 Ekim günü yapılan grup toplantısındaki konuşmasıydı. Konuya ilişkin bölümü dört sayfa olan konuşmada Bahçeli, somut olarak "örgütün silah bırakmasını" gündeme taşıdı. Birçok kesim, açıklamaları literal bir şekilde okuma konusunda ısrarcı oldu. Yani Öcalan'ın hapisten çıkarılarak Meclis'te konuşturulacağı tartışıldı. Oysa Bahçeli'nin kendi perspektifiyle dile getirdiği girişim, konuya ilişkin var olan statükoyu değiştirme imkânı için kararlılık ve irade beyanı olarak okunmalı. Aslında Bahçeli, ortaya koyduğu inisiyatif araçsallıkla ve/veya şüpheyle karşılayanlara, meseleyi ne ölçüde hayati gördüğünü ve çözüm için ne kadar kararlı olduğunu ifade etmeyi amaçlamaktaydı. Dolayısıyla öneriyi sadece lafzi olarak okumak doğru değil. Bahçeli'nin açıklamasından sonra yapılması gereken şey, çözüm sürecini hatırlamak olmalı. Bahsettiğimiz süreçte sadece iki temel açıklama yapıldı. İlki, 2013 Newroz

açıklamasıydı ve bu açıklamada, "örgütün silahları bırakması ve yurt dışına çıkması" ifadesi yer alıyordu. İkincisi ise 2015 Dolmabahçe açıklamasıydı. Bu açıklamada ise "örgütün toplanıp Türkiye'ye ilişkin tezlerinden vazgeçtiğini ilan etmesine ilişkin karar alması" ifadesi yer alıyordu. Yani Bahçeli'nin dile getirdiği konu, bu iki metinde yer alan ve Öcalan'ın örgüte "gereğini yapın" dediği konulardı. Bu zaten bilinen bir mevzu. Dolayısıyla ortaya çıkan şaşkınlığı, ifadelerin Bahçeli tarafından kullanılmış olması üzerinden okumak mümkün.

Türkiye'nin Deneyimleri

Dünya deneyimleri kapsamında dile getirilen faaliyetler, örgütlerin ortaya çıkış gerekçelerine, kullanılan araçlara, toplumsal yapıya, oluşan tahribata göre farklılık göstermektedir. Bir deneyimde makul olan bir faaliyet başka bir deneyim için uygun düşmeyebiliyor. Yani tam anlamıyla örtüşen bir örneklikten bahsetmek mümkün değil. O nedenle de terörü sonlandırma gibi konuları, 'çatışma çözümü teorileri' üzerinden değil, kendi bağlamlarında tartışmak ve çözüm aramak daha doğru. Bu noktada, Türkiye'nin geçmiş çabaları ve deneyimleri dikkate alındığında, meseleyi çözmek için oldukça geniş bir faaliyet yelpazesini hayata geçirdiği görülür. Yurt dışında görüşmeler ve yabancı gözlemcinin katılımı konusu, Oslo görüşmelerinde denendi. Ancak sürecin nasıl sabote edildiği de ortada. Açılım ve çözüm süreçlerinde birçok farklı yöntem denendi. Konuyu toplumsal zeminde tartışmak için çalışmalar yapıldı. Dolayısıyla yapılacak şey, bu deneyimlerden ders almak. Bahçeli'nin ifadelerinden sonra, iki sağlıksız tutuma dikkat çekmekte yarar var. İlki, bizim de çok iyi bildiğimiz kimi faaliyetlerden edinilen ve uygulandığı ülke koşullarında anlamlı olabilen bazı konuların 'uzmanlar' tarafından, uygulanmak koşuluyla ısrarlı bir şekilde dile getirilmesi. Şu açık ki ilgili ülkenin koşulları üzerinden analiz yapmak yerine şablonları dile getirmek çözüme katkı sağlamaz. "Şu ülkenin çözüm sürecinde bunlar yapıldı, bizde ise bu yapılmadığı için başarılı olmadık" gibi değerlendirmelere anlam atfetmek yanlış olur. İkincisi ise kimi bürokratların sergilediği ve "terörle mücadele bizim işimiz" şeklinde özetlenebilecek tutumdur. Açık olan şu ki vatandaşların güvenliğinin sözü konusu olduğu herhangi bir durum 'iş' değildir, akademik tezlerin test edileceği alan da değildir. Ülkeyi yönetenlerin acil çözüm bulması gereken konulardır.

Muhataplık Meselesi

Bahçeli'nin açıklamaları, çözüm sürecinde aşılmış olmasına rağmen tabu gibi duran, örgüt ve örgütle ilişkili kurumların dillendirmeyi 'sevdiği' muhataplık meselesini de kapsıyor. PKK'nın oldukça geniş alt örgütlenmelere sahip olduğu bilinir. Örgütün silah bırakması veya terör faaliyetlerini sonlandırması gibi konular gündeme geldiğinde, örgütün ana yapısı, siyasal yapılanmalar ve sivil toplum örgütleri gibi geniş bir yelpazenin, "muhatap Öcalan" dediğini, kimilerinin bir adım daha ileri giderek "Öcalan irademizdir" ifadesini kullandığını biliyoruz. Bu iki ifade, "Bizimle

konuşmayın, Öcalan ile konuşun, o ne derse biz onu kabul ederiz” anlamına geliyor. Bu tablo karşısında ortaya çıkan sonuç, Öcalan ile görüşmek ve “örgütün silah bırakması için doğrudan bir tutum alıp almayacağını” sormaktır. Ancak çözüm sürecini hatırlamakta da yarar var. Çözüm sürecinin iki metni (2013 ve 2015 açıklamaları) ortada duruyor. “İrademiz” denilen Öcalan talimat veriyor ama örgüt savaşıyor, talimatın gereğini yapmıyor. Halbuki bahsettiğimiz metinlerde örgüte verilen talimatların dışında bir şart vs. yok Temel mesele, muhatabın kim olduğundan öte, muhatap/irade denilen kişinin söyledikleri yapılacak mı yapılmayacak mı? 2013 ve 2015 açıklamaları ve sergilenen tutumlar ortada duruyor ve unutulmadı.

Örgütün Durumu

Öncelikle şunu ifade edelim; özellikle uluslararası bağlantıları olan bir örgütün, kendi iradesiyle silah bırakması ve kendini lağvetmesi zor. Üstelik PKK gibi 1970-80’li yılların Stalinist-Rus aşısıyla kurulan, 1980-1990’lı yılların İran-Avrupa ‘motivasyonu’yla yol alan, 2000’li yılların ABD-Rusya desteğiyle jeopolitik konum edinen ve kimi iç ‘çatışmaların’ intikam motivasyonu’yla bagajı dolu bir örgütün bahsettiğimiz türden bir adımı atması daha da zor. O zaman doğru adım, örgütün ‘iradesi’ olarak tanımladığı ve ‘muhatap’ olarak gösterdiği kişiyle konuşmak. Bunu ise gayet rasyonel bir zeminde yapmak. Yani silahı araç olarak görme nedenlerinin tartışılması, üretilen sonucun neye tekabül ettiğinin değerlendirilmesi ve ortaya çıkan örgüt statükosu ile silahı kullanma nedenleri arasındaki ilişkinin analiz edilmesi. Bu sağlıklı ve doğru bir muhasebedir. Bununla birlikte, Türkiye’ye dair toprak merkezli ve teritoryal bir tezinin olmadığını deklare etmiş bir yapının, silahlı varlığının bir gerekçesinin olmadığını altı da çizilmeli. Örgütün ana kadrolarının bu tür bir muhasebeden kaçınma olasılığı var. Çünkü bu mesele onlar açısından bir ‘iş’. O zaman sorumluluk sivil aktörlere düşüyor. Siyasal mücadele içinde yer alanların ve sivil toplum mücadelesi verenlerin bu tür bir muhasebe için kafa yorması hem anlamlı olur hem de örgüt kadrolarını etkileme ihtimali ortaya çıkabilir. Yapılan yanlışları hikâyeleştirerek acıları yarıştırmanın olumlu bir sonuç üretmediğini hepimiz biliyoruz. Soru şu, demokratik bir devlet ve/ya devletin demokratik dönüşümü ortak talep olabilir mi? Bu sorunun cevabı sahiden “evet” ise buna ilişkin bir tutum alınmalı ve bu talebin hayata geçmesine izin verilmeli. Örgüt veya başka bir iradenin, bu olasılığı engellemesini seyretmek doğru olmaz. Uygulamalara ilişkin yüzlerce haklı gerekçe sayılabilir. Ancak zulüm, inkâr, asimilasyon türünden dile getirilebilecek gerekçeler, bu tarihsel fırsatı harcamaya mazeret olmamalı. Geçmişin acılarına ve yanlışlarına teslim olmak yerine, daha kurucu bir vizyon ve kapsayıcı bir tahayyülle geleceği inşa etmek önemli.

‘Muhatapla’ Konuşma

Türkiye’deki sorunlardan biri de, örgüt ile siyasi yapılar arasındaki ilişkinin biçimi. Bu konu pek konuşulmuyor. İlla dünya örnekleri vurgusu yapılacaksa, o vurgunun yapılacağı yer, öncelikle bu başlık olmalı. Ancak ideolojik

pozisyonlardan dolayı bu konu konuşulmadı. Dünya deneyimlerinden bahsedenler de bu konuyu görmemeyi tercih ediyor. Konuşulmayan konu, örgüt ile siyasi parti arasındaki ilişkinin biçimi. Birçok dünya örneğinde siyasi parti ve siyaset yapıcılar örgüte talimat verir, örgüt de buna uyar. Küçük nüanslar olsa da siyasi yapı belirleyici olmuştur. PKK örneği hariç. Siyasi kanadın farklı yollarla ‘talimat aldığı’ hep konuşulur. Bu durum Türkiye açısından önemli bir sorun. Bahçeli’nin dile getirdiği yaklaşımın diğer bir yönü ise bu yanlış ilişki biçiminin sorgulanmasına zemin sağlamasıdır. Bahçeli’nin önerdiği, Öcalan üzerinden örgütün silah bırakması girişimi, bu nedenle de önemli. Dolayısıyla süreci zamana yayan tutumlardan kaçınmak ve enfekte edici müdahalelere izin vermemek için yapılacak şey, Öcalan ile görüşmek ve örgütün silah bırakması için doğrudan bir tutum alıp almayacağını netleştirmek olmalı. Konu bu noktada netleşirse, geri kalan süreçler daha sorunsuz biçimde yönetilebilir. Çünkü Türkiye, görüşme trafiklerinin, muhatapları çoğaltmanın, sözü uzatmanın, konuyu değiştirmenin fayda sağlamayacağını çok net bir biçimde gördü. Ayrıca yapılan açıklamalar dikkate alındığında, bu çabanın anlamlı olmasının en temel nedenlerinden biri de, devletin demokratik dönüşümüne ilişkin yapılacaklar ile PKK’nın yürüttüğü faaliyetlerin birbirinden ayrılmış olmasıdır. Bu başlı başına olumlu bir durum. Dolayısıyla kapsamı ve çerçevesi netleştirilmiş bir biçimde Öcalan ile görüşülmeli, sözü uzatmadan konu hakkında inisiyatif alıp alamayacağı ve örgütü ikna edip edemeyeceği açıklıkla konuşulmalı. Net, kesin ve olumlu bir irade ortaya çıkarsa, süreç takip edilir ve yapılması gerekenler planlanıp hayata geçirilir.

Büyük Türkiye Arayışı Nedir?

Büyük Türkiye hedefi/ülküsü, siyasal anlayışa bağlı olarak iki farklı şekilde tanımlanabilir. İlki, güç kullanımı, içeriği doldurulmamış tarihi hamaset dili, herkesi düşman görme yaklaşımı gibi faktörler üzerinden yapılan 'büyüklük' vurgusu. Ancak bu ve benzeri faktörler geçici, kısa süreli dönemsel sonuçlar üretmekten öteye geçmez. Dolayısıyla buradaki 'büyüklük' vurgusu da sahici değil. İkincisi, yani doğru olan, güçlü bir demokratik dönüşüm perspektifi, vatandaşlarına eşit mesafede duran bir adalet/hukuk sistemi, hesap verebilir ve şeffaf bir yönetim modeli öneren anlayışı hayata geçirmektir. Sahici büyüklük buradan üretilebilir. Bu kavramların çok kişi tarafından kullanıldığının ve içinin boşaltıldığının farkındayım. Yine de doğru olduğuna inandığımızın arkasında gitmekten, doğru için mücadele etmekten başka şansımız yok. PKK silahı bıraksın veya bırakmasın bu anlayışı hayata geçirmek büyük Türkiye arayışının ilk adımı olmalı. Büyük Türkiye kapasitesini artırmak, kaynaklarını çeşitlendirmek, vizyonunu geliştirmek ve iradesini sağlamlaştırmak; iç barışı sağlamayı, toplumsal gerginlikleri minimize etmeyi, vatandaşlık ve aidiyet duygusunu pekiştirmeyi gerektirir. Buna hepimizin katkı sunması ise imkânsız mümkün kılabilir. Yapmamız gereken şey, yanlışı tekrarlamak değil, bu duyguyu demokratikleşme ve daha iyi bir yönetim ajandasına hizmet edecek şekilde hayata geçirmektir. Yapıcı siyaset ve pozitif ajanda bunu gerektirir. Büyük Türkiye arayışının ön koşulu, köklü bir paradigma değişiminin talep edilmesi ve bunun için çalışılmasıdır: Vatandaş ile devletin taraf olduğu kronikleşmiş tüm sorunlarımızı, devletin demokratik dönüşümü içinde çözmeyi esas alan siyasal bir perspektifi ve güçlü bir iradeyi yönetime yansıtma. "Allah, iyiliği ve adaleti emreder" düsturunu hayatın tüm alanlarına hâkim kılmak. Bildiğimiz iyilikleri, sadece iyiliğin diliyle savunmak. Etnik farklılıkları ayırma ve çatışma sebebi olmaktan çıkarmak. "Ödevleri bulunan vatandaş" algısının, "dokunulmaz hakları bulunan insan" algısıyla yer değiştirmesi. Bunları çoğaltabiliriz. Bu mümkün ve yapabiliriz. Ezcümle, iç bünyesini tahkim eden, kimlik algısını geniş, kapsayıcı ve esnek tutan, biz kavramına yapay ve tekçi bir perspektiften ziyade çoğulcu bir anlayışla bakabilen, sınırlarını bariyer değil köprü olarak gören bir yaklaşım, büyük Türkiye yürüyüşü için sağlam bir zemin hazırlar. Türkiye, post-emperyal bir devlet. Yani imparatorluk bakiyesi bir devlet. Bugün dünyada Kürtlerin en fazla yaşadığı şehir olan İstanbul, iki farklı dünya tasavvuruna sahip iki global imparatorluğa başkentlik yapmış bir şehir. Bu nedenle Türkiye, Kürt meselesi dahil olmak üzere bütün meselelerine bu özgüvenle yaklaşmak zorunda. Sorunlara, tarih sahnesine kaderin bir cilvesi olarak çıkan veya geç uluslaşmış bir devlet sendromuyla yaklaşamaz. Küçük korkuların, arkaik ezberlerin, tekçi ve asimilasyoncu sloganların bizi götürceği bir yer yok. Ancak ve ancak özgüven, geniş bir gelecek ufku ve kapsayıcı bir kimlik anlayışıyla bölgesel ve küresel sistemdeki kasırgalardan güçlenerek çıkar, büyük Türkiye hedefine yaklaşırız.

DEİZMİN VE SEKÜLERLEŞMENİN SEBEBİ “SİYASAL” İSLAM MI?

MEHMET FATİH ARSLAN

www.kritikbakis.com

Son zamanlarda özellikle Türkiye’de deizmin revaçta olduğu ve (özellikle muhafazakâr ailelere mensup) gençliğin hızla deizme kaydığı iddiası belli çevreler tarafından sürekli gündemde tutuluyor. Her şeyden önce bu iddiayı destekleyecek bir saha çalışması bulmak zor. Mamafih gençlerin bir kısmının böylesi bir eğilim içinde olduğu görülebilir belki ancak bunun bilimsel ve rasyonel gerekçelerden ziyade bazı pratik sebeplerle ortaya çıktığını görmek zor değil. Özellikle yeni neslin (örtük ya da gizli) bir sekülerleşme ve dini değerlerle arasına mesafe koyma hevesinde oldukları sır değil.

Peki, bu konudaki en yaygın kanaat olarak zikredilen husus nedir? Sosyal medya başta olmak üzere popüler mecralardaki en yaygın kanaat, iktidar sahibi mütedeyyin insanların yaptıkları hatalar ve suiistimallerle gençleri bu tür bir yozlaşmaya ittiği şeklinde: Dindar insanların ahlaki davranışlarında ve yaşantılarında benimsedikleri dini değerlere muhalif hareket etmeleri en klişeleşmiş cevap. Yani gençler, mütedeyyin insanların elde ettikleri gücü ve iktidarın getirdiği imkanları istismar etmeleri dolayısıyla dinden hızla uzaklaşmakta. Ancak bu iddiada iki temel hata mevcut. Birincisi, gençlerin, bazı mütedeyyin insanların ahlaksızlıklarından etkilenerek deizme kaydıkları farz edilse bile bu tür uygulamalara muhalif olan ve mevcut iktidarı en az kendileri kadar eleştiren, kendileriyle aynı kaygıları dillendiren mütedeyyin camiaya ilişkin kanaatleri de son derecede menfi. Dolayısıyla bir takım mütedeyyin insanların fiillerinden etkilenerek dinden soğuyan gençlerin; en azından bu uygulamaların dinle çeliştiğini ve dinden uzak olduğunu iddia eden, kendilerine benzer talepleri dile getiren, hatta son kertede politik tercihleri açısından kendileriyle bir üst çatıda buluşan diğer mütedeyyin oluşumlara bakarak din konusunda daha dengeli bir tavır geliştirmeleri beklenecektir. Ancak vakıanın bu olmadığı açık. Bu da meselenin dindar insanların yanlışlarından ziyade aşağıda anlatılacak saiklerle geliştirilen bir tavrın meşrulaştırılması için gerekçe arandığını göstermektedir. Burada bir Filistin parantezinin de açılması elzem. Zira Amerika'dan Uzak Doğu'ya kadar dünyanın belki de en seküler ve en yüksek oranda ateist gençliğini barındıran toplumlarda, Filistin direnişinden sonra en azından İslamiyet ve Müslüman kimlik lehine bir sempati oluştuğunu söylemek mümkün. Batılı bütün sömürge güçlerini, dünyanın en vahşi kavmini, dünyanın en sefil ve yayılcı grup olan Siyonistleri karşısına alma bahasına ve sayısız işkence türüne, ölüm ve açlığa rağmen duruşlarından taviz vermeyen Filistin halkı batıda ciddi bir uyanışa sebep oldu. En yalın ifadeyle Müslüman oldukları için hedef tahtasına oturtulan, İslami kimliklerinin tüm ağırlığını ve çilesini yaşamalarına rağmen yine İslamiyet'e ve Allah'a sığınan Filistinli imgesi, batı gençliğini akın akın Kur'an okumaya ve İslamiyet'e sempatiye yönlendirirken Türk sekülerizmi ve ateizmi cephesinde adeta yaprak kımıldamıyor. Kendilerinden talep edilen asgari insani duruşu sergilemek bir yana, doğrudan Filistinli imajı hedef alınarak 'hain Araplar' klişeleri eşliğinde bir soykırıma hiç de gizlenmeden ve övünülecek bir edayla destek veriliyor. Mütemediyen adalet, hak, hukuk, haksızlık ve zulüm kavramları eşliğinde ahlak söylevi veren, dindarlık ile ahlak arasında bir bağ olmadığını ispat etmek için adeta bin dereden su getiren mezkûr zevat, İslami kimliğiyle ön plana çıkan Filistin halkının mücadelesine en ufak bir sempatiden itina ile uzak duruyor. Tüm meşruiyetini zulme direnme iddiasından alan, kimliklere göre farklı adalet tartılarında tartılmaya itiraz eden, haksızlığa karşı duruşuyla övünen, kim olursa olsun mazluma destek olunması gerektiğini (biraz da parmak sallayarak) her fırsatta dile getiren zevatın, tarihte eşine rastlanmamış bir

soykırımın kurbanlarına sempati duymaları, modern dönemin en haklı direnişine destek vermeleri, en büyük haksızlığının kurbanlarıyla dayanışmaları oldukça asgari düzeyde bir beklenti. Dindarların ahlaki zaafı nedeniyle dinden uzaklaştığını iddia eden seküler kesim en azından bu vesileyle kendisini sorgulamak, dine dair ezberlerini gözden geçirmek ve dine dair tavrını tashih ederek daha hakkaniyetli bir noktaya evrilmek yerine dini değerlerden ve asgari insani müştereklerden hızla uzaklaşmayı seçtiği ve bunu bir marifet olarak takdim ettiği için doğal olarak ikna ediciliğini tamamen kaybediyor. İkinci olarak gençlerin bir kısmının mütedeyyin insanların ahlaksız tavırlarından rahatsız olduğu iddiası kabul edilirse, doğal olarak söz konusu gençlerin çok daha ideal ve çok daha üstün bir ahlaki çerçeve arayışında oldukları veya topluma böylesi bir teklifle gelmeleri beklenir. Örneğin gençlerin 60'lı yıllarda olduğu gibi ebeveynlerinin ve toplumun teslimiyetçi tavrının sebebi olarak gördükleri dini değerlere karşı daha adil ve daha ahlaki olduğunu iddia ettikleri çeşitli ideolojilere yöneldiklerini görmek gerekirdi. Diğer bir deyişle, deizm için ahlaki gerekçeler öne süren gençlerin daha idealist, ahlaki çitası daha yüksek, daha 'radikal' hareketlere yönelmeleri beklenir. Oysa söz konusu gençlerin idealist kaygılardan azade, daha serbest ve ahlaki kayıtlara karşı reformist söylemler içinde oldukları rahatlıkla görülebilir. Hatta, belli fedakarlıklar ve bedeller gerektiren eleştirel ve idealist bir tavrın yerine; refah ve konfor vaat eden, çile ve meşakkatten uzak, kolay kazançlar getiren, kariyer basamaklarını hızlı tırmanmalarını sağlayacak, kendilerini kitlelerden ayıracak bir hayat talepleri olduğu göze çarpmakta. Bu da meselenin dinin yanlış temsillerinden ziyade dinin ahlaki anlamdaki sınırlamalarının ve sorumlulukların dine yönelik mesafeli tavrın gelişiminde daha etkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu genç kitlenin gözünde sorunun dine dair yanlış temsiller değil, ahlaki ve manevi kayıtlarının temelinde yatan sınırlayıcı öğretinin, bizzat dinin kendisi olduğu ortada. İvedilikle bunan çözüm ise dinin yerine ikame edilecek, kolay tüketilebilecek ve akışkan yapıdaki mahiyeti belirsiz bir deizmin konulmasıdır. Üstelik bu, zihinsel ve rasyonel çabanın değil, ahlaki olarak sorunlu olsa bile kolay olanı irade etme, bireysel menfaati toplum aleyhine, özellikle de diğer kimlikler aleyhine en kısa yoldan tahkim edebilme dürtüsünün ürünü.

Bu açıdan bakıldığında deizmde gizli bir kibrin ve üstü örük biçimde toplumun geri kalanından kendisini üstün görme iddiasının olduğu da söylenebilir. Zira deist bireylerin nazarında sıradan insanlar ancak vahiy ürünü olan kanunlar ve dini emirler sayesinde ahlaki fiiller yapabilir ve ahlaki olanı ancak bu yolla kavrayabilirler. Oysa zeki insanların bu tür yönlendirmelere ihtiyaçları yoktur. Onlar ilahi olarak kendilerine bahşedilmiş akılları sayesinde hiçbir dinin yönlendirmesine ihtiyaç duymaksızın her durumda ahlaki olanı tanıyıp ona uygun fiilde bulunabilirler. Diğer yandan deizmin akışkan ve müphem doğası belirli bir kimlikle kayıtlanmak istemeyen bireyler için de önemli avantajlar sağlıyor. Özellikle istenildiğinde terk edilebilecek, uğruna bedel ödemeyi gerektirmeyen ve herhangi bir sınırı olmayan bir kimliğin, 'akışkanlığı' ve hareket halinde olmayı ideal olarak dayatan modernite tarafından da terviç edildiği izahattan varest. Dolayısıyla ateizmin rasyonel ispat ve akli çıkarım yükümlülüğüne tabi olmaksızın müesses din anlayışlarıyla

bağını koparma, Tanrı ile bağını ise koparmadan onunla 'mesafeli' ve 'eşit' bir muhatap olma bireyselliğin üst seviyede kutsandığı toplumlar için oldukça cazip unsurlar. Tüm bunlar bir arada düşünüldüğünde meselenin mütedeyyin erk sahiplerinin ahlaki zaafı, dini kimliği istismarı ya da İslami camiadaki ahlaki yozlaşma olmaktan ziyade, bizzat kendileri ahlaki olarak yozlaşan, tüm dini ve ahlaki kayıtlardan kurtulmak isteyen birtakım kimselerin bu çabalarını başka kimlikler üzerinden meşrulaştırma ve uzun vadede bu dönüşümü doğal durum ve nihayet summum bonum olarak sunma çabası olduğunu görmek kaçınılmaz. Deizm meselesinin diğer bir yönü ise mütedeyyin kesimin genç nesli içinde deizmin giderek yayıldığı iddiası. Bu iddianın ortaya çıkış hikayesi ve kimler eliyle terviç edildiği ise manidar. Özellikle 15 Temmuz sonrası gençlerin dindar kimliklerinden vazgeçerek deizme kaydıklarını iddia eden zevatın ve bu hususta mütedeyyin camia içerisindeki yankı odalarının maksadı ise ayrıca ve etraflı olarak tartışılmaya değer.

Osmanlı'ya İsyân Eden Bir Devrimci: Gotse Delçev

ÖMER FARUK BİRPINAR

www.kritikbakis.com

Osmanlı'ya isyan eden bir devrimcinin kafatası ve Balkanlar'daki kimlik savaşı:
Gotse Delçev

Gotse Delçev, Osmanlı İmparatorluğuna karşı isyan eden Bulgar/Makedon kökenli bir komitacı ve İç Makedonya Devrimci Örgütü'nün (VMORO) en önemli lideri ve ideologlarından biri. Bulgaristan ve Kuzey Makedonya'nın milli kahramanı olan Delçev devrimci faaliyetlerinde Aşil ve Mindizot takma adlarını kullanmış. Gotse Delçev 1872'de Osmanlı İmparatorluğu'nun Selanik vilayetinin Kalkış kazasında doğmuş. Gotse dokuz çocuklu bir ailenin çocuğu ve ilk erkek evladı. En büyük ablası Ruşa ve kardeşleri Milan, Dimitar ve Hristo Delçev'in de devrimci olmasına bakılırsa devrimcilik aile mesleği olmuş. Gotse Delçev eğitime Kalkış'ta başlayıp Selanik'teki Bulgar Erkek Lisesi'nde devam ediyor. Devrimci hareketlere katılması onun devrimci kariyerinin temellerini atıyor. Askeri okuldan mezun olmasına kısa bir süre kala okuldan atılan Delçev eğitim ağını kullanarak Makedonya'nın özgürlüğü için mücadele etmeye karar veriyor.

Türk mahkemeleri devre dışı

Devrimci Pando Klyaşev'in anılarına bakılırsa Gotse Delçev devrimciliğin yanı sıra gittiği köylerde tek kişilik bir yargı sistemi kuruyor. Köylüler Türk mahkemelerini unutup Gotse'nin kararlarına boyun eğmiş. Davalar jet hızında çözülüyor.

Klyaşev şöyle kaydediyor:

"Delçev ilk olarak Konopladi'de (bugünkü Makrohor) işleri düzeltmek için yola çıktı. Hile, hırsızlık, zina vardı.

Delçev köydeki tüm kötülükleri detaylı olarak inceledi. Bütün köy örgütün başı olan en büyük adamın geldiğini anladı. Delçev problemleri olan, bir konuda birilerine şikâyetle bulunmak isteyen köylüleri kendisine gelmeye çağırdı. Daha sonra ilk kez davaların örgütün yönetim kurulunda karara bağlanması ilkesi getirildi ve köylülerin Türk mahkemelerine gitmesi yasaklandı. Delçev soruşturmaları yürüttü, kararları verdi ve uyguladı. İnsanlar Delçev'in kararlarını tek kelime etmeden takip etti. Delçev kararları çabuk verdi."

Gotse Delçev İç Makedonya-Edirne Devrimci Örgütü'nün liderlerinden biri olarak devrimci faaliyetlerin organize edilmesinde önemli rol oynuyor. 1896 Selanik Kongresi'nde örgütün demokratik temellerini Gyorçe Petrov ile birlikte hazırlıyor ve daha sonra geniş bir örgüt ağı kuruyor. Gotse Delçev, Makedonya-Edirne kurtuluş hareketinde sol eğilimli bir lider olarak anarko-sosyalist ve cumhuriyetçi görüşlere sahip. Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak Makedonya ve Edirne'nin bağımsız ve özerk bir birim haline gelmesini savunuyor. Bu birimin gelecekte bir Balkan federasyonu veya konfederasyonunda cumhuriyet olarak yer almasını hayal ediyor. Kendini Bulgar olarak tarif eden Gotse bölgedeki Slav nüfusu da Bulgar olarak görüyor.

“Türkiye, Berlin’de teslimiyetini imzaladı”

Gotse, Yunan rahiplerini ve öğretmenlerini bir kenara bırakıp Bulgar kimliğiyle yola çıkıyor. “Yunan rahipleri ve öğretmenleri bizim için engel teşkil ediyor. Artık Bulgaristan için çalışma zamanı geldi çünkü hepimiz Bulgar’ız. Bulgaristan için çalışmalıyız çünkü Bulgaristan gelip Osmanlı yönetimini reddetmemize yardım edecek.” diyor. Delçev, Osmanlı’nın devrilişini sabırsızlıkla beklemek bir yana esas meselenin Avrupa’nın büyük güçleri olduğunu söylüyor. Hedef ise büyük: Makedonya ve Edirne’yi özerk bir parça haline getirip gelecekteki Bulgar ana vatanına katmak. “Yoldaşlar, artık çökmekte olan Türk devletinin köleleri değiliz. Türkiye, Berlin’de tam teslimiyetini imzaladı. Böylece Avrupalı büyük güçlerin köleleri olduğumuzu görmüyor musunuz? Bu sebeple Makedonya ve Edirne’nin özerkliği için onları bir bütün olarak korumak ve gelecekte ortak Bulgar ana vatanına katılımlarına bir aşama sağlamak için mücadele etmeliyiz.” diyor. Delçev komşu ülkeler devreye girdiğinde işlerin karışacağını biliyor. “Biz Makedonyalı ve Edirneli Bulgarlar, bu meselenin çözümüyle yakından ilgilenen başka milletlerin ve ülkelerin de olduğu gerçeğini gözden kaçırmamalıyız. Bulgaristan’ın müdahalesi komşu ülkelerin müdahalesine sebep olur ve Makedonya’nın parçalanmasına yol açabilir. Bu sebeple bu iki bölgede yaşayan halklar ortak çaba ve fedakârlıklarla özerk bir Makedonya-Edirne devleti sınırları içerisinde yalnızca Bulgaristan ve büyük güçlerin maddi ve manevi desteğine dayanarak özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını kazanmalıdır.” diyor.

Gotse Delçev, Sofya’da örgütün yurt dışı temsilcisi olarak çalışıyor, silah ve para sağlamak için büyük çaba gösteriyor. Farklı bölgelerde bir yandan yasadışı sınır geçişlerini organize edip devrimci komite ağı kuruyor, öte yandan bomba fabrikası kurup dinamit üretimi yapıyor.

“Ölürsem nişanlım senindir”

1902 yılının sonunda Gotse Delçev, Makedonya’ya gitmeden önce nişanlısı Justiniana Yanka Kanevce ile vedalaşmak için Sofya’da bir akşam yemeği yiyor. Aynı gece arkadaşı Mihail Gerdzhikov ile buluşuyor. Ilinden-Preobrazhenski ayaklanmasını başlatma kararı Gotse’nin katılımı olmadan verilmiş. Gotse ayaklanmanın 1903 yazına tehir edilmesi gerektiğini söylüyor. Gotse halkın silahlı olmadığını düşündüğü için ayaklanma fikrinden büyük bir rahatsızlık duyuyor. Gotse Delçev sadık dostu Mihail Gerdzhikov’a şunları söylüyor: “Bana bir şey olursa, beni öldürürlerse umursadığım iki şey var: vatan ve Yanka. İkisi sana emanet. Eğer daha sonra Yanka’yla aranızda herhangi bir aşk doğarsa çok mutlu olun.” Gerdzhikov, Gotse’yi ilk kez böylesine üzgün ve endişeli gördüğünü yazıyor.

Akıbetini rüyasında görüyor

Gotse Delçev ve ekibi Alibotuş Dağı’na doğru hareket ederek Mart 1903’te Angista nehri üzerindeki bir köprüyü ve Edirne-Selanik demiryolu tüneline havaya uçuruyor. Serez Devrimci Bölgesi liderleriyle buluşmaya giderken Serez’in Baniçe köyünde duruyorlar. Gotse arkadaşlarına rüyasında Türklerin onu vurduğunu anlatıyor: “Hayat bu hale geldikçe ben de kaderci oldum. Dün gece rüyamda Türklerin beni kalbimden vurduğunu gördüm. İştih müfrezesi Karbinci’de yenilgiye uğratıldı. Kardeşim Milan da bu müfrezede. Öldürülmüş olmalı.” Ama Gotse yanılıyor, Milan yaşıyor, birkaç ay sonra ölüyor.

Ölümü sınıf arkadaşının elinden

Gotse ve ekibi Türk jandarma binbaşısı Hüseyin Tefikov’un komutası altındaki müfrezeye tarafından çevreleniyorlar. Sonunda ekip Türklerin hücumuna uğruyor. Hüseyin Tefikov, Gotse’nin Sofya’daki harp okulundan arkadaşı. Bazı araştırmacılar Tefikov’un önceki gece havaya üç el ateş ederek tehlikeye karşı ikazda bulunup Gotse’yi kurtarmaya çalıştığını iddia ediyor. Gotse’nin yakın arkadaşı ve ilk biyografi yazarı Peyo Yavorov’un olay hakkında yazdıkları şöyle: “Bu süre zarfında Türkler basılan evlerden irili ufaklı para topladılar. Çok geçmeden köy nüfusunun neredeyse tamamı koruma altına alındı. Ekiplerin bulunduğu iki eve de baskınlar yaklaşıyor. Daha sonra yakın zamanda Konstantinopolis’ten içinde devrimci bir müfrezenin bulunduğu her köyün yok edilmesi yönünde gizli bir emir neşredildi. Böylece Baldevo, Karbinci, İsmirdeş ve diğer bazı köyler yakıldı. Gotse, Baniçe’yi kurtarmayı umarak ateşe verilmeden önce köyden çıkmak istiyor. Bu sebeple taş bir evde gecenin karanlığını beklemek ve ardından Türk hatlarına koşmak yerine çetesinden 10 kişiye onun peşinden çıkmaya hazır olmalarını emrediyor. Gururla havaya kalkmış başı ve gözlerinde ateşle Gotse küçük çetesini düşmana karşı yönetiyor. Ancak bir dakika sonra kuşatanlar naralarla üzerlerine yüzlerce kurşun yağdırıyor. Çete üyelerinden biri “Beni yaraladılar” diye sesleniyor. Biri “Anne, ölüyorum” diyor. Üçüncüsü “Dimitra’yı öldürdüler” diye bağırıyor. Gotse, Türklere “Köpekler!” diye hakaret ediyor. Göğsüne bir kurşun isabet ediyor ve vücudundan dışarı kan fişkırıyor.”

Gotse ile hemen aynı zamanda aralarında devrimci Dimitar Guştanov'un da bulunduğu altı kişi daha öldürölüyor. İç Makedonya Devrimci Örgütü'nün sol kanadının liderleri arasında bulunan Dimo Hadjidimov'un gözleri Gotse'nin ölü bedenine sabitlenmiş durumda. Hadjidimov şöyle anlatıyor: "On beş saat boyunca Makedonya'nın mezarı üzerinde eğilmiş gibi ölü Gotse'yi izledik. On beş saat boyunca kalplerimiz kırıldı." Bu kayıp VMORO için en büyük darbelerden biri olarak görölüyor. Nişanlısı Yanka Kanevce, Gotse'nin ölüm haberini birkaç gün sonra öğreniyor. Beş yıl sonra Mihail Gerdzhikov, Yanka'ya evlenme teklif ediyor. Ertesi yıl çiftin Magda adında bir kızları oluyor ve Mihail 1920'deki ölümüne kadar Yanka ile birlikte kalıyor.

Cesedi elden ele geziyor

Gotse Delçev ve Dimitar Guştanov'un cesetleri sonra Baniçe köyündeki kilisenin avlusuna gömölüyor. 1913'te köy Yunan ordusu tarafından yakılıyor ve nüfus Bulgaristan'a sürölüyor. Delçev'in kemikleri Birinci Dünya Savaşı sırasında defalarca taşınıyor, önce Filibe'ye naklediliyor, savaşın ardından nihayet Sofya'da açık bir lahde yerleştiriliyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında mezarı restore ediliyor ve üzerine bir plaket yerleştiriliyor: "4 Mayıs 1903'te Baniçe köyünde şehit düşen savaşçıların anısına, Makedonya'nın anavatan Bulgaristan'a bağlanması için mücadele eden nesillerin anısına: Kılık kasabasından Gotse Delçev, Kruşevo köyünden Dimitar Guştanov, Turlis köyünden Stefan Duhov, Baniçe köyünden Stoyan Zaharyev, Brodi köyünden Dimitar Palyankov. Onların andı şuydu: Ya özgürlük, ya ölüm!" 1944 darbesi sonrası Bulgaristan, Makedonya politikasını değiştiriyor ve Delçev'in kemiklerini Üsküp'e teslim ediyor. Yugoslavya, Gotse Delçev'i Makedon milli kahramanı olarak sahipleniyor.

Bulgar mı Makedon mu?

Gotse Delçev'in kimliği hala tartışma konusu. Kuzey Makedonya ile Bulgaristan arasında Delçev'in kimliği konusunda anlaşmazlık devam ediyor. İki ülke de Delçev'i sahiplenme yarışına girmiş. Bir taraf Delçev'in Bulgar olduğunu iddia ederken diğer taraf Makedon olduğunu söylüyor.

Bulgaristan, Gotse Delçev'i ve VMORO'lu devrimcileri Bulgar olarak tarif ediyor ve onu Makedonya ile Edirne'nin kurtulması için hayatını veren en büyük devrimcilerden biri ve milli kahraman olarak kabul ediyor. Bazı Bulgarlar, Delçev'in kemiklerinin Sofya'dan Üsküp'e nakledilmesine ön ayak olan BRP'nin (Bulgar İşçi Partisi) önde gelen isimlerini hain olarak görüyor. Hatta Bulgaristan'da kimin daha büyük hain olduğu konusunda rekabet bile yaşanıyor.

Gotse Delçev'in ismi Bulgaristan ve Kuzey Makedonya'da sokaklarda, okullarda ve toplum merkezlerinde her köşe başında karşımıza çıkıyor. Bugün Bulgaristan'da Gotse Delçev'in adını taşıyan bir şehir (eski adı Nevrapop) bulunuyor. 1986-1987'de Blagoevgrad'da bir kilisenin avlusuna Gotse Delçev anıtı dikilmiş.

Gotse'nin babası Nikola Delçev'in kemikleri burada törenle yeniden gömölmiş. Bulgaristan her yıl Gotse Delçev'in doğum ve ölüm yıl dönümlerinde onu anmayı da unutmuyor. Gotse Delçev, Bulgar Ulusal Televizyonu'nun "Büyük Bulgarlar" listesinde ilk 60 isim arasında yer alıyor.

Nisan 2013'te VMRO-BND Partisi'nin Burgaz şubesi Minkov Hanı'na anma plaketi yerleştirmiş. Bulgar halk türkülerinde "Genç Gotse'm evlendi, Makedonya'yla" gibi sözler bulunuyor. Gotse Delçev "Önemli Bulgarlar" ansiklopedisinde de yer alıyor. 21. yüzyılda Bulgaristan, Kuzey Makedonya ile ortak kahramanları ve olayları birlikte kutlama teklifleri sunuyor, ancak bu teklifler Makedon kimliğini tehdit ettiği gerekçesiyle reddediliyor. Kuzey Makedonya ise Gotse Delçev'i resmen Makedon olarak tarif ediyor ve tarih yazımında bu görüşü destekliyor.

Delçev ve VMORO'nun Makedonya ile Edirne'nin, haklarını içeriden ayaklanma ile kazanacakları görüşü Makedon perspektifine göre ayrılıkçılık olarak değerlendiriliyor. Kuzey Makedonya, Delçev'i milli kahraman ilan ederken onun Bulgar kimliği tarihçiler ve politikacılar tarafından kabul ediliyor. Kuzey Makedonya'da Gotse Delçev'in ismini taşıyan bir üniversite bulunuyor. Kuzey Makedonya milli marşında adı Pitu Guli, Dame Gruev ve Sandanski gibi devrimcilerle birlikte geçiyor. Her iki ülkede adına büyük anıtlar bulunuyor.

1948'den sonra Bulgaristan yavaş yavaş Makedonların Bulgar olduğu yönündeki eski tezine geri dönmeye başladı ancak Yugoslavya'da tarih yazımı zaten Gotse Delçev'i Makedon milli kahramanı olarak kabul ediyordu. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından diğer eski Yugoslav cumhuriyetlerinin tarihçilerinden bazıları da Gotse Delçev'i bir Bulgar milli devrimcisi olarak tanıyor.

Delçev'in mirası

Gotse Delçev'in kişiliği ve devrimci faaliyetlerine dair eserler Bulgaristan ve Kuzey Makedonya'daki birçok müzede saklanıyor. İki ülkede de Gotse'nin izlerini sürmek mümkün. Bu eserlerin çoğu Gotse'nin mektup ve notlarının şifreli versiyonlarıyla dolu.

2010 yılında Sofya polisi 76 yaşındaki bir emekliyi Gotse'nin yazışmalarını içeren yasadışı bir arşivle yakalamış. 2013'te Blagoevgrad Belediyesi, VMORO yetkililerine ait mektupları ve belgeleri satın alıp Tarih Müzesi'ne devretmiş. Gotse hem tarih kitaplarına hem de müze raflarına damgasını vurmuş durumda.

Bitola'daki Gotse Delçev müze evi onun hatırasına adanmış. Yakın dostu Yavorov'a verdiği Gürcü hançeri Çırpan'daki müzede saklanıyor.

Sofya'daki Milli Tarih Müzesi ve Üsküp'teki Kutsal Kurtarıcı Kilisesi'nde sergilenen yazışmalar, eşyalar, silahlar, komita kıyafetleri ve daha fazlası Gotse'nin devrimci ruhunu yaşatmaya devam ediyor.

Gotse Delçev ismi bir devrimci olarak iki ülkenin tarih sayfalarına kazınmış durumda.

Delçev ölümünden sonra bile Balkanlar'da yüzlerce yıl tartışılacak gibi duruyor.

Македонска

MOSHE YA'ALON İLE İSRAİL İSTİHBARATI, TÜRKİYE, AZERBAYCAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

ÇEVİRİ VE TAKDİM:
CENGİZ SÖZÜBEK

www.kritikbakis.com

İsrail'in son yirmi yılında askeri, istihbari ve siyasi otoriterlerinden birisi olan Moshe (Bogie) Ya'alon; Genelkurmay Başkanı, Askeri İstihbarat Dairesi (AMAN) Başkanı, Savunma Bakanı, Stratejik İşler Bakanı ve Başbakan Yardımcısı ve milletvekilliği gibi üst düzey görevlerde bulundu.

İsrail, Eylül 2023'te Hizbullah tarafından Ya'alon'a yapılan suikast girişiminin İsrail iç istihbaratı Shin Bet tarafından engellendiği duyurmuştu.

Tel Aviv'e yakınlığıyla bilinen ve Avrupa'nın çeşitli üniversitelerinde istihbarat ve güvenlik çalışmaları yapan akademisyen Eldad Ben Aharon'un, Mosher Ya'alon'la 7 Ekim Aksa Tufanı'nın arifesinde yaptığı mülakat "Intelligence and National Security" dergisinin Kasım'2024 sayısında yayımlandı.

Derginin önceki sayılarında MOSSAD'ın sekizinci ve dokuzuncu başkanlarıyla yapmış olduğu röportajları yayımlanan Aharon, Ya'alon'la görüşmesinden üç ay kadar sonra başlayan Aksa Tufanı'na giden süreci şöyle anlatıyor:

“2015’ten ve özellikle de 2019’dan bu yana İsrail’in siyasi yelpazesi ve toplumu, üç yıldan kısa bir süre içinde art arda beş seçim turuna yol açan ciddi bir kutuplaşmadan muzdarip. Bu gerilim Ocak 2023’te Başbakan Benjamin Netanyahu ve Adalet Bakanı Yariv Levin’in tartışmalı bir yasa paketiyle yargıyı yeniden şekillendirme girişimleri nedeniyle İsrail toplumunun ve siyasi ortamının aşırı derecede kutuplaşmasıyla daha da arttı. İsrail’in ulusal güvenliğiyle bağlantılı kritik konulardan biri de özellikle İsrail Hava Kuvvetleri’ndeki seçkin savaş pilotları arasındaki askeri taslaklar sorunuydu. İsraili pilotlar daha önce benzeri görülmemiş bir hareketle eğitime katılmama yemini ederek hükümeti protesto etti. Bu iç gerilimler tırmanırken, Hamas’ın 7 Ekim 2023’teki sürpriz saldırısının ardından İsrail’in çok yakında daha da önemli bir krizle karşı karşıya kalacağını çok az kişi tahmin etmişti.”

Ya’alon’un 7 Ekim’deki İsrail’in istihbarat başarısızlığı ile ilgili görüşünü bilmiyorsak da, 50 yıl önceki 1973 Yom Kippur Savaşı’ndaki istihbarat başarısızlığıyla ilgili olarak tespiti şöyle:

“..örgüt kültürlerinin bir düşünce tiranlığına dayandığı sonucuna varmanız gerekir. Bu 1967’deki Altı Gün Savaşı’nın kibriyle bağlantılı. Pek çoğu bundan kaynaklandı. Hiç kimsenin AMAN’ın başkanının söylediklerinden şüphe etmeye ya da onu herhangi bir şekilde eleştirmeye cesaret edemediği bir kültür keşfediyorsunuz.” O dönemde bu istihbarat zaafiyetine karşı kendisinin getirdiği prosedürü de şöyle ifade ediyor: “bir AMAN araştırmacısının, kıdemsiz bir subay bile olsa, Başbakan, Savunma Bakanı, Genelkurmay

Başkanı, AMAN Başkanı ve diğer tüm üstlerine kopyaları gönderilmek üzere bir makale yazabileceğini ve hatta yazması gerektiğini..” Ya’alon İsrail’in istihbarat yapısını oluşturan dört ana kurumun (MOSSAD-İstihbarat ve Özel Operasyonlar, AMAN-Askerî İstihbarat, Shin Bet-İç İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Konseyi-bu üç istihbarat örgütlerinin bilgilerini koordine eden) arasındaki istihbarat ve nüfuz mücadelelerini “bilimsel rekabet” olarak değerlendirerek olumlu gördüğünü belirtiyor. Aksa Tufanı’yla büyük ölçüde boşa düşen İbrahim Anlaşması’na ve Çin-Türkiye aksına alternatif olarak geliştirilen Amerika’nın mimarisini çizdiği Hindistan’ın öncülüğünde planlanan “Küresel Güney-İpek Yolu” projesini ima ederek; körfez ülkelerinin “çöle teknoloji getireceklerse” ve küresel ekonomiye entegre olacaklarsa İsrail’e muhtaç olduklarını, Filistin’in Araplara bir şey getiremeyeceğini ve o yüzden İsrail’le işbirliği kurmaları gerektiğini iddia ediyor. Almanya devletiyle ve özelde istihbaratıyla özel ilişkilerini, Almanya’nın Nazi dönemiyle ilgili “suçluluk psikolojisi”yle açıklarken; Azerbaycan’la yakın ilişkilerinin çıkış noktasının enerji ve ortak düşman İran olduğunu (eski MOSSAD başkanı aynı dergide çıkan mülakatında daha da ileriye giderek “İran’la savaş durumunda Azerbaycan topraklarını kullanmak istediklerini söylemişti); 2010 Mavi Marmara için İsrail siyasetinin (özellikle Netanyahu ve Ehud Barak) yaptığı yanlışları görünce “bir fiyaskoya sürüklendiğimizi anlamıştım” diye düşündüğünü ve toplamda bu olayı “kaybedilmiş bir dava” olarak tanımlayan Ya’alon’un mülakatında öne çıkan başlıklar şöyle:

-Karar alma mekanizması üzerinde etki sahibi olmak çok önemlidir. İsrail’in güvenlik kurumlarında birçok pozisyonda bulundunuz: Genelkurmay Başkan Yardımcısı, Genelkurmay Başkanı, AMAN Başkanı, Savunma Bakanı, Başbakan Yardımcısı vb. Bu kurumlar arasındaki gerilim ve rekabetten bahsedebilir misiniz? Elbette bu bir hükümetten diğerine değişiyor; ben daha genel olarak bu rekabetin İsrail’in ulusal güvenlik kültürünü nasıl yansıttığını soruyorum.

MBY: Her şeyden önce gerilim olmalı. Ayrıca rütbelere ve kademeler arasında benim verimli sürtüşme olarak adlandırdığım sürtüşme de olmalıdır. Orduda, [basit] askerden Genelkurmay Başkanına kadar, daha sonra Genelkurmay Başkanı ile siyasi kademe arasında bu doğrudur. Herkes olaylara biraz farklı bir perspektiften bakar ve sonrasında siyasi kademedeki [basit] askerin sahadaki uygulamasına kadar bir tür tutarlı/birleşik tanım ve amaç yaratmanız gerekir. Bu bir meydan okumadır. Bunu kademeler arasındaki gerilimlere

ayrmak da mümkündür – siyasi stratejik, askeri stratejik, askeri operasyonel, askeri taktik – ve bir tutarlılık olması gerekir. ‘Stratejik onbaşı’ tabiri boşuna söylenmemiştir. Başka bir deyişle, bazen Yahudiye ve Samiriye’de tek bir askerin karıştığı bir olay, [İsrail] Başbakanı’nın ABD Başkanı ile konuşmasıyla sonuçlanan stratejik bir olaya dönüşebilir. Olayların iki yönlü etkisi vardır. Peki tutarlılık nasıl sağlanır? Ben bunu ilk elden öğrendim. Alanı ya da rütbesi ne olursa olsun herkes kendisinden bir üst kademedekini anlamaya çalışmalı ve ona ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlamalıdır. Rütbelere arası/kademeler arası söylem, siyasi kademedeki Genelkurmay Başkanı, AMAN Başkanı gibi en üst rütbeli askerlere kadar. Daha sonra Genelkurmay Başkanı rütbesinden bölge komutanlıklarının komutanlarına kadar. Bu söylem sadece bilgi aktarmak, emir vermek ya da rapor sunmak için değil, temel bir gerekliliktir. Bu söylem bilgi yaratmalıdır. Ordu içinde benim Genelkurmay Başkanı olarak oturmam ve insanlara ne yapmaları gerektiğini söylemem yeterli değildir. Bunu ilk elden öğrendim ve

bunu bir öğrenme ve düşünme sürecine dönüştürdüm. Normalden daha az hiyerarşik bir söylemin mümkün olduğu think-tank tipi bir forum kurdum. Biraz zorlama bir şekilde masanın başına değil, ortasına oturdum ve açık bir tartışma yürüttüm. Sadece katkıda bulunacak bir şeyim olduğunda konuşuyordum ve aynı şekilde ben konuştuktan hemen sonra bir teğmen söz alıp düşündüklerini söyleyebiliyordu. Astlarımın önünde hiçbir zaman her şeyi bildiğimi göstermedim. Aksine, karar verme sürecimle ilgili bilgi vermelerini talep ederim. Nihayetinde stratejik bir hedefin ifade edilmesine yol açan şey bu çok aşamalı süreçtir.

-Takip eden bir soru – AMAN ve Mossad istihbarat ve nüfuz için rekabet ediyor. Bu nasıl ortaya çıkıyor?

MBY: Rekabet sağlıklıdır. Buna ‘bilimsel rekabet’ (Talmud’da geçen bir ayete de vurgu var. – Dipnot çeviri) denir ve büyük bir bilgelik içerir. Zaman zaman sağlıklı rekabetin sınırlarını aşabilir, ancak bu kişilere bağlıdır ve burada herhangi bir örnek vermeyeceğim. Nihayetinde, ‘her şey insanlarla ilgilidir’. Ben hep bunu söylerim. Ama bakın, biz Yom Kippur [Savaşı] yaşamış bir ulusuz ve bu savaşın travmasını henüz atlatamadık. Orada çok büyük hatalar yapıldı. Hem siyasi kademedede hem de askeri kademedede. Geriye dönüp baktığımızda kültürle ilgili pek çok şey keşfediyorsunuz. Dahası, AMAN ‘ın başına getirileceğimi duyduğumda ‘Agranat Raporu’nun (Agranat Raporu”, İsrail hükümetinin Yom Kipur Savaşı (1973) sırasında yaşanan başarısızlıkları araştırması sonucunda ortaya çıkmıştır. İsrail, Mısır ve Suriye’den gelen sürpriz bir saldırıyla hazırlıksız yakalandıktan sonra, Kasım 1973’te, İsrail Yüksek Mahkemesi’nin üçüncü Başkanı Shimon Agranat’ın liderliğinde “Agranat Komisyonu”nu kurdu. Komisyon, adını aldığı Agranat’tan dolayı bu ismi taşımaktadır. 1974 ve 1975 yılları arasında aşamalı olarak yayımlanan komisyon raporu, saldırıya neden olan askeri ve istihbarat başarısızlıklarını incelemiş ve büyük ölçüde IDF üst komutanlığını sorumlu tutmuştur. – Dipnot çeviri) istihbaratla ilgili gizli bölümünü okumak için kendime bir not aldığımı söyleyebilirim. Ben de öyle yaptım. Bu materyali ilk kez görüyordum ve bu olayla ilgisi olan kişileri aramaya karar verdim. Onlarla yaptığım görüşmeler beni hayal kırıklığına uğrattı. Aptal insanlarla görüşeceğimi ve neden başarısız olduklarına dair bir açıklamam olacağını düşünmüştüm. Ama bunun yerine zeki adamlarla, gerçek entelektüellerle karşılaştım. Tümgeneral Eli Zeira – Yom Kippur Savaşı olmasaydı Genelkurmay Başkanı ya da daha fazlası olabilirdi. O gerçekten etkileyici bir insan. Orada olanlara baktığımızda, örgüt kültürlerinin bir düşünce tiranlığına dayandığı sonucuna varmanız gerekir. Bu 1967’deki Altı Gün Savaşı’nın kibriyle bağlantılı. Pek çoğu bundan kaynaklandı. Hiç kimsenin Eli Zeira’nın söylediklerinden şüphe etmeye ya da onu herhangi bir şekilde eleştirmeye cesaret edemediği bir kültür keşfediyorsunuz. Ben de AMAN Başkanı olarak

liderliğimin kapsayıcı olacağını söyledim. Adımı da böyle koydum: kapsayıcı liderlik, yani ‘bana meydan okumanızı istiyorum’. Benden şüphe edin. Eleştirel olun. Nihayetinde, eylem disiplinle yapılır ve bu da onaydan geçmelidir. Aldığım kararlar da yeniden incelemeye tabi tutuldu: bu doğru muydu, yanlış mıydı, doğru yönde miydik, değil miydik? Yom Kippur Savaşı’ndan sonra, ‘aksine/au contraire’ ve ‘farklı görüş’ prosedürü gibi bir sürü prosedür getirildi. Bu, bir AMAN araştırmacısının, kıdemsiz bir subay bile olsa, Başbakan, Savunma Bakanı, IDF Genelkurmay Başkanı, AMAN Başkanı ve diğer tüm üstlerine kopyaları gönderilmek üzere bir makale yazabileceğini ve hatta yazması gerektiğini söyleyen bir belgeydi.

– Son yirmi yılda, İsrail de dahil olmak üzere, istihbarat camiasının çalışmalarını sistematik olarak ifşa eden hükümetlerin sayısının arttığını gördük; örneğin Netanyahu’nun İran’ın nükleer arşivini ifşa etmesi ya da Bennett’in Ron Arad’ın akıbetiyle ilgili yeni bir operasyonu ifşa etmesigibi. Gantz da Reichman Üniversitesi’nde Hizbullah’la bağlantılı milislerin insansız hava araçlarıyla silahlandırıldığına dair verileri ifşa etmiştir. Akademisyenler buna genellikle OPID (Official Public Intelligence Disclosure – Resmî Kamu İstihbarat Açıklaması – çn) adını vermektedir. Güvenlik ve devlet sırları konularında kamusal söylemi şekillendirmeye yönelik olarak hem İsrail’de hem de küresel ölçekte daha önce izlenen muğlaklık politikasındaki değişimin başlıca nedenleri nelerdir? Ve Knesset’in, hükümetin istihbaratı sınırsızca ifşa etmesinin parlamento tarafından denetlenmesindeki rolü nedir?

Liderler/siyasetçiler tarafından istihbarat materyallerinin ifşa edilmesinde bir fayda-maliyet analizi uygulanmalıdır. Maliyet, kaynakları ve eylem yöntemlerini gelecekte kullanılamayacak şekilde ifşa etmektir (istihbarat kaynaklarınızı ve yöntemlerinizi yakmak). Bazen bu maliyete değer. Savunma Bakanı Moşe Dayan, Cemal Abdül Nasır ile Kral Hüseyin arasındaki konuşmayı (7 Haziran 1967 tarihli, Mısır Cumhurbaşkanı Nasır ile Ürdün Kralı Hüseyin bin Talal arasında geçen kaydedilmiş bir telefon konuşmasına atıfta bulunmaktadır. Bu konuşma sırasında, iki lider, Amerikan ve Britanya uçaklarının İsrail tarafında askeri kampanyaya katıldığını iddia eden sahte bir anlatıyı kamuya sunmaya karar verdiler. Nasır, doğu Akdeniz’deki uçak gemilerinden kalkan Amerikan ve Britanya uçaklarının Mısır ve Ürdün’deki havaalanlarına yönelik saldırılara katıldığını bir sonraki sabah duyurmalarını önerdi. Bu yanlış sunumun, Pan-Arab kamu diplomasisine hizmet etmesi amaçlanmış olabilir; çünkü İsrail gibi küçük bir ülkeye karşı yaşanan utanç verici bir yenilgi ile ABD ve Birleşik Krallık gibi batılı güçlere karşı yaşanan bir yenilgi arasında önemli bir fark vardır. Kablosuz bir telefon hattı üzerinden gerçekleşen bu telefon konuşması, AMAN’ın dinleme

birimi olan Birim 515 (şimdi Birim 8200 olarak bilinir) tarafından asker Shlomo Habusha tarafından dinlenmiştir. – Dipnot çeviri) ortaya çıkardığında buna karar vermişti. Bu konuşmada Ürdün'ün Altı Gün Savaşı'nda Arap saldırısına katılması tartışılıyordu ki bu Tümgeneral Aharon Yariv'in isteklerine aykırıydı.

Birçok ifşa siyasi amaçlara hizmet eder ve ulusun çıkarları söz konusu olduğunda maliyet-fayda düzeyinde haklı gösterilemez. Politikacıların istihbaratı ifşa etme cazibesi çok büyüktür ve tüm politikacılar ulusal güvenlik çıkarları konusunda sorumluluk göstermemektedir. İsrail'de kuralları çiğneyenler için bir düzenleyici mekanizma ya da yaptırım bulunmamaktadır.

-Almanya ile 'özel ilişki' bağlamında, İsrail ile olan tarihi bağa da değinebilir misiniz? 1952 tazminat anlaşmasından Alman bilim insanları meselesinden ("Alman Bilim İnsanları Olayı" olarak da bilinen "Damokles Operasyonu", Temmuz 1962'de Mossad tarafından düzenlenen gizli bir girişimdir. Ana hedefi, özellikle roket geliştirme ile ilgilenen FRG bilim insanlarının, Mısır'ın füze programına yardım etmesini engellemektir. Operasyon, bu bilim insanlarının Mısır ile olan işbirliklerini bozmak amacıyla tehditler, korkutma ve zaman zaman şiddet eylemleri karışımını kullanmıştır. Özellikle, Mossad bu çabası kapsamında eski Nazi Otto Skorzeny'yi (1908–1975) yardım almak için görevlendirmiştir. – Dipnot Çeviri), Münih Olimpiyatları'nda on bir terör kurbanından ve Berlin Duvarı'nın yıkılmasından ve tabii ki Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Holokost'un sorumluluğunu kabul etmesinden bu yana.

MBY: Ben bu ilişkiyi Almanların suçluluk duygusu üzerinden tanımlardım. Almanya'ya ilk seyahat ettiğimde Paraşütçü Keşif Birliği'nin komutanıydım ve Alman GSG 9 Terörle Mücadele Birimi ile ortak bir eğitime davet edilmişim. Almanya'ya gitmeden önce Holokost'tan kurtulan anneme sordum, "Ne düşünüyorsun? Gitmeli miyim?" Oraya gitmemi pek hoş karşılayacağından emin değildim. Ama bana onay verdi. O zaman bile sonuçlarını gördüm. Almanlar vicdan azabıyla geliyorlar. Almanlar bize denizaltıları bedelsiz olarak sağladılar ve daha sonra indirimli fiyattan teklif ettiler. Tazminat anlaşması ve tüm bunlar elbette suçluluk duygusunun bir sonucuydu. Vicdanlarını rahatlatmak istediler ve bu bizim çıkarlarımıza hizmet etti. Yıllar içinde iyi bir ilişki kurmayı başardık. Hem Genelkurmay Başkanı hem de Savunma Bakanı olarak Almanya'yı ziyaret ettim ve Dr. Ursula von der Leyen ile harika bir ilişkim oldu. Şu anda AB'de bir pozisyonu var ama o zamanlar Almanya'nın Savunma Bakanıydı. Mükemmel bir ilişkimiz var. Suçluluk duygusuyla gelip gelmemesi umurumda değildi. Avrupa'da mükemmel bir ilişkiye sahip olduğumuz bir ülkedir. Almanya bizden askeri ekipman da satın alıyor. Amerikan insansız hava aracına karşı yarışan ve kazanan [IAI] Heron [insansız hava aracını] gerçekten takdir ediyorlar

ve şimdi de Arrow var. 1972 Münih Olimpiyatları da Almanların vicdan azabını arttırdı ve haklı olarak büyük bir hata yaptılar. Terörle mücadele birimleri arasında gelişen ilişki, GSG 9'a komuta eden Albay Wegener ile başlattığım bir şeydi. Bizden çok şey öğrendiler. İşbirliği ve ortak tatbikatlar temelinde başarılı oldular.

-2010 yılındaki filo olayı (Mavi Marmara) Başbakan Yardımcısı ve Stratejik İşler Bakanıydınız. Bu olay İsrail'in güvenlik yaklaşımını nasıl etkiledi? Türkiye gibi İsrail'in dostu olarak algılanan bir ülke nasıl oldu da İsrail'in egemenlik sınırlarına ve güvenlik kurumlarına bu şekilde meydan okuyabildi?

MBY: Bu, siyasi kademe açısından çok büyük bir hataydı. Ben Başbakan Yardımcısı ve Stratejik İşler Bakanıydım. Bu pozisyonda, aksi takdirde çatlaklar arasında kalacak konular için sorumluluk alıyordum. Filodan üç hafta önce ofisimde bir durum değerlendirmesi yaparken "Bu filoya nasıl hazırlanacağız?" diye sordum. O zamana kadar sadece tek gemilerle karşılaşmıştık. Onların kontrolünü ele geçirdik. Burada 10 gemiden bahsediyoruz (sonunda altı gemi geldi). Sorular sormaya başladım ve bu konuyu Başbakan olan Benjamin Netanyahu'ya açtım. Bana bu işin peşini bırakmamı söyledi. 'Savunma Bakanı ilgileniyor'. Ama ben peşini bırakmadım. Ofisimdeki tartışmalara bir Savunma Bakanlığı temsilcisinin yanı sıra IDF ve NSC temsilcilerini de getirerek henüz ele alınmamış konuların nerede olduğunu görmeye çalıştım. Görevimi bu şekilde gördüm.

Zaman geçtikçe kimsenin sorunları ele almadığını görüyorum. Ne demek istiyorum? On geminin gelmemesini sağlayabilirsiniz; daha azının gelmesini sağlayabilirsiniz. Zaman geçtikçe hiçbir şeyin işe yaramadığını görüyorum. Tekrar Netanyahu'ya gidiyorum, o da bana o sırada Savunma Bakanı olan Ehud Barak'ın konuyla ilgilendiğini söylüyor. Sonunda, filodan bir gün önce, Başbakan Kanada'ya gitmeden saatler önce acil bir görüşme yapıyoruz. Ve tüm tartışma filo etrafındaki propaganda ile ilgilidir. Filonun tüm hikayesi birkaç gemiden ibaret, bunlardan biri de Marmara gemisi. Tüm bu malzeme gözümüzün önündeydi ve biz bunu vaktinden önce durdurmadık. Ne diplomasıyla ne de başka yollarla. Propaganda ile uğraşmak. Peki Genelkurmay Başkanı Gabi Aşkenazi bu acil durum toplantısına ne getiriyor? Geminin kontrolünü ele geçirmeyi. Karine A 'nın ve tüm o gemilerin kontrolünü ele geçirme şeklimiz. Ve birden bir fiyaskonun içine doğru yürüdüğümüzü fark ettim. Ve bu şekilde gelişti. Benim bakış açım göre bu, Başbakan'ın bunu yönetmesi ve Savunma Bakanı'na bırakmaması ve sonunda başarısız bir şeyle sonuçlanmaması yerine siyasi kademenin nasıl uyuduğunun olumsuz bir örneğidir. Bu benim 'son savaşa hazırlanmak' dediğim şeydir: tek bir gemiyle başa çıkmaya geldiğinizde bu bir şeydir, ancak bir tür filoyla başa çıkmaya geldiğinizde ... Üç hafta boyunca ne

olacağını biliyordunuz ve hiçbir geminin veya sadece bir tanesinin gelmediğinden emin olmuyorsunuz. Bu tamamen farklı bir şey. Dahası bu, bir siyasi kademenin bir olayı idare etme görevini yerine getirmekte nasıl başarısız olduğunun ve sonunda, bir gün önce, bir propaganda tartışmasına girdiğinin tam bir örneğidir. Ben buna kaybedilmiş bir dava diyorum. Sonuçta Türkiye ile ciddi bir kriz yaşadık. Ayrıca, ilişkilerimizin olduğu bir ülkenin milli (Türk) bayrağını taşıyan bir gemiyle ciddi bir çatışma yaşadık. Çatışmayı önlememiz gerektiği şekilde ele almadık ve sonrasında da iyi yönetemedik, ilişkilerimiz olan ve aynı zamanda NATO üyesi olan bir ülkeden sorumluluk talep ettik.

- Azerbaycan'la ilişkiler İsrail için daha çok İran'la olan çatışma ve Kafkasya'daki jeopolitik konumu nedeniyle önemlidir. Sizin düşüncenize göre İsrail ve Azerbaycan arasındaki işbirliği ulusal güvenliğimiz açısından ne kadar önemli?

MBY: Eğer kuşatma altında bir ülkeyse, zor bir bölgede yaşıyorsanız, ortak düşmanlara dayalı stratejik ittifaklar ararsınız. Bu organik olarak gelişir. Var olma hakkı sorgulanan çok fazla ulus yoktur; biz böyle bir ulusuz. Bugüne kadar İsrail'in en temel stratejik güvenlik sorununun bölgedeki pek çok oluşumun Yahudi halkının ulus devleti olarak var olma hakkımızı tanımayı reddetmesi olduğunu söylüyorum. Böyle bir sorunla karşı karşıya kalındığında Güney Afrika ile bile ittifaklar kurulabilir. Elbette ortak arayışına girilir. Azerbaycan ile ilişkiler de bu şekilde gelişti. Bunun nedeni enerji: Azerbaycan bugün İsrail'in başlıca enerji kaynaklarından biri. Ancak aynı zamanda Azerbaycan'ı kendisine karşı gelebilecek bir ülke olarak gören İran'a yakınlığı nedeniyle de.

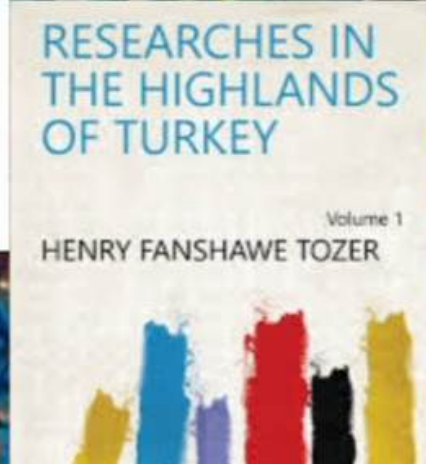
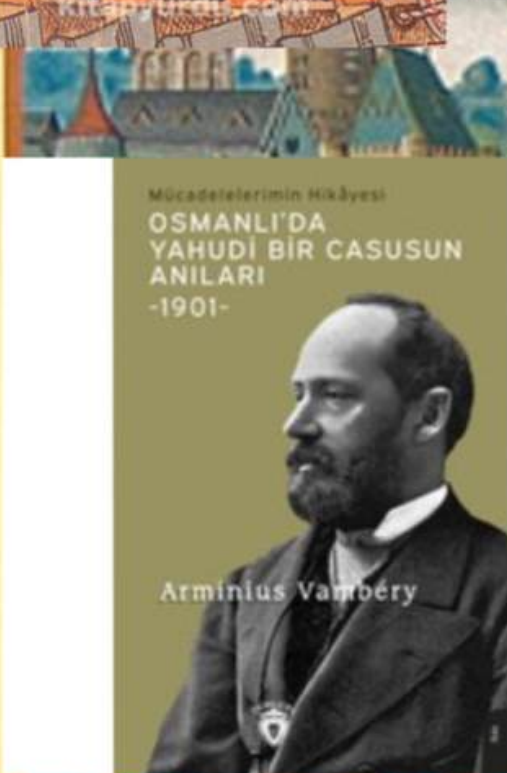
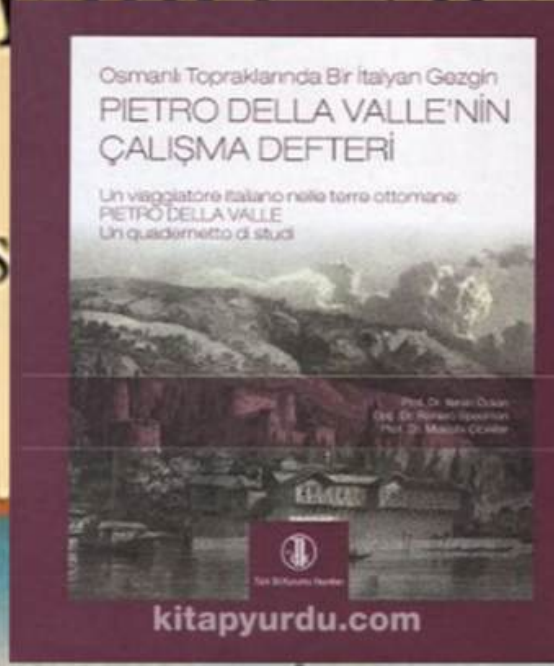
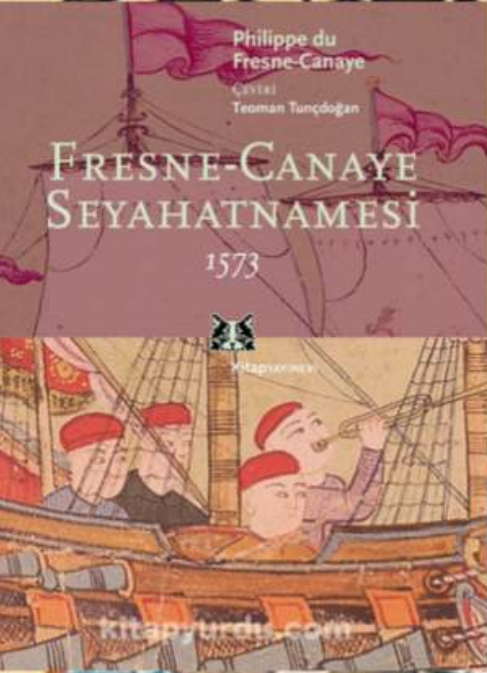
AYŞE DOĞU

www.kritikbakis.com

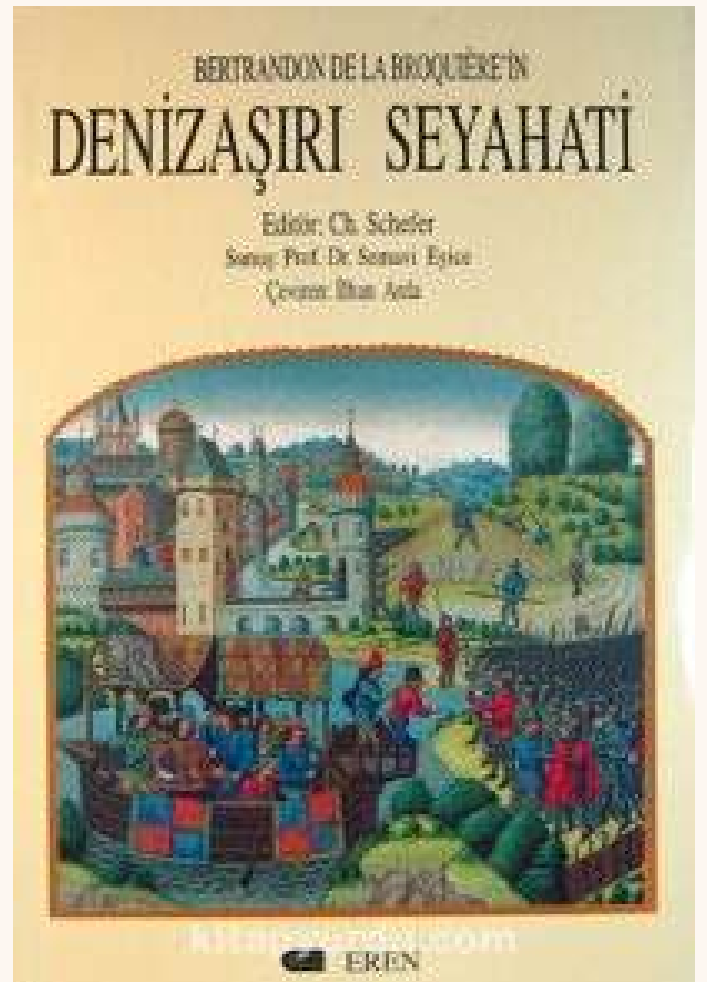
Batılı Seyyahların Gözünden İstanbul

BERTRANDON DE LA BROQUIÈRE'İN

DENİZASIRI SEYAHATI

İstanbul tarihin en eski devirlerinden itibaren dünyanın en önemli şehirlerinden birisi olmuştur. Birçok medeniyete beşiklik etmiş ve bu medeniyetlerden geriye kalan kültür ve tarihi mirası barındırmasıyla da ayrı bir önem taşımıştır. Aynı zamanda Osmanlı Devleti ile diğer devletler arasındaki diplomatik ilişkilerin şekillenmesinde rol oynayan Batılı seyyahların da uğrak yeri olmuştur. Ayasofya ise Batılı seyyahlar tarafından İstanbul'da ziyaret edilen en ünlü yapı olma özelliğini halen korumaktadır. Bu ziyaretlerin çoğu diplomatik ilişkilerde kullanılacak bilgilerin toplanmasına yönelik olsa da seyyahlar eserlerinde, hayran kaldıkları bu şehrin kalıcı sakinleri olan Türkler hakkında önemli bilgiler aktarmıştır. Pero Tafur, Polonyalı Simeon, Ogier Ghislan Busbecq, Frederick Walpole, Arminius Vámbéry, Mme de Gasparin, ve Henry Fanshawe Tozer gibi Batı dünyası için önemli isimler çalışmada yer alan seyyahlardan bazılarıdır.* De La Broquiere"ın Denizaşırı Seyahati, 15. yüzyıl İstanbul'u hakkında gözlemlerini anlatır. Bertrandon, 1432'de, bir hacı gibi doğuya gitmiş, fakat gizli ajan olarak görevlendirildiğinden İslam devlet ve beyliklerinin başlıcalarını dolaşarak karayolundan geri dönmüştü. O çağda son derece de güç olan bu uzun seyahatin esas gayesi, Türklerin politik durumlarını yerinde incelemek, Philippe le Bon"un yapmayı tasarladığı bir Haçlı seferi için zemini yoklamaktı. Bertrandon, bir ajandır fakat içinde yaşadığı milleti iyi tanımaya çalışan, onun iyi taraflarını, meziyetlerini, başarı sebeplerini de görmesini, takdir etmesini bilen bir insandır. Bertrandon, 1432 yılında Venedik"ten bir gemi ile Akdeniz"e açılarak Yafa"ya çıkar. Kudüs"e, buradan da çevredeki kutsal yerlere gider, fakat hıristiyanlığın kutsal yerlerine ziyaret görüntüsündeki hac seyahatinin devamı, tamamen diplomatik bir mahiyet alır. Seyyah, Suriye"ye oradan Anadolu"ya çıkar, boydan boya Ramazanoğulları beyliklerinin topraklarından geçtikten sonra nihayet, henüz Bizans İmparatorluğu elinde olan İstanbul"a gelir. Burada biraz kaldıktan sonra 23 ocak 1433"de yola çıkar. Edirne ve çevresinde hayli dolaştıktan sonra, Filibe, Belgrad, Buda ve Viyana"ya uğrayarak yurduna döner. İstanbul'a yaklaşınca sadece Rumların bulunduğu ve Bizanslılar tarafından Pantichion adı verilen Pendik kasabasında geceyi geçirmiş ve seyahatnamesinde buradan oldukça harap ve önemsiz bir yer olarak bahsetmiştir. Ertesi gün yanındaki tüccarlar ile Üsküdar bölgesine geçen Broquiere burada denetleme yapan Türkleri gördüklerini ve Üsküdar"ın güzelliğini şu sözleri ile anlatmıştır: " Akdeniz'de sefer yapan büyük tekneler Konstantinopolis'e yanaştıkları gibi Pera önüne de geliyorlardı. Bu şehir çeşitli semtlerden meydana gelmişti ve içinde meskûn yerlerden çok boş araziler bulunuyordu. Bizim Saint-Georgus'un kolu adını verdiğimiz Boğaz üzerinde, Pera'nın karşısında yer alan ve Escutary (Üsküdar) adını taşıyan bir kasabaya geldim. Burada yer alan Saint. Georgia Kilisesi. Birlikte olduğum tüccarlar ve ben beraberce Boğazı geçtik, burada geçişleri denetleyen ve ödenmesi gereken vergileri

denetleyen Türkler vardı."

Broquiere burada ayrıca gayrimüslimlere karşı Türklerle verilen bir ayrıcalığa da değinir. O dönem eğer Hıristiyan bir köle Türklerden kaçırılma ve Pera'ya sığınır ve Türkler onu geri isterse, köle tekrar Türklerle verilirdi. Broquiere bunu "Türklerin serbestliği" diyerek eleştirmiştir. "Konstantinopolis çok büyük ve cezp edici bir şehir; burası üç köşeli bir kalkana benzer; köşelerden biri Saint-Georgies'in kolu adını verdiğimiz Boğaz üzerindedir. Bir diğeri Boğazın güney yakasından Gallipolilye kadar uzanan oldukça geniş bir körfezin kuzey yakasında yer alan liman üzerindedir. Her biri yedi tepe üzerine kurulmuş üç büyük şehir bilinmektedir." Kanuni Sultan Süleyman döneminde şehri ziyaret eden Fransız seyyah Petrus Gyllius ya da diğeriyle Pierre Gilles'dir. Gilles 1544 yılında ziyaret ettiği İstanbul'a olan hayranlığını "Diğer bütün kentler ölümlüdür ama İstanbul, sanırım, insanlar var oldukça yaşayacaktır." sözüyle özetlemeye çalışmıştır. "İstanbul'un Tarihi eserleri" adlı eseri İstanbul, Türkler ve Ayasofya hakkında önemli bilgiler veren sayılı eserler arasındadır. Gilles eserinde İstanbul'un kuruluşu, şehrin mimari yapısı, şehrin üzerine kurulduğu yedi tepenin özellikleri (Byzantion'un yedi kulesi), şehirde yer alan camiler, heykeller, kiliseler özellikle de birçok seyyahın büyük bir hayranlıkla bahsettiği Ayasofya hakkında önemli bilgiler aktarmıştır. Eserde verilen bilgilere göre Yunanca kaynaklarda Ayasofya Kilisesi ilk kez Constantinus'un oğlu Constantius tarafından yaptırılmış ve o dönemde çatı örtüsü tuğla değil ahşaptır. Bunun yanı sıra kilise Büyük Theodois zamanında yıkılıp tekrar

bu dönemde beşik tonozlarla (tuğla ve harçla örülmüş, alttan obruk, yarım silindir biçiminde tavan örtüsü) örtülmüştü. Petrus Gyllius, günümüzden yaklaşık 450 yıl önce 'kentlerin kraliçesi' İstanbul'a geldiğinde eski izleri kolayca bulacağını umut ediyordu. Kentte kaldığı süre içinde Vitruvius'un sanatına yabancı olan halkın bir kenti ne dereceye kadar yıkabileceğini ve sokakların yönüne özen göstermeksizin nasıl rastgele doldurulabileceğini gördü; kent gündüzleri, geceleyin olduğundan daha karanlıktı; gündüz yıkımlar o kadar çoktu ki kimse çocukken gördüğünü yaşlanınca tanımıyordu. aha sonra bir kez daha yanmıştır. Yeniden inşa edilen kilise günümüzdeki halini almıştır. Flaman asıllı Avusturyalı diplomat ve yazar Ogier Ghislan de Busbecq'dir. XVI. yüzyıl sonlarında İstanbul'u ziyaret eden seyyah Osmanlı İmparatorluğu hakkında şahit olduğu birçok olay hakkında önemli bilgi vermiş ancak bunlar arasında yeniçeriler hakkında verdiği bilgiler oldukça dikkat çekmiştir: "Sultanın imparatorluğa dağılmış 12. 000 yeniçeri gücü var. Bunlar düşmana karşı kaleleri, halkın tecavüzüne karşı da Hıristiyan ve Yahudileri korurlar. Büyük küçük hiçbir köy, kasaba ve şehir yoktur ki Hıristiyanları, Yahudileri ve diğer acizleri kötülere karşı korumakla vazifeli yeniçeri muhafızları bulunmasın. Yeniçeriler ziyaretime genellikle ikişer ikişer gelirlerdi. Yemek odama alındıkları zaman beni saygıyla selamlıyor, adeta koşar adımlarla yaklaşır elbisemin eteğini veya elimi öper gibi tutarak bir demet sümbül veya nergis takdim ettikten sonra bana sırtlarını dönmemeye özen göstererek aynı hızla kapıya doğru gidiyorlardı. Sırtlarını dönmek onlara göre saygısızlık addolunuyor. Kapıda ellerini göğüslerinin üstünde kavuşturarak gözleri yerde, sessiz ve hürmetkâr dururlardı. Onları askerden çok keşiş zannedebilirdiniz..."

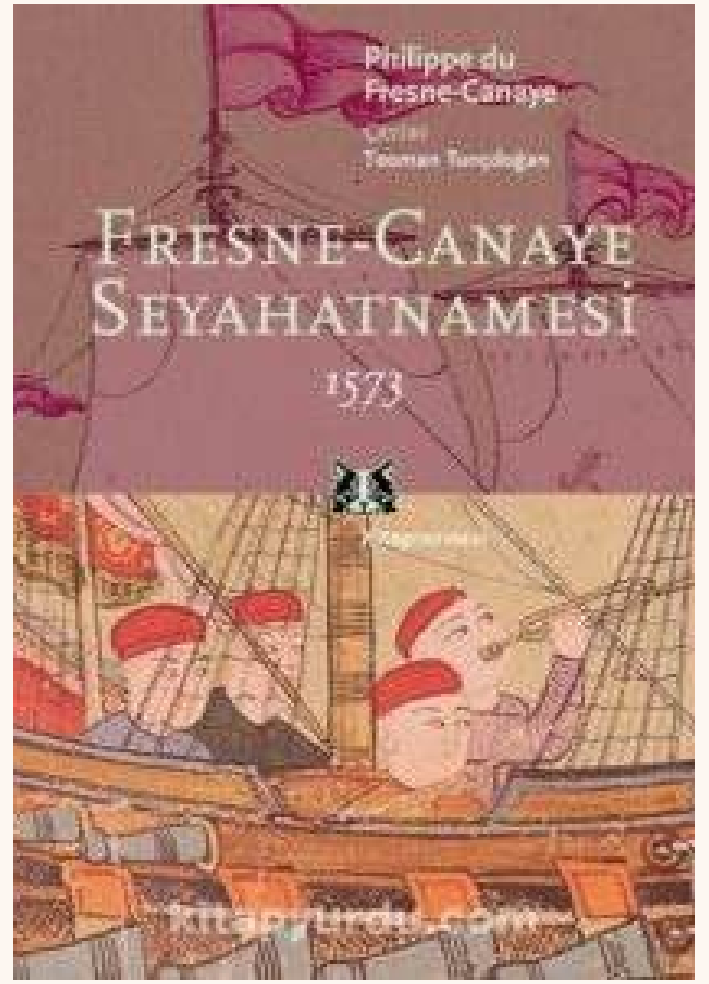
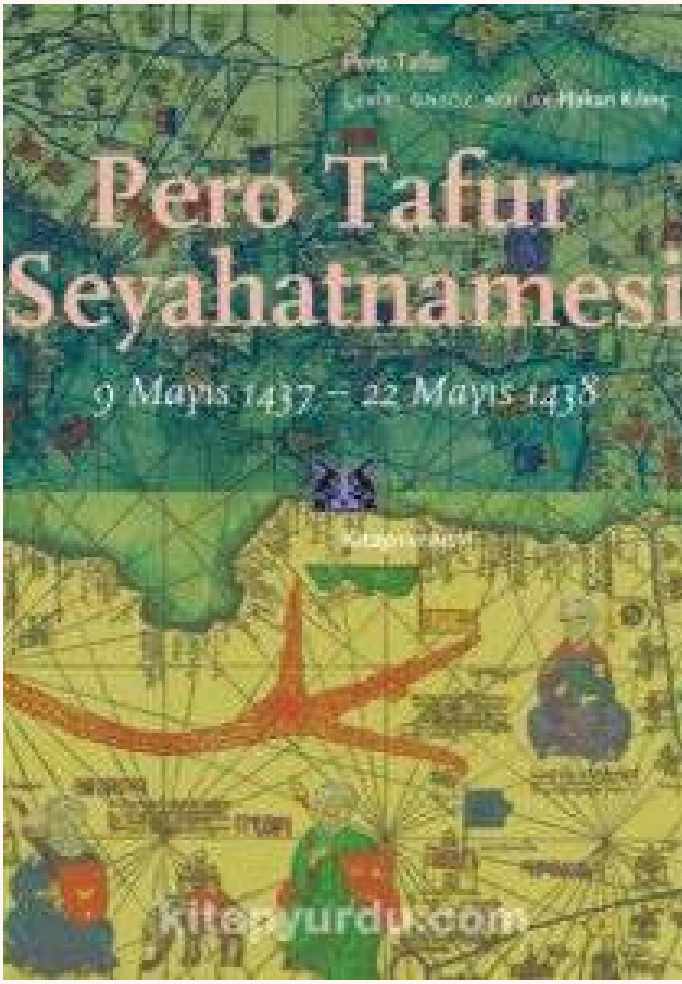
"İstanbul'dayken Türk ordugâhından yeni dönen biri bana bir hikâye anlattı. Asya halkının Osmanlıların idaresinden ve dininden ne kadar hoşnutsuz olduğunu gösterdiği için bunu size yazmaktan memnuniyet duyacağım. Anlattığına göre Süleyman (Kanuni Sultan Süleyman) dönüş yolunda bir Asyalının misafiri olmuş ve geceyi onun evinde geçirmiş. Sultan gidince evin sahibi böyle bir misafirin kalmasından dolayı o evinin iffeti bozuldu kirlendi diye her tarafı sularla yıkamış ve dini adetlerini yerine getirerek tütsüler yakmış. Bunun haberi kendisine ulaştığında Süleyman adamı öldürtüp evinin yerle bir edilmesini emretmiş. Asyalı böylece Türk'e ve İranlılara hissettiği kötü duyguların sonucu küstahlığını canıyla ödemiş"

(Petrus Gyllius (Pierre, Gilles), İstanbul'un Tarihi Eserleri, (çev. Erendiz Özbağoğlu), Eren Yayıncılık, İstanbul 1997, s.63-69.)

Seyyah Pero Tafur, "Travels And Adventures" adlı seyahatnamesinde İstanbul'a geldikten sonra burada "Büyük Türk'ün Tarifi" başlığıyla, Sultan III. Murad ile ilk karşılaşmasını anlatmış ve Türklerden övgü dolu sözlerle bahsetmiştir: "...Büyük Türk bana ne zaman ve nasıl ve kimin gemisiyle imparatorluktan ayrılacağını soran birini gönderdi, bunları söyleyerek bu kişinin ve insanların ne kadar misafirperver olduklarını gördüm. Abartmadan söylüyorum ki hakkında bilgi verdiğim Büyük Türk 45 yaşlarında olmalı, iyi görümlü ve yakışıklı, tedbirli bir görünüşü olan, bakışları keskin, daha önce hiç görmediğim kadar dikkatli, 600 000 kadar atlı adamı olan biri idi." Sultan III. Murad'ın ihtişamını bu sözleri ile dile getiren Pero Tafur, İstanbul'da geçirdiği ikinci gün Cenovalı bir tüccarın kendisini avdan dönen Sultan III. Murad'ın karşılama merasimine götürdüğünü ve bu karşılamada gördüklerini anlatır. Seyyah at sırtında avdan dönen birçok adam gördüğünü ve bunların sırtında kartal, atmaca, leopar, av malzemesi olduğundan bahseder. Ayrıca avlanan hayvanlar arasında çok sayıda sülün adı verilen, uzun kuyruklu, eti yenilen bir kuş cinsinin bulunduğunu ve İspanya'da bulunan daha birçok kuş çeşidinin de avlanmış hayvanlar arasında yer aldığını belirtir. Diğer seyyahlar gibi İstanbul'a "Pera" diye hitap eden Pero Tafur o dönem iki yüz bin kadar sakini olan şehrin iyi korunan sur ve hendeklerle kaplı olduğuna dikkat çekmiş, şehirdeki manastır ve kiliselerin muhteşemliğini anlatmıştır. Halkının çoğunluğu Yunan olan şehirdeki binaların tıpkı Genova'dakiler gibi

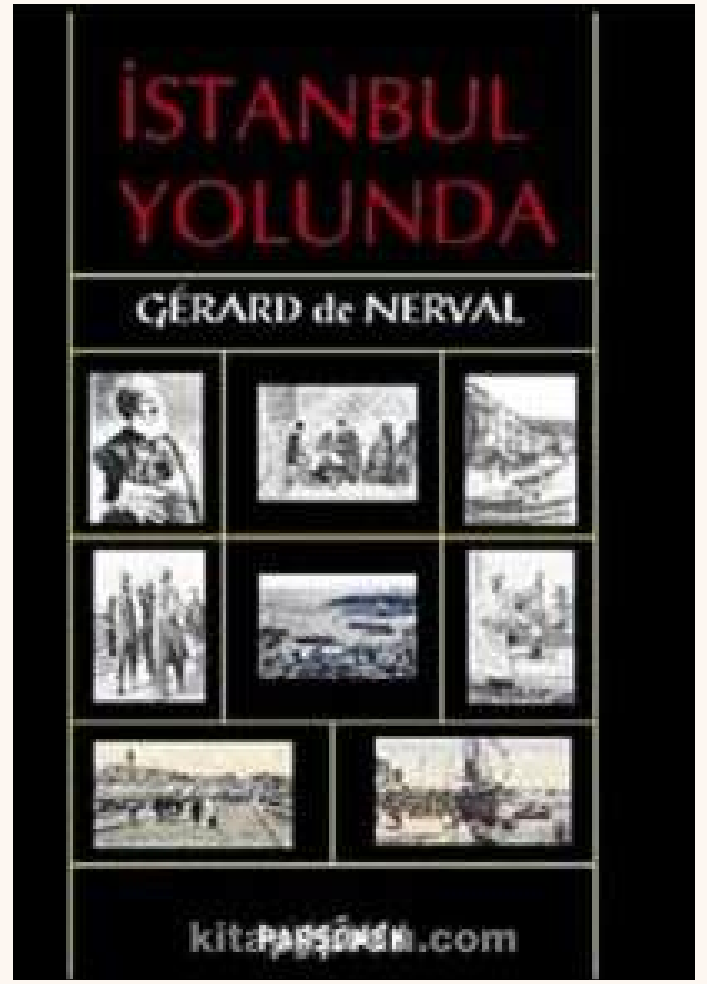
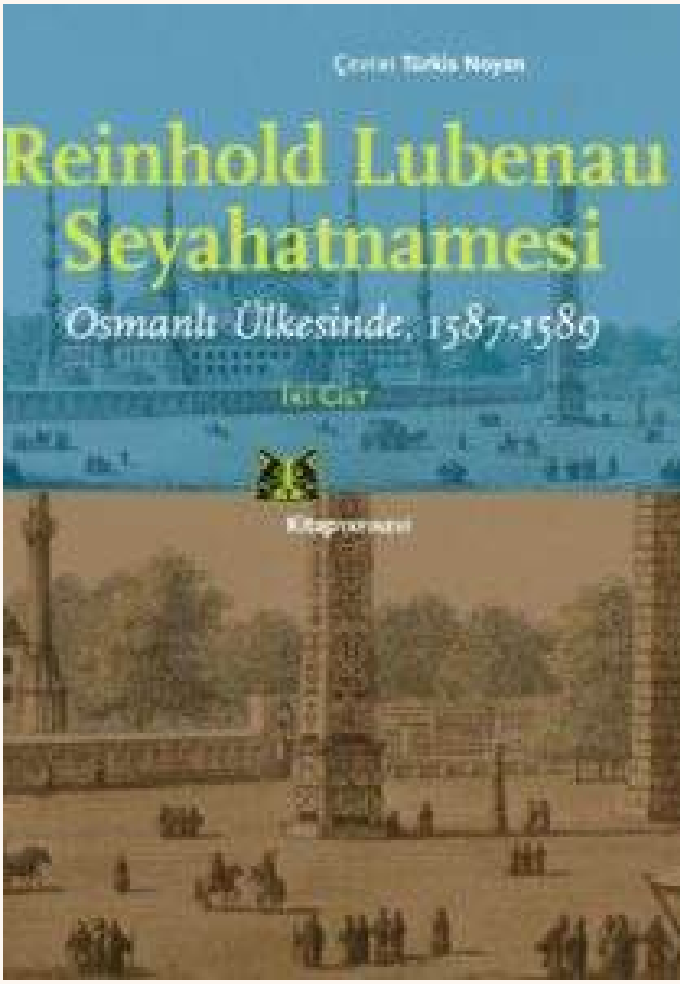

görmeli ve yüksek olduklarından bahsetmiştir. Tafur seyahatnamesinde İstanbul'da sahil boylarının daha kalabalık nüfuslu olduğunu, halkın sargılı yani kapalı olmadığına değinmiştir. İstanbul'un kalabalık ve en fazla nüfuzun deniz kenarında toplandığını belirten seyyah, Türklerin çok iyi kalpli ama üzgün ve fakir insanlar olduklarına dikkat çekmiştir. Herhangi birisi öldüğü zaman eğer gerekmiyorsa cenaze evinin kapısının yıl boyu açılmadığını, düzenli olarak şehirde ağıt gibi inlemelerin olduğunu söylemiştir. O da diğer birçok seyyah gibi sultan hakkında "Büyük Türk" diye bahsetmiştir. Seyyah Philippe Du Fresne-Canaye, 'Seyahatname'sinde 15 Ocak 1573 tarihinde İstanbul'da bulunduğu sırada ilk defa Türk kervansaraylarını burada görmüş ve gördüğü bu yapıları otel diye adlandırmıştır. Seyahatnamesinde kervansaraylardan, Osmanlı'da otelcilik yapan kimse olmadığı için varlıklı büyük devlet adamları tarafından insancıl duygularla yaptırılan ve her dinden insanın gelip geceledebileceği kamuya açık yerler olarak bahsetmiştir. Buna mukabil seyyahın iyi niyetle yapıldığını düşündüğü bu yapılar hakkındaki yorumu pek de olumlu olmamıştır. Zira ona göre bu yerler büyük birer ahırdan başka bir şey değildir, çünkü insanlar ve atlar buralarda birlikte yatmaktadır. Eleştirilerine "Ne var ki atlar yerde yiyorlar, çevrede ise biraz daha yüksekte yemek pişirmek için ocakların bulunduğu koridorlar var, herkes efendice kendi eşyalarını yerleştiriyor ve bir yatağı olan burada rahat ediyor; yatağı yoksa döşemenin üstüne uzanıyor, çünkü bu kervansaraylarda herhangi bir konfor aramak

yersiz." diyerek devam etmiştir.

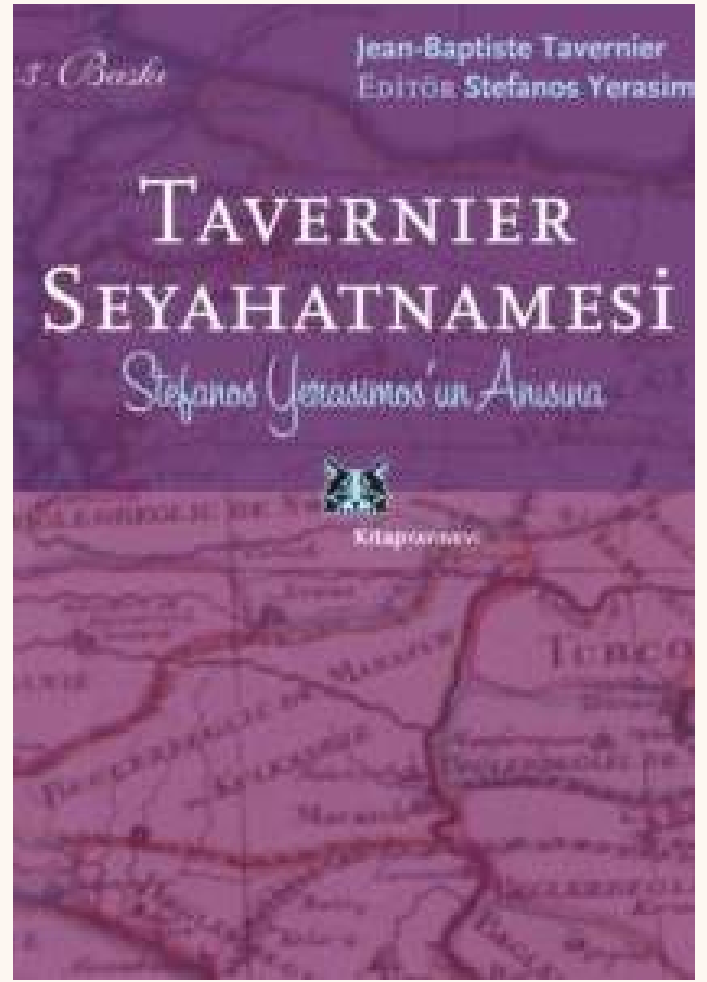
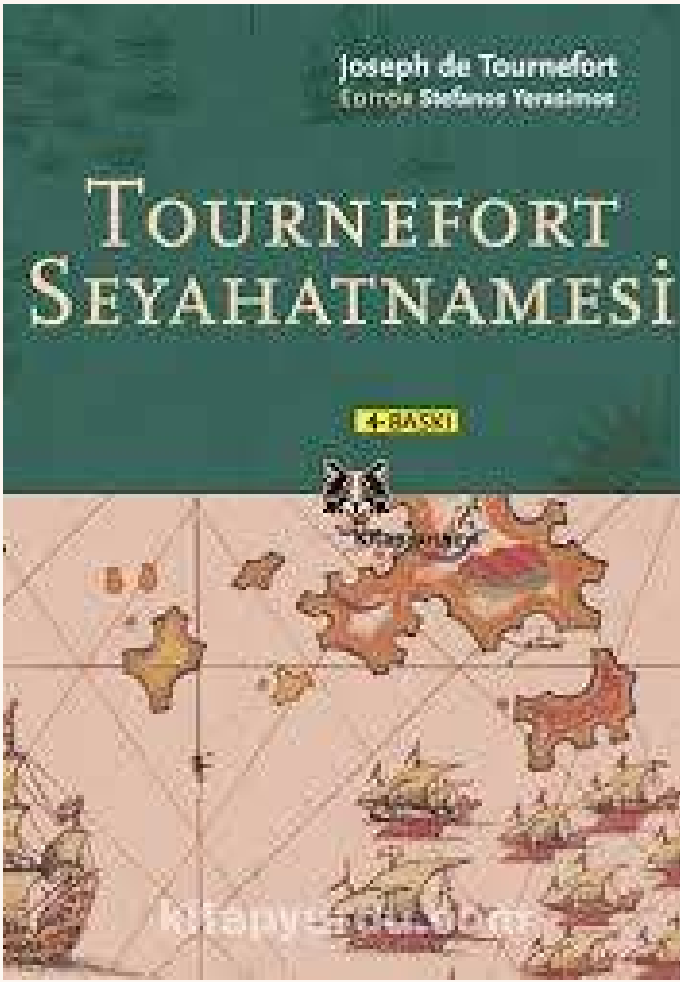
(Philippe du Frense Canaye, Fresne Canaye Seyahatnamesi 1573, (çev. Teoman Tunçdoğan), Kitap Yayınevi, İstanbul, Şubat 2009)

Reinhold Lubenau ise, seyahatnamesinin büyük kısmını İstanbul hakkında verdiği bilgilerden oluşturmuştur. Lubenau, diğer seyyahlar gibi yer yer Türklere hayranlık duymuş olsa da çoğu zaman bunu dile getirmekten kaçınmıştır. Seyahatnamesinde gördüklerinin yanı sıra etraftan edindiği bilgilere de sık sık yer verdiği görülmektedir. Bunlar arasında dikkat çeken rivayetlerden birisi de Konstantinopolis patriğinin Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra Reinhold'a anlattığı bir olaydır. Buna göre Fatih Sultan Mehmet fetihten sonra 3. gün şehirde dolaşırken gördüğü üç başlı bir yılan heykelinden hoşnut olmamış, "Bu ne biçim bir put?" diyerek kopuzu ile yılanın birinin alt çenesini koparmıştır. Daha sonra bir büyücü tarafından bu heykelin şehri yılanlarla birlikte başka haşerelerden uzak tutmak için konduğunun söylenmesi üzerine heykelin kalan kısmına dokunmamıştır. Ancak rivayete göre o günden sonra yılanlar şehrin içine dolmuş yine de kimseye bir ziyan vermemiştir. Eğer sütun tamamıyla yıkılmış olsaydı yılanların insanlara büyük zara vereceğine inanılıyormuş. Rivayetin devamında Fatih Sultan Mehmet daha sonra atını Ayasofya Kilisesi'ne doğru sürmüş ve kilisenin önündeki meydanda tunçtan yapılmış ve üstü altın kaplama at üstünde bir erkek

heykeli görmüş. Erkek vaktiyle elinde bir devlet egemenliğinin simgesi olan bir küre tutmaktaymış ve şehrin işgalinden kısa süre önce iki kez yere düşmüş İmparator Constantinus küreyi tekrar heykelin eline yerleştirmelerini buyurmuşsa da, küre bir türlü yerine yerleşmemiş. Rumların kanısına göre at üstündeki adam “İmparator İusiniaus” imiş. Fatih Sultan Mehmet altınla kaplanmış heykeli görünce, gürzünü savurarak onu kendi elleriyle parçalamış. Fakat bu sefer de Rumlar, bu heykelin şehirde veba salgını olmasını önlediğini bildirmişler. Bunun üzerine sultan bunu duyunca yaptığından çok pişman olmuş ve bir daha hiçbir şeyi tahrip etmeyeceğine söz vermiş hatta bu heykelleri tamir edecek kimseye çok para vermeyi bile vaat etmiş ancak böyle birisi çıkmamış. Daha o yıl şehirde öyle bir veba salgını olmuş ki, içerisinde ölü çıkmayan ev kalmamış. İstanbul hakkındaki rivayet ve gördüklerini bu şekilde anlatmaya devam eden Reinhold, Ayasofya Kilisesi’nden mükemmellikte ve güzellikte Roma’daki “Pantheon Kilisesi’ni” de aşar diye bahsetmiştir. Bizans İmparatorlarının atlarını terbiye ettikleri, halkı eğlendirmek için yarışlar ve daha başka gösteriler düzenledikleri “Hipodromus” adı verilen ve Türklerin de “At Meydanı” adını verdiği bir yerden bahsetmektedir. Türk hükümdarları hakkında ilginç bir bilgi veren seyyah, bu konuda ağır bir eleştiride bulunmuş ve sözlerine haremle devam etmiştir: “Türk Sultanlarının nikâhlı eşleri yoktur. Sebebi ise Sultan Yıldırım Bayezit’in eşi ile birlikte Timurlenk’e esir düştüğünde, karısına gözleri önünde tecavüz edilmiş olmasından

dolayıdır. Gerald de Nerval da bu yüzyıl içerisinde Osmanlı topraklarını ziyaret eden seyyahlar arasındadır. Mısır’dan İstanbul’a geldiği dönemde bu topraklardan Müslüman Avrupa toprakları olarak bahsetmiş ve kendisini huzurlu hissettiğini, burada vatanını hatırlatan özellikler olduğunu ifade etmiştir. Buna mukabil İstanbul’da gördüklerine şaşırılmış ve “İstanbul tuhaf bir şehir! İhtişam ve sefalet, gözyaşı ve sevinç her yerdekenden daha sıkı bir idare ve yine her yerdekenden daha fazla bir hürriyet” diyerek Türklerin Ermeniler, Rumlar ve Yahudilerle iç içe ve saygı ile yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca Türklerde dini inancın çok kuvvetli olduğunu ve bu yüzden İstanbul’un bütün güzel yerlerinin mezarlıklara tahsis edildiğini ifade etmiştir. Beyoğlu’ndaki kahvehanelerin halkın buluşma yeri olarak görmüş, Türk kadınlarını zarif ve moda uygun giyinen şık ve güzel hanımlar diye tasvir etmiştir. “Boğaz sağdan ve soldan iyi ekilip biçilebilen, üstlerinde bazı zeytin ağaçları, bazı bağlar ve bol miktarda tarıma elverişli toprak bulunan tepelerle çevrili güzel bir yerdir. Tartışılmaz. Dış mahalleleriyle birlikte İstanbul Avrupa’nın en büyük şehirlerinden birisidir. Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı, sanki dünyanın dört bir yanından gelecek zenginlikleri ona ulaştırmak için açılmış. Bu iki Boğaza İstanbul’un kapıları adı verilir. Ancak dışarıdan göz kamaştırıcı bu şehirde Galata’da evler alçak, çoğu tahta ve kerpiçle yapılmıştı, böylece yangın çıktığında bir günde binlercesi yanıp kül oluyor. Yangının dışında Türklerin iki baş belası daha var veba ve leventler.

Joseph De Tournefort da seyahatnamesinde yangın dışında İstanbul'u tehdit eden en önemli sorunun Leventler olduğunu dile getirmiştir. Sürekli sorun çıkartan özellikle de yabancıları tehdit eden ve gemilerde görev yapan bu askerleri, insanları korkutmak amacıyla üstlerine koşan 'ayaktakımı' olarak nitelendirmiştir.

'İstanbul'da yedi Selatin Camisi olup Ayasofya bunlar arasında en güzeldir, Konumu ona büyük üstünlük sağlar.' diye bahsederken İstanbul'da bulunan Konstantinous Sarayı'na (Tekfur sarayı) ise harap bir yapı diyerek hiç beğenmediğini belirtmiştir.

Polonyalı Simeon, Anadolu'da gezip gördüğü tüm yerleri ilahi bir tasvirle anlatmıştır. Son derece dindar bir gezgin olan Simeon İstanbul'da Ayasofya'yı gördükten sonra ise şaşkınlığını gizleyememiştir. Ayasofya ile ilgili mucizlerden bahseder. "Arslanhane (kilise), At Meydanı, Hünkâr Sarayı, Esir Pazarı, Eski Bedesten" tasvir ettiği yerler arasındadır. Bunlar arasında Simeon'un en çok dikkatini çekenlerden birisi Balat'ta bulunan "Konstantin Sarayı" olmuştur.

(Polonyalı Simeon, Tarihte Ermeniler (1608-1619), (çev: Hrant D. Andreasyan), Everest Yayınları)

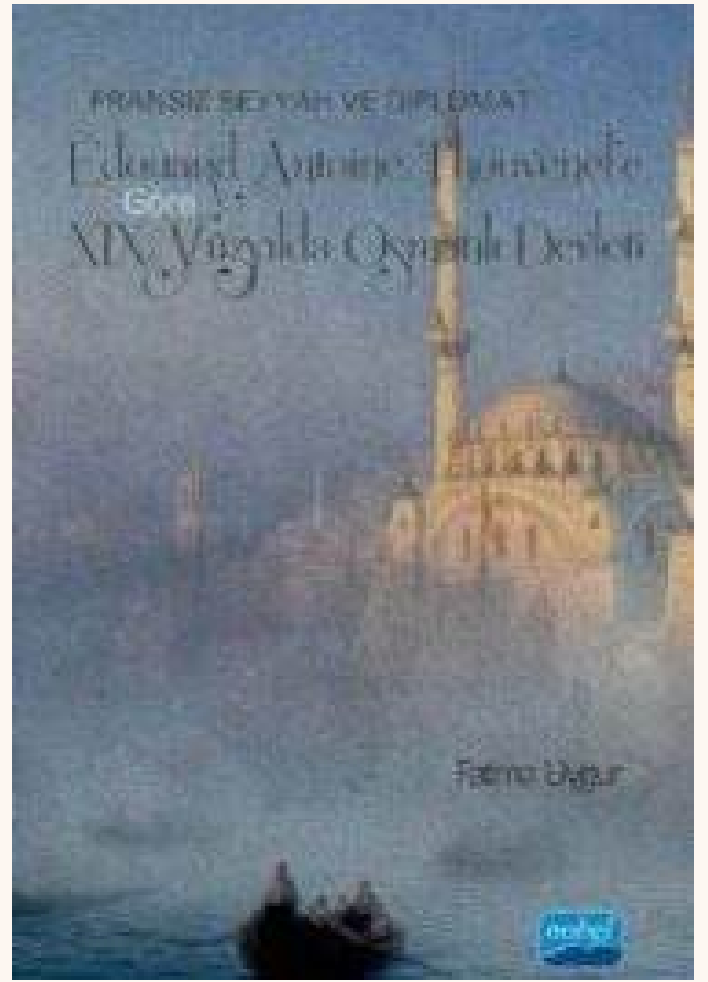
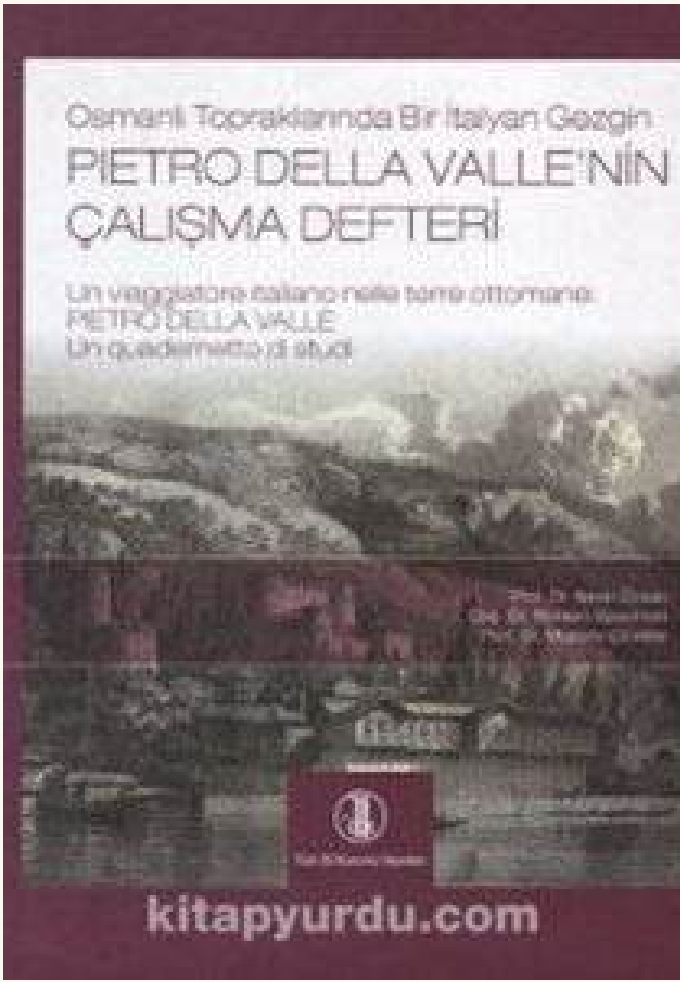
J.B. Tavernier, bahar mevsiminde geçtiği İstanbul'da, Üsküdar'dan geçerken yolun iki yanında gördüğü güzel mezar taşlarının etkisinde kalmış olsa da seyahatnamesinde İstanbul'dan ve Türklerden pek övgü dolu sözlerle bahsetmez. İstanbul'un sıradan bir şehir, Topkapı Sarayı'nın da çevresindeki sur ve duvarlar nedeniyle Padişah sarayından çok bir hapisaneyi andırdığını söylemiştir.

İtalyan gezgin Pietro Della Valle seyahatnamesinde; İstanbul'un o dönem Genova'luların kolonisi durumunda olduğunu ve burada yaşayan halkın neredeyse tamamının Türkçe konuştuğunu belirtmiştir.

Ancak halk arasında Yunan adetlerini (din, dil, kılık-kıyafet) yaşatan ailelerin de var olduğunu eklemiştir. Della Valle'nin İstanbul'da dikkatini çeken önemli hususlardan birisi, değişik gruptan insanın bir arada yaşadığı Pera'da önceden Hıristiyanlara ait olan ve o dönem camiye dönüştürülmüş çok sayıda kilise olmasıdır.

Burada bulunan evlerin çatıları çok güzel ve geniş saçaklarla süslenmiştir. Çeşit çeşit renklerle boyanan çatılarda ise Avrupa tarzında balkonlara benzer çamlı taraçalar vardır.

Della Valle de sultandan Büyük Türk diye bahsetmiştir. Verdiği bilgilere göre Büyük Türk'ün kaldığı saray şehrin öbür ucunda, Chalcedon harabelerinin karşısında hemen ilerde denizin içinde tüm yazarların Bizantium dediği yerdedir.

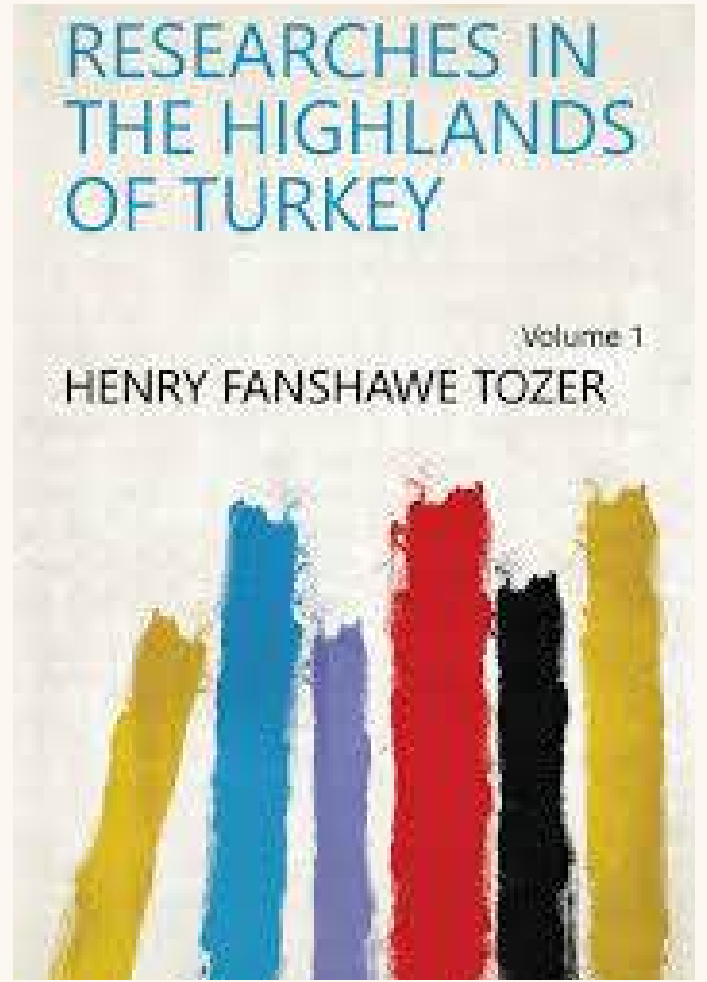
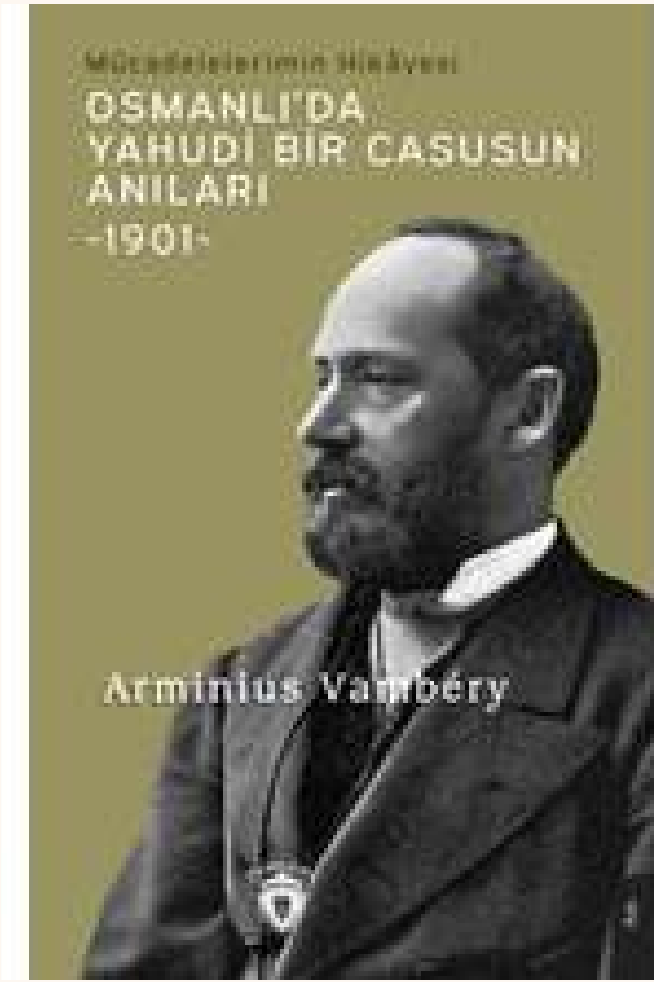
“Türklerin küçük ve büyük bayramlarını gördüm. Bunlar onların daha doğudakiler gibi sokaklarda yemek yedikleri, sıradışı olarak camilerde toplandıkları, birbirlerini kutladıkları dini festivallerdir. Eğlenceleri gece gündüz, şehrin başından sonuna kadar sürer, çeşitli acayip sesler çıkaran çalgılardan hoşlanırlar. Sallanmayan (dans etmeyen) özellikle de eğer kadınsa fiziğini ve yeteneğini göstermeyen hiçbir Hıristiyan ya da Türk genci yoktur.”

(Pietro Della Valle, Osmanlı topraklarında bir İtalyan gezgin, TDK Yay.)

18-19.yy. Gezginlerinde İstanbul

1800'lü yılların başlarında İstanbul'a gelen Fransız seyyah ve diplomat Édouard Antoine De Thouvenel'in seyahatnamesinde İstanbul gözlemleri ilginçtir. Tuna Nehri üzerinden Varna'ya oradan da İstanbul'a gelen seyyah, eserinde Osmanlı İmparatorluğu ve Türkler hakkında önemli bilgiler aktarmıştır. İstanbul'da gördüğü yerler arasında ilk olarak Fransız elçiliğinin bulunduğu Tarabya ile mezar şehri olarak tabir ettiği Üsküdar hakkında bilgi vermiştir. Diğer seyyahlar arasında da Üsküdar'da bulunan mezarlıklardan bahsedenler olmuştu. Thouvenel'in de Üsküdar'da çok sayıda mezarın olması dikkatini çekmiş bu yüzden burayı “Mezar tarlaları” diye tabir etmişti. Bu görüntü

karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen seyyah Üsküdar'daki mezarlıkların Avrupa'daki gibi insanı ürkütmediğini vurgulamış tam tersine insanı huzura kavuşturan bir görünüme sahip sessiz ve dingin bir yer olduğundan bahsetmiştir. Thouvenel Eyüp Camii ile Ayasofya Kilisesi arasında büyük bir alana sahip bu şehirde gördüğü Türkleri tembel insanlar olarak değerlendirmiştir. Thouvenel, İstanbul'da Tanzimat Fermanı sonrasında uygulanmaya çalışılan reformların, şehirde komik bir şekilde kendisini gösterdiğini düşünmektedir. Bunu da açıkça seyahatnamesinde yazmıştır. Thouvenel ve yanındaki heyet Ayasofya Camisi'ne yöneldikleri sırada, Thouvenel, At Meydanı'ndan geçerken II. Mahmut'un yeniçerileri katletmesini hatırlamış, Sultanın bu şekilde davranarak en iyi ordusunu kaybettiğini ve askersiz kaldığını düşünmüştür. Ona göre Bizans İmparatorluğu döneminde hipodrom at yarışlarına sahne olurken, Türkler döneminde ise kanlı olaylara sahne olmuştur. Bu düşüncelerini not alırken meydana Bizans İmparatorluğu'ndan kalma Dikilitaş ve Yılanlı sütunu da anmadan geçmemiştir. 19.yüzyılın en ilginç seyyahı Armenius Vamberry'dir. 'osmanlı'da Yahudi bir casusun anıları' ismiyle yayınlanmış olan seyahatnamesi önemli bilgilerle doludur. 1857 yılında İstanbul'a gelerek burada altı yıl geçirmiş bu sürede Mithat Paşa gibi birçok isme ders vermiş olan Vambéry, önce Osmanlı Paşalarının konaklarına misafir olarak yerleşmiş daha sonra da kendisini kabul ettirecek seviyede Türkçe öğrenerek özel ders vermeye başlamıştır.

Vambéry'in batı dillerine olan hâkimiyeti ve filoloji üzerine çalışmaları Sultan Abdülmecid'in de dikkatini çekmiş ve Sultan, Vambéry'yi iltifat-ı hümâyun ile ödüllendirmiştir. Ülkesine dönünce yazdığı makalelerde Rusya'nın Orta Asya'ya yönelik yayılcı politikasına karşı çıkararak Türkleri savunmuştur. Sultan II. Abdülhamid Vambéry'yi ikinci kez İstanbul'a davet ederek kendi adına İngilizlerle irtibata geçmesini istemiştir. Vambéry 1890 Haziran'ında Sultan II. Abdülhamid tarafından tekrar görevlendirilerek Filistin bölgesine gönderilmiş burada Yahudilerin toplanarak kendi devletlerini kurmaları konusunda onları ikna etmeye çalışmıştır. Seyyah Vambéry seyahatnamesinde Sultan II. Abdülhamid, İngiltere ve Rothschild Ailesi arasında yapılan birçok yazışmaya yer vermiş ve Filistin topraklarının 1918 Sykes Picot Antlaşmasına göre nasıl paylaşıldığını da ayrıntılı olarak anlatmıştır. Henry Fanshawe Tozer, seyahatnamesinde özellikle 1873-1875 yılları arasında Osmanlı topraklarında yaşanan kıtlık olayı ve halkın durumu hakkında önemli bilgiler aktarmıştır. İstanbul'da İngilizce ve Fransızca olarak yayın yapan "The Levant Herald" gazetesinin sahibi Edgar Whitaker, 24 Ocak 1875 yılında yaptığı bir konuşmada, Tozer'in seyahatnamesinde yazdıklarını doğrularak o dönem Anadolu'da neredeyse 20 aydır devam eden kıtlıktan bahsetmiş ve İstanbul Hükümetini bu olaya karşı sorumsuzlukla suçlamıştır. Bölgenin nüfusunun ortaya çıkan hastalıklar ve göçler neticesinde azaldığını yaşanan felaketin İstanbul'daki yönetim tarafından fark edilmesinden sonra, özellikle İngiltere

ve Amerika'dan gelen misyonerlerin zor durumda olan insanlara yardım eli uzattığını belirtmiştir. En sonunda Türk yönetimi de elinden gelen bütün imkânları kıtlıktan mustarip olan insanlar için seferber etmeye çalışmıştır.

1849 yılında Trabzon'dan Erzurum'a doğru seyahat eden, Layard yerel yöneticiler tarafından yapılan köprülerin bakımsızlığı yüzünden ticaretin durma noktasına gelmesinden şikâyet etmiş ve bunun sebebinin de tıpkı Tozer gibi merkezileşme politikasına bağlayarak yerel yöneticilerin suiistimali olarak değerlendirmiştir. İkisine göre; merkezileştirme yönünde reformlar uygulamaya konulduğunda bölge halkının çıkarları gözetilmemiştir. Yine Anadolu'da yaşanan kıtlıkta da saray, halka karşı ilgisiz kalmış ve yabancı ülkelerle yapılan bazı ticaret antlaşmaları ve ülkeye ucuz ama kalitesiz mallar girmeye başlaması bu kıtlığın çıkmasında önemli rol oynamıştır.

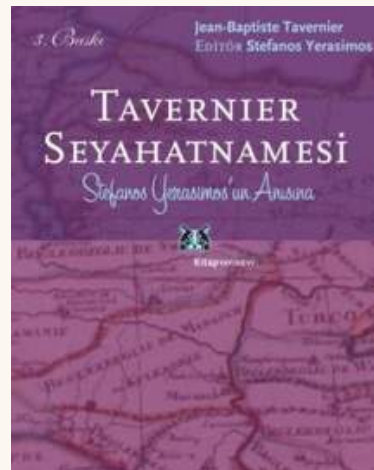
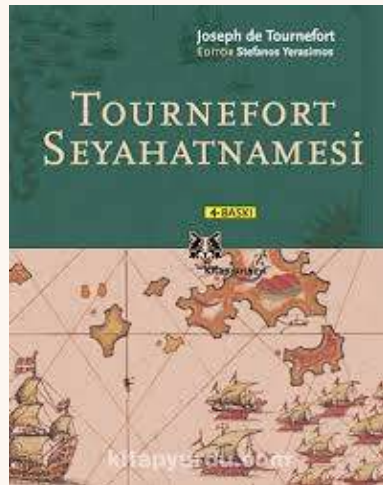
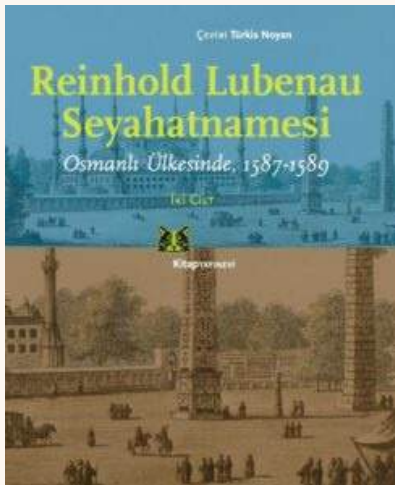
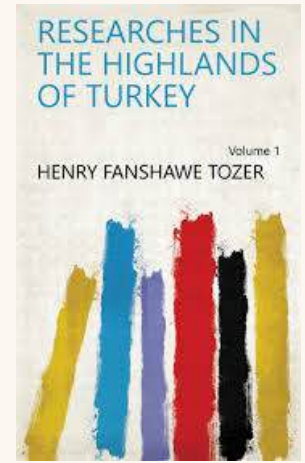
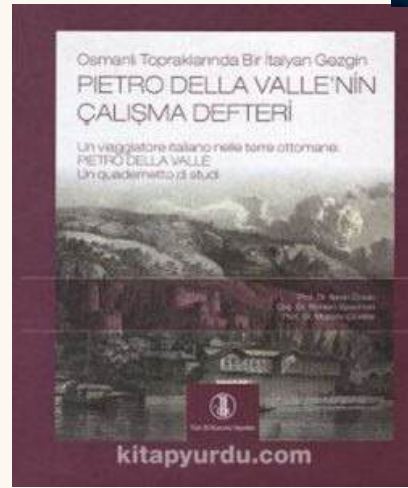
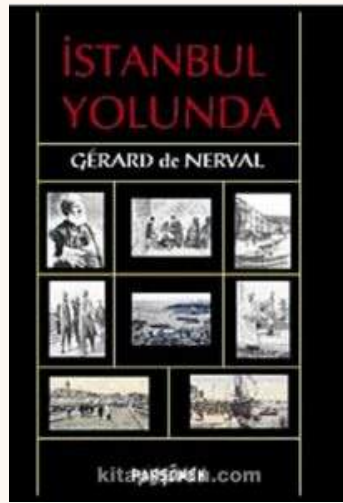
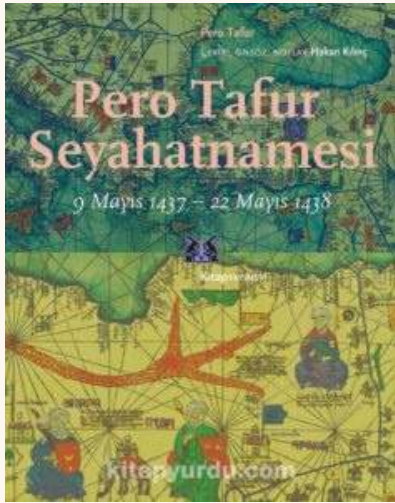
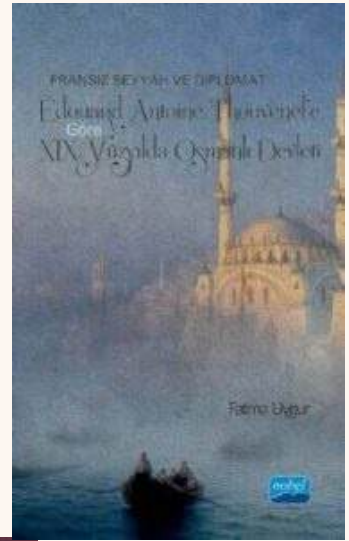
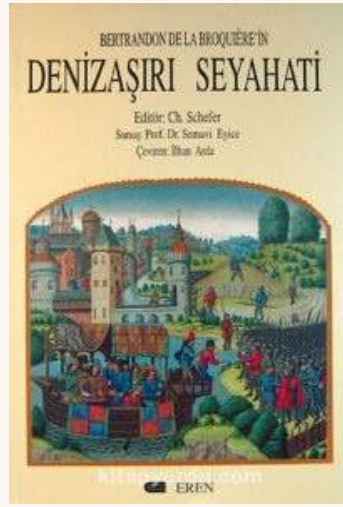
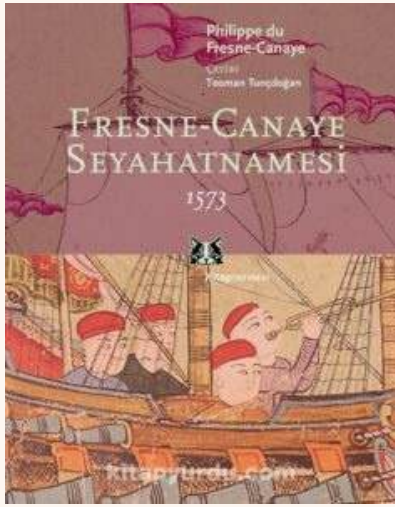
Seyyahların Ayasofya notları

Ayasofya'ya girmek için, Sultan'dan bir ferman alınması gereklidir. Zira bu da öyle kolay değildir. Michaud ve Poujoulat isimli iki gezgin ferman alamadıkları için, Ayasofya'ya girememiş bu yüzden Osmanlı'da Müslümanların yabancılara karşı gösterdiği hoşgörünün camiler konusunda çok da fazla geçerli olmadığını belirten bir dizi gezi yazısı kaleme almışlardır. Mme de Gasparin isminde başka bir seyyaha göre ise Gayrimüslimler sadece Ramazan ayında değil, her zaman Türklerin hoşgörüsüzlüğü nedeniyle Ayasofya'ya ana kapıdan girememiştir. Bu yüzden dar bir geçitten geçmek zorunda kalmışlardır. Seyyah Pouqueville ise seyahatnamesinde imama rüşvet vermek şartıyla hiçbir zorluk yaşamadan Ayasofya'ya girdiğini anlatmıştır.

Ayasofya'daki tasvirlerin ilk yapıldıkları gün kadar canlı renklere sahip olduğunu ancak üzerlerinin bir tabaka ile kaplanmış olduğunu anlatmıştır. Bakımsızlıktan minberi örümcek ağı içinde olan caminin köşe kısımlarının Hz. İsa'nın çarpmıha gerilmesini temsil eden resimlerle kaplı olduğunu belirten Walpole, Ayasofya'nın bazı yerlerinde gördüğü farklı mimari tarz ve üslup yüzünden bu kilisenin mimari yapısının oluşmasında Bizans mimarisinin yanı sıra onlarla komşu olan başka devletlerin de etkileri olduğunu sözlerine eklemiştir.

Kaynak:

***XV-XIX. Yüzyıllar Arası Batılı Seyyahların Gözünden Değişen Türk İmgesi, Osmanlı İmparatorluğu, İstanbul ve Ayasofya, Asilâh Kılınc**
Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

TOPLUMSAL TARİHİ

94

FIYATI: 2.500 TL
(K.D.V. DARIK)
ISSN: 1300-7022
112506 2001/10

At ve
Koç/Koyun
Biçimli
Mezar Taşları

Trabzon'da
Sinema ve
Tiyatro

IMF ve
Rüsum-ı Sitte
İdaresi

Bursa'da
Çarşılı Köprü:
İrgandı

Macar
Turancıları

Mustafa
Suphi, Şefik
Hüsnü ve
İttihatçılar

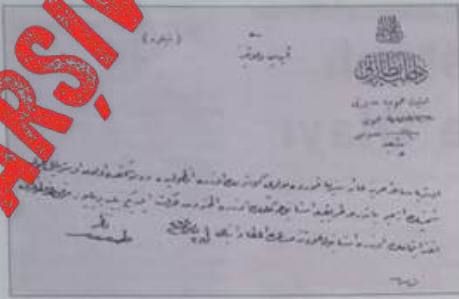

Cumhuriyetin
İlk Yıllarında
Bursa

Sinema Salonları

ARŞİN

Talat Paşa'dan Aydın Vilayeti'ne, 28 Mayıs 1332.

çağrılmasının haber verilmesi" bildirir.

Resmî belgelere göre Goldşimid, 1916 Mayıs'ının ilk günlerinde Halep ve Beyrut'tan sonra Suriye'ye ulaşır. Ancak Goldşimid'in Suriye'ye geleceği haberi daha önceden valiğe ve ren Dahiliye Nezareti, iş sağlama almak için 4 Mayıs 1916'da "Sinemacı Goldşimid'in hareketlerinde şüphe uyandırır bir hal görüldüğü takdirde İstanbul'a çağrılmasının haber verilmesi"ni bildiren ikinci bir telgrafı Suriye vilayetine çekme ihtiyacı duyar.

Goldşimid'in Suriye'den sonraki istikameti Kudüs'tür. Aklı geçen kişinin Kudüs'e göreceği haberi aynı Dahiliye Nezareti, Suriye valisine yaptığı gibi yolumuz huzurla Kudüs mutasarrıflığına da bir telgraf çekerek, bu kişinin Kudüs'te yapacağı faaliyetler karşısında mutasarrıfın temkinli davranmasını ister. 6 Mayıs 1916 tarihli telgrafa "Fotoğraf çekmemek, yalnızca Avusturya savaşına ait filmleri göstermek üzere Anadolu'da dolanmasına izin verilen ve 4 Mayıs 1916'da Şam'dan Kudüs'e hareket ettiği anlaşılan Avusturyalı Goldşimid'in oradan ayrılmamasıyla birlikte hareket yönünün ve gününün haber verilmesi ve orada bulunduğu süre içerisinde şüphe uyandırır bir hal görüldüğü takdirde İstanbul'a

kişi hakkındaki şüphelerini destekler niteliktedir. Yine belgelerden, bu kişinin imparatorluk topraklarındaki faaliyetleri için iyi bir "altyapı" kurduğu anlaşılıyor. Goldşimid, Osmanlı'nın güney vilayetlerinde yapacağı sinema gösterilerinde herhangi bir zorluk ya da engelleme ile karşılaşmaması için öncelikle Bahallî'nin güvenini kazanarak bir faaliyette bulunuyor. Belgelerden Osmanlı bürokrasisinin işleyişini çok iyi bildiği anlaşıyor bu kişinin, kendine güven uyandırmak için Maarif Nezareti'ne bağlı yapılarak padişah V. Mehmed Hıfzı ile dolaylı bir bağlantı kurduğu anlaşılıyor.

Maarif-i Umumiye Nezareti Kalemî'nin 28 Mart 1914 tarihli, padişaha arz ettiği yazıda "Der-saadet'te anaokulu yapımında kullanılmak üzere on iki bin frank hediye etmiş olan, Hollanda'nın Elmalo şehri fabrikatörlerinden Mösşö Albert Hendrik'in üçüncü rütbeden bir kuta Osmanlı ve adı geçen okul adına altı bin frank bağışlayan Viyana ticarctarından Mösşö Albert Goldşimid'in aynı rütbeden bir kuta mecdi nişanları ile onurlandırılmalarına ilişkin düzenlenen ve padişah emri olan tasarı, kapalı halde sunulmuştur. Bu konuda emir ve fermân emir sahibi bildirir" denilmektedir.

Aklı geçen kişilerin ödüllendirilmesine ilişkin, padişaha yapılan arz, bir gün sonra kabul edilir. 29 Mart 1914 tarihli padişah emrinde bu kişilerin üçüncü rütbeden hürer kuta mecdi nişanıyla onurlandırılmaları emredilir. Maarif-i Umumiye Nezareti'ne gönderilen bu emir, dönem sadrazamı Said Halim Paşa tarafından yerine getirilir.

KİM BU GOLDŞİMİD?

Durum böyle görünse de Goldşimid, Talat Bey'in nazaranında müttefik bir ülke vatandaşından çok, ittifak grubuna hizmet eden müttefik, görünümü bir casusdur. Goldşimid'in verdiği görüntü insanıncı görünse bile, Talat Bey'e göre, adı geçen kişinin girişimdeki film gösterme faaliyetleri, dikkat çekmek istemeyen bir casusun ustaca kullandığı bir yöntemdir. Arşivden çıkan belgeler Talat Bey'in bu

hat edebileceği faaliyet alan yaratmada da irade-i seniye ile verilen mecdi nişanını kullanmaktadır.

Goldşimid'in güney vilayetlerinde, daha doğrusu güney cephesinde sürdürdüğü film gösterme faaliyetleri geri dönüşte kullandığı Adana ve Aydın güzergâhlarından sonra İstanbul'a noktalanacaktır. Ancak, bu yolculuğu bitirmeden önce Dahiliye Nezareti'nin bu kişi hakkında mutasarrıflık ve vilayetlere çektiği telgraflarda altın işlerle çydiği hususlar üzerinde durmak gerekir. Dahiliye Nezareti çektiği telgraflarda adı geçen kişinin film çekmesine izin verilmemesi, hareket yönünün ve gününün haber verilmesi, şüphe uyandırır bir hal görüldüğünde İstanbul'a çağrılmasının haber verilmesi komlarında süreli mülki amirleri uyarma ihtiyacı hisseder.

Dahiliye Nezareti, yukarıda da belirtildiği gibi, bu kişinin film çekmesine birtakım sakıncalar görüldüğünden mülki amirlerden buna izin vermemelerini istemiştir. Oysaki sanüsünün en katı biçimde uygulandığı II. Abdülhamit döneminde bile başta Lumiere kardeşlerin abı yönetmenlerine ve diğerler için görüntü alma ve imparatorluk topraklarında dolanma izni herhangi bir bedel talep edilmeksizim verilmiş ve bunda hiçbir sakınca görülmemiştir. Durum böyle olduğu halde, Dahiliye Nezareti'nin bu kişinin film çekmesine izin vermemesi, Goldşimid'in casus olabileceği şüphesinden kaynaklanmıştır. Nezareti'nin komodaki tayrı ya da temkinli davranış, casus olduğundan şüphe edilen bu kişinin olası bir gösel bilgiyi karp tarada sızdırmasını engelleme isteğinden kaynaklanmıştır.

Goldşimid'in bir dizi casusluk faaliyeti içerisinde olabileceğini sezinleyen, ancak bunu ispatlayamayan Dahiliye Nezareti, bir ödemler olarak, yöneticilerden bu kişinin faaliyetlerini dikkatle izlemelerini ve merkezî bu konuda sürekli bilgilendirme istedi. Burada Dahiliye Nezareti'nin bu kişi hakkındaki karar verip uygulamaları en-

gelen bir husus da Goldşimid'in, Osmanlı'nın müttefiki olan Avusturya'nın bir vatandaşı olmasıdır. Diplomatik anlamda iki ülke arasında bir sıkıntının oluşmasını istemeyen Dahiliye Nezareti, çaresi adı geçen kişinin günbegün takip ettilmesinde bulunmuştur.

Goldşimid'in yukarıda değinmeye çalıştığım faaliyetlerden kaynaklanan olguları ve şüphe uyandırır davranışlarını art arda sıraladığımızda ortaya çıkan tablo, Talat Bey'in bu kişinin casus olduğu yolundaki şüphelerini destekler nitelikte olacaktır.

Osmanlı Devleti'nin Süreyy kanalını ele geçirmek için Şubat 1915'te düzenlediği kanal harekâtının başarısızlıkla sonuçlanmasından itibaren güney cephesindeki istiktilik İngilizlere geçer. Bu başarısızlık müteakip İngilizler, Sina, Filistin ve Suriye üzerine saldırılara girişir. İngilizlerin, Osmanlı'nın Arapları meskün, zengin petrol rezervlerinin bulunduğu bu toprakları ele geçirmek için başlattığı yoğun casusluk faaliyetlerinin yanı sıra Goldşimid'in de bu mahallerde film göstermek adına dolayışır olması herhalde bir tesadüf değildir. İngilizler bu kritik safhada başta Arabistanlı Lawrence olmak üzere bölgeye gönderdikleri yetenekli casusları aracılarıyla Arapları özgürlük (!) vadiyle Osmanlı'ya karşı çıkarttı ve

Maarif-i Umumiye Nazarı'ndan Sadrazam'a Mösşö Albert Goldşimid'in tabiiyetine dair, 15 Mart 1330.

bölgedeki istiktilığı yavaş yavaş ele geçirmişlerdir.

Gezgin sinemacı görüntümlü bir casus olduğu kuvvetle muhtemel olan bu kişinin Kudüs'ten sonra Adana'ya doğru yola çıktığı ya da Dahiliye Nezareti'nce çkardığı anlaşıyor. 1 Haziran 1916 tarihli, Dahiliye Nezareti'nin Adana vilayetine çektiği telgrafa, "Film çekmemek gayıyla adı geçen şahın İstanbul'a dönmesine izin verilmesi" emredilir. Yine 10 Haziran 1916 tarihli, Dahiliye Nezareti'nin Aydın vilayetine çektiği telgrafa, "Avusturya savaşına ait filmler göstermek üzere Anadolu'da dolanmakta olan Goldşimid'in İzmir-Bandırma yolu ile İstanbul'a gelmek üzere Adana'dan hareket ettiği bildiriliyor" denirler. "adı geçen şahın fotoğraf çekmemek üzere İstanbul'a dönmesine izin verilmesi" bildirir.

Goldşimid'in İstanbul'a varıp varmadığı ya da akabetinin ne olduğu mecbul olmakla birlikte bilinen ve tartışılmaya değer nokta vilayetlerinin kayıp bitmeden önce Osmanlı'nın elinden çıktığıdır.

II. Arabistanlı Lawrence Olayı

II. Arabistanlı Lawrence Olayı/ Toplumsal Tarih-Ekim 2001

kritikbakis.com

HAFIZA ODASI

AYLAN BEBEK VE UNUTULAN SURIYE DRAMI

SEVRANUR YETKİN

www.kritikbakis.com

Suriye... Bir zamanlar Şam ve Halep çarşısında bakır seslerinin yankılandığı, ince bir müzik gibi yükselen ezanların, zeytin kokan sokakların, Şam'ın nar bahçelerinde oynayan çocukların, ipek ve baharat izleriyle dolu taş döşeli sokakların ülkesiydi... Efsanelerin koynunda dinlenen şehir, kültürlerin bulunduğu masalar; sessizliğin, huzurun ve tarihin ince nakışıydı o topraklar...

Şimdi rüzgâr kırık şarkılar taşır
Çatılardan dökülür yaşlı türküler
Ama umut hala saklıdır
Fırat'ın dalgalarında, bir çocuğun düşünde...

Fırat'ın serin suları toprağı okşayarak bereket taşır, Halep'in dar sokaklarında bakır ustalarının tokmak sesleri yankılanırdı... Her köşesi tarih kokan bu sokaklarda bin yıllık yollar medeniyeti sergilerdi. Farklı dinlerin, dillerin, kültürlerin dostane buluşmaları ekme ve zeytinle barışa dönüşürdü. Ama şimdi oradaki rüzgar, yerini hüznü ağıtlara bıraktı... Suriye, 1971'den itibaren Hafız Esad'ın Nusayri cuntasıyla yaptığı askeri darbe altında şekillenmeye başladı. Özellikle 1982'de Hama'da Müslüman halka karşı yaptığı büyük bir katliamla rejimini yerleştiren Hafız Esad'a hem batı, hem Rusya hem de sözde İslam Cumhuriyeti İran destek vermişti. Katil babasının 2000 yılında ölümüyle oğlu Beşşar Esad yönetime geçti. Ancak bu tarihten sonra da devam eden sorunlar ve baskılar halkın uzun süredir biriken öfkelerini alevlendirdi. 2011'de Arap Baharı'nın etkisiyle Suriye'nin çeşitli kentlerinde rejim karşıtı barışçıl protestolar başlasa da Esad'ın Nusayri rejimi, bu protestoları şiddetle bastırma yoluna gitti. Kendi vatanlarında sadece daha özgürce yaşamak isteyen halkın barışçıl gösterilerine kanlı müdahaleler, zamanla daha geniş kesimlerinin ayaklanmasına yol açtı. Rusya ve İran'ın rejime destek için bölgeye gelmesi, ABD'nin de DEAŞ ile mücadele bahanesiyle bölgeye yerleşmesiyle olay birçok ulusun müdahil olduğu bir savaşa döndü. Savaş yıllar içinde daha da derinleşti. 2012'den bu yana Suriye Nusayri ordusu ve destekçisi İrancı gruplar, muhaliflerin elinde olan Halep'in %90'ını ele geçirdi. Halep katliamı Suriye iç savaşının en dramatik ve yıkıcı safhalarından biriydi. Rejim güçleri, İran'ın getirdiği mezhepçi çeteler ve Rusya'ya ait savaş uçakları sivillerin yoğun yaşadığı mahalle okul ve hastaneleri hedef aldı. Rejim sivil yerleşim alanlarına varıl bombaları atarak büyük yıkıma sebep oldu. Bu saldırıda kimyasal silahlar da kullanıldı. On binlerce insan rejim güçlerinin ilerleyişinden kaçarak kamplara ya da Türkiye, Irak, Ürdün, Lübnan gibi ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Katliam dünya genelinde tepki çekse de uluslararası toplumdan etkin bir müdahale gelmedi. Halep katliamı sadece Suriye için değil, küresel insanlık vicdanı açısından büyük bir yara olarak hafızalara geçti. Suriye'nin işgalci Baas rejimi, 21 Ağustos 2013'te başkent Şam'ın Doğu Guta bölgesinde kimyasal silaha başvurarak çoğu çocuk 1400'ün üzerinde sivil öldürdü. Doğu Guta, Laik ve mezhepçi Baas partisinin Nusayri ordusunun ve İrancı katil şii çetelerin neredeyse tüm silahları kullandığı bir katliama maruz kaldı... Birçok çocuk ve kadın zehirli gazdan etkilendi. Muhalifler, rejim güçleri ve Rusya ile yaptığı mecburi anlaşma sonrası bölgeyi terk etmek zorunda kaldı. Milyonlarca Suriyeli yerinden edildi, komşu ülkelere ve Avrupa'ya sığınmak zorunda kaldı. Yüz binlerce kişi hayatını kaybetti. İsrail'den bile daha zalimce ve daha fazla sivil katliamı yapan bu güçlere batıdan ve diğer dünyadan hiçbir ses çıkmadı. Suriye halkı sadece Türkiye'nin karşılıksız ve kardeşçe tutumu sayesinde ayakta durmaya çalıştı. Sonuçta yüzyıl öncesine kadar aynı ülkenin, aynı kaderin aynı imanını kardeş kıldığı Türkler ve Suriyeliler, hala birlikte

direniyor tüm zalimlere. Suriye halkının maruz bırakıldığı bu trajedi, tarihin utanç sayfalarına kazındı. Katledilen, işkence gören insanların yanında, evinden yurdundan edilip mülteci durumuna düşürülen milyonların dramı da tarihe geçti. Deniz yoluyla Avrupa'ya kaçmak isteyen Suriyeliler, botların yolculukta alabora olmasıyla başka bir trajedi daha yaşadı. Bu trajedinin en çok ses getiren sembollerinden biri Aylan bebek oldu... Ailesiyle birlikte Suriye'deki iç çatışmadan kaçmaya çalışan henüz 3 yaşında bir bebektir Aylan kurdi. 2011 sonlarına kadar Şam'ın Rükneddin bölgesinde yaşayan Aylan ve ailesi çatışmalar artınca Beğdik köyüne dönmüştü. Kobani saldırısından sonra birçok mülteciyle Türkiye'ye gelen aile üç kere Avrupa'ya gitme girişiminde bulunsa da başarısız oldu. Aylan, annesi Rehanna, babası Abdullah ve abisi Ghalib ile birlikte 2 Eylül Çarşamba sabahı erken saatlerde Alihoca burnunda temin edilen bota bindi. Birkaç saat sonra dalgalar artınca kaptan botu terk etti. Baba Abdullah o anları şöyle anlattı: "Ben tekneyi kullanmaya çalıştım ama büyük bir dalga tekneyi vurdu. O zaman olanlar oldu. Çocuklarımı ve karımı tutmaya çalıştım ama başaramadım. Birer birer öldüler." Minik Aylan, 2 Eylül 2015'te Yunanistan'a geçmeye çalışırken bindikleri botun batması sonucu hayatını kaybetti. Cansız bedeni Bodrum'da sahile vuran Aylan bebek, göçmenlerin yaşadığı dramın sembolü oldu. Aylan'ın dünyayı sarsan fotoğrafı uluslararası basında büyük tepki toplarken yardım kuruluşlarına yapılan bağışlar arttı. Ancak yapılan yardımlar ne Aylan bebeği ne de savaşta ölen diğer çocukları geri getirmeyecek... Ne yazık ki Suriye bugün hala, zalim bir rejim ve onun destekçisi İran, Rusya ve ABD işgalinde. Suriyeliler ise, katliamlar, kayıplar, işkenceler, kan ve gözyaşı dolu 13 yıla rağmen kendi vatanlarının özgürleşmesini, zalim Baas rejimin ve destekçisi olan işgalci devletlerin ülkelerini terk etmesini bekliyor.. Aylan bebeğin ölümünden bugüne değişen hiçbir şey yok. Suriye'deki bu kriz çocukların hayatını ve geleceğe dair umutlarını zedeledi ama yok etmedi. Türkiye'nin desteği, misafirperverliği ve kardeş eli ise, mazlum Suriye halkının umudunu hala canlı tutuyor.

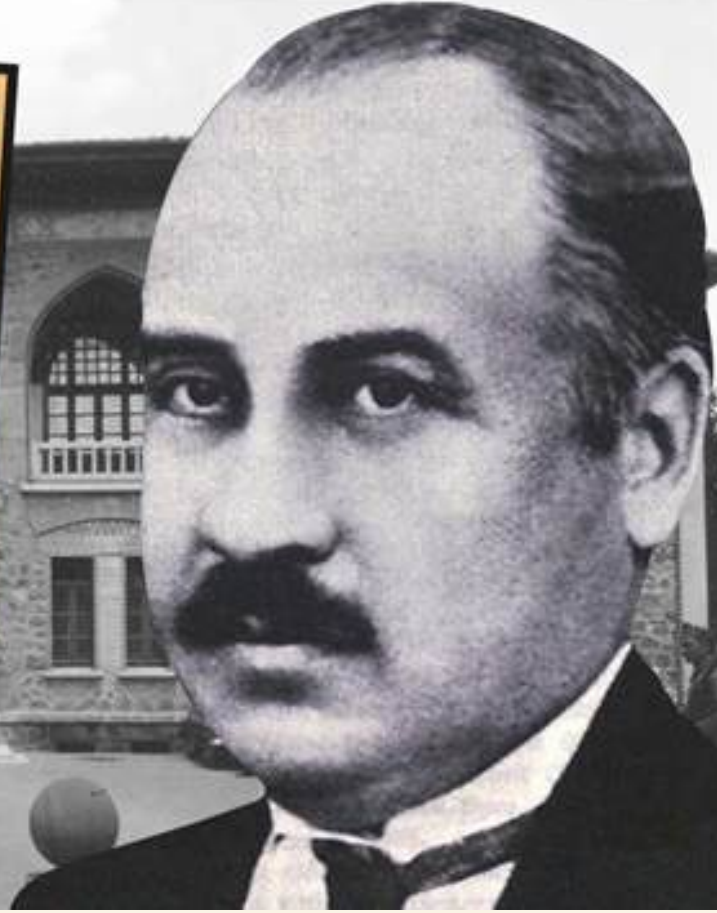
YENİ YÜZYILDA TÜRKİYE’NİN ZİYA GÖKALP’İ KİM OLACAK?

TURAN KIŞLAKÇI

www.kritikbakis.com

Yeni yüzyıla girdiğimiz bu dönemde, Türkiye’nin her alanda çok daha yeni fikirlere ihtiyacı olduğu açıktır. Fikir anlamında derin krizler yaşayan dünyanın ise Türkiye’ye sunabileceği pek bir şey kalmamıştır. Müzikten eğitime kadar, tek tipleştirilmenin fayda sağlamadığını artık bütün dünya gibi biz de net bir şekilde görüyoruz. Bu sebeple, farklılıkları ve yenilikleri önceleyen bir düşünce iklimine ihtiyaç duyuyoruz.

Dünya, siyasal sistemlerden ekonomilere, kültürlerden toplumlara kadar tarihinin en büyük kırılma anlarından birini yaşıyor. Böylesine iç içe geçmiş ve derinleşmiş bir krizler zincirine tarihte daha önce tanık olunmamıştı. 2008 ekonomik kriziyle başlayan sarsıntılar, insanlığı küresel bir bunalımın pençesine sürükledi. 2008’e kadar her şeyin iyiye gittiğini düşünen insanlık, bir anda kendini sert bir küresel çalkantının içinde buldu. Umut bağlanan teknoloji ve yapay zekadaki ilerlemelere rağmen, küresel salgınlar, toplumsal yozlaşma, savaş tehditleri ve ekonomik çöküşler, bir zamanların “aydınlık geleceği” hayalini kararttı. Bugün, dünya Rusya ile Avrupa arasında tırmanan gerilimle adeta nükleer savaşın eşiğinde duruyor.

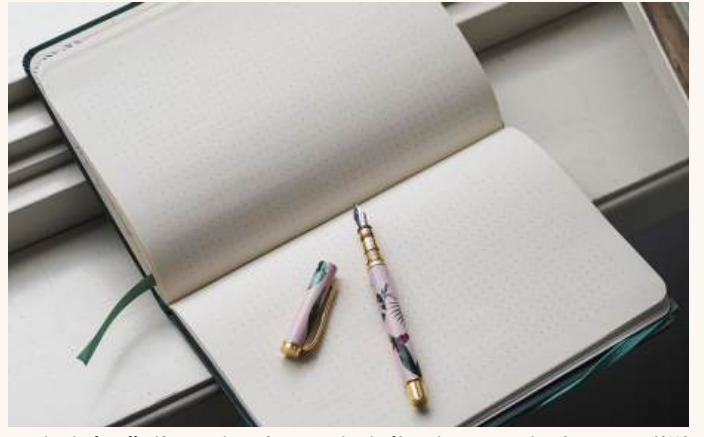
Bu çalkantılı çağda, krizlerin tam ortasında, ideolojilerin enkazı altında ezilen insanlık, geçmişe nostaljik bir özlemle tutunanlar ile yeni dünyayı anlamlandıramamanın kaosunda kaybolanlar arasında bölünmüş durumda. Geçmişin reçeteleri, bugünün derin yaralarını sarmakta artık yetersiz kalıyor. Bugünün genç nesilleri ise, belirsizlik, travma, bunalım ve çaresizlik içinde ya kafelerin loş köşelerinde hayal âlemlerine d alıyor ya da sanal dünyaların labirentlerinde kayboluyor. Bilim, siyaset ve din, modern insanın ruhuna gereken tatmini sunmakta giderek daha da yetersiz hale geliyor. Uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşları da, Gazze’den Sudan’a uzanan trajediler karşısında sergiledikleri işlevsizlikle yalnızca

umutsuzluğu derinleştirmekle kalmıyor, karamsarlığa adeta mühür vuruyor. İnsanlık, kaybettiği kimliğini ve “zamanın ruhu”nu yeniden bulabilmek için çareyi psikolojik destek merkezlerinin kapısında arar hale geldi. Bir asır önce yarım kalan hesaplar, bugün yeniden masaya yatırılıyor. Birinci Dünya Savaşı’nın ardından kurulan düzen, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ve SSCB liderliğinde şekillendi; ancak SSCB’nin çöküşüyle dünya bir türlü istikrara kavuşamadı. Bugün insanlık, çok kutuplu bir dünya düzenine yönelerek yeni bir yol arayışına girmiş durumda. Geçtiğimiz yüzyılın dil, tarih, din ve kültür temelli birçok kavramı artık geçerliliğini yitirmiş görünüyor. Batı’nın 1848-1948 yılları arasında dünyaya sunduğu siyasi, tarihi, felsefi, ekonomik, toplumsal, psikolojik, sosyolojik ve bilimsel kavramlar, yeni kuşak Batılı aydınlar tarafından neredeyse tamamen sorgulanıyor ve yeniden tanımlanıyor. Din ve bilim ilişkisi, çağdaş düşüncenin en önemli problemlerinden biriydi. İdeolojilerin yanı sıra pozitivizmin de değer kaybetmesiyle, kapsamlı bir dünya görüşü oluşturma çabası dinin yeniden dikkate alınmasını zorunlu hale getirdi. Aslında sosyal bilimlerin her alanında yaşanan dönüşüm, 1960’lardan itibaren kendini göstermeye başladı. Siyaset biliminden sosyolojiye kadar birçok alanda, özellikle teknolojik gelişmelerin etkisiyle köklü değişimler yaşandı. Modern bilim Newton fiziğinden kuantum mekaniğine geçerken, sosyal bilimlerde Annales ve Frankfurt okulları gibi yaklaşımlarla derin bir dönüşümden geçti. Modern

Türkiye’nin kurucu Fikirleri
Modern Türkiye’yi inşa eden düşünce yapısı, gerçekte Fransız Devrimi sonrası, özellikle de 1848 sonrasında dünyayı saran fikir akımlarının etkisiyle doğdu. Batı’dan gelen bu fikirleri millî değerlerle harmanlayan Namık Kemal’den Şinasi’ye, Ziya Paşa’nın Rüyasından Ziya Gökalp’in “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” düşüncesine uzanan fikirler, Türkiye’nin kurucu entelektüel birikiminin temel taşları arasında yer aldı. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin ilkeleri etrafında kenetlenen ve “Kuvayı Milliye Ruhu” ekseninde birleşen Milli Mücadele’nin yüksek ideallere sahip insanların kurduğu Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk oldu. Millî Marşı ise bir İslamcı olan Mehmet Akif Ersoy tarafından yazıldı.

Yüzyıl önce Lozan’da dünyayı şekillendiren güçlerle bir anlaşmaya varan modern Türkiye’nin kurucuları, o dönemde üzerinde kısmen uzlaşılan veya dondurulan meselelerin yüzyıl sonra yeniden ülkenin siyasilerinin ve aydınlarının karşısına çıkacağını öngörmüşlerdi. Bugün, Birinci Dünya Savaşı sonrası yarım kalan hesapların tekrar dünya gündemine geldiği, fikir coğrafyasının tamamen değiştiği bu dönemde, Türkiye’nin dünya sahnesine söyleyecek önemli sözleri olduğunu biliyoruz.

Ziya Gökalp’in derin etkisi Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarına uzanan süreçte, Mustafa Kemal Atatürk, “Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin Namık Kemal, fikirlerimin Ziya

Gökalp’tir” diyerek, Ziya Gökalp’in düşüncelerine verdiği önemi vurgulamıştı. Modern Türkiye’nin fikir babalarından olan Ziya Gökalp, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak ve Türkçülüğün Esasları adlı eserlerinde bu üç temel düşünceyi, Fransız filozof Durkheim’in “solidarité/dayanışma” kavramıyla birleştirmiştir. Gökalp, bu kavramları şöyle somutlaştırıyordu:

“• Türkleşmek: Millî lisan ve edebiyatımızın geliştirilmesi ile millî tarihimizin öğrenilmesi,

- İslamlaşmak: Kur’an-ı Kerim, tecvit, ilmihal gibi dinî dersler ve İslam tarihinin yanı sıra İslam dillerinin öğretilmesi,
- Muasırlaşmak: Riyaziyat (matematik), tabiiyat (fen bilimleri) ve bu ilimleri öğrenmeyi sağlayacak yabancı dillerin genç nesillere kazandırılması.”

“Kuvayı Milliye Ruhu”nun, yani Kurucu Meclis’in inşa etmeyi hedeflediği yeni nesil, Ziya Gökalp’in fikirlerinde kendini bulmuştu. Bugün gelinen noktada, kabul edilse de edilmese de Ziya Gökalp’in fikirlerini en başarılı şekilde uygulayan hükümetin AK Parti hükümetleri olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Ancak bu tespit, çağımızın ihtiyaç duyduğu yeni fikirlerin eksikliğini ortadan kaldırmamaktadır.

Yeni bir kurucu fikir ihtiyacı

Yeni yüzyıla girdiğimiz bu dönemde, Türkiye’nin her alanda çok daha yeni fikirlere ihtiyacı olduğu açıktır. Fikir anlamında derin krizler yaşayan dünyanın ise Türkiye’ye sunabileceği pek bir şey kalmamıştır. Müzikten eğitime kadar, tek tipleştirilmenin fayda sağlamadığını artık bütün dünya gibi biz de net bir şekilde görüyoruz. Bu sebeple, farklılıkları ve yenilikleri önceleyen bir düşünce iklimine ihtiyaç duyuyoruz. Ancak en büyük sıkıntılardan biri, Türkiye’de pratiğin teorinin önüne geçmesidir. Siyasetçilerin, birçok alanda Türkiye’nin fikir dünyasından daha ileride olması, ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bunun en somut örneklerinden biri, geçtiğimiz aylarda MHP Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli’nin “Kürt Meselesi” konusundaki açıklamalarında görüldü. Bu cesur çıkış, toplumda önemli bir yankı uyandırdı; ancak bu adımı teorik derinlikle destekleyecek entelektüellerin ve akademisyenlerin eksikliği, Türkiye’nin fikir dünyasındaki tıkanıklığı bir kez daha gözler önüne serdi. Hasıl-ı kelâm, siyasetin abecesini öğrenmeye başladığımız çocukluk ve gençlik günlerimizden bu yana

geçen kırk yılda dünya büyük değişimler yaşadı. Son yüzyılda gerçekleşen baş döndürücü hızdaki dönüşümler ise insanı adeta şaşkına çeviriyor. Geçen yüzyılda safça kucakladığımız, naif ve umut verici görünen pek çok fikir, bugün ne kabul görüyor ne de haklı bir zemine dayanıyor. Hatta soğuk savaşın ürünü olan sağ ve sol düşüncenin “düşman kardeşleri” ve bu ideolojilerin yorgun temsilcileri, artık kahve köşelerinde bir araya gelip tavla oynuyor, geçmişe nostaljik bir tebessümle bakarak Neşet Ertaş dinleyip birlikte efkarlanıyor. Halbuki o günlerde ne büyük dramlar yaşanmış, ne sert çatışmalar yaşanmıştı. Şimdi ise bu çatışmaları geride bırakıp yeni bir gelecek kurmak istiyorlar; ancak yorgunlukları ve maddi mücadeleleri buna izin vermiyor. Şunu da unutmamalı ki, bugünün genç nesilleri, geçmiş kuşakların hali hazırdaki siyasi kavgalarına baktıklarında, bu kavgaların ideoloji maskesi altında gerçekte para ve makam mücadelesinden ibaret olduğunu açıkça görüyor.

Geleceği planlayan fikirler

2006 yılında hayatını kaybeden Amerikalı ekonomist ve düşünür John Kenneth Galbraith, “Yeni Sanayi Devleti” adlı eserinde, geleceği planlamanın modern sanayi devletlerinin vazgeçilmez bir özelliği haline geldiğini savunmuştu. Türkiye’nin de ihtiyacı olan, her alanda geleceği planlayacak ve belirsizlikten kurtaracak yeni bakış açılarına sahip olmaktır. Galbraith’in vurguladığı bu planlama ihtiyacı, kapitalist veya sosyalist yapı fark etmeksizin, teknolojik ilerleme düzeyiyle doğrudan bağlantılıdır. Çünkü teknoloji ne kadar karmaşık ve maliyetli hale geldikçe, girişimciler ve toplumlar geleceğe yönelik uzun vadeli planlama yapmak zorunda kalıyor. Nitekim son kırk yılda geleceğe yönelik çalışmalar büyük bir ivme kazandı. Think tank kuruluşlarından anket firmalarına kadar birçok yeni kurum, bu vizyon doğrultusunda ortaya çıktı. Ancak biz, bu konuda da pek çok alanda olduğu gibi Batı’nın ileri ülkelerini taklit etmekle yetindik. Batı’da hangi konu gündemdeyse, onu sorgulamadan ithal ettik. Bu coğrafyanın insanı, geçmişe saplanıp kaldığı için, dışarıdan gelen fikirleri millî değerler çerçevesinde değerlendirmeden alıp tartışmaya girişti. Laiklerimiz, solcularımız, liberallerimiz, milliyetçilerimiz, ırkçılarımız, muhafazakârlarımız ve dindarlarımız hâlâ yüzyıl öncesinin ya da soğuk savaş dönemi fikirlerinin kalıntıları arasında bocalıyor. Oysa bugün ihtiyacımız olan, yeni dünyayı doğru kavrayacak bir Ziya Gökalp veya bir Mehmet Akif Ersoy gibi fikir öncüleridir. Türkiye’nin bu fikrî sıçrayışı gerçekleştirebilmesi, yalnızca kendi geleceği için değil, tüm insanlık için de bir umut olacaktır. Kültürel ve entelektüel mirasını çağdaş dünyanın gereklilikleriyle buluşturacak bir vizyoner, yeni yüzyılın en büyük ihtiyacıdır. Fikir üretiminde derinleşmek, geçmişin birikiminden beslenerek geleceği inşa etmek için atılması gereken ilk adımdır. Aksi takdirde, yalnızca taklitçi bir çizgide kalmaya mahkûm olur ve kendi potansiyelimizi gerçekleştiremeyiz.

BİLAL TOPRAK

www.kritikbakis.com

TARİHİ DÖNEMLENDİRME PROBLEMİ VE İNSANLIĞIN EN UZUN ÇAĞI

Uzun bir geçmişe sahip olan insanlık tarihini dönemlere ayırarak daha anlaşılır kılmaya çalışır görüyoruz. Oysa tarihi dönemlendirmenin sağladığı kimi kolaylıkların yanında birçok problemi de beraberinde getirdiği söylenebilir. Peki, geçmişi disipline eden bu ayrımlar gerçekten de aynı zaman diliminde yeryüzünün tüm bölgelerinde aynı anlamı mı ifade etmektedir? Uzun bir geçmişe sahip olan insanlık tarihini dönemlere ayırarak daha anlaşılır kılmaya çalışır görüyoruz. Oysa tarihi dönemlendirmenin sağladığı kimi kolaylıkların yanında birçok problemi de beraberinde getirdiği söylenebilir. Geçmişi disipline eden bu ayrımlar gerçekten de aynı zaman diliminde yeryüzünün tüm bölgelerinde aynı anlamı mı ifade etmektedir? Bunun belki de en açık örneklerinden biri Orta Çağ adlandırmasıdır. Orta Çağ; isimden temel özelliklere ve ifade ettiği anlam dünyasına varıncaya kadar birçok alana dair soru işaretleri barındırmaktadır. Ancak tüm bu adlandırmaların ve anlam paketlerinin Batılı muhayyilenin tarihe ve insana bakışını açık eden bir tarafının olduğu aşikârdır. Yazının başlığına sadık kalarak diğer dönemleri bir tarafa bırakalım ve insanlığın en uzun dönemi olan çağa

uzanalım. Çoğumuz ilkokulda sınıflarımızın duvarlarını boydan boya kaplayan zaman şeritlerini hatırlayacaktır. Karanlık/bilinmeyen dönemle başlayan çizgisel şerit taş çağı, mağarada yaşam ve tarımın keşfi gibi hususları hızlıca geçer ve soluğu Sümerliler'de alır. Bu aceleci tavrı dünya tarihini ve dinleri konu edinen eserlerde de görmek mümkündür. Bu tavrın arkasında yazılı kayıtlara sahip olmadığımız dönem ile ilgili bilgilerin eksik olduğu, yalnızca arkeolojik verilerden hareketle bilgi edindiğimiz için uzak geçmişte yaşayan insanlarla bir mesafenin oluştuğu düşünülebilir. Ancak meselenin kökenine indiğimizde durumun bu kadar basit olmadığı arka planında uzak geçmişimize bakışımızı şekillendiren kimi ideolojik kaygıların bulunduğu anlaşılmaktadır. Dünya tarihi söz konusu edildiğinde en büyük ayrımın tarih ve tarih öncesi dönem şeklinde gerçekleştiği söylenebilir. Bu durum sadece yazılı kaynaklara sahip olmakla ilgili bir durum değildir. İnsanın etkin olduğu tarihi ikiye ayırmak aynı zamanda henüz yazılı kayıtlara sahip olmadığımız evreyi tarihin dışında bırakmaktır. Bir bakıma bu ötekileştirilen toplumları ve onlarla ilişkili olan düşünce, sanat, hukuk ve din gibi birçok alanı basit olana indirgemek anlamına gelmektedir.

Söz konusu paradigma çerçevesinde yapılan dönemlendirme tasnifleri Danimarka Ulusal Müzesi küratörü C. J. Thomsen (1788-1865)'a dayanmaktadır. Thomsen tamamen pragmatist kaygılarla, müze deposunda bulunan arkeolojik materyali, hammaddeyi baz alarak tasnif etmiş ve bunu açıklayan bir kitapçık hazırlamıştır. Sonraki yıllarda Thomsen'in arkeolojik materyali tasnif etmek ve sergilemek kaygısıyla başvurduğu bu üçleme yeni bir boyut kazanmıştır.

Böylece insanlığın erken dönemi hammaddeye dayalı olarak Taş, Tunç ve Demir çağları üzerinden ele alınmaya başlamıştır. Kraliçe Viktorya dönemi masa başı antropologlarından olan Edward Tylor (1832-1917) İlkel Kültür ismini taşıyan eserinde Thomsen'in üçlü tasnifini geliştirmiş ve insanlık tarihini vahşi, barbar ve uygar aşamaları üzerinden değerlendirmiştir. Bu taksonomiye göre vahşi dönemde insanlar avcı-toplayıcı olarak yaşamlarını sürdürmüştür. Oldukça küçük topluluklar halinde yaşayan insanlar sürekli hareket halindedirler ve doğada buldukları meyve ve bitkilerle, avladıkları hayvanlar sayesinde besin ihtiyaçlarını karşılamıştır. Tarımın keşfiyle beraber başlayan Barbar dönemde ise insanlar yiyecek stoklamaya ve hayvanları evcilleştirmeye başlamışlar, böylece köy ve kasaba gibi yerleşimler ortaya çıkmıştır. Son aşama olan Uygar dönemde ise yazı keşfedilmiş ve böylece din, hukuk ve ticaret ile ilgili bilgiler kayıt altına alınmaya başlamıştır.

Üçlü tasnif üzerinden dünya tarihini okumanın sonraki önemli temsilcisi ise Marksist Arkeolog Gordon Childe (1892-1957)'dir. Childe, insanlık tarihini Marksist bir terminoloji üzerinden ele alır ve aslında bir yönüyle modern dönemi ve Batı tecrübesini merkeze alarak geçmiş inşa eder. Ona göre insanların gerçekleştirdiği ilk önemli gelişme Neolitik devrimdir. Tahmin edileceği üzere bu tarımın keşfidir ve özel mülkiyetin ortaya çıkışını sağlamıştır. İkincisi ise Nil, Fırat ve İndus nehirlerinin alüvyonlarında bulunan köylerin gelişmesi neticesinde gerçekleşen Şehir devrimidir. Sonuncu aşama ise Avrupa'da gerçekleşen Endüstri devrimidir ve bununla beraber insanlık yeni eşiğe ulaşmıştır. Bahsi geçen üçlemelerde insanlık tarihinin en uzun evresi ilan edilen Taş Çağı, zamanla kendi içerisinde yeni dönemlere ayrılmıştır. Yeni isimlendirmeler yapılırken yine düşünce, sanat ve din gibi hususlar dışarıda bırakılarak taş, çanak-çömlek ve madenler ad olarak tercih edilmiştir. Materyalist ve pragmatist bir bakış açısını yansıtan bu tutum, Chris Gosden'in ifadesiyle "19. yüzyılda, tarihöncesi, kendi kimliklerine ve üstünlüklerine inanan, temelde beyaz, orta sınıftan erkekler tarafından" kurgulanmıştır.

Bu durum sadece tarihin bir döneminde yaşamış insan topluluklarına yönelik bir algı olmayıp kendileri dışındaki toplumlara bakışlarını da yansıtan bir tutumdur. 19. yüzyılda Batılılar bir yandan arkeoloji sayesinde insanlığın erken dönemlerine dair kalıntılara ulaşırken bir yandan da sömürgecilik faaliyetleri aracılığıyla medeniyetler ile temas kurmamış olan küçük toplulukları keşfettiler. Kendilerini âdeta seçilmiş ve üstün bir millet olarak gören Batılı muhayyile, modernite ile temas kurmamış tüm toplumları

eşitleme yoluna gitti. Aslında bu yüzyılda neredeyse sosyal bilimlerin tüm alanları sömürgeleştirme ve kontrol altında tutma amacına hizmet edecek şekilde dizayn edildi.

Böylece binlerce yıl önce söz gelimi Mezopotamya'da yaşayan bir topluluk ile miladi 1800'lerde Polinezya'da ya da Güney Amerika'da teknolojiden uzak yaşayan toplumlar birbirine indirgendi. Nihayetinde her iki toplum da uygarlığın zirvesinde bulunan Avrupa ile bir ilişki kurmamıştı. Bu durum Avrupa-merkezci anlayışını yansıtan ve diğer tüm dünyayı kendisiyle kurulan ilişkiye göre konumlandırılan paradigmaya da uygun düşmekteydi. Bütün bu tasniflerde dikkati çeken önemli hususlardan biri insanlığın çizgisel bir zeminde durmaksızın gelişme gayreti içerisinde olmasıdır. Yine bu anlatıya göre insanlık bir bakıma doğaya ve hatta meselenin kökenine inildiğinde tanrıya rağmen ayakta kalmayı başarmıştır.

Bu sebeple Childe, Kendini Yaratan İnsan isimli kitabında "insanı insan yapan insandır" der ve böylece dışarıdan gelebilecek vahiy ve nübüvvet gibi müdahaleleri reddeder. Çünkü söz konusu dönem anlayışına göre bu durumlar sosyal evrimin bir sonucu olarak insan tarafından üretilen kültürün bir parçasıdır ve elbette bunlar bâtıl ve boş inançlardır. Amerikalı antropolog Henry Morgan, ilkel olarak kodladığı insanların inançları hakkında "bütün ilkel dinler parlak ama içi boş ve akıl dışı şeyler gibi görünmektedir" demektedir.

İlkel olduğu düşünülen insanlara yönelik bu tutum sadece onların inançları ile sınırlı değildi. Bir bütün olarak hayatları yoksunluğun tarihi olarak sunulmaktaydı. Onların zihinleri tam olarak gelişmemiş, dünyayı algılama biçimleri somut düzeyde kalmış ve hayatları pragmatist kaygılar üzerinden şekillenmişti. Çünkü onlar sürekli aç kalma, vahşi bir hayvanın saldırısına uğramak ya da mahiyetini bilemediği esrarengiz güçlerin vereceği zarar endişesiyle yaşamıştır.

Bu yönüyle bakıldığında "ilkel insan"ın yaşamı yoksunluğun ve ayakta kalmanın tarihidir. Bu anlatı kapitalist dünya görüşüne zemin hazırlayan bir özelliğe de sahiptir. Buna göre Homo Sapiens yani bilgisi ve zekâsı sayesinde diğer varlıklardan sıyrılarak ayakta kalan insan, bir bakıma diğer zayıf türleri eleyerek günümüze kadar gelmeyi başarmış ve dünyanın efendisi olmuştur. Diğer bir ifadeyle hayvandan transhümanizme uzanan bu yolculukta insan zekâsı ve gücü sayesinde galip gelebilmiştir.

Peki ama gerçekten de yazı öncesi toplumlar için ilkel ya da vahşi gibi nitelermeler doğru mudur? Sümerler öncesi toplumların yaşamı yoksunluk ve nâkısılık üzerine mi kuruludur? Söz gelimi bizi Göbekli Tepe çağında yaşayan insanlardan daha ileri (!) ve gelişmiş (!) kılan şey nedir? Tüm bu anlatıların dışında başka bir hikâyenin imkânı var mıdır?

Buna benzer soruların cevabını sonraki yazımızda arayalım.

PROF. DR. EROL GÖKA: 'TÜRKİYE, MERHAMET MEDENİYETİ UMUDUNUN ÇİÇEK TARLASIDIR'

söyleşi

Merhamet medeniyeti de, medeniyet siyaseti de, bu siyaseti hayata geçirecekler de çıksa Türkiye'den çıkar. Türkiye benim için sadece vatanım değil, bin yıldır bin bir tohumunun toprağa serildiği umudumun çiçek tarlasıdır. kolaycı, toptancı, basit ve ucuz çözüm reçetelerini bir kenara bırakarak işe koyulmalıyız.

KritikBakış

Ülkemizin saygın organik aydınlarından Dr. Erol Göka*, sadece mesleği olan Psikiyatri alanında değil, insana ve topluma dair temel sorunlara olan ilgisi ve özgün fikirleri ile biliniyor. Varoluşsal psikolojiden sosyal ve siyasal teorilere uzanan geniş ilgi alanında bir çok özgün çalışması olan ve tabir caizse bu ülkenin ruh köküyle modern dünyanın sorunlarını kendi inanç ve değerlerimiz temelinde terki edip derin bir entelektüel yolculuğa çıkaran Sn. Göka ile, insana, insanlığa, medeniyete, maneviyata, ülkemize ve geleceğe dönük geniş bir fikir turu yaptık. İlginize sunuyoruz.

-Sn, Göka, Hoşçakal isimli kitabınızda ölüm ve fanilik; Hayatın Anlamı Var mı?'da anlam, anlamsızlık ve özgürlük; Yalnızlık ve Umut'ta ise insanın nihai tek başınlığı, yabancılaşma, umut ve yönelmesi gereken menzilleri ele alıyorsunuz. Batı'da varoluşçu yaklaşımın üzerine bina olduğu ana temaları tartışıyorsunuz. Kalpten/Varoluş merkezimiz Kalp ve temel eylemi merhamet isimli kitabınızda ise, batı düşüncesinde yer almayan 'kalp' kavramına odaklanıyorsunuz. Kalp üzerinden akıl, adalet, merhamet, iyilik, aşk, sevgi gibi duygu ve erdemleri yorumluyorsunuz. Kalbi merkeze alan bu yaklaşımınızın nedeni neydi? Varoluşçu felsefeler hatta genel olarak modern düşünce kalp ile kastettiğiniz manalardan neden kopuktu?

-Öncelikle gayet güzel özetlediğiniz çalışmalarında incelenen temaların önemli bir kısmının aslında varoluşçu felsefe ve psikoloji tarafından sıkça gündeme alınmış olduklarını belirtmeliyim. Evet, ben kendimi batılı düşünce (felsefe ve psikoloji) içinde en çok varoluşçuluğa yakın görüyorum. Hatta varoluşçuluk ve ekolojik yaklaşımları, Batı'da modernlik boyunca ortaya çıkan menfi gelişmelere karşı en samimi muhalif anlayışlar olarak değerlendirdiğimi de belirtmeliyim. Ancak iki noktayı özellikle vurgulamalıyım. Birincisi, varoluşçulukla aramızda olan, yalnızca bir yakınlıktan ibarettir. Bu yakınlık, onların her söylediklerinin altına imzama attığım anlamına gelmediği gibi özellikle Jean Paul Sartre adı etrafında toplanan ateist varoluşçulukla aramızda benzerlikten ziyade farklılık vardır. Ama varoluşçuların insanın diğer varlıklar karşısında ayırt edici özelliklerinin ne olduğu ve insan olmanın getirdiği evrensel varoluşsal problemlere yönelik geliştirdikleri kavramların ve fikirlerin gerçekten ufuk açıcı olduğunu, buradan yola çıkarak batılılara kendilerini ve kendimizi daha iyi ifade edebileceğimizi düşünüyorum. İkincisi,

bir Müslüman olarak elbette bana kendi inancım ve fikriyatım yeterlidir. Nihayetinde kendimi “varoluşçu Müslüman” diye değil yalnızca “Müslüman” olarak tanımlıyorum, varoluşçuluğun yalnızca batılı düşünce, felsefi ve psikolojik yaklaşımlar içinde yakın hissettiğim ekol olduğunu söylüyorum.

Hal böyle olunca ister istemez, Müslüman kültürde yaşıyor olmaktan ve zihnimin ona göre bir işleyiş içinde bulunmasından kaynaklanan konumumun bana bir avantaj sağladığı fikrine sahip bulunduğum kanaati ortaya çıkıyor. Varoluşçulara “Siz insana ve hayata dair kabul edilebilir tespitler yapıyorsunuz, modern zihne ve psikolojiye yönelttiğiniz eleştiriler yerli yerinde lakin tüm bunlar, doğaları gereği eksik kalıyor. Eğer insana ilişkin gerçekten samimi bir bakış içerisindeyseniz, insan varoluşuna diğer kültürlerden getirilen açıklamalara da kulak vermek durumundasınız. Mesela Müslüman kültür dairesinde, sizin dile getirdiğiniz ölüm, özgürlük, yalnızlık, anlamsızlık gibi temalar, sizin fikriyatınızdan daha sağlam ve ihatalı bir biçimde anlaşılacak bir çerçeveye ve yaşantıya sahip olduğu gibi, “kalp” “ibadet” gibi sizin artık yabancı konumuna düştüğünüz kavramlar vardır. Varoluşçuluğun kapsamını ve derinliğini genişletmek için bunları araştırmalısınız” diyorum. Uzunca bir zamandır çalışmalarında ele aldığım konularla bir yandan kendi aydınımıza varoluşçuluğu anlatırken aslında içten içe batılı varoluşçularla konuşmaya, onlara bunları söylemeye çalışıyorum. “Psikoloji Varoluş Maneviyat” kitabımda bu söylediklerimi kendi mesleğim açısından somutlaştırmak çabasıydım.

‘Bilim ve din, felsefe ve ilahiyat arasındaki köprülerden bahsederken şöyle şeyleri dert ediyorum: Modernliğin, modern bilim ve teknolojinin birçok tartışmasız faydasının yanı sıra insanın anlam dünyası, yaşama kalitesi ve tabiatla ilişkilerinde yaptığı tahribatı görenler, haklı olarak itiraz ediyor ama haksız olarak toptancı bir biçimde bilimsel çabaları da silmek istiyorlar. Oysa insanın, şeyler arasındaki ilişkilerin, işleyişlerin maddi bağlantılarını ortaya koyma ve bu bilgiye dayanarak geliştirilen bir teknik yaşam dünyasını zenginleştirme çabası olarak bilim asla dinle çelişmez.

Batılı varoluşçuların bir eksikliği de eleştirilerinin yalnızca modernlikle sınırlı kalması, geleneksel dünya insanının bakış açısının ve kavramlarının bir türlü gündemlerine girmemesidir. Bazılarının bunu aşmaya çalıştıkları doğru ama onlar da daha ziyade Hinduizm, Budizm gibi sekülerlikle kolayca eklenilebilecek alanlardan gelen seslere kulak kabartıyorlar. Batı akademisinin ve düşünce dünyasının Müslüman dünyayı görmezden gelme tavrı onlarda da sürüyor. Oysa bana göre geleneksel dünyanın bakış açısını en sahih biçimde Müslüman âlimler temsil ediyorlar, üstelik başta Eski Yunan olmak üzere kadim düşünceyle etkileşimden asla vazgeçmiyor, onları yok saymıyorlar. “Kalp” ve “kalple akletmek” kavramları, tüm bunları dile getirebilmek için anahtar niteliği gösteriyor. Bazıları, geleneksel dünyada ve Kuran-ı Kerim’de kalp bahsinin basit bir tıbbi hata olarak yer aldığını, modern bilimdeki gelişmelerle bu hatanın düzeltildiğini ileri sürüyorlar. Sanıyorlar ki, düşünce organımızın beyin olduğunu kadim dünyanın insanları bilmeden, cahilane biçimde konuşuyorlar, kalbe olmadık hasletler yüklüyorlar. Elbette modern bilim ve tıp sayesinde insan beyninin işlevlerini ve bir dolaşım sistemi organı olan kalbin çalışmasını, işleyişini çok daha iyi biliyoruz. Bizim bilmediğimiz ve gereksiz biçimde üstünlük tasladığımız husus, geleneksel dünyadaki paradigmanın modern zamanlardan tamamen farklı olduğu, biz modernlerin pek aklımıza düşmeyen, şu fani dünyada, erdemli bir insan olarak en iyi nasıl hayat süreceğimiz meselesinin onlar için belirleyici niteliği idi. Akıl tartışmasını da buna göre sürdürdüler. Beynimizin kafatasımızın içinde işe yaramayan peltemsi bir oluşum olduğunu hiçbir zaman düşünmediler, insan beyninin bize katkılarının farkındaydılar ama onları, ahlak ve erdemler daha çok ilgilendiriyordu. İnsanı insan yapan asıl özelliklerin hakikat arayışı (epistemoloji), etik ve estetik olduğunu, bu hususiyetlerin beyin araştırmalarıyla ortaya konamayacağını zira verili, ontolojik özellikler taşıdıklarını düşünüyorlar, bunları ifade edebilmek için göğüs kafesimizin içindeki organın haricinde manevi bir kalpten bahsediyorlardı. Ben de çalışmalarım da modern bakışın ürettiği bilgiye esasen bir itirazımız olmadığını ama bu bilgilerin insana ve insanlığa yıkıcı özelliklerinin ortadan kaldırılması için bir süzgece ihtiyacımız bulunduğunu anlatmaya gayret ediyorum. Eskilerin “kalp” dedikleri işte bu süzgeç olduğunu göstermeye, varoluşçulara kalbi anlamazsanız söyledikleriniz boşa çıkar, bir zemin bulamaz demeye çalışıyorum.

-Nasıl diğer erdemlerin aslında merhametten köken aldığı ileri sürülüyorsa sevgi ve aşk da pekâlâ merhametin türevleri olarak ele alınabilir. Kalp ve temel eylemi merhamet sayesinde yan yana gelmelerinden öcü gibi korkulan psikolojik bilim ve ilahiyat arasında sağlıklı ve sağlam bir ilişki için imkân doğabilir, diyorsunuz. Bu bağlantı neden önemli? Genel olarak bilim ile din, felsefe ile ilahiyat arasında o kadim tartışmanın sağlıklı bir terkibe kavuşabileceğine inanıyor musunuz?

-Evet, kalp üzerine inceleme ve düşüncelerim sırasında idrak ettiğim şeylerden birisi de kalbin en önemli işlevinin merhamet olduğu, merhametin de diğer tüm erdemlerin temelinde bulunduğuydü. Bunu “Kalpten” kitabında uzun uzun ele aldım. Sorunuza gelecek olursam. Elbette onları birbirine özdeşleştirmeden, birbirlerini inkâr etmelerinin önüne geçerek bilim ve din, ilahiyat ve felsefe arasında sağlam köprüler kurulabileceğine, buna imkan olduğuna inanıyorum. Yok yok, kastım, “kutsal kitaptaki şu ayette ileri sürülenleri bu bilimsel araştırma doğruladı” gibi tezler öne sürmek değil, hatta bu konularda tam tersini, bilimin ve dinin pek de öyle birbirlerinin alanlarına girmemeleri gerektiğini düşünüyorum.

Bilim ve din, felsefe ve ilahiyat arasındaki köprülerden bahsederken şöyle şeyleri dert ediyorum: Modernliğin, modern bilim ve teknolojinin birçok tartışmasız faydasının yanı sıra insanın anlam dünyası, yaşama kalitesi ve tabiatla ilişkilerinde yaptığı tahribatı görenler, haklı olarak itiraz ediyor ama haksız olarak toptancı bir biçimde bilimsel çabaları da silmek istiyorlar. Oysa insanın, şeyler arasındaki ilişkilerin, işleyişlerin maddi bağlantılarını ortaya koyma ve bu bilgiye dayanarak geliştirilen bir teknikle yaşam dünyasını zenginleştirme çabası olarak bilim asla dinle çelişmez.

Dikkatini daha ziyade “nasıl” sorusunun cevabına vererek çalışır bilim insanı. Ancak modern bilimin göz kamaştırıcı başarıları, maalesef tüm hakikat arayışının, etik ve estetik değerlerin de tamamen bilim üzerinden yürütülmesi gerektiği anlayışına yol açtı.

Bilim, “nasıl”ı bıraktı, “niçin”e cevap vermeye çalışmaya başladı, önce dini ve ilahiyatı, sonra da felsefeyi işlevsiz hale getirmeye kalktı. Bunlar hayli gereksiz, tarihin ve insanlığın renksizleştirilmesi, grileştirilmesi, anlamsızlaştırılması dışında sonucu olmayacak girişimlerdi...

Bilimin kapitalizm koşullarında üretilmesi, sorgulanamaz, dizginlenemez bir teknolojiye sebep olarak ilk bakışta görülmeyen handikaplar ortaya çıkardı. Artık nasıl yaşamamız gerektiğini de “iyi hayat” meselesini de kapitalist rekabetin sonuçlarına göre düşünüyor, ona göre çözdüğümüzü sanıyoruz.

Tüm bu olup bitenler, aslında siyasal alandaki demokrasi ve özgürlükler tartışmasını da boşa çıkarıyor. Zira siyasal alan, çoktan kapitalist rekabetin ve teknolojik aklın basit bir meşrulaştırılma sahasına dönmüş durumda ama içeridekiler yani siyaset profesyonelleri farkında bile değiller.

Sonuç olarak bir bilim eleştirisine, bilimin sınırları tartışmasına ihtiyacımız var. Bu ihtiyacı ancak “niçin” sorusunun gerçek sahibi olan felsefe ve ilahiyat giderebilir. Bilim dünyası da bilimden değer üretme gibi beyhude bir çabadan vazgeçmeli, nasıl hayatın içinde sanatın, hukukun ve siyasetin yerini almaya çalışmıyorsa (inşallah öyledir) akademide ve düşünce dünyasında da felsefe ve ilahiyata yer açmalı, varlıklarını onaylamalı, takdir etmelidir.

- Akıl kavramı da başka bir tartışma konusu. ‘Geleneksel dünyada, mantık yürütme, nedensel bağlantılar kurma, işlem yapma sırasındaki düşünce ile ahlâkî karar verme sırasında yürürlükte olan düşünme (akıl) arasındaki fark sürekli korundu. Özellikle ahlâkî akıl yürütmenin, yargılamanın beyin değil kalp tarafından yapıldığına inanıldı.’ Öte yandan, Kur’ân’daki “kalb” kavramı -kalple akletme-akleden kalp-“logos”tan çok daha derin, kuşatıcı ve berrak anlam alanına sahip, yani “pathos” ve “ethos”u da kapsıyor. Modern bilimin bu kalp yerine beyin merkezli biyolojik akıl tanımı üzerinden ilerleyip geliştiğini ve geleneksel akleden kalbin bilim yapıcı olmaktan çok ahlaki bir yargı varsayımı olduğu iddiasına ne dersiniz?

“Kalpten” kitabının temel iddiası, ilk sorunuzda anlatmaya çalıştığım gibi tamamen budur. İnsanı insan kılan epistemolojik, etik ve estetik hususiyetlerin ontolojik yani insanın yapısı gereği oldukları, asla modern bilimsel araştırma ile tamamen tüketilemeyecekleridir. İnsan, yapısı gereği hakikatin peşine düşer, her kararında ister istemez ahlaki yargı içindedir ve güzeli arar. “İyiye, güzele, doğruya” diye bilinen son zamanlar dışında insanlık tarihi boyunca bize yön veren motto da bunu kast etmektedir. Biz kaba bilimci ve materyalist indirgemeci bir anlayışla beyni ve maddeyi bakışımızın temelini koyunca, insanı, âlemi ve hayatı kavramaktan uzaklaştık; insanın ve hayatın tüm ince ve güzel yanlarını teknolojiye kurban verdik. Akleden kalbin, aslında sürekli bize “her düşüncenizi ve eyleminizi manevi bir süzgeçten geçirin, insana ve tabiata, güzele ve iyiye hizmet edecek mi yani ahlaki mi bakın” diyen iç ses olduğunu bir türlü anlayamadık. Manevi kalbin asıl vazifesinin ahlaki yargı daha doğrusu kararlarımızın ahlaka uygun olup olmadığının mütemadiyen iç denetimi olduğunu bir türlü idrak edemedik. “Bu eski insanlar da ne safmışlar, kalbi düşünce organı sanmışlar haa haa haa” diye gülüp geçtik. Niye eski âlimler akli birçok türe ayırarak incelediler diye bir an bile düşünmemize modern kuruntumuz müsaade etmedi.

-İbrahim Kalın’ın Akıl ve Erdem eserindeki, akli “ortada duran bir mihenk taşı” olarak gören yaklaşımını eleştirirken, ‘Kalın, akla uygun olan şeylere “makul”, onun karşısında olanlara ise “akıl-dışı” (irrational) demektedir. Ona göre bazı şeyler aklın üzerinde ve ötesindedir, yani “akıl-üstü”dür (supra-rational); yine başka bazı şeyler ise aklın aşağısında yani “akıl-altı”dır (sub-rational). Bu tasnif, hayli sorunlu ve fazlaca modern fikriyatın etkisi altında gibi görünüyor. Kanaatimce kalın’ın akla duyguları denetleme vazifesi vermesi de bu sorunlu tasniften kaynaklanıyor.’ Diyorsunuz. Bu eleştiriye biraz açar mısınız? Aklın ve duyguların ilişkisi ve akıl dışının tasnifi konusunda yaklaşımınız nedir?

Öncelikle bir hakkı teslim etmeme izin verin. İbrahim Kalın’ın çabası ile benim gayretlerim hemen tamamen paralel ve aynı gayeye yöneliktir. Sözümlü ettiğiniz,

burada da sürdüreceğim eleştiri, esasa taalluk etmez ve arızidir. Biraz da mesleki olarak tamamen konunun içinde yaşıyor olmak ve duygu-düşünce arasındaki etkileşimler alanındaki nörobilim araştırmalarını yakından takip etmek hasebiyle duyguları aklın karşısına ve beyin işleyişinin aşağı katmanlarına koymaya hep itiraz ettim. Yüzyılın başındaki evrimsel beyin araştırmalarının çıkarımlarından birisiydi bu. Bilim dünyasındaki beynin ön ve üst kesimlerinin fikir üretimiyle, alt ve orta kesimlerinin ise duygusal alanla ilgili olduğuyla ilgili sanıldığı tespitlerinin düşünce dünyasında da birçok entelektüel yansımaları oldu. Bugün çok daha iyi biliyoruz ki, düşünce süreçleri duygulardan bağımsız değil ve bu konular sandığımızdan çok daha karmaşık... Akıl mı duyguları, duygular mı akli denetliyor ayırt edecek durumda değiliz... Ben kendi adıma beyin araştırmalarında kullanılan yöntem ve kavramlara da birçok itirazım olduğunu belirtmeliyim. Beyin araştırmalarının henüz emeklemeye bile başlamadığı alanlar, hakikat arayışı, etik ve estetik konularıdır. Keza duygu ve düşünce bağlantıları, sevgi ilişkileri sorularımıza cevap vermektense çok ama çok uzaktır. Hala niye uyuduğumuz, niye rüya gördüğümüzü, niye sevdiğimizi bilmiyoruz. Kelimeler ve kavramlar yani insanın simgeleştirebilme yetisi hakkında akademide henüz cılız esintiler dışında yaprak kıvılcılamıyor. Ortalık öyle karman çorman kan revan ki, yazmaya niyetlendiğim son kitabım “Benlik Bilinç İrade” için kalem oynatmaya bir yıldır bir türlü başlayamıyorum. Beni durduran asıl şey, bu kadar çok bilgi arasında işe yarar olanları ayırt etmeye çalışmak; ayıklamaktan yazmaya vakit bulamıyorum... Biz mesleki bakımdan işin içinde olanlar, bırakın konuşmayı, kekeleyemeyi bile başaramamışken, neyin akıl içinde neyin dışında kaldığıyla ilgili fikirler biraz afaki kalıyor. Bu arada yeri gelmişken asıl korkumu da belirteyim. İş ciddiye alanlar benlik, bilinç, irade konularında cümle kurmaktan dahi imtina edecek bir tereddüt içindeyken ne yazık ki teknolojik aklın hegemonyası her yanı sarıyor. Nasıl dijital teknolojideki gelişmeler ve günlük hayatımıza kattığımız cihazlar, sanal ve hakiki iletişim arasındaki farkı hiç bilmeyen nesiller ortaya çıkarmışsa, korkarım yakında yapay zekâ, bizatihi aklın kendisi, robotlar bırakın insanı, insan-üstü varlıklar olarak zihinlerimize ve hayatlarımıza yerleşmeye başlayacaklar. Bizden uzaktan bas bas bağıracağız: “İyi ama biz daha aklın ne olduğu tartışmasını bitirmemiştik”!...

- Akıl, ahlak ve siyaset ilişkisi de bir diğer önemli tartışma konusu. Bu noktada ahlaki iyi ile siyasi iyi arasındaki ayırmadan beslenen ve hem ahlaki hem de akli bir tutarsızlığa yol açan modern düşüncelerin çelişmesine önemli vurgular yapıyorsunuz. “Bize göre ahlâk ve siyasetin birbirinden kopması nedeniyle Carl Schmitt’in siyaset felsefesini bir Nazi hukukçusu olarak üretmesi de ‘öteki’nin filozofu olarak bilinen Levinas’ın son tahlilde Yahudilerin zulüm politikalarına ortak olması da kaçınılmazdı. Oysa ahlâkî olan, âdil olandır ve içimizdeki adalet duygusundan köken alır. Âdil olmak, basit, niceliksel bir tutum değil, sürekli varoluşsal bir gerilim hattında yaşamaktır.’ Diyorsunuz. Buradan adalet kavramına gelelim. Adalet ile akıl ve ahlak ilişkisini hangi temelden kuruyorsunuz. Yani siyasalın bu en temel sorununa çözümünüz nedir?

Özellikle Gazze soykırımıyla birlikte, tüm dünyanın gözünün önünde her şeyin, her türlü zalimliğinin bile kılıfına uydurulan bir hukuk anlayışıyla meşrulaştırıldığını görünce bu sorunuz çok önem kazanıyor. Hak, hukuk ve adalet mefhumları olmadan insan ilişkisi ve toplum hayatı söz konusu olamaz. Öyle ki, adaletin her toplulukta şu veya bu ölçüde bulunduğunu, aksi takdirde kolektif hiçbir işlevin yerine getirilemeyeceğini söylüyor bazı düşünürler. Haksız değiller. Her değer adaleti gerektirir; her toplum onu talep eder. Adalet olmadan meşruiyet de gayri-meşruiyet de olmaz. Kaldı ki, adaletin olmadığı yerde hemen zulüm baş gösterir. İla nihai zulümle payidar olmak ise insan şerefine, haysiyetine aykırı olup mümkün değildir. Adalet kavramının ahlaki ve psikolojik boyutları üzerinde durmadan, bir erdem olarak adaletin psikolojimizdeki yerini aydınlatmadan adaleti ve onun zirvesi demek olan “hakkaniyet”i anlayamayız, Aristoteles’in “hakkaniyet, yasaya göre doğru olan değil, yasal adaletin düzenleyicisidir” sözünün künhüne varamayız. “Haklı olan güçlü kılınmadığında güçlü olan haklı kılınır”; “çıkırı adaletle boyun eğdirmek gerekir yoksa adaleti çıkırsa değil” sözleri bizim için bir anlam taşımaz. İşin özünü anlamadığımızda, adaleti yasallıkla ve yasalar karşısında eşitlikle sınırladığımızda, yasaların adil olmaması halinde ne olacağını, ne yapılacağını, psikolojimizin nasıl tepki vereceğini konuşmamız mümkün olmaz. Tüm bunlar için, ahlak ile psikoloji arasındaki yüksek gerilim hattında kafa yormamız gerekiyor. Adaleti yalnızca hukuki ve toplumsal bir gereklilik olarak değil fakat aynı zamanda psikolojimizde yerleşmiş bir erdem olarak mutlaka ele almamız gerekiyor. Bir hüküm, bir davranış, siyaseten doğru olabilir, hukuken meşru bulunabilir ama pekâlâ ahlaken uygun olmayabilir; içimizdeki adalet terazisinin tartısından geçer not almayabilir. Siyasi olanın gerçekten doğru, hukuki olanın sahiden meşru olabilmesi için ahlakın da uygunluk onayına ihtiyaç var. Siyaseti ve hukuku, kitabına uydurmak kabilinden anlamak, sadece bir tekniğe indirgemek istemiyorsak kalplerin de mutmain olacağı bir şekilde kavramaya

mecburuz. “İçimizdeki adalet terazisi” ve “kalplerin mutmain olması” gibi ifadeler, modern insana pek yabancı... Ya bu kavramlardan hiç bahsetmeyeceğiz ya da bütünüyle sahiplenip modernliğe bir eleştiri yönelteceğiz. Benim tercihim elbette ikincisi...

Eski Yunan’da “Ahlaki davranışın nihai amacı nedir?” sorusuna, genellikle “Bizatihi ve en yüksek iyi olan mutluluktur” diye cevap veriliyor. Bizatihi ve en yüksek iyi olan mutluluğun ise şimdilerde pek çoklarının karıştırdığı gibi “haz” ve “keyif” ile bir alakası yok. Mutluluk, erdemlerle alakalı olarak ele alınıyor. Mesela Platon’a göre, insanda “akıl, öfke ve şehvet” olmak üzere üç meleke ve her bir melekeye karşılık gelen bir erdem var. Aklın erdemi bilgi, öfkenin erdemi yiğitlik, şehvetin erdemi ise iffet... Bu üç erdemin mutabakatı ve insicamından meydana gelen bir diğer temel erdem ise adalet... “Adalet, diğer erdemler gibi bir erdem değil. Hepsinin ufku adalet ve onların birlikte var olmalarının yasası...” Platon, mutluluğun adaletle, doğruluğa uygun davranmakla ortaya çıkacağını, mutsuzluğun ölçsüzlük ve adaletsizlikten kaynaklandığını düşünüyor. Hazlardan, mal mülk, şöhret ve güç sahipliğinden mutluluğun sadır olması imkânsız... Kısacası “adalet, mutluluğun yerini tutmaz ama adaletten muaf mutluluk da olmaz.”

Eski Yunan filozoflarının, kutsal metinlerin erdeme dayalı mutluluk anlayışını Farabi, İbni Miskeveyh, İbni Sina, İbni Hazm, Ragıp el-İsfehani, İmam Gazali gibi Müslüman düşünürler de sürdürdü. Onlar gerek kendilerinden önceki gerekse aynı çizgiyi devam ettiren sonraki Batılılardan farklı bir şekilde, gerçek mutluluğun dünyevi değil uhrevi olduğuna, en büyük mutluluğun (seadetü’l-gusva) ahretteki güzel hayatta bulunduğuna da inandılar.

Diyeceksiniz ki, tüm bunları, mutluluğu “her şeyden alabildiğince keyif alma”, “kendine iyi bakma” dışında derdi olmayan günümüz insanına anlatamazsınız. Haklısınız ama yine de devam edelim zira ben sorduğunuz sorulara günümüz insanının perspektifinden cevap veremem...

Demek ki adalet hem temel hem de tek başına tanımlanması çok zor ancak diğer erdemlerin harmonisiyle birlikte ve onların yanı sıra ortaya çıkan bir erdem... Bu dört temel erdemi, yani bilgiyi, yiğitliği, iffeti ve adaleti insan vicdanının ana koreografları olarak belirlersek, vicdan sayesinde beşer olmaktan insanlığa yükseldiğimizi de hesaba katarsak, öyle veya böyle adalet hissinin varoluşumuzda demirlemiş olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Adalet hissi sadece varoluşumuzda demirlemiş olmakla kalmıyor, fakat aynı zamanda tüm davranışlarımıza da ayar veriyor.

Hükmümüz ve eylemimiz, ekonomik olarak çıkarımıza, siyaseten oy toplayıcı, hukuken meşru olsa bile ahlaken uygun değilse ya da katı bir ahlakçılık diğer alanlarla bütünlüğümüzü koparıyorsa, hemen içimizdeki adalet hissi devreye girer. Ki erdemler, iç dünyamızda tam da adalet hissinin üzerinde ikamet ederler. Adaletin timsali olan terazi, esasen iç dünyamızdadır. Kantarın

topuzu kaçıdığına, mizan bozulduğunda yani adil olunmadığında, içimizdeki adalet terazisinin sismografi kayda geçer. Vicdanımız sızlamaya başlar. Adil olmayan yargılamalardan sonra, hepsi bundan ibaret olmamalı dedirten, “ilahi adalet”in varlığından bizi emin kılan işte vicdanımızın bu kayıtları ve sızısıdır.

Bu söylediklerimiz, “Adalet nedir? Bir şeyi lâıyk olduğu yere koymak. Zulüm nedir? Lâıyk olmadığı yere koymak...” diyen Mevlâna Celaleddin’in sözüne bir parça açıklık getirebilir. “Adilleri adil yapan adalet değildir, adaleti adiller yapar; adalet onu savunacak adil kişiler var olduğu sürece değerlidir” ifadeleri artık bizim için daha anlaşılır ve gerçekçi hale gelir. Adaletin en nihayetinde erdemli insan işi olduğunu kavrarız. Ve tabii gerçek adalet için biricik vazifemizin erdemli insanlar yetiştirmek olduğunu da... Ahlakтан ayrılmayan siyaset de öncelikle bu vazifeye odaklanmak, her tavrında yeni nesillere örnek olmak durumundadır. Böyle yapmayıp içindeki adalet terazisini kırıp atacaksa ille kazanmaya, güç gösterisine odaklanacaksa zaten en baştan onun ahlakla bir ilişkisi kalmamıştır. ‘Hak, hukuk ve adalet mefhumları olmadan insan ilişkisi ve toplum hayatı söz konusu olamaz. Öyle ki, adaletin her toplulukta şu veya bu ölçüde bulunduğunu, aksi takdirde kolektif hiçbir işlevin yerine getirilemeyeceğini söylüyor bazı düşünürler. Haksız değiller. Her değer adaleti gerektirir; her toplum onu talep eder. Adalet olmadan meşruiyet de gayri-meşruiyet de olmaz.’

- ‘Merhameti önemseyen, onun acıma hissinden farkını idrak edebilen, önemli bir erdem olarak gören Batılı düşünürler de var ama en insancıl ve özgürlükçü Aydınlanma filozofları bile, Batı-dışında yaşayan insanları sözlerine dâhil etmiyorlar.’ Diyorsunuz. J. Locke, D. Hume, A. Tocqueville gibi batı aydınlanma düşüncesinin kurucu isimlerinin batı dışı insanlığa dönük barbar-geri-ilkel yakıştırmaları, hala aynı kök bakışın ürünü siyasal ve ideolojik oryantalizmin temeli durumunda. Bu batılı kibrin merhametle tedavi edilebileceğine inanıyor musunuz? Merhamet, rahmet, akleden kalp, batılıların ters yansıttığı rafine barbarlıklarına ayna tutabilir mi?

Batılı düşünürlerin merhamet konusunda kafaları gerçekten de çok karışık, acıma (commiseratio), şefkat (misericordia) ve merhamet (compassion) arasındaki farklara ilişkin bize tuhaf gelecek öyle çok şey yazmışlar ki... Elbette Schopenhauer gibi merhameti ahlaklılığın kökeni, en yetkin ve devindirici gücü olarak gören de var; Hannah Arendt gibi “acıma”ya olumsuz bakan Batı külliyatına karşı söz söyleyebilmek için merhameti ondan ayırmaya çalışan da.

Çağdaş Fransız düşünürü, “Büyük Erdemler Risalesi” yazarı Andre-Comte Sponville de Arendt’e katılıyor, acıma duyan insanın kibrine, kendini üstün görme hissine dikkat çekiyor. “Merhamet, birinden diğerine, duygusal düzeyden etik düzeye, hissedilen şeyden istenen şeye, olunan şeyden olunması gereken şeye geçmeyi sağlayandır... Merhamet bizi yalnızca tüm

insanlığa değil, tüm canlılara ya da en azından acı çekenlere açan tek erdemdir. Merhamete dayalı ve merhametten beslenen bilgelik, bilgeliklerin en evrenseli ve en gereklicisidir.” Böyle söyleyen Sponville, merhameti bu yönüyle sevgiye benzetiyor lakin tercihini sevgiden değil merhametten, Hristiyanlıktan değil Budizm’den yana koyuyor. “Gerçek bir insan sevgisine tanık olduğundan kim emin olabilir? Merhamete tanık olduğundan ise kim kuşku duyabilir?... İsa’nın sevgi iletisi daha coşku vericidir; ama Buda’nın merhamet dersi daha gerçekçidir. ‘Sev, sonra da ne istersen yap’- ya da merhamet göster ve yapman gerekeni yap” diyor.

Ben “Kalpten”de Müslüman kültür dairesinde merhamet kavramının önemini Besmele’den başlayarak uzunca anlattım. Ama gel gör ki, bizim münevverimiz bunların tam farkında değil. Müslüman dünyada ve Batı kültüründe merhamet ve sevgi yaklaşımları hayli farklı lakin bu konularda henüz bir doktora çalışması bile yapılmamış... Aynı şekilde Batı kültüründe ve Hristiyanlıkta ana tema olan “evrensel sevgi” kavramına tavır almış ve merhametin erdemler içindeki temel konumunu doğru tespit edebilmiş olanların İslamiyet’i muhtemelen bilmemeleri veya hatalı bilmeleri ve sempatilerinin Budizm’e yönelmesi ise şaşırtıcı ve üzücü. Bu durumda batılıların merhamet ve kalp kavramlarını idrak edip entelektüel bir aydınlanma yaşamaları pek mümkün görünmüyor. Benim de böyle bir umudum yok. Ama fırsat olursa açacağım şu parantezi de konuşalım. Gazze soykırımından sonra batılı vicdanda inanılmaz dönüşümler oluyor, zihinsel aydınlanma imkânı bulunmuyor ama pekâlâ pratik vicdani bir fark ediş olabilir diye düşünüyorum. Zira merhamet ve akleden kalp, nihayetinde kalpleri mühürlenmemiş her insan için varlığını ve işleyişini sürdürüyor...

‘Gazze’de soykırım olurken kötülüğün sıradanlığının küreselleşmesinden sonra vicdan da küreselleşiyor; tüm sistemi değiştirecek devrimci bir durum ortaya çıkıyor. Daha dün ruhsuz, duygusuz dediğimiz batılı insanların Gazze soykırımına verdikleri muazzam tepkilerden anlıyoruz ki, Batı toplumları anti-semitizm, İslamofobi, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve teknoloji merkezli siyasetten daralmışlar, insan ve ahlak merkezli dünya görüşüne dönmek istiyorlar.’

-“Yine de zorluklara rağmen uzlaşma imkânsız değil. İslam dünyası, tüm sorunlarını Batı’ya fatura etmeden, oryantalizme karşı oksidentalizm tuzağına düşmeden yürüebilir. “Avrupa merkezci düşünce kalıplarından ve liberal-seküler önyargılardan arındırılmış bir İslam-Batı tartışması, modernlik, akıl, birey, özgürlük ve gelenek konularında daha derinlikli ve ufuk açıcı bakış açılarının gelişmesine katkı sunabilir.” Diyorsunuz. Gazze’den sonra gerçekten bu mümkün mü?

Ben kendimi “umudun askeri” olarak görüyorum. Hekimlikten gelen bir özellik mi bilmiyorum ama benim işim çare aramak, şu berbat dünyada umuda yer açmak için bulabildiğim her ihtimal kapısını aralamaya çalışmaktır. Eski bir Marksist olarak da Müslüman olarak da kafam hep evrensel bir kurtuluş umuduyla işledi. İnsanlık tarihini ve kazanımları da fitne fesadı da batısıyla doğusuyla tüm insanlık için düşünmeye yatkın bir zihin işleyişine sahibim. Gazze soykırımından sonra da batının ve doğunun birlikte yürümesine ilişkin umudum azalmadı tam tersine arttı. Açıklamaya çalışayım: Evet, çok büyük bir değişim, dönüşüm yaşıyoruz. Hatta öyle ki, Ekim 2023 Gazze soykırımı ve direnişinden sonra yeni bir milat ortaya çıktığını, bundan böyle hiç değilse modern tarihin son dönemini “Gazze’den önce – Gazze’den sonra” diye adlandırmamız gerekebileceğini düşünüyorum. Önce bu noktaya gelinmeden son yüzyılda neler olduğunu gözümüzün önüne getirmeye çalışalım: 70 yıl boyunca yüzlerce Holokost filmi, romanı, fikri ile yoğrulduk. Özellikle 2000 sonrası dönemde antisemitizm gerekçeli yasakların giderek arttığı, Siyonizm-Evanjelizm ortaklığının kıyameti beklenen ve hatta zorlanması gereken bir durum diye sunduğu bir konjonktürün içine düştük. Yüzlerce yıl Batı’nın en büyük insani çelişkisi olan Yahudi-Hıristiyan gerilimi, Holokost ve 2. Dünya Savaşı sonrası İsrail’in kurulmasıyla İslam dünyasının kucakına bırakılmıştı. Yahudi sorununun bu transferi, Batı dünyasını karışık hisler içine sokan tuhaf bir çözüm şekliydi. Aslında –miş gibi yapıyorlar, bu yapılanın gerçek bir çözüm değil sadece bir erteleme olduğunu kendileri de biliyorlardı. Ama özellikle Demirperde’nin ve kuzeyden çığ gibi üzerlerine gelen büyük Rus tehdidinin nispeten ortadan kalkmasından ve bu boşluğu ikame etmek için “İslami terör” kavramını icat etmelerinden sonra psikolojilerinin seçim yapması biraz daha kolaylaştı. Artık komünizm umacısı yoktu; kendilerine yeni bir “öteki” bulmaları lazım geldiğini görüyorlardı; bu, “İslam ve Müslümanlar” olacaktı. Bu yüzden başlangıçta istemeye istemeye biraz nazlanarak uygulamaya koydukları Siyonist tezleri ve İsrail devletini, iki kutuplu dünyanın sona ermesinin ardından daha şevkle sahiplenmeye başladılar. Keskin bir dönüşle ezeli düşmanları Yahudileri ve İsrail’i gün geçtikçe daha istekle sevmeye başladılar. Uzlaşmaz teo-politik çelişkilerini iptal etmişler, ezeli Yahudi-Hıristiyan çelişkesini “Yahudi-Müslüman gerilimi”ne çevirmişlerdi. Olacakları izlemeye koyuldular. Öylece baktılar, onlar baktıkça İsrail sınırlarını genişletti, nüfusunu ve katliamlarını arttırdı. Avrupa’nın göbeğinde Bosna Soykırımı oldu. Ortadoğu kan gölüne döndü, Akdeniz zavallı mültecilerin cesetleriyle doldu, onlar sanki hiçbir şey olmamış, tüm bunlarda onların bir dahli yokmuş gibi bakmayı sürdürdüler. Zaman zaman özellikle Katolik ve Ortodoks olanlarının vicdanları tüm bunları kaldıramaz gibi olduysa da Müslümanları “feci yaratıklar” olarak gösteren söylemler türedi, sözüm ona “İslami” oluşumları gerekçe göstererek korkularını karşıtlığa ve

nefrete dönüştürmeye devam ettiler. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı giderek yükseldi. Öyle ki hocası, “Yalnız Kalabalık” yazarı David Riesman’ın “dışa-yönelimli tip” diyerek sızlandığı modern batı insanından, Stjepan Mestrovic, Bosna soykırımındaki tepkisizliklerine bakıp tamamen umudu kesti; “duyguötesi toplum” diyerek adeta onları insani tavrın dışına itti. Her şey böyle bir sosyopsikolojik zeminde cereyan ediyor, bir yandan da benim “teknomedyatik” diye adlandırdığım, ontoloji aleyhine ve teknoloji lehine işleyen sürecin güya insanın çıkarlarına, zevkine hizmet adına insanlık ve erdem karşıtı ilerleyişi de eşlik ediyordu. Aile, toplum, sanat hatta bizi kadın ve erkek yaparak kimliğimize temel oluşturan biyolojik yapımız lime lime çözülmüyordu. Ayağımızın altından ahlaki zemin kaydıkça, bizi insan ortak paydasında birleştiren asgari müşterekler de anlamını yitiriyordu. “Skandal!”, “Rezalet, olamaz!” dediğimiz ve böyle haller gördüğümüzde bizi birbirimize, daha doğrusu insanlığa yaklaştıran, insan olmanın hakikatini hatırlatan her ne varsa uçup gidiyor, biz skandalsız kaldıkça katı olan her şey buharlaşıyordu. Akademi, artık “insan-sonrası” (post-human) döneme girdiğimizi ilan ediyordu. İnsanla ve toplumla ilgili ne biliyorsak unutmamız ve her şeyi yeni baştan teknomedyatik dünyanın taleplerine göre yeniden düşünüp kurmamız isteniyordu. İşte böyle bir dünyada Gazze soykırımı cereyan etti ve soykırım yanlısı devletlerinin ve yöneticilerinin talepleri ve zorlamaları hilafına insanlık ayağa kalktı diyemesek bile güçlü bir ses verdi.

İnsanın göklerle yerin dibi arasında gidip gelen çok değişken bir yapıya sahip olduğunu biliyorduk ama tüm varoluşsal tutamakların birleştiği, insanın nirengi noktasını, mihengini, kilit taşını değiştirmeyi başaramıyorlardı. Söz konusu bu nokta, insanın ontolojisinin dayandığı ahlaktır. Ahlakın merkezi, insanlık tarihi boyunca, tüm geleneklerde “kalp” diye ifade edilir. Ahlak tamamen ortadan kalktığında insan gerçekten tükenecektir ve bu imkânsızdır zira tüm kalpleri mühürlenip kararmasını gerektirir.

Gazze soykırımıyla birlikte kalbi olan, kalpleri henüz kararmamış, mühürlenmemiş olan herkesten umutlanmamız gerektiği hakikati bir kez daha kendisini gösterdi. İnsan, “manevi kalb”i nedeniyle en nihayetinde ontolojik olarak ahlaki bir varlıktı. Nasıl maddi kalbimiz kan üretiyorsa mütemediyen merhamet üreterek insan kalmamızı ve insan ilişkilerini mümkün kılan manevi kalp, bir gün gelecek isyan edecekti, ahlaki çürümeye, dejenerasyona tahammülümüz istiap haddini dolduracaktı. Gazze’de soykırım olurken kötülüğün sıradanlığının küreselleşmesinden sonra vicdan da küreselleşiyor; tüm sistemi değiştirecek devrimci bir durum ortaya çıkıyor. Daha dün ruhsuz, duygusuz dediğimiz batılı insanların Gazze soykırımına verdikleri muazzam tepkilerden anlıyoruz ki, Batı toplumları antisemitizm, İslamofobi, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve teknoloji merkezli siyasetten daralmışlar, insan ve ahlak merkezli dünya görüşüne dönmek istiyorlar.

Şüphesiz gönlümden geçenlerle gözlemlerimden ulaştığım sonuçlar, olmasını istediklerimle olacağını sandıklarım birbirinin içine geçiyor bu söylediklerimde. Yarın tamamen yanıldığım ortaya çıkabilir ama olsun, ben umudun askeri olarak asla Gazze'nin yeni bir milat olduğunu düşünmekten vazgeçmeyeceğim...

-Teknomedyatik dünyada bireylerin bağlanacak bir güvence aradığını ve bu modern ihtiyaca paranoid derbeylerinin cevap verdiğini söylüyorsunuz. Kitlelerin bir yandan teknomedyatik telkinler diğer yandan paranoid derbeyler ile sürekli manipüle edildiği bir dünyada kadim olana, fitri olana, geleneksel değer ve bağlara dönüş veya sahici olanın küllerinden doğması mümkün mü sizce? Nedir artık insanı insana rapteden? İnsanlığın iyi, güzel ve doğru olana, sahici akla, merhamete, adalete yeni bir ev, araba, cep telefonu veya konforlu-eğlenceli-şehvetli yaşam arzusu kadar arzu duyacağına inanıyor musunuz?

Evet, şüphesiz, kesinlikle!!! Kalplerimize ve onu merhametle dolduran Sahibine güveniyorum zira...

-Bir varoluş ve yeniden diriliş ihtiyacı açısından islama, daha doğrusu bir uygarlık, kültür ve manevi kurtuluş dinamiği olarak islami değerlere özel bir yer veriyorsunuz. 'İslam, Kuzey'den esen aşırı sekülerizm ve din karşıtı hassasiyet rüzgârının Güney'in varlığını tamamen metalaştırmasına karşı verilen direnişin son kalesidir... Diğer tek tanrılı dinlerle ortak noktaları olmasının ve evrensel medeniyet dediğimiz şeye geçmişte katkıda bulunmasının yanı sıra İslam'ın kendisine has değerinin de hakkını vermek, onları muhafaza etmek ve hayata geri döndürmek zorundayız. İslam, kesinlikleri sorgulayabilen ve hâlâ inşa edilmekte olan yeni bir evrensellik binasına kendi taşlarıyla katkıda bulunabilen atipik bir partnerdir... Bizim hareket noktamız, ortak paydamız Kur'an'da kırk beşten fazla yerde geçen 'makul bir akıl ile akletmek'tir.' diyorsunuz. Peki, bu nasıl olacak? Kim yapacak? Daha somut bir zeminde konuşursak, bugün için hangi kavramsal çerçevede ve hangi dinamiklerle hala inşa edilmekte olan evrensellik binasına katkı sunulabilir?

Sorular ve cevaplar öylesine arka arkaya dizildi ki, beni tanımayan birisi dini bakış açısını her türlü derde deva gören bir ideologla karşı karşıya olduğunu sanabilir. Elbette öyle değilim. İnsan tekine bakışım nasıl batıdaki varoluşçuluğa yakınsa, toplumsal değerlere ve siyasete bakışım da batıdaki muhafazakâr düşünceye yakındır. Bize hap gibi, reçete gibi basit bir kurtuluş reçetesi verildiği kanaatinde değilim. Dünya hayatının hem bir imtihan dünyası hem bir öğretmen, yaşama gayemizin nefsi olgunlaştırmak olduğunu, anlam ve yorum diyalektiğinin esasın, temellerin korunması kaydıyla değişip durduğunu, toplumun benimsediği değerlerin dikkate alınması, bilimi ve dini, aklı ve inancı zıtlılaştırmadan makul bir çizgide, bir orta yolda durmaksızın çalışmak gerektiğini düşünürüm. Benim İslam'a olan vurgum, İslam kültür havzasında yetiştiğim,

din olarak hayata ve insana en uygun manevi sistem olduğuna ve evet, bugün modernliğin tahribatına karşı en sağlam kalmış, son kale olduğuna inandığım içindir. Pekâlâ, benim bu fikirlerim karşısında İslam dünyası denilen yerin şu anki durumuyla ilgili olumsuzlukları sıralamaya başlayabilir. Oturur, konuşuruz. 'İnsanın mükerremliği ve indirgenemez ontolojisi, yaşanılan dünyaya manevi bir itirazın temelini oluşturmalı, insan haysiyet ve şerefini ortadan kaldırmaya çalışan girişimlere şiddetle itiraz edilmelidir. 'İnsanın mükerremliğinin ve indirgenemez ontolojisinin bir veçhesi de tabiata ve âleme de aynı nazarla bakabilmektir. "Her âdem, bir âlemdir", her insan kâinatın küçültülmüş bir suretidir. Yani "insan küçük âlem, âlem büyük insan" bakışını muhafaza edebilmek lazım gelir. Bunun için bilimin ve tekniğin faydalarını bilmek ama aynı zamanda teknolojinin ontolojiyi tahribatına karşı durmak gerekir.' Bir de şunu söylemek istiyorum. Bizim meslekten benim en örnek aldığım ustalar, en nihayetinde teorik değil pratik bir iş yaptığımızı bilirler ve teoriyi pek de işin içine karıştırmadan, adeta teorik bilgilerini askıya alarak, "şöyle bir kişi, böyle bir sorunu var, onu çözmek için ne yapmalıyız?" diye düşünürler. Ben de öyle düşünmeye meyyalim. Dertlerle, sıkıntılarla dolu bir dünyada yaşıyoruz, maneviyat ve insan gibi en temel kavramlar bile tarih boyunca aldıkları muhtevalardan bambaşka anlamlara gelmeye, teknoloji ontolojiye galebe çalmaya, adeta insan, insanlıktan çıkmaya başlamış. Bu durumun nedenleri ve çözüm yolları konusunda kütüphaneler dolusu eser verilmiş. Onlar, orada duruyorlar ama asıl soru da bizim önümüzde duruyor: "İnsanlık olarak Hristiyanlar, Müslümanlar, Hindular, Budistler, Museviler, Deistler, ateistler, doğulular, batılılar, onlarca anadili, etnisitesi farklı kişiler, toplumlar olarak böyle bir dünyada nasıl bir yol izlemeli, ne yapmalıyız?" Ben bu sorunun cevabının "Bizim dinimize girin, kurtulun!" diyecek kadar basit ve kolay olduğunu sanmıyorum. Her yaşam kültürünün zulme ve insanlık-karşıtlığına karşı direnç noktalarının bulunup çıkarılması, dayanışmayla yol alınması gerektiğini düşünüyorum. Müslümanlar olarak ayrıca ne yapmamız gerektiği ise elbette başka bir alt-başlık... Geçenlerde Tezkire dergisinde "İnsan ve maneviyat kavramları içerik değiştirirken düşünmek" yazısıyla bu soruya cevap vermeye çalıştım. Benim internet sitemde (www.erolgoka.net) de yer alan bu yazı şu önerilerle bitiyordu:

1. Modernlik bilginin peşinden giderken âlemin, hayatın ve insanın temel yapısını unuttu. Birçok bilgi biriktirdi, onları teknolojiye döktü, hayatı öylesine karmaşıklaştırdı ki, bilgeliği imkânsız hale getirdi. Böyle bir hercümerçte sahici ve sahih olanın bulup çıkarılması, Kutsal'ın doğru anlaşılması çok ama çok zordur. Bu nedenle atılacak adımlarda, maneviyatın geleneksel dünyada dinle hemen hemen özdeş olan yapısının çok değiştiği hesaba katılmalı, her insanın yaşamına yön veren, hayatına anlam katan bir manevi alanı olduğu ve bu alanın, bilim-felsefe-geleneksel dinler ve doğu inançlarıyla durmaksızın harmanlandığı bilinci ve esnekliğiyle hareket edilmelidir.
2. İnsanın mükerrerliği ve indirgenemez ontolojisi, yaşanılan dünyaya manevi bir itirazın temelini oluşturmalı, insan haysiyet ve şerefini ortadan kaldırmaya çalışan girişimlere şiddetle itiraz edilmelidir.
3. İnsanın mükerrerliğinin ve indirgenemez ontolojisinin bir vechesi de tabiata ve âleme de aynı nazarla bakabilmektir. "Her âdem, bir âlemdir", her insan kâinatın küçültülmüş bir suretidir. Yani "insan küçük âlem, âlem büyük insan" bakışını muhafaza edebilmek lazım gelir. Bunun için bilimin ve tekniğin faydalarını bilmek ama aynı zamanda teknolojinin ontolojiyi tahribatına karşı durmak gerekir.
4. Bilimsel olmadığı gerekçesiyle değerden düşürülmüş olan "kalp", "kalple akletmek" gibi geleneksel dünyanın ana kavramlarını yeniden canlandırmak şarttır. Yine sadece akademik bir alana, etik'e indirgenmeye çalışılan, toplumların oluşumunda ve işleyişindeki önemi reddedilen, geleneksel insan ilişkilerinin temelini oluşturan ahlak ve erdemlerin; iyiliğin, merhametin ve umudun tarihsel değil, evrensel-ontolojik hakikatler olduğunu düstür edinmelidir.
5. İnsanın en nihayetinde "aşkın" (transcendental) ve "inanın varlık" (homo religiosus) olduğunda ısrar edilmeli, bilim-din zıtlştırılmasına karşı durulmalıdır.
6. Dinin insan için olduğu, her beşerin inanç sayesinde insanlaşabileceği idrak edilmeli; tüm beşere olabildiğince bu bilinç ve hoşgörüyü yaklaşılmalıdır.

-Bu bağlamda islam dünyasının Daeş'le özdeşleşmiş bir dini fanatizm ile sözde bu fanatizm bahaneli islamofobia arasında nasıl bir çıkış yolu olabilir. Demokrasi, hukuk devleti, akleden kalp, siyasi ahlak ve adalet kavramlarına önemli vurgular yapıyorsunuz ve bunların üreteceği yeni bir iyi-güzel-doğru sanat ve estetik sonuçlar için gerçekten bir umut ve imkan olduğunu söylüyorsunuz. Bunu Merhamet medeniyeti olarak tanımlıyorsunuz. Peki bu mümkün bir hedef mi, hayali bir metafizik idea mı? Ve "Türkiye vardır" dediğiniz anlamda Türkiye, bu hedefin, ideanın neresinde sizce?

DAEŞ'le ve Müslüman mutedilliğinin, "Doğrusunu Allah bilir" diyen müphemliğin karşısına konumlan(dırıl)an her türlü fanatik din anlayışıyla köklü biçimde hesaplaşan, dini alandaki paranoid derebeylerini reddeden, ortalama insanın dine bakışını savunan bir aydın çıkışı, çıkışları lazım. Onlarca, yüzlerce Taha Abdurrahman gerekli. Çeşitlilikten korkmayan, tam tersine zenginlik olarak gören bir anlayışa ihtiyacımız var...

"Yürek katılığından, katı yüreklerden merhamet doğmaz. Merhamet, kalbin yumuşamasıdır, kalbin üzerinden kara mührün kalkmasıdır. İnançtan doğar merhamet, kendi putunu ve bütün putları önce gönülde kırmaktan doğar. Nefslere değil, ruhların açılımına yardım elini uzatır merhamet. Şüphesiz nefslere de o ruhlara yataklık yapmak için merhamet edilir. Halis niyetin verimidir merhamet. İkiyüzlülük ve art niyet taşıyan hiçbir fiil, merhametin repertuarında yer alamaz. Kimse, başkalarının kendisinin merhametine muhtaç olduğunu sanmamalı. Tam tersine hepimiz merhamete, merhamet ruhuna muhtacız..." Sezai Karakoç üstadın bu sözlerinde dile gelen böyle bir merhamet anlayışının hayata geçirilebilmesi için merhamet medeniyetine lüzum var diye düşünüyorum. Bunun için de tüketime karşı ihtiyacı, uçlara karşı mutedilliği, güce karşı insanı ve adaleti öne çıkaran medeniyet siyaseti, siyaseti böyle bir anlayışla yapacak siyasetçiler gerekli...

Demeyeyim, zanla hareket etmeyeyim diyordum ama haydi söyleyeyim. Merhamet medeniyeti de, medeniyet siyaseti de, bu siyaseti hayata geçirecekler de çıksa çıksa Türkiye'den çıkar. Türkiye benim için sadece vatanım değil, bin yıldır bin bir tohumunun toprağa serpildiği umudumun çiçek tarlasıdır.

-Son olarak mesleki alanınıza dair ama aslında insana dair en temel ve yaygın soruna gelelim; Ölüm korkusu, kaygılar, yalnızlık, anlamsızlık, nevrotik kişilikler, şizofreni, sosyopati, bağımlılıklar, kimlik krizleri ve çatışmaları, grup asabiyesi, şiddet eğilimi... Daha birçok bireysel ve toplumsal sorunla baş başayız. Kentleşme ve daha genelde milletleşme sorunları ile bencil bireycilik yerine kişilikli şahsiyet yetiştirme noktasında ciddi sıkıntılar var. Bu anlamda hem bireysel hem toplumsal sağaltım için neler önerirsiniz? Giderek çürüyen hastalıklı bir toplumsallığın siyasalı da deforme eden tahribatına karşı bir hekim ve bir münevver olarak nasıl bir tedavi önerirsiniz?

Biraz önce Faslı bir münevverin adını zikrettim, Taha Abdurrahman'dan çok daha fazla sayıda olması gerektiğini belirttim. Gerçekten de her söylediğini onaylamasam, bakış açısını zaman zaman dar (sığ değil dar) bulsam da düşünme faaliyetini layıkıyla ele almasına hayranım bu düşünürümüzün. Geçenlerde ülkemize de geldi. Kendisine sorulan sorulardan birisi, "İslam'a bu kadar değer veriyorsunuz ama Müslümanların hali pürmelali de ortada. Bu çelişki nasıl aşılacak?" mealindeymiş. Üstat, "Ben insandan, Müslümandan bahsederken somut kişilerden, reel durumdan söz etmiyorum" gibi bir cevap vermiş. Benim öyle bir lüksüm yok, ben pratisyenim. Hayatın içinde psikolojik sorunlar yaşayan, sıkıntılı, endişeli insanların dertleriyle boğuşuyorum. O yüzden de sorunuza cevap vermek zorundayım.

Cevabım sanıldığı gibi uzun değil. Yine sanıldığı gibi siyasi ve toplumsal çare önerileriyle dolu olmayacak. Tek tek biz değişmezsek, asla beklenen dönüşümün olmayacağı fikrindeyim zira. O yüzden kendimizi nasıl değiştirebileceğimiz üzerine birkaç cümle söylemek istiyorum. Alıştığımız kolaycı, toptancı, basit ve ucuz çözüm reçetelerini bir kenara bırakarak işe koyulmalıyız. Modernlik bizim tezimiz değil şüphesiz ama modern dünyanın içinde yaşıyoruz ve bu dünyanın kurumlarını da kavramlarını da kategorilerini de kurucularından daha iyi bilecek değiliz. O yüzden modern dünyanın içinde, kurumlarında, ortamlarında bulunalım, çalışalım, yaşayalım ama bu yaşantı hep eleştirel bir konumda olsun (ki bence Müslümanın her yaşam ortamındaki vazifesidir eleştirelilik. O bir hoşnutsuzluk, sızlanma değil, daha iyisi ne olabilir diye düşünme refleksidir).

Temel inançlarımıza ters düşmeyen tüm faaliyetlerde en iyisini yapmaya çalışalım, en iyisini ancak bizim yapabileceğimize zira insanın mükerrerliğine bizim inandığımızı güvenen bir duruş sergileyelim. Eleştireliliğimiz yaptığımız iş kadar bizatihi kendimize de yönelsin, sürekli kendimizi onarmaya, daha iyi insan olabilmek için neler yapmamız gerektiğine odaklanalım. Biz işini en iyi yapan, örnek insanlar olduğumuzda başta ailemiz, iş yerimiz, sosyal çevremiz olmak üzere her yerde umut ışığı yanmaya başlayacaktır.

Durun daha somut söyleyeyim: Biz bulunduğumuz yerin en iyi kişisi olursak, Müslüman olmak iyi, çalışkan, sanat

zevki yüksek insan olmak manasına gelirse, tüm dünyanın takdir ettiği düşünürler, bilim insanları, hekimler, hâkimler, mühendisler, sanatçılar, akademisyenler, komşular Müslüman olursa güneşin doğması pek yakın demektir. Yoksa siyasetçilerin, kolaycı ideologların, güzel konuşmaktan başka marifeti olmayan belagat ustalarının, kerameti kendinden menkul paranoid derebeylerinin, cingöz Recailerin peşinden daha çok uzun yıllar koşarız...

Dipnot:

*Prof. Dr. Erol Göka

1959 yılında Denizli'de doğdu. Evli ve 5 çocuk babası. 1992'de psikiyatri doçenti, 1998'de Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Şefi oldu. Halen Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara Şehir Hastanesi Psikiyatri Kliniği Eğitim ve İdari sorumlusu. Türkiye Günlüğü dergisinin yayın; birçok tıp ve beşerî bilimler alanındaki derginin danışma kurullarında bulunuyor. Türk Grup Davranışı kitabı ile Türkiye Yazarlar Birliği 2006 yılı "Yılın Fikir Adamı Ödülü"ne layık görülen Erol Göka'ya, 2008 yılında da Türk Ocakları "Ziya Gökalp İlim ve Teşvik Ödülü" verilmiştir.

Web: erolgoka.net

Mail: erolgoka@hotmail.com

Yayınlanan kitapları içinde öne çıkanlar:

Türklerin Psikolojisi (2008; 2017)

Kadınlar, Erkekler, Âşıklar (Dr. Sema Göka ile birlikte, 2008)

Yedi Düvele Karşı: Türklerde Liderlik ve Fanatizm (2009),

Hoşçakal: Kayıp, Matem ve Hayatın Zorlukları (2009; 2018)

Türk'ün Göçebe Ruhu (2010; 2019)

Geçimsizler: Kişilikleri Tanıma ve Geçinmeyi Kolaylaştırma Kitabı (Dr. Murat Beyazyüz ile birlikte, 2011; 2019)

"Gerçek" İnsanın Yüzünde Yazar mı: Batı, İslâm ve Bilim Dünyasında Kişiliği Yüzden Tanımak (Dr. Murat Beyazyüz ile birlikte, 2012; 2020)

Hayatın Anlamı Var mı? (2013; 2019)

Yalnızlık ve Umut: Günümüzde Varoluşsal Çaresizlikler ve Çıkış. (2020)

Mutedil Müslümanların Günümüzdeki Düşmanları (2016)

İnternet ve Psikolojimiz: Teknomedyatik Dünyada İnsan (2017)

MEDİNE'DEN GAZZE'YE POZİTİF BOYKOTUN İMKÂNI

FATİH ZENGİN

www.kritikbakis.com

İslam dünyasının üzerindeki ölü toprağını atıp, gönülden gelerek Siyonizm'e karşı karınca karınca boykot faaliyetleri başlatan milyonlarca evladına, gıda, temizlik, iletişim ve otomotiv sektöründe ulaşılabilir ama kaliteli ürünlerle destek verme zamanı gelmiş ve hatta geçmektedir. Üstelik bu durum ticari açıdan da birçok sektör için fırsatlar barındırmaktadır. Zira batılı ürünleri almak istemeyen ama kaliteli bir alternatif de bulamayan milyonlarca tüketici yeni bir pazar oluşturmuş durumdadır.

Boycot kelimesi, ironik bir biçimde boykotu planlayan değil de boykota uğrayan bir İrlandalı'nın soyadından esinlenerek literatüre girmiş. 1880 yılında hasat mevsiminin kötü geçmesi nedeniyle toprak kirası fiyatlarında indirim yapması istenen Charles Boycott isimli toprak sahibinin bu talepleri reddetmesi üzerine, toprağı kiralayanlar ve onları destekleyenler söz konusu şahsa karşı sivil bir tepki hareketine girişirler. Böylece ondan alışveriş yapmaktan tutun da posta hizmetlerinin durdurulmasına varıncaya dek bir dizi eylemin muhatabı olan Charles Boycott, istemeden de olsa "boycot"un isim babası olmuş. Boycot kelimesine benzer diğer bazı sözcükler de dilimizde yer almakla beraber bunlar arasında ince bir ayrım bulunmaktadır. Örneğin zaman zaman boykot yerine kullanılan ambargo kelimesinin daha çok devletler tarafından uygulanan resmi bir havası varken boykot eylemi daha sivil bir aktivitedir. Ayrıca ambargo genellikle güçlü tarafın uygulama imkânı bulduğu bir seçenek iken, boykot ise daha zayıf tarafın başvurduğu bir savunma yöntemidir. Tarihte ambargo ve boykota dair pek çok örnek bulmak mümkündür. Aynı şekilde İslam tarihinin ilk yıllarından itibaren de her iki türden ekonomik ve sosyalyaptırımlar görülmektedir. Hz. Peygamber, (sav) Mekke döneminde kendisine iman edenlerle birlikte şiddetli bir ambargoya uğramış ve üç yıl boyunca açlık, sosyal ilişkilerin kesilmesi ve fiziksel müdahaleler gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalmıştır. Ancak bu yaptırımlar bilinen nedenlerden dolayı Müslümanlar üzerinde müşriklerin istediği etkiyi doğurmamıştır. Zira hem inanç bağına maddi bir yaptırımla kesmek çok zor bir ihtimaldir hem de boykota uğrayanların sahip olduğu mal miktarı da ekonomik dengeleri sarsacak kadar çok değildir. Tabiri caizse burada bir "azdan az, çoktan çok gider" durumu vardır. Zira tamamı olmasa da önemli bir kısmı yoksul insanlardan oluşan bu topluluk ekonomik açıdan büyük bir zarara uğramamıştır. Hz. Peygamber'in hayatındaki ikinci boykot ise Medine'deki Yahudilere karşı girişilen ekonomik mücadele sırasında ortaya çıkmaktadır. Medine'ye hicret eden Hz. Peygamber'in şehirde fark ettiği ilk olumsuzluklardan biri ekonomik yapının dengesiz ve çarpık olmasıydı. Medine'deki en önemli ticaret merkezleri olan pazar yerleri, Yahudilerin kontrolü altındaydı. Araplar bu pazarlara vergi ödeyerek girebiliyor ve mallarını satabiliyorlardı. Böylece Yahudiler pazarda hem kendi ticaretlerinden para kazanıyorlar hem de Arapların ticareti üzerinden bir gelir elde ediyorlardı. Dolayısıyla şehrin en zengin aileleri hep Yahudiler oluyordu. Üstelik bu yapı yüzyıllardır benzer bir şekilde işliyordu. Yapılması gereken Medineli Arapların artık Yahudi pazarlarından alışveriş yapmayarak onların ekonomik güçlerine bir set çekmek, günümüz deyimiyle Yahudi pazarlarını boykot etmektir. Ancak şehir ekonomisinin döndüğü bu pazarları boykot etmek demek ticari faaliyetleri de durdurmak anlamına geliyordu. Dolayısıyla Yahudi çarşısını boykot edeceklere bir alternatif sunmak, Müslümanlar için ticaretin devamlılığını sağlamak ve

ekonomik kayba uğramalarının önüne geçmek gerekiyordu. Hz. Peygamber Müslümanlara "Yahudilerin çarşısında alışveriş yapmayın!" demek yerine Medine'de kurdurduğu çarşıya insanları yönlendirerek "Alışverişinizi buradan yapın!" buyurdu. Böylece kısa bir zaman içinde Hz. Peygamber'in kurdurduğu bu çarşı Medine'nin en işlek çarşılarından birisine dönüştü. Zaman içinde diğer faktörlere bağlı olarak da Müslüman-Yahudi ekonomi ve ticaret dengesi sağlanmış oldu. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta insanları bir faaliyetten sakındırırken onlara alternatif başka bir faaliyetin sunulmuş olmasıdır. Bu husus günümüz boykot çabalarının başarısı için de son derece önem arz etmektedir. Filistin'de yaşanan son İsrail mezaliminden sonra yeniden gündem olan boykot, henüz İsrail Devleti resmen kurulmadan önce başvuru olan bir yöntemdir. O dönemde Filistin'de yaşayan Yahudilere karşı boykota başvurularak İsrail Devletinin kurulması önlenmeye çalışılmıştır. Ancak İsrail'in kurulduğu tarihten beri yapılan belki de en etkili boykot 1973 Arap-İsrail Savaşı sırasında Arap ülkelerinin İsrail destekçisi ülkelere petrol arzını durdurması şeklinde gerçekleşen icraattır. Her ne kadar yukarıda ifade ettiğimiz kurala göre devletler tarafından başlatıldığı için bu bir ambargo olarak değerlendirilebilse de diğer yandan zayıf tarafın güçlü tarafa bir tepkisi olarak da bir boykot hüviyeti taşımaktadır. Boykot sayesinde batıda petrol fiyatları neredeyse dört kat artarak dünyanın birçok ülkesinde stagflasyona neden oldu. Başta hammadde olarak petrole bağımlı olan gelişmiş ülkeler, işsizlik ve enflasyon oranlarının yükselmesiyle birlikte bu krizden büyük ölçüde etkilendi. Ne var ki Batı ekonomisi üzerinde derin etkileri olan bu boykot uzun soluklu olmamış ve nihai amacına ulaşamamıştır. 1979 yılında Mısır-İsrail Barış Antlaşması ve 1993 yılında Oslo Anlaşmalarının imzalanmasıyla artık devletler düzeyinde bir boykot yapılmamış ve bundan sonraki boykotlar tamamen sivil bir hüviyet kazanmıştır. Ancak sivil inisiyatifle başlayan ve sürdürülen boykotların da batı ve İsrail üzerinde yıldırıcı bir etkisinin olduğunu söylemek fazlaca iyimserlik olur. Bu başarısızlığın arkasında birkaç nedenin olduğu kanaatindeyim. Öncelikle "İsrail" bir Anglikan-Evanjelik batı projesi olarak yaşatılmak istenmektedir. Dolayısıyla her ne kadar sivil boykot Yahudi destekçisi firmalara maddi bir bedel ödetse de bu bedeller hiçbir zaman Batının sübvansiyon etmekten kaçınacağı kadar büyük bedeller değildir. Özellikle de böylesine çok boyutlu ve stratejik bir proje için gerek Yahudiler gerekse Batılılar için boykot sonucu ödenecek bedeller çoktan göze alınmıştır. Ancak batının da sübvansiyon gücünün nihayetinde bir sınırı vardır ve bu sınırı zorlayacak bir boykot gerçekleşince çaresiz kalacaktır. Burada yeniden Hz. Muhammed'in Medine çarşısını kurarken dikkat ettiği alternatif sunma konusuna dikkat çekmekte fayda var. İnsanlara İsrail malı olan filanca markayı ya da İsrail'i desteklen şu firmayı boykot edin derken onlara işlerini

aksatmamalarını sağlayacak alternatif bir firmayı önermek, eğer yoksa üretmek boykotun başarılı olması için olmazsa olmaz bir şarttır. Hatta geçmiş için lüks olan bazı taleplerin günümüz insanı için bir ihtiyaç olarak algılandığının farkında olarak onların lüks taleplerine de Müslüman dünyadan, eğer mümkün değilse Batı karşıtı dünyadan bir alternatif önermek gerekmektedir.

Dolayısıyla Resûlullah'ın sünnetinde olduğu gibi, "Şunu almayın" çağrılarında daha çok "Şunu alın" davetleri boykotun başarısı ve devamlılığını garanti edecektir. Ben buna "pozitif boykot" demeyi uygun buluyorum. Zira insanları bir ürüne yönlendirmek, alışkın oldukları bir üründen sakındırmaktan daha kolay ve etkilidir. Günümüz dünyası bize pozitif boykotun başarılı sonuçlarını bilhassa teknoloji alanında sayısız örnekle vermektedir. Çin'in mobil iletişim araçlarındaki başarısı ABD ve Avrupalı üreticileri ticari tedbirler almaya sevk etmiş ve yıllarca bizim alışık olduğumuz çağruları batılıların yapmasına yol açmıştır. Bu çerçevede halklarına ABD menşeli malları kullanmaları çağruları yapılarak Çinli firmalara yaptırım yapılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde Otomobil sanayinde çok daha

çarpıcı bir durum gözlenmektedir. Asırlık batılı otomotiv üreticileri henüz birkaç yıllık Çinli otomotiv şirketleri karşısında son zamanlarda havlu atmış görünmektedirler. Üstelik bu durum özellikle Çin pazarında çok daha belirgin bir kontrasta sahiptir. İslam dünyasının üzerindeki ölü toprağını atıp, gönülden gelerek Siyonizm'e karşı karınca karınca boykot faaliyetleri başlatan milyonlarca evladına, gıda, temizlik, iletişim ve otomotiv sektöründe ulaşılabilir ama kaliteli ürünlerle destek verme zamanı gelmiş ve hatta geçmektedir. Üstelik bu durum ticari açıdan da birçok sektör için fırsatlar barındırmaktadır. Zira batılı ürünleri almak istemeyen ama kaliteli bir alternatif de bulamayan milyonlarca tüketici yeni bir pazar oluşturmuş durumdadır. Yeter ki piyasaya sunulan ürünler boykot ürünlerine eşdeğer kalitede hatta daha üstün olsun. Dünya tarihi her zaman yeni fırsatlar ve riskleri birlikte getirmektedir. Tarihin kırılma yaşadığı bu dönemlerde hazırlıklı olanlar veya bazen de talihli olanlar atılım yapmış, diğer millet ve ümmetlerin önüne geçmiştir.

Ancak unutulmamalıdır ki talih daha çok hazır olanların yüzüne güler. Gülme zamanımız gelmedi mi sizce?

BEKİR GÜNDOĞDU

www.kritikbakis.com

İRAN DAHA NE KADAR ÇİRKİNLEŞEBİLİR?

İran, Irak ve Suriye gibi, Yemen'i de istikrarsızlaştırdı. Şii hilali dediği mezhepci ve etnikçi fitnelerle milyonlarca Müslümanın katledilmesini sağladı. Şimdi utanmadan hem Türkiye'yi, hem de kendi evine geri dönen Suriyelileri siyonist ajanlığıyla suçluyor. Halkını bile özgürlüklerden mahrum, yoksul ve muhtaç durumda esir gibi yöneten İran rejimi, tarihe bir kez daha Haşhaşiler gibi, münafık ve haçlıların işbirlikçisi olarak yazıldı. Sosyal medyada önüme düşen bir videoda, omuzunda Filistin kefiyesi olan İranlı bir kadın şöyle diyordu: "Bush zamanında Irak'ı, Obama zamanında Suriye'yi, Biden zamanında Yemen'i aldık. Trump ise bize Filistin'i verecek." Bu sözler son 20-25 yılın bir film şeridi gibi gözlerimin önünden geçmesine neden oldu. 29 Kasım akşamı Suriye'nin direnişçi güçleri sürpriz bir şekilde Halep'e girdi ve adeta rejim ve İran tarafından işgal edilmiş şehri kurtardı. Şok etkisi yaratan bu hamle sonrasında rejim güçleri ve İran'ın işgalci yerleşimcileri apar topar kaçarken direnişçi güçler, ABD-Rusya destekli YPG/PKK işgalindeki Tel Rıfat'ı da özgürleştirdi ve ardından Hama, Humus ve Şam'a yöneldi. Bu birkaç günlük beklenmedik hamle, Ukrayna'da sıkışmış olan Rusya ve geçiş dönemi yaşayan

ABD'nin temkinli sessizliğiyle karşılandı. Suudi Arabistan, BAE ve Ürdün'ün batı destekli sultanlıkları panikledi. İsrail ise sessiz görünmekle birlikte Esed rejiminin yıkılabileceği korkusuyla arka kapı diplomasisine yöneldi. Suriye halkının meşru gücü olan Muhaliflerin kendi ülkelerini özgürleştirme amaçlı bu harekâtı en çok İran'ı panikletti. Suriye'yle sınırı olmayan, hiçbir tarihsel ve sosyal bağı bulunmayan İran'ın mezhepci Şii Hilali politikasıyla işgale yeltendiği Suriye'de hak iddia etmesi ve bu meşru direnişi de Türkiye'ye yazıp ABD-İsrail hamlesi gibi propaganda yaparak öfkelenmesi oldukça tuhaftı. İran medyası ve İrancı mahfillerin günlerdir Türkiye ve Muhalif güçlere öfke kusmasının yanında, İran Dini Lideri Ali Hamaney'in danışmanı Ali Ekber Velayeti'nin Türkiye'yi suçlayan açıklamasıyla İran resmi olarak da bu tavrı sürdürdü. Velayeti özelde Türkiye'yi ABD ve Siyonist rejimin maşası olmakla suçlayarak bildik İran tezviratına devam ediyordu. Son derece çirkin ve küstah bir dil kullanarak hem Türkiye'yi hem Suriye'nin asıl sahibi olan meşru muhalif güçleri ABD-İsrail piyonu olmakla suçlayan İran'ın siciline artık daha açık sözlerle bir göz atmamız gerekiyor.

Nedir bu İran? Nedir bu direniş eksenini? Nedir bu ABD-İsrail düşmanlık tiyatrosu? Kimdir asıl işbirlikçi? Kimdir asıl işgalci? Kimdir asıl haçlı piyonu? Bizler saf ve tertemiz duygularla İran'ın Büyük Şeytan Amerika'ya karşı çetin bir mücadele verdiğini düşündüğümüz yıllarda, aslında perde arkasında mezarlarımızın kazıldığını bilmeden yıllarımızı heba etmişiz. Mahmud Ahmedinejad'ın "Afganistan ve Irak'ta Amerika'ya yardım ettik. Ancak yine de İran'ı şer eksenini ilan ettiler" sözleri ve yine 2009 yılında "Amerika İran'ın şer eksenini olduğunu söyledi. İran Afganistan ve Irak'ta kendileriyle en çok iş birliği yapan ülke olmasına rağmen böyle bir hakarete bulundular" demesi bile uyanmamıza, bir dakika kardeşim ne oluyoruz dememize yetmemiş. Aslında bütün bu olan bitenler hep gözümüz önünde olmuş, bizi ayakta uyutmuşlarda haberimiz olmamış.

Mezhepçi Siyasetin Gölgesinde: İran'ın Ortadoğu Politikası

1979 İran İslam Devrimi'nden itibaren Amerika ile kanlı bıçaklı görüntü veren İran, ABD'nin istikrarsızlaştırdığı her ülkeye adeta buldozer gibi girip pervasızca katliamlar yaparak, Sünnileri katletti ve sürdürdü; demografileri kökünden değiştirdi. Gelin coğrafyamızda yaşanmış somut örneklikler üzerinden geçmişi biraz kurcalayalım. ABD-İran ilişkilerinin ilk olarak 1986 yılında patlak veren İran-Kontra Skandalı'yla ortaya çıktığını görüyoruz. ABD, o dönemde resmen düşman olarak tanımladığı İran'a Saddam'ın Irak'ını saldırtmış ama el altından İran'a da silah satışı yapmıştı, hem de İsrail üzerinden. Ama asıl sürpriz 1991'de, ABD'nin devrimden sonra düşman ilan ettiği İran'a değil, Irak'a saldırmasıydı. Bu bile İran'ın sözde anti ABD propagandasına inanmamızı engellememişti. 1990'lı yılların ortalarında ise İran, Afgan cihadının kazanımlarına ve Taliban'ın yükselişine karşı Şii ve Fars kökenli etnik unsurlarla Kuzey İttifakı'nı destekliyor, Şii Afgan gruplarına destek olarak iç savaşı kışkırtıyorlardı. 2000'li yıllarda İran, Taliban karşıtı güçlere askeri eğitim ve lojistik destek sağlarken, aynı zamanda ABD'ye kritik istihbarat paylaşımlarında bulundu. Bir toplantı sırasında İranlı yetkili, ABD'li Ryan Crocker'a Taliban güçlerinin konumunu gösteren bir harita verdi. "İşte tavsiyemiz: Önce burayı vurun, sonra da burayı vurun" dedi. Şaşırın Crocker, "Not alabilir miyim?" diye sordu. Müzakereci, "Harita sende kalabilir" diye cevap verdi.

11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesi, İran için tam bir fırsat olmuştu. Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesi, İran için mükemmel bir fırsattı. Iraklı Şii liderler, işgal sırasında sözde "tarafsızlık" çağrısı yaparak Amerikan işgalini apaçık destekliyordu. Şii mollalar, "Irak halkının Saddam Hüseyin'in güçleri ve ABD liderliğindeki işgal güçleri arasında bir seçim yapmaktan kaçınması gerektiğini" vurguluyordu. Amerikan işgalinin ardından, İran destekli Şii gruplar Irak siyasetinde hızla güç kazandı. 2003 yılında kurulan Irak Yönetim Konseyi'nin 25 üyesinden 13'ü Şii'ydi. Abdulaziz el-Hakim, bu dönemin

önde gelen isimlerinden biri olarak öne çıktı. Bedir Tugay'ının lideri olan Hakim, İran'ın askeri desteğiyle güçlenmiş ve ABD'nin desteğiyle ise Irak'ın yeni siyasi yapısında önemli bir konum elde etmişti. Bu iş birliği, Nuri el-Maliki'nin 2006-2014 yılları arasında başbakanlık yaptığı dönemde daha da güçlendi. Maliki, uzun yıllar İran'da yaşamış bir Şii lider olarak, İran'ın Irak'taki etkisinin simgelerinden biri haline geldi. İran destekli Bedir Tugay, bu dönemde Irak'ın iç güvenlik güçlerinin tamamını kontrol eder hale geldi. İran, Irak'ı işgal ederek proxy güçleri ile dünyanın gözü önünde Sünni katliamları yaptı. 2011 yılında başlayan Suriye halk devrimi ise İran'ın ikiyüzlülüğünün en açık turnusolü oldu. 1979 İran devrimi gibi, zalim bir diktatöre karşı sivil halk ayaklanması şeklinde başlayan Suriye direnişine karşı İran, Esed diktatörlüğünün yanında yer aldı. Nusayri azınlığı mezhebi nedenlerle destekledi. Suriye'yi de Akdeniz'e açılan kolonisi olarak görüyordu. Bu politikasını ise sözde Kudüs'ü kurtarma amaçlı direniş eksenini kılıfıyla maskeliyor ve güya Baas rejiminin ABD ve İsrail'e karşı direnen bir set olduğu propagandasını yapıyordu. Oysa 40 yıllık Baas rejimi, İsrail'e Golan tepelerini hediye ederek Suriye'de darbeye iktidar olmuştu ve bu süre boyunca İsrail'e karşı tek bir silah bile atmamıştı. Nusayri çetelerin 1982 yılında Hama katliamında on binlerce Müslümanı katletmesini bile destekleyen İran'ın 2011 de başlayan halk devrimine karşı da bu zalim rejimin yanında durması, hatta katil General Kasım Süleymani'nin Rusya'yı ve Hizbullah denilen Lübnan Şii çetelerini de Suriye'ye sokması aslında sürpriz değildi. Suriye iç savaşında, İran, sadece Rusya'yla değil, ABD ile de birlikte hareket etti. Hem de birlikte kurup hem batı kamuoyunda İslamofobi'ye malzeme veren hem de Suriye direniş gruplarını vuran IŞİD-DEAŞ isimli proxy örgüt üzerinden bu iş birliği sağlandı. 2014 yılında Suriye'de muhalifler ülkenin büyük bir çoğunluğunu kontrol altına aldıkları ve Esed rejimini köşeye sıkıştırdıkları bir dönemde birdenbire IŞİD ortaya çıkmıştı. Irak ve Suriye'de çok kısa zamanda hızla ilerlediler. 2014 Ocak'ta Irak'ta Felluce, Suriye'de ise Rakka'yı aldılar. Haziran ayına gelindiğinde ise dünya adeta bir şok yaşadı. IŞİD Musul'u ele geçirmişti. Türk konsolosluğunu da basarak görevlileri rehin almıştı. Irak ordusu adeta tek kurşun atmadan geri çekilmiş, elindeki bütün silah ve mühimmatı, hatta bankalardaki yüzlerce milyon doları IŞİD'e bırakmıştı. Kamuoyunda ise ilginç bir şekilde IŞİD'i Türkiye'nin kurduğu ve desteklediği propagandaları yayılmaya başladı. Hatta IŞİD'in Yezidileri katletmesi ve ardından Kobani'ye girmesiyle birlikte bunu Türklerin yaptırdığı propaganda edildi. Oysa IŞİD yayınladığı fetvalarda Türkiye Cumhuriyeti'ni kafir ilan etmiş ve hedef olarak seçmişti. Nitekim 2014 ten sonra defalarca Türkiye'de bombalı saldırılar düzenlemişti. Ama ne İran güçlerine ne ABD'ye ne de rejime karşı hiçbir eylemi, olmamıştı. Sonra birden ABD ve İran oyuna dahil oldu. ABD havada IŞİD'i bombalıyor ve ardından boşalan yerlere İran destekli Şii örgütler

giriyordu. ABD apaçık İran ve onun Şii militanlarına destek veriyordu. Lübnan'dan Hizbullah, Irak'tan Şii örgütler Suriye'de Esed bölgesinin tamamına konuşlandılar. Devrim Muhafızları'nın öncülüğünde organize edilen gruplar arasında Haşdi Şabi, Fatimiyyun Tugayı, Zeynebiyyun Tugayı, Hizbullah Nuceba Hareketi ve Kudüs Tugayı gibi 50'den fazla Şii örgüt vardı. İran, bu grupları kullanarak Esed rejiminin ayakta kalmasını sağlarken, aynı zamanda Afganistan, Pakistan, İran ve Irak'tan transfer ettiği Şii nüfusu boşalan yerleşim yerlerinde iskân ediyordu. Suriye'de katledilen, sürgün edilen Sünni halkların şehirlerinde tam anlamıyla bir işgal politikası yürüttü. Hem de İsraili yerleşimciler gibi, sürülen Sünni nüfusun evlerine işyerlerine zorla yerleşiyorlardı. Halep, Suriye İç Savaşı'nda en yoğun yıkımın yaşandığı şehir olarak tarihe geçti. Rusya ve Esed'in hava kuvvetleri havadan şehri yerle bir ederken Kasım Süleymani'nin liderliğinde Şii militanlar şehri işgal etti. Sadece Halep'te katledilen sivil sayısı 350.000 kişiydi.

İran'ın Suriye'deki suçları

2016'da İran destekli güçler Halep'in kontrolünü ele geçirirken, Süleymani bu "zaferi" İran'ın bölgesel gücünün bir kanıtı olarak sundu. İran ve Esed şebhahaları yüzbinlerce Suriyeliyi işkencelerle öldürürken Rusya da uçaklarla şehirleri bombalıyordu. Rejim güçleri doğu Guta da kimyasal silahlar kullanarak çocuk çocuk on binlerce sivil katlederken bile Batılı güçler sessiz kalıyor, İran ve Rus katliamlarına göz yumuyordu. İsrail ise durumdan memnundu ve arada bir Suriye ile ve İran'la savaşıyormuş gibi operasyonlar yapıp direniş eksenini yalanına katkı sunuyordu. Bütün bu vahşetin asıl sorumlusu olan Baas rejimi, Nusayri diktatörlüğü ve Beşşar Esed'in adı bile unutturuldu ve sadece Suriyeli mülteciler sorunu konuşulmaya başlandı. Haçlı güçleri, Müslüman katleden güçleri görmezden gelerek adeta devam edin diyordu. İran bin yıl önce Haşhaşiler gibi, yine Haçlı güçlerine destek veriyor, ama sanki İsrail'le savaşıyormuş gibi de propaganda yapıyordu.

2016 yılında İran gazeteleri "Halep Özgür Oldu" manşetleriyle zafer çığlıkları atıyordu. Yıllar sonra ise aynı gazeteler Halep'ten sürülürken "büyüyüp şehrimizi geri alacağız" sözleriyle hafızalara kazınan iki çocuğun Halep'e dönüş haberlerini, "Siyonistlerin desteklediği teröristler Halep'i işgal etti" diye manşet attılar. İran, daha ne kadar çirkinleşebilirdi. İran, ABD'nin

istikrarsızlaştırdığı her ülkede boşluğu doldururken, mezhepsel siyasetin ağır bedelini tüm İslam coğrafyasına yaydı. ABD ise, bölgedeki varlığını dolaylı yollardan sürdürerek İran'la olan aşk-nefret ilişkisini devam ettiriyor. Sadece Suriye'de yaşananlar bile insanlık adına utanç verici:

- 1 milyondan fazla insan katledildi
- 3.5 milyon insan yaralandı
- 12 milyon insan ülkesini terk etti
- Halk açlık ve yoksulluktan öldü
- On binlercesi Avrupa'ya göç yolunda hayatını kaybetti
- Binlerce kadın fuhuş mafyasınca kullanıldı
- On binlerce çocuk organ mafyası tarafından kaçırıldı ve bir daha bulunamadı
- Üstelik her türlü ırkçılık ve nefrete maruz kaldılar

İran, Irak ve Suriye gibi, Yemen'i de istikrarsızlaştırdı ve Husi denilen Şii eğilimli güçlere destek vererek Yemen de iç savaş başlattı. İran gibi bölgede batılı güçler adına politika yürüten Suud rejiminin desteklediği rakip güçlerle İrancı Husilerin iç savaşında yüzbinlerce Yemenli katledildi, açlık ve sürgüne mahkûm edildi.

Bütün bu süreç boyunca ne İran ne Suud ne de İslam toplumlarına batı tarafından musallat edilen Ürdün, Mısır diktatörleri, kendi ülkelerinin hayrına bir kazanım elde edemedi. Hiçbiri huzur bulamadı. Ama çıkardıkları mezhepçi ve etnikçi fitnelere milyonlarca Müslümanın katledilmesini sağladılar.

Bu vahşet politikası, bakalım yanlarına kalacak mı?

Türkiye: Bölgenin tek barış limanı

Türkiye daima kardeş halkların sivil, demokratik bir yönetime kavuşması, huzur, güvenlik ve refah içinde komşu ve kardeş halkların dayanışması için uğraştı. Ama bu şeytani politikaların, dikta rejimlerinin, ABD, İsrail, Rusya, İngiltere, Avrupa destekli Şii, Nusayri, Vahhabi veya etnikçi sosyalist maskeli katliamcı çetelerin yıkıcı tahribatına karşı hep yalnız kaldı. Ama sonuçta tarihte olduğu gibi, bugün ve yarın da daima bu coğrafyada varlığıyla adalet ve barışı, yokluğuyla yıkım ve savaşları üreten o derin Türk ruhu, o tanzim edici irade, sakin, makul ve düzen kurucu gölgesini hissettirmeye başladı. Al bayrağın dalgalandığı her yer, emin belde olarak huzur ve güvenliğe kavuşmaya başladı. Kendi halkını bile özgürlüklerden mahrum, yoksul ve muhtaç durumda esir gibi yöneten İran rejimi ise, tarihe bir kez daha Haşhaşiler gibi, münafık ve haçlıların işbirlikçisi olarak yazıldı.

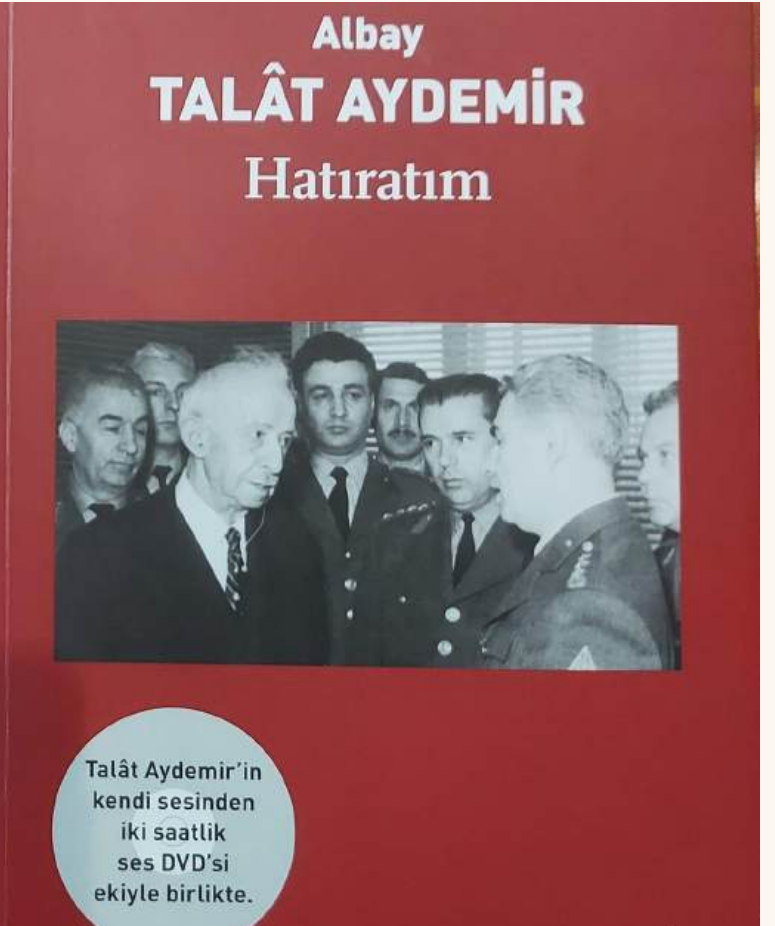
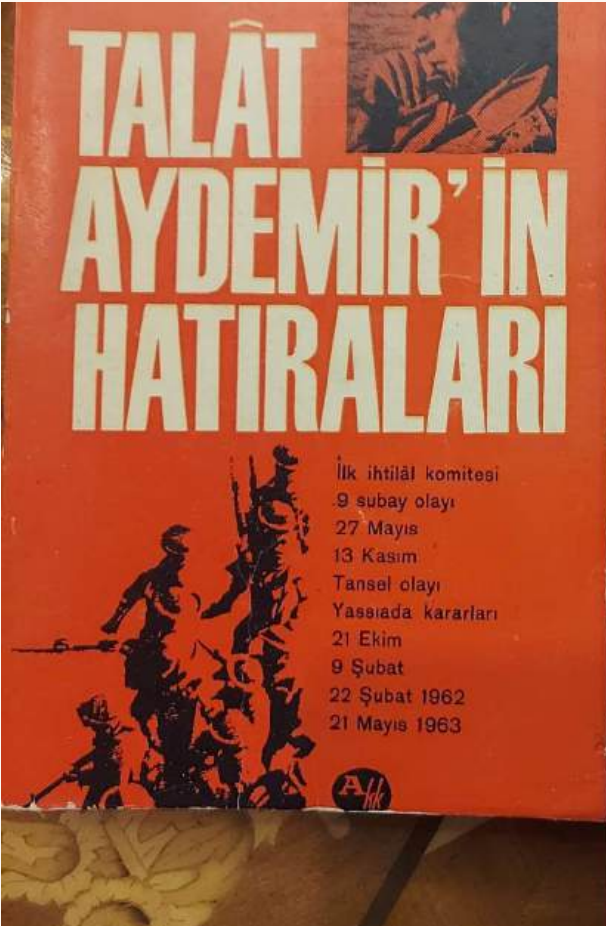
Başarısız Darbeci; Talat Aydemir'in Hatıraları

İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ

www.kritikbakis.com

“ Talat Aydemir, 1500 civarı Harbiye talebesini peşinden sürükleyerek darbe teşebbüsünde bulunmuş ilginç biri. Hatıratının ilk baskısını okuduğumda keşke ikinci cilt de yayınlansa demiştim. YKY baskısı ikinci cildi de ihtiva ettiğinden onu da baştan sona okumuştum. ”

TALAT AYDEMİR GEL VAZGEÇ ŞU İŞTEN, İNÖNÜ, MENDERES'E BENZEMEZ, ADAMI İPE GÖNDERİR!

Talat Aydemir, 1500 civarı Harbiye talebesini peşinden sürükleyerek darbe teşebbüsünde bulunmuş ilginç biri. Hatıratının ilk baskısını okuduğumda keşke ikinci cilt de yayınlansa demiştim. YKY baskısı ikinci cildi de ihtiva ettiğinden onu da baştan sona okumuştum. Teğmenler korsan yemin sebebiyle gündem olduklarında Talat Aydemir'in hatıratından yola çıkarak bazı paylaşımlar yapmak istemiş ancak Twitter gibi hızlı akan Türkiye gündeminde başka mevzulara savrulmuştum. Talat Aydemir, biz görür müyüz bilmem ama ileride filme ve dizilere mevzu olacak çünkü içinde yer aldığı hadiseler kadar şahsiyeti de konuşulacak biri. 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 darbe teşebbüsleri Türkiye'nin bir Ortadoğu ülkesinden beter bir görüntü vermesine yol açmıştı. 27 Mayıs darbesi, bir tilkinin tavuk kümesine dalıp tüm tavukları itlaflı ne kadar hızlı ve kolaysa mübalağasız ondan daha hızlı ve kolay kotarılmıştı. Aradan geçen bunca zaman sonra söylemek gerekirse DP iktidarı ahmaklığının cezasını çekmiştir çünkü bir kabile ve aşirette bile böyle kolay bir darbe olamazdı. Böyle kolay darbe olursa elbette İçişlerini Bakanını Harbiye'de herkes tokatlar, yüzüne tükürür; Namık Gedik izzet-i nefis sahibiymiş ki intihar etmiş. Tilkinin tavuk kümesine dalması kabilinden kolay bir darbeye dışişleri bakanına ağzını burnunu kırarak şekilde dayak atarlar. Başbakana bile şiddet gösterirler. Hiç kimse ölmek istemez, hayatta bir dakika daha kalmak için çok şey verir ama Adnan Menderes'in hayatta kalmak için kişiliğinden verdiği ödün maalesef DP kadrolarına yapılan sert muamelenin de sebebiydi. Menderes, Celal Bayar kadar olmasa da ona yakın bir dik duruş sergilese çoğu orospu çocuğu olan bu genç subaylar onları dövemezdi. Babaları, dedeleri yaşlarındaki insanları namussuzca döven bu harbiyeli talebeler ve subaylar maalesef Türk tarihinin yüzkaraları idi. Talat Aydemir, 27 Mayıs'ta Kore'de bulunduğu için Milli Birlik Komitesi üyesi olamamıştır, yurda dönünce komite arkadaşları onu Harp Okulu Kumandanlığına getirdi. 13 Kasım tasfiyesinde tercihini İsmet İnönü'den yana kullandı, bunu sonradan hata olarak kabul etmiştir.

Harp Okulu Kumandanı olmanın verdiği güçle artık hemen her mühim hadisede yer aldı. 22 Şubat 1962 darbe teşebbüsünde kendi hatası sebebiyle kaybetti. Fethi Gürcan, Çankaya'da İnönü dahil herkesi enterne edecekken "bırak gitsinler, onlarla işim yok" dedi ve kaybetti. İsmet İnönü gibi kindar bir isim kendi iktidarına yönelik bir darbe teşebbüsüne sessiz kalmazdı ama kurnazlıkta Aydemir'i okuturdu. Kan dökülmediği için İnönü onları affetti ama çarpıyı da attı. Aydemir'in ikinci kalkışması aptalcaydı. Güçlüyken, muvazzafken başaramadığını emekliyken hemen hepsi de kendisi gibi emekli subaylarla ve kendisine hâlâ bağlı harbiye talebeleriyle yapmaya kalkıştı. Bir ara sanki başaracak gibi bir hava da oluştu ama Ali Elverdi adlı bir binbaşı radyoyu darbecilerden alarak onların anonsuna karşılık hükümet yanlısı bir anons yaptı ve bu anons üzerine

darbecilerde çözülme başladı. Hazini odur ki Aydemir'in darbe gerçekleştiğinde başbakan olarak "atamayı" düşündüğü isim başta birçok arkadaşı mahkemede kendisini sattı. Aydemir, yalnız bırakıldığını görünce çöktü ve "iyi ki başaramamışım" dedi. Darbeye karar verdiği arkadaşlarının hemen hepsini karaktersizlikle, kişiliği oturmamışlıkla suçladı ve birkaç kişi hariç hepsiyle konuşmayı kesti. Yaşadığı yıkım üzerine idam kararı kesinleşirse intihar etmeyi düşündü ama İslam inancına göre günah olduğu için bundan vazgeçti Aydemir, darbenin başarısızlığı için 3 gerekçe zikreder

- 1) Bir ara radyoyu darbecilerden kurtaran Ali Elverdi'nin yaptığı hükümet yanlısı anons
- 2) Alpaslan Türkeş'in darbeyi Hıncal Uluç'un babası Fuat Uluç'tan öğrenip Hasan Dinçer aracılığıyla İsmet İnönü'ye ihbarı.
- 3) Arkadaşlarının ihaneti.

Talat Aydemir, maalesef o dönemki birçok kurmay subay gibi kendisini ülkeyi kurtaracak seçkin zeka ve basirette biri olarak görür. Ülkedeki reformların darbe ile oluşacak bir sistemde gerçekleşeceğine inanır. Darbe yapmayı tilkinin tavuk kümesine dalması gibi basit görür ve hakikaten de 27 Mayıs öyle olduğu için pervasızca hareket eder. 22 Şubat'ta az daha başaracaktı ancak darbeci, bir darbeye teşebbüs etmişse sonuna kadar darbe kuralları gereğince davranacaktır yoksa adamı paçavraya çevirirler. Talat Aydemir'in hatası darbecilere, komitacılara, cuntaya karşı darbe teşebbüsünde bulunmasıydı. İnönü'yü, MBK üyelerini, hükümete bağlı tetikte birlikleri zavallı Menderes ile karıştırdı ve idam edildi. Talat Aydemir'in hatıratı tam hatırat sayılmaz, Günlük yönü daha baskındır. Belki bana kızacaklar ama Milli Savunma bakanlarının, Milli Savunma Üniversite rektör ve hocalarının bile okuyup okumadığı meşuk bu hatırat, aslında ders kitabı olarak okutulmalıdır. Aydemir bir ölüm mahkumu olarak affedilmeyi çok arzulamakta, ölüm saati yaklaştıkça korkusunu daha cesur görünerek bastırmaya çalışmaktadır. Kısaca o da bir insandır ve idam herkes için korkutucudur. Aydemir, kendisi dışındaki idam mahkumlarının affını İnönü ve CHP'den değil Adalet Parti'sinden beklemektedir. İnönü ve CHP acımasızdır. Nitekim AP oyları Erol Dinçer'i ve bilhassa Osman Deniz'i kurtarır. AP'liler belki Talat Aydemir ve Fethi Gürcan'ı da kurtarırdı ama İnönü ve CHP, AP'lileri şöyle diyerek ikna etti: "Menderes, Polatkan ve Zorlu'yu idam ettiren Talat Aydemir'in tazyik ve tehdidir". Aydemir bu iddiayı reddederek idamlarda gerçek suçlunun İsmet

İnönü olduğunu iddia eder çünkü İnönü kurnazdır, kendisine bağlı MBK üyelerine tesir ederek idamların onaylanmasını sağlamış sonra da numaradan Gürsel'e filan idamları durdurun diye mektup yazmıştır. Aydemir, bu sebeple eşine İnönü'ye af için gitme der. Türkiye'de kimi hatırat ve hayat hikayeleri, hadiseler Hollwood haberdar olsa onlarca filme alınacak kadar renkli ve canlıdır. Talat Aydemir'in oğlu Metin Aydemir, kendi hatıralarını da yazmalı. Unutmayın ki babası artık tarihe ait bir parçadır, zaten Talat Aydemir de bunu bilerek hatırat-günlük yazmakta/tutmaktadır. Talat Aydemir, ahirete inanan bir Müslüman ancak gariptir. Kemalizme de adeta din gibi inanmaktadır. Tek-Parti Kemalist laikliğinin nasıl olup da böyle dindar subayları Kemalizme iman edecek hale getirdiği tartışılmalıdır. Aydemir idamdan kurtulsa nasıl bir hayat yaşardı bilinmez ama ölümüne doğru Mevlana Ebu'l-Kelam Azad'ın Ölümsüz Müdafaası'nı okuması kalbime bir rikkat getirdi. Son nefeste iman üzre gettiyse Cenab-ı Hak rahmet eylesin! Ey askerî talebeler, teğmenler, genç subaylar, size bir abi tavsiyesi. Harbiye bir dönem hakikaten çok zeki çocukların okuduğu okuldu ancak zaman içinde eğitimde kalite çeşitlendi. ODTÜ, Boğaziçi gibi okullar başta sizden askeri okuldan daha kalitesiz olmayan okul sayısı arttı. Çağ değişti. Her askerî darbeye Atatürkçülük öyle veya böyle bir gerekçe oluyor. Siz Mustafa Kemal'in değil, Türk Milleti'nin askerlerisiniz. Kemalizm ve Atatürkçülük adına darbe ve cunta faaliyetinde bulunmak, iktidara ayar vermek ahmaklıktır. Unutmayın tek zeki ve akıllı da siz değilsiniz.

Otokrasiye Karşı Küresel Haçlı Seferi Çağrısı

YAZAR: FRANCİS P. SEMPA*

ÇEVİREN: ALİ KARAKUŞ

Larry Diamond Otokrasiye Karşı Küresel Haçlı Seferleri İstiyor

Çevirenin notu: Batının derin bilinçaltındaki 'kötülüğe karşı haçlı seferi açma' algısını, yazar Larry Diamond, sözde otokrasi diye tanımlanan ülkelere karşı demokrasi götürme misyonu olarak yeniden kurguluyor. Dünyanın her bölgesini kan ve kaosa boğan ABD politikalarının arka planındaki bu Haçlı ruhunu ve asla özeleştiri yapmayan kibir ve üstenci güç sarhoşluğunu özetleyen bu makaleyi ilginize sunuyoruz.

Hoover Enstitüsü'nden Larry Diamond, Foreign Affairs dergisindeki yeni makalesine, Şeyh Hasina'nın, otokratik kötü yönetiminin ulusal çapta gerçekleşen bir sivil itaatsizlik kampanyasının oluşmasına neden olduğu ve bu sivil itaatsizliğin ordunun en nihayetinde kendisinden desteğini çekmesine neden olacak şekilde Hasina'nın gittikçe arttırdığı bir baskıyla sonuçlandığı Bangladeş'teki diktatörlük rejiminin yıkılmasının ABD için varsayılan önemini vurgulayarak başlıyor. Ancak hemen sonrasında El Salvador, Macaristan, Nikaragua, Sırbistan, Tunus, Türkiye, Venezuela, Gürcistan, Honduras, Hindistan, Endonezya, Filipinler, Sri Lanka, Botswana, Mauritius, Moğolistan, Meksika, Kenya, Nijerya, Tanzanya, Pakistan, Tayland ve Güney Afrika'daki gelişmelerden yakınlıkla "demokrasinin" "rekabetçi otoriter rejimlere" yenik düşüyor olduğu konusunda sızlanmaya başlıyor.

“Küresel demokrasi görünümü,” diye devam ediyor Diamond, “iç karartıcı bir durumda olmasa bile problemlili” çünkü “köklü liberal demokrasilerde bile siyasal aşırılık, kutuplaşma ve güvensizlik son dönemlerde artış gösteriyor.” Diamond, Foreign Affair yayınına katkıda bulunan herkes için bir zorunluluk halini alan Trump’a olumsuz göndermesinde bulunmak için “bu yılki başkanlık yarışındaki iki büyük parti adayından birinin demokrasiye bağlılığı konusunda şüphe olduğunu” ifade ediyor. Diamond’ın makalesi, “demokrasi” ve “otokrasi” arasında varsayılan küresel mücadele ile Amerika Birleşik Devletleri’nin demokrasilere destek olma konusunda oynaması gereken role odaklanıyor. Diamond’a göre ABD, bir kez daha küresel bir iki kutuplu ideolojik mücadele içinde, fakat bu sefer karşı kutupta dünyanın her yerinde bulunabilen otokratik hükümetler var. ABD ve diğer liberal demokrasilere, “sahte demokrasileri”, “otoriter popülizmin” yönettiği ülkelerdeki “yerel muhalefet cephelerini” desteklemeleri çağrısında bulunuyor. Kendisinin makalesini, bütün bu popülist otokrasilerde “demokratik değişimin taktiği” olarak sunuyor. Diamond’ın makalesi, 2000 yılından bu yana küresel otokrasi artışı ve mukabilinde “demokratikleşen ülkelerin” sayısındaki düşüşü gösteren bir tablo içeriyor. Bu kötüye giden durumun; aralarında “ekonomik temel kurumlar ile hukukun üstünlüğü ilkesini temin edecek kurumların eksikliğinin” de bulunduğu; “demokrasiyi destekleme fikrini kirlüten” ABD’nin 2003 Irak işgali; Çin, Rusya ve Macaristan’ın global anlamda otoriter yönetim modelini desteklemeleri, otokratik rejimler tarafından dijital gözetleme ve yapay zekanın kullanılması, küresel gücün Asya’ya kayması, insan davranışı üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, otokratik hakimiyeti oluşturup onu yaşatmak için otoriter popülistler tarafından seçimlerin suistimal edilmesi gibi pek çok nedeni bulunmaktadır. Diamond’ın makalesi; seçimler tarafından sürdürülen, çoğunluğun arzusu olsa bile, popülizme yönelik bir saldırıdır. Popülizmin “kişiselci ve hegemonik” olduğunu ve liderlerin “olağanüstü, sınırsız güç” arayışında olduklarını ifade ediyor. Popülistler, demokratik ülkelerde seçimlere girip kazandıklarında, “seçimler artık siyasi hesap verebilirlik ve sınırlamanın araçları değil, aksine liderleri ve siyasi tekellerini yeniden onaylamaya yarayan plebisitler” haline geliyor. Diamond’ın bu soruna çözümün kaynakları olarak önerdiği kurumsallıklar; şaşırtıcı olmayan bir şekilde 2015 yılından bu yana ve bu gün de dahil olmak üzere hala Donald Trump’a muhalif kurumların ta kendileri olan; derin devlet, “sivil toplum unsurları” ve bağımsız bir medyadır. Foreign Affairs’in bu makaleyi 2024 seçimlerine 10 gün kala yayınlaması da bir rastlantı değildir. Diamond, popülist otokratlara karşı durmanın en güzel yolunun sandıktan geçtiğini söylüyor ancak aynı zamanda sandıkta kazanan popülist otokratları devirmek için tasarlanmış “renkli devrimlere” övgüler düzüyor. Trump’ın 2016 seçimlerini kazanmasının

ardından derin devlet Rusya ile ilişki dümenini kullanarak benzer bir devirme girişimini denedi ve sözde “bağımsız” medya tarafından bu girişim tam destek gördü. Nerdeyse başarıyorlardı. Diamond, Trump’ın, kendisinin önerdiği küresel otokrasi karşıtı harekete engel teşkil edeceğini de kesinlikle biliyor. Trump’ın “Önce Amerika” şeklindeki dış politikası, ABD’nin diğer ülkeleri demokrasiye döndürmeye çalışması gerektiği fikrini reddeden bir gerçekçilik anlayışını da içeriyor. Çünkü daha önce Diamond’ın önerdiği şeyi denedik ve çoğunlukla can ve para açısından büyük bedeller ödeyerek sefil bir şekilde başarısız olduk. Ancak Diamond, Amerika’nın demokrasiyi teşvik etme “oyununa geri dönmesini” istiyor. Şöyle yazıyor: “Hiç bir ülkede demokrasiye geçiş olasılığı göz ardı edilemez.” Ama bu yaklaşım, şişirilmiş bir Wilsonculuktur. Diamond, popülist otokratların iktidar için yarıştıkları zamanlarda Amerika Birleşik Devletleri’nin yabancı ülkelerin seçimlerine müdahale etmesini istiyor. Eğer bu müdahale, popülistleri durduramazsa “hedef aldığımız hükümet üzerindeki yıkıcı baskıyı azaltabiliriz” diyor. Bu tutum, küresel kaos ve muhtemelen daha fazla ve bitmeyen savaşlar demektir.

Dipnotlar:

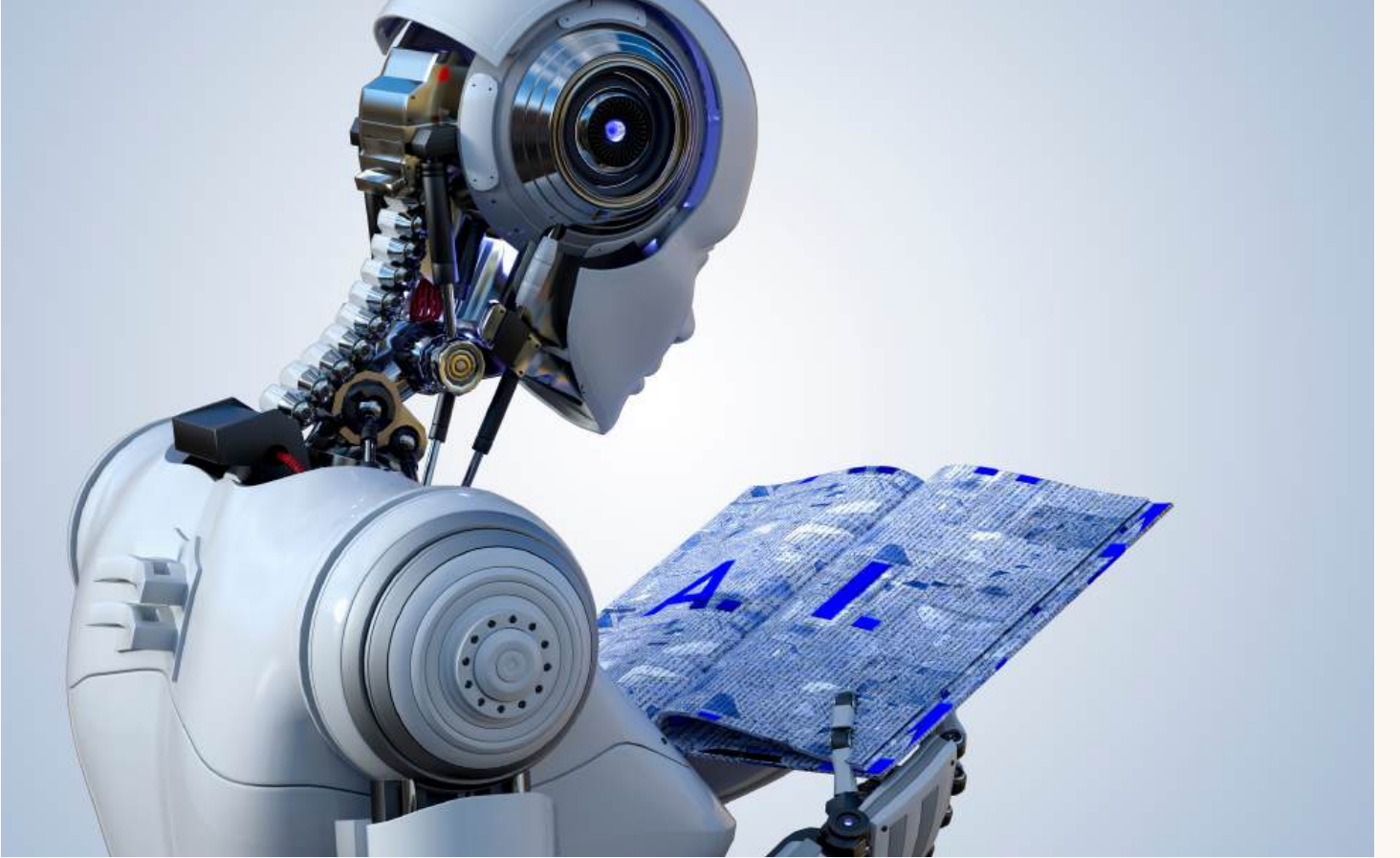
*Francis P. Sempa dış politika ve jeopolitik alanlarında yazılar yazmaktadır.

Best Defense sitesindeki köşe yazılarını her ayın başında yayınlamaktadır.

Avrupa Teknoloji Yarışını Neden Kaybediyor?

YAZAR: AGATHE DEMARAİS – FOREIGN POLICY KÖŞE YAZARI, ECFR KIDEMLİ POLİTİKA ANALİSTİ.
ÇEVİRİ: CENGİZ SÖZÜBEK

Amerika Birleşik Devletleri dünyanın baskın finansal ve teknolojik gücüdür. Çin küresel üretim hegemonudur. Avrupa'nın ekonomik kaldıracı nedir? Bu soru eski Avrupa Merkez Bankası Başkanı Mario Draghi'nin yakın zamanda yayınladığı bir raporun merkezinde yer almaktadır. Özetle, Draghi Avrupa Birliği'nin yakında bloğu küresel ekonomik sahnedeki varlığını müphem hale getirebilecek büyük ekonomik zorluklarla karşı karşıya olduğunu savunuyor. Bu iddia kulağa korkutucu gelebilir. Ancak ABD, Çin ve Avrupa ekonomik verilerine derinlemesine bir bakış, Draghi'nin analizinin yerinde olduğunu gösteriyor. AB, ABD ve Çin arasında sıkışmaktan kaçınmak istiyorsa; inovasyonun finansmanına yaklaşım biçiminden başlayarak, ekonomik modelini elden geçirmeli. Avrupa'nın ekonomik sıkıntılarının nedenleri yapısal. Demografi ve üretkenlik artışı uzun vadeli ekonomik

beklentileri belirliyor ve AB her iki ölçütte de iyi durumda değil. Demografiyi ele alalım: Öncelikle düşük doğurganlık oranları nedeniyle, AB'nin iş gücü 2040 yılına kadar her yıl yaklaşık 2 milyon işçi kadar azalabilir.

Avrupa'nın zayıf demografik beklentileri, en azından Avrupalılar yaşlandıkça artan kamu sağlık hizmetleri ve emeklilik maliyetlerini finanse etmenin giderek daha zor olacağı için önemli dalgalanma etkilerine sahip olacak. 2015'ten bu yana ortalama olarak yılda mütevazı bir yüzde 0,7 oranında büyüyen üretkenlik için işler daha iyi görünmüyor – ABD oranının yarısından az ve aynı dönemde Çin'in bildirilen rakamının yalnızca dokuzda biri. Tek bir veri noktası her şeyi söylüyor: 1995'te ABD ve AB üretkenliği genel olarak benzerdi. Bugün, Avrupa'nın üretkenliği Amerika'nın yaklaşık yüzde 20 altında.

Avrupa Birliği Bu Açığı Kapatabilmek İçin Ne Yapabilir?

Ekonomistler uzun zamandır Avrupa'nın yetersiz üretkenliğinin nedenleri üzerinde tartışıyorlar. Sebeplere ait uzun listesinin başında düşük işgücü hareketliliği, ezici bürokrasi ve eğitim sistemindeki kusurlar yer alıyor. Ancak, AB'nin araştırma ve geliştirmeye yönelik düşük harcamaları, ABD ve AB ekonomileri arasındaki büyüyen üretkenlik farkının ana itici güçlerinden biri olarak öne çıkıyor. Veriler çarpıcı: 2022'de 886 milyar dolar veya GSYİH'nin %3,4'ü olan ABD Ar-Ge harcamaları, 382 milyar dolar veya GSYİH'nin %2,3'ü olan AB'nin iki katından fazlaydı. Çin çok geride değil; ülke halihazırda kamu Ar-Ge'sine dünyanın en çok harcama yapan ülkesi ve özel harcamalarda da hızla yetişiyor. Bu ölçüte göre, ABD ve Çin, yüksek teknolojiye sahip, dijitalleştirilmiş ekonomilere doğru küresel geçişte başarılı olmak için kendilerine araçlar sağlıyor. Ancak AB çok geride kalıyor. AB politikacılarının bloğun demografik görünümünü iyileştirmek için yapabileceği pek bir şey yok. Ana potansiyel çözüm, gelecekte büyük ölçekli göçün devam etmesini gerektiriyor, ancak popülist, aşırı sağ partilerin artan cazibesi bu gidişatı olası kılmıyor. Ancak verimlilik artışı konusunda, Avrupa politikacılarının harekete geçme alanı var. Bu konuda, Draghi raporu Ar-Ge harcamalarını artırmak için finansal bir elektroşok çağrısında bulunuyor. Ekonomistlerden oluşan ekibi, AB'nin Amerika Birleşik Devletleri ile arayı kapatmak ve bloğun rakiplerinden çok daha geride kalmamasını sağlamak için her yıl ekstra 750 milyar ila 800 milyar euro harcaması gerektiğini düşünüyor. Böyle bir yatırım hamlesi büyük olacaktır. Bu, her yıl AB GSYİH'sının yaklaşık %5'ine denk gelecektir—herhangi bir standartla büyük bir miktar. İşte tam da bu nedenle, bunun gerçekleşmesi pek mümkün değil. Özel sektör, böyle çarpıcı maliyetleri tek başına üstlenemezdi. Dolayısıyla, Draghi'nin yatırım teşviki çağrısının kaderi, Avrupa'nın Ar-Ge'ye kamu harcamalarını büyük ölçüde artırma yeteneğine bağlı olacaktır. Teorik olarak, bu ölçekli finansman, ilk olarak 2020'de kullanılmış olan ortak AB borlanmasıyla gerçekleştirilebilir; o zaman AB üye devletleri, Avrupa Komisyonu'na COVID sonrası ekonomik toparlanmayı finanse etmek için 750 milyar euroya kadar tahvil ihraç etme izni vermişti. Ancak bu sefer, ortak borçlanma görünmüyor. Draghi raporunun yayınlanmasından kısa bir süre sonra Alman Maliye Bakanı Christian Lindner, "ortak borçlanmanın AB'nin yapısal sorunlarını çözmeyeceğini" açıkladı. Almanya "hayır" derken, Draghi'nin AB tahvilleri önerisi, öngörülebilir gelecekte ölü görünüyor. Draghi'nin büyük bir yatırım teşviki çağrılarının muhtemelen dikkate alınmayacak olsa da, bloğun yenilik harcamalarını artırmak için ücretsiz seçenekleri hâlâ var. Bu alanda Avrupa, Avrupa start-up'ları için iki iyi bilinen sorunu çözmeye çalışabilir: AB üye devletleri ve sektörler arasında parçalı kamu finansmanı ile özel girişim sermayesinin göreceli eksikliği.

Draghi raporu, kamu desteğinin parçalanması (fragmantasyon) konusunda basit bir gözlem yapıyor. 27 AB üye ülkesi, kritik gördükleri bazı teknolojik sektörlerle bir şekilde finansal destek sunuyor. Bu yatırımlar bir araya getirildiğinde, miktarlar önemsiz olmaktan çok uzak kalıyor. Ancak, bir sorun var: Birkaç öncelikli sektörü belirlemek için AB çapında iş birliğinin olmaması, çok sayıda endüstrinin çok az para alması anlamına geliyor ve bu da Avrupa teknoloji şampiyonlarının ortaya çıkmasını engelliyor. Bu durum cesur bir çözüm gerektiriyor: AB üye ülkeleri bir avuç kritik sektör belirlemeli ve bu alanlarda birlikte büyük yatırımlar yapmalılar. En önemlisi, bu, kazananları seçmek ve rekabeti bozmak amacıyla belirli firmaları kayırmak anlamına gelmiyor. Ayrıca, her AB üye ülkesinin kendi gözde projelerini seçmesi ve AB'den bunların gelişimini desteklemesini istemesi anlamına da gelmiyor. Ve tabii ki, blok ayrıca vergi mükelleflerinin parasının enjekte edilmediği takdirde kârsız olacak zombi firmaları desteklemekten de kaçınmalıdır. Bunun anlamı, AB'nin öncelikli sektörleri belirlemek ve finanse etmek için AB düzeyinde bir yapı oluşturması ve esasen AB kurumlarına, daha tutarlı bir AB finansman ortamının ortaya çıkmasını teşvik etmek amacıyla hangi sektörlerin kamu Ar-Ge parası alması gerektiğini açıklama sorumluluğunu devretmesi gerektiğidir. Yapay zeka ve kuantum hesaplama gibi öncü teknolojiler, AB'nin tümüyle dahil olması gereken açık sektörler olacaktır. Veriler arpıcıdır: Küresel AI fonlamanının yüzde 80'inden fazlası ABD veya Çin firmalarına giderken, AB işletmelerine sadece yüzde 7 gidiyor. Kuantum hesaplama için de uçurum benzer şekilde çarpıcıdır. Alandaki ilk 10 küresel firmanın yedisi ABD merkezlidir. İki Çinli ve biri Japon; hiçbiri Avrupalı değil. Bu iki alanda, kaynakların AB üye devletleri arasında bir araya getirilmesi, Avrupa ile rakipleri arasındaki uçurumu kapatmak için uzun bir yol kat edebilir. AB teknoloji şampiyonlarının ortaya çıkması ek bir faydayla birlikte gelecektir: Avrupa'nın küresel girişim sermayesi fonlarının radarındaki yerini yükseltecektir. 2013'ten beri, ABD'deki girişimlere Avrupa'dakilerden yaklaşık beş kat daha fazla risk sermayesi gitti. Avrupa'da bu tür fonlamanın eksikliği, AB girişimleri için dramatik sonuçlar doğuruyor: 2008'den beri AB'de ortaya çıkan 147 unicorn'un (değeri 1 milyar doların üzerinde olan girişimler) yaklaşık üçte biri sonunda yurtdışına, Avrupa'da operasyonlarını büyütmek için yeterli finansman bulamadıkları için çoğunlukla ABD'ye taşındı. Elbette, AB ve ulusal düzenlemelerin karmaşasını basitleştirmek de Avrupa'nın risk sermayesi fonlarının cazibesini artırmak için uzun bir yol kat edecektir.

BRICS üyelerinin amacı ABD ile çatışma değil

FYODOR LUKYANOV: ABD VE MÜTTEFİKLERİYLE ÇATIŞMA KAÇINILMAZ OLABİLİR ANCAK BU BRICS ÜYELERİNİN AMACI DEĞİL

BRICS'in temel işlevinin küresel ölçekte rekabeti sağlamak olduğunu vurgulayan Lukyanov bu yapının ABD'nin mali ve parasal hegemonyasını dengeleme potansiyeline sahip olduğunu belirtti. Lukyanov bu dönüşümün sadece siyasi değil, ekonomik olarak da bir model değişikliği gerektirdiğini, dolara alternatif bir küresel para birimi oluşturmak yerine çeşitli ticaret ve finansal ilişkiler oluşturmanın hedeflendiğini ifade etti. Lukyanov, BRICS'in Batı'nın zannettiği gibi bir anti-Batı oluşumu olmadığını, katılımcı ülkelerin amacının Batı'yı dışlayarak ilerlemek yerine alternatif ve bağımsız bir sistem kurmak olduğunu vurguladı.

Lukyanov "Aslında, tüm BRICS ülkeleri arasında yalnızca Rusya ve bir dereceye kadar İran, Batı ile çatışma halindedir. Diğerleri risk almaktan veya kendi kalkınmaları için bazı fırsatları kesmekten kaçınmak için bu tür şeylerle hiç ilgilenmiyorlar. BRICS çerçevesindeki tüm girişimler bir çıkmaza zorlamayı değil, daha ziyade çeşitlendirmeyi, Batı'nın katılımı olmadan onu atlatma fırsatları üretmeyi amaçlıyor. Çatışma hala kaçınılmaz ancak en azından ortaya çıkan topluluğun amacı bu değil" dedi.

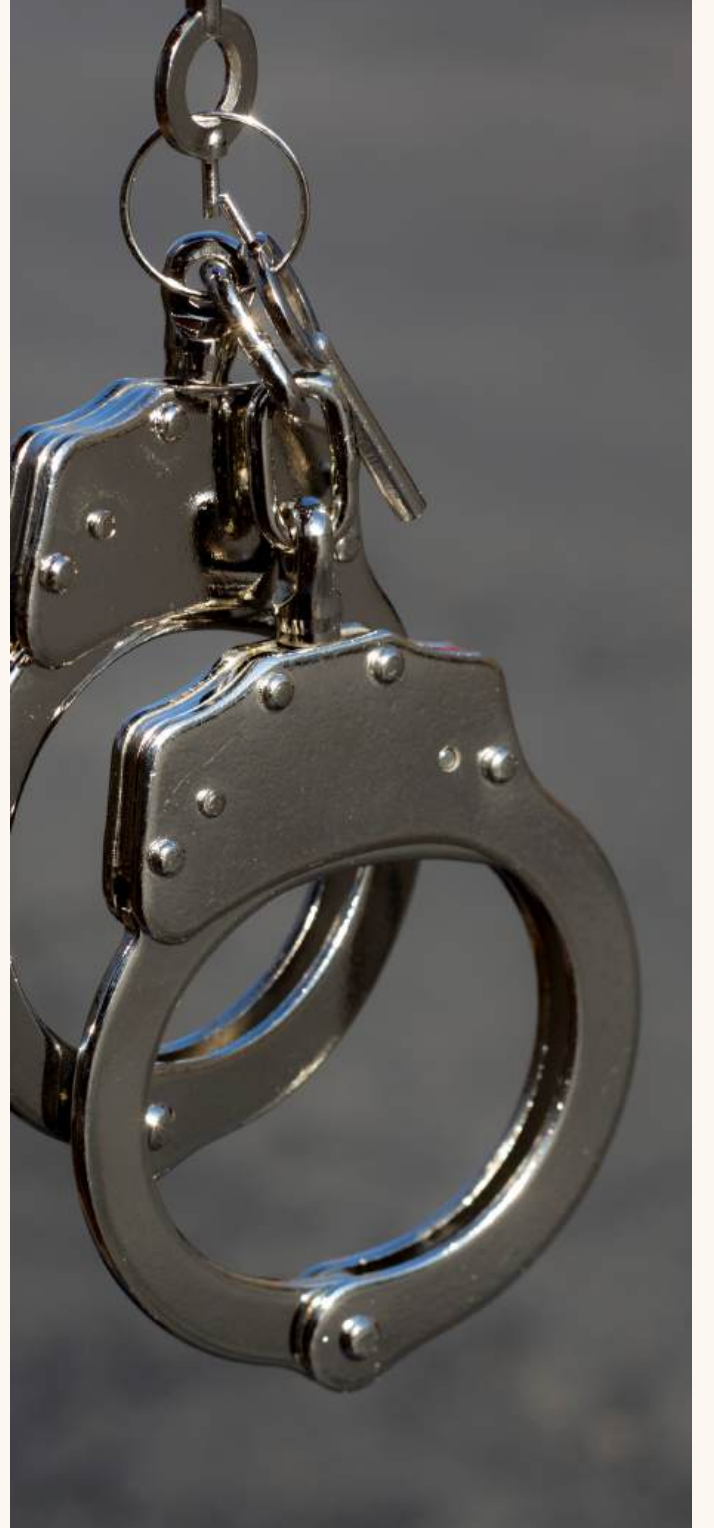
Russia in Global Affairs Baş Editörü ve Valdai Uluslararası Tartışma Kulübü Araştırma Direktörü Fyodor Lukyanov, Kazan'da düzenlenen BRICS zirvesinin, kapsamı ve temsil ettiği ülkeler açısından en üst düzey bir küresel etkinlik olduğunu belirtti. Zirvenin önceki yıllara göre geniş bir formatta düzenlendiğini, katılımcı ülke sayısının artmasıyla toplantıların daha resmi ve karmaşık hale geldiğini ifade eden Lukyanov bu yapının hala her yıl rotasyona giren başkan ülkenin liderliğinde yürütüldüğünü ve kurumsal bir yönetim yapısının eksikliğinin hissedildiğini söyledi.

Lukyanov, BM Güvenlik Konseyi, IMF ve WTO gibi mevcut kurumların geliştirilmesi gerektiğini vurguladı. Batı'da BRICS'in revizyonist bir yapı olarak görüldüğüne dikkat çeken Lukyanov bu algının yanlış olduğunu ve BRICS'in amacının mevcut sistemi iyileştirmek olduğunu belirtti. Lukyanov'a göre BRICS güç dağılımının yeniden düzenlendiği ve Batı'nın tekeli dışında bir sistemin inşa edildiği bir yapı olarak öne çıkıyor.

ABD Savunma Bakanlığı'ndan yeni Yönerge: Vatandaşları Öldürme Yetkisi

YAZAR: TONY LENTINI* KAYNAK: REALCLEARDEFENSE.COM ÇEVİRİ: ZEHRA MENTEŞ

Tam da seçim öncesinde, Savunma Bakanlığı 5240.01 sayılı bir yönerge yayınladı. Bu benzeri görülmemiş karar, ABD askeri istihbaratının iç güvenlik güçleriyle bilgi paylaşımını ve iş birliğini genişletiyor, alt düzey yetkililerin Savunma Bakanı'nın onayını almadan 72 saate kadar bağımsız hareket etmelerine olanak tanıyor ve tanımları belirsiz "ulusal güvenlik tehditleri" esnasında, "hayatların tehlikede olduğu" nun düşünüldüğü durumlarda Amerikan vatandaşlarına karşı ölümcül güç kullanmalarına izin veriyor.

4 Mayıs 1970'te, Ohio Ulusal Muhafızları, Vietnam Savaşı ve ABD'nin Kamboçya'ya müdahalelerini protesto eden öğrencilere ateş açtığında, ben West Point'te askeri öğrenciydim. Olayda dört gösterici öldürülmüş ve dokuz kişi de yaralanmıştı. Diğer tüm Amerikalılar gibi, ben ve sınıf arkadaşlarım da dehşete düşmüştük. Sonraki 54 yıl boyunca bir çok gencin ABD Askeri Akademisi'yle buluşmasına yardımcı oldum ve mezuniyetlerinin ardından her birine şu şekilde öğüt verdim: "Askeri kariyerinizin bazı dönemlerinde, vatandaşlarınızı öldürmeye yönelik yasa dışı emirler alabilirsiniz. Unutmayın ki, yemininizi herhangi bir askeri veya hükümet yetkilisine değil, ABD Anayasası'na ettiniz. Böyle bir emre uymamalısınız." Bu uyarı bugün, hayatımda hiçbir zaman olmadığı kadar önem taşıyor. En temel, devredilemez insan haklarımız—ifade ve din özgürlüğü, meşru müdafaa, adil yargılanma, yasa önünde eşit muamele, çocuklarımıza yönelik ebeveyn sorumluluğu, serbest ve adil seçimler—yabancı güçler tarafından değil, bizzat kendi hükümetimiz tarafından tehdit edilmektedir. 2020 seçimlerine yönelik ciddi şüpheler nedeniyle 6 Ocak'ta barışçıl bir şekilde gösteri yapanlar, FBI ajanları ve Kongre polisi tarafından görünüşte "isyan" anlatısını körüklemek amacıyla tuzağa düşürülmüştü. Gizlenen video görüntüleri, Kongre polisinin göstericileri Kongre Binası'na yönlendirdiğini açıkça gösteriyor. Başka görüntülerde ise bu göstericilerin içeride yalnızca dolaştığı, devlet malına veya herhangi birine zarar vermediği anlaşılıyor. Sözde "isyan"da öldürülen kişiler, Kongre Polisi Teğmeni Michael Byrd tarafından vurulan silahsız Hava Kuvvetleri gazisi Ashli Babbitt ile başka bir Kongre polisi tarafından dövülerek öldürüldüğü anlaşılan Rosanne Boyland'di. 1.400'den fazla kişi, kendi Kongre Binası'na girmekle suçlandı. Birçoğu, en uyduruk suçlamalarla aylarca Sovyet gulaglarını andıran korkunç koşullarda hapis tutuldu. Hiçbiri adil bir yargılama süreci görmedi. Bu durumu, 2020'deki Black Lives Matter/Antifa protestoları ile karşılaştırın. Bu şiddetli gösteriler, Demokrat politikacıların failleri için kefalet ödemeyi bile üstlendiği bir ortamda, 140 Amerikan kentinde toplu kundaklama, yağmalama, saldırı ve cinayet olaylarına yol açmıştı. İstihbarat teşkilatlarımız FBI, Vergi Dairesi, Arazi Yönetim Bürosu, Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve hatta ordumuz, ABD nüfusunun yarısına ve onların Başkan olarak seçtiği kişiye karşı silah olarak kullanıldı. "Amerika'nın bir Belediye Başkanı" Rudy Giuliani, 80 yaşında, 2020 seçimlerinin oldukça şüpheli ve olağandışı sonuçlarını sorguladığı için barodan atılmış, kendisine 148 milyon dolarlık dava açılmış ve itibarı zedelenmişti. Eski Başkan Donald J. Trump, Demokrat politikacıların kışkırtıcı söylemleri ve yetersiz—bazıları kasıtlı olduğuna inanıyor—Gizli Servis koruması nedeniyle düzenlenebilen iki suikast girişiminden kurtuldu. Asi eyalet yetkilileri, Trump'ı asılsız suçlamalarla yargıladı ve onu seçime katılmaktan alıkoymaya çalıştı. Adalet Bakanı Merrick Garland ve ekibi, eski başkanın evine baskın düzenleyerek FBI'a 'vur

emri' verdi. Katolikler, endişeli ebeveynler ve tek "suçu" orduya katılmak olan beyaz erkekler, FBI, Savunma Bakanlığı ve diğer federal kurumlar tarafından tek bir kanıt olmaksızın "Beyaz üstünlükçü" ve "yerli terörist" olarak yaftalandı ve tehdit edildi. Ancak ordu genelinde 'beyaz üstünlükçülerin' varlığını sorgulamak amacıyla yapılan incelemede neredeyse hiçbir şey bulunamadı. ABD yasalarına aykırı olarak, hükümet yetkilileri Amerika'nın düşmanları olan ülkelerden gelen askeri yaşta erkekler de dahil olmak üzere, suçlular, uyuşturucu satıcıları, tecavüzcüler ve katillerden oluşan yaklaşık 20 milyon yasa dışı göçmene sınırlarımızı açtı. Ve şimdi, tam da seçim öncesinde, Savunma Bakanlığı 5240.01 sayılı bir yönerge yayınladı. Bu benzeri görülmemiş karar, ABD askeri istihbaratının iç güvenlik güçleriyle bilgi paylaşımını ve iş birliğini genişletiyor, alt düzey yetkililerin Savunma Bakanı'nın onayını almadan 72 saate kadar bağımsız hareket etmelerine olanak tanıyor ve tanımları belirsiz "ulusal güvenlik tehditleri" esnasında, "hayatların tehlikede olduğu"nun düşünüldüğü durumlarda Amerikan vatandaşlarına karşı ölümcül güç kullanmalarına izin veriyor. Bu yönerge, talep edilen yardım çağrısına öldürücülük potansiyeli bulunan araçlarla olumlu cevap verme veya ölüm ve ciddi bedensel zararlarla sonuçlanmayı da içerek şekilde öldürücü gücün kullanılmasını gerektirebileceğinin makul olarak öngörülebileceği herhangi bir durumda müdahil olma yetkisi veriyor. Söz konusu yönerge 1878'de Başkan Rutherford B. Hayes tarafından imzalanan ve 1956, 1981 ve 2021'de genişletilen Posse Comitatus Yasası'nın (ABD içinde askeri güç kullanım yetkilerini sınırlayan yasanın) açıkça ihlali gibi görünüyor. Bu yasa, federal askeri güçlerin (ABD ordu güçlerinin) ABD sınırları içinde iç politikaların uygulamasını dayatmak için kullanımını yasaklıyor. Savunma Bakanlığı'nın, Kongre tarafından kabul edilen ve Başkan tarafından imzalanan bir yasayı geçersiz kılma yetkisi yoktur.

Sırada ne var, Anayasa'nın Üçüncü Ek Maddesi'ni ihlal edip vatandaşların evlerine zorla asker yerleştirmek mi? Amerika'da bugün pek çok norm ve anayasal koruma altüst edilirken, bu yönerge hükümetin meşru kılınmış cinayetlerine kapı aralama ihtimalini gündeme getiriyor. Korkun, hem de çok korkun.

Dipnot:

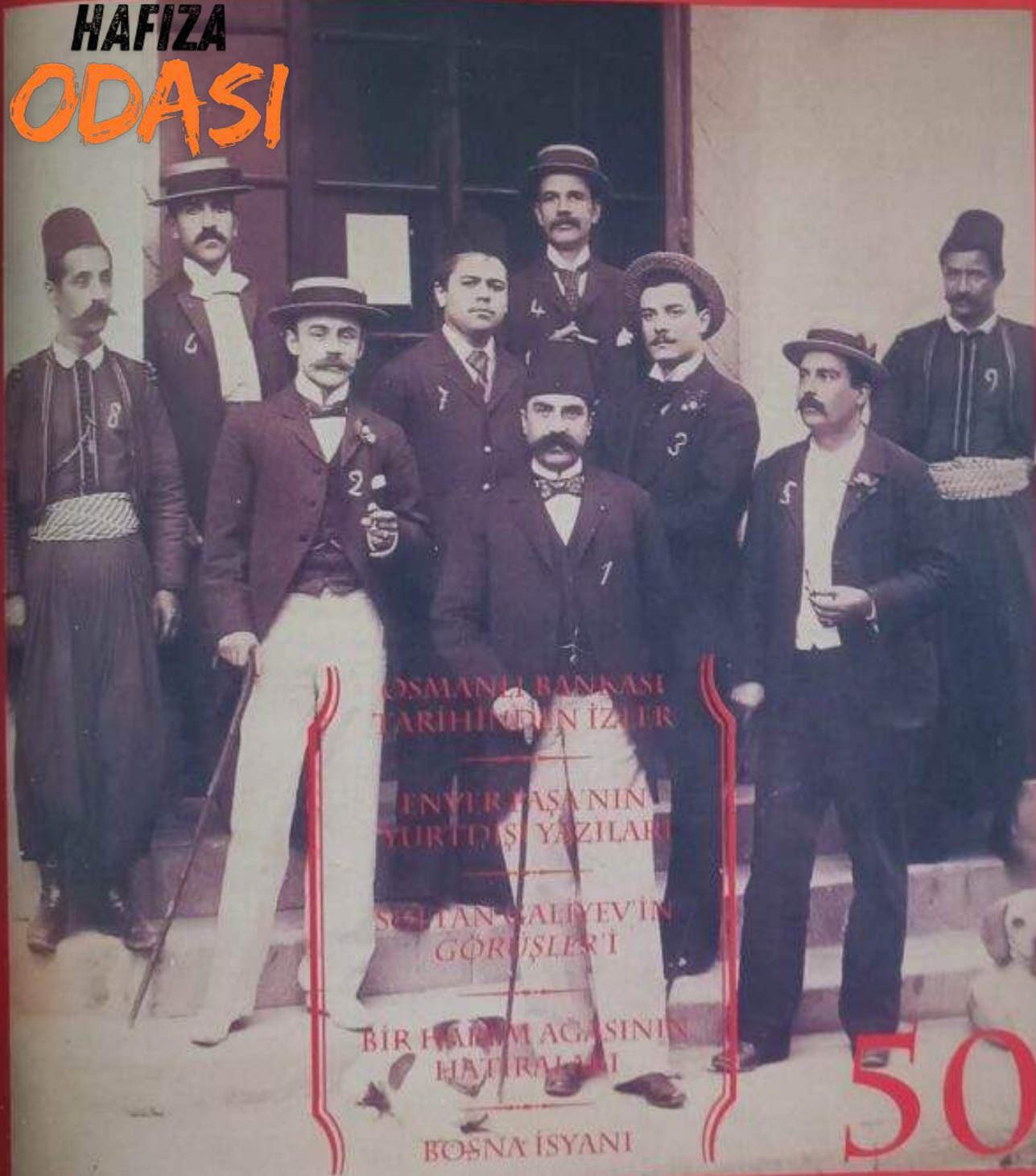
Tony Lentini, West Point mezunu olup, orduda beş yıl hizmet etmiş ve yüzbaşı rütbesine ulaşmıştır. Ardından enerji alanında kariyerine devam etmiş, önce bir elektrik şirketinde, ardından bağımsız petrol ve gaz keşif ve üretim sektöründe bir şirkette olmak üzere her iki şirkette de Halkla İlişkiler ve Uluslararası İlişkiler başkan yardımcılığı yapmıştır.

TOPLUMSAL TARİHİ

ŞUBAT 1998 FİYATI: 500.000 TL (KDV DAHİL)

HAFIZA ODASI

OSMANLI BANKASI
TARİHİNDEN İZLER

ENVER PAŞA NİN
YURTDIŞI YAZILARI

SULTAN SALİYEVİN
GÖRÜŞLERİ

BİR HAKİM AĞASININ
HATIRLARI

BOSNA İSYANI

50

LİVA EL-İSLAM'DA ENVER PAŞA'NIN YAZILARI

SELÇUK GÜRSOY*

Liva-el İslam dergisinin 1 Haziran 1921 tarihli 6. sayısına kadar Enver Paşa'dan doğrudan ya da dolaylı olarak hiç söz edilmemiştir. 6. sayıda, 21 Nisan 1921'de Moskova'da yazılmış bir mektup "Mühim Bir Mektup" başlığıyla yayımlanmıştır. *Liva el-İslam* dergisi yazının başına *Öğüt* gazetesinden alındığını belirten bir ibare koymuştur. Yazının altında "elif" imzası vardır. Yazar pek çok kazalardan sonra Moskova'ya geçebildiğini anlatmakta, Talat ve Cemal Paşalardan "arkadaşların" diye söz etmektedir. O günlerde bile bunun Enver Paşa olduğunu anlamak zor değildir. Zaten Enver Paşa yurtdışına çıktıktan sonra bütün yazışmalarında "elif" veya "Ali" imzasını kullanmıştır.

Öğüt gazetesine yazıldığı ve orada yayımlandığı iddia edilen mektupta Enver Paşa o günlerde Anadolu'da kendisi ve diğer İttihatçılar hakkında çıkarılan söylentilere ve yapılan suçlamalara cevap vermektedir. O günlerde Anadolu'da eski İttihatçılar için iki temel suçlama vardır. Bunlardan birincisi, diğer İslam ülkelerinde İngiltere'ye karşı girişilecek hareketlerin Türkiye'nin kurtuluş mücadelesine zarar vereceği yolundadır. Enver Paşa buna cevap olarak, "resmi Anadolu hükümeti namına hiçbir teşebbüste bulunmadığımız gibi, vuku bulan müraعاتlara da Anadolu'dakileri gösterdiğimizden İngiliz, Fransız ve sair emperyalist hükümetlere karşı olan mücadelemizde Anadolu'yu bizim yüzümüzden kimse sıkıştırılmaz" demektedir. İkinci suçlama başta Enver Paşa olmak üzere eski İttihatçıların iktidar düşkünü oldukları ve hâlâ mevki peşinde koştuklarıdır. Bu yüzden Enver Paşa mektupta kendisinin hiçbir mevki peşinde olmadığını vurgulayarak, "Bizim için hedefe yaklaştığımızı anlamamızın vereceği hazz-ı manevi her şeye faik ve çalışmaya devam için kâfidir" demektedir.

Mektubun diğer bir önemli tarafı ise İslam İttihadi Cemiyetleri İttihacı ve Halk Şûralar Fırkası'ndan ilk defa açıkça ve en yetkili ağız tarafından söz ediliyor olmasıdır. Enver Paşa adeta İICI ve HŞF'nin programlarının bir özetini vermektedir.

Bu mektuptan sonra Enver Paşa'nın peş peşe altı sayıda daha yazılan yayımlanmıştır. Yazıların tümü derginin dış kapağında başlayan baş makaleler şeklinde verilmiştir. Hepsinin altında elif imzası vardır.

Elif imzalı son yazı 1 Eylül 1921 tarihli 12. sayıda yayımlanan "Bircik Yol" başlıklı yazıdır. Bundan sonraki 15 Eylül 1921 tarihli 13. sayının "Haksız ve Lüzumsuz Bir Tariz" başlıklı başmakalesi imzasızdır. Burada *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi ile sert bir polemik yapılmakta, gazetenin Enver Paşa hakkındaki iddialarına cevap verilmektedir. Yazı imzasızdır ancak Enver Paşa tarafından yazıldığını gösteren çok güçlü işaretler vardır. Enver Paşa 17 Temmuz 1921'de Anadolu'da eski İttihatçılara karşı kampanyanın hızlandığı günlerde, Mustafa Kemal'e çok sert bir mektup yazmıştır. Bu mektupta, kendisi ve arkadaşlarının neler yaptığı hakkında daha önce de bilgi verdiğini hatırlatarak, "Halbuki bu gün Hâkimiyet-i Milliye gazetenizde emrinizle intişar eden makaleyi İstanbul gazetelerinden okudum" demektedir. Bundan sonra kendisi hakkındaki suçlamalara cevap vererek Mustafa Kemal'i yalan haberler yaymakla suçlamakta ve "Bununla maatteessüf Trablus'tan beri bildiğim ahlak-ı şahsiyenizin bugün vardığınız mevkiye bile tebeddül edemediğini görüyorum" diye yazmaktadır (M. Jamauchi, *Hoşnut Olamamış Adam-Enver Paşa: Türkiye'den Türkistan'a*, İstanbul, 1995, s. 233).

Ancak beş gün sonra 22 Temmuz 1921'de o sırada Kâbil'de bulunan Cemal Paşa'ya yazdığı mektupta Mustafa Kemal Paşa'nın kendisini rakip olarak gördüğünü ve *Hâkimiyet-i Milliye*'de kendisine yönelik bir makale yazdığını haber vererek, "Makaleden sonra bir mektup yazdım. Fakat arkadaşlarla konuştuk. Göndermekten vazgeçtim. Yalnız *Liva-el İslam*'a bir makale ile yazdırmayı muvafık gördük. Onun suretini de gönderiyorum" diye yazmıştır. *Liva-el İslam*'da "Haksız ve Lüzumsuz Bir Tariz" başlığıyla yayımlanan makale budur. Makalede, mektuptaki Mustafa Kemal'e yönelik sert ifadeler çıkarılmıştır. Makale yayımlandığı günlerde Batum'da bulunan Enver Paşa, birkaç gün sonra Buhara'ya geçmiştir.

15 Ocak 1922 tarihli ikinci yılın birinci sayısında "İzah-ı Hakikat" başlıklı başmakalede yine Enver Paşa hakkında çıkarılan söylentilere cevap verilmiş ve bunların düşmanın uydurduğu yalanlar olduğu belirtilmiştir. Aynı yazıda Enver Paşa'nın artık Anadolu'dan, Kafkasya'dan, Berlin'den ve Moskova'dan binlerce kilometre uzakta olduğu haber verilmiştir.

Bundan sonra *Liwa-el-Islam*'da Enver Paşa ile ilgili uzun bir suskunluk dönemi başlar. Gerçekten de Enver Paşa artık Orta Asya'dadır ve kendisinden haber alınmaz. Bu suskunluk tekiz ay sürer.

1 Ağustos 1922 tarihli 11. sayıda "Bolşeviklerin Kafkasya ve Türkistan'ı İstilas ve Enver Paşa" başlıklı bir yazı yayımlanır. Bu yazıda Bolşeviklerin verdikleri sözlere sadık kalmadıkları ve bunun üzerine Enver Paşa'nın kendilerini defalarca uyardığı, ancak uyarılar fayda etmeyince Türkistan'a peşerek mücadeleye başladığı anlatılmıştır. Bu başmakede; "Şarkı Buhara'da cereyan eden olayları yakından takip eden muhabirimiz safahat-i harbiyeyi biraz geç olmakla beraber muntazaman mecmuamıza işar etmektedir" denilerek Kasım 1921'den Mart 1922'ye kadar olan çatışmaların derginin özel bölümünde yayımlandığı belirtilmektedir. Gerçekten de derginin 49. sayfasında ille çizilmiş bir cephe krokisiyle birlikte çatışmaların anlatan bir haber yer almaktadır. Haberi yazan

da krokiyi çizen de tabii ki Enver Paşa'dır.

Enver Paşa Türkistan'a geçtikten sonra Berlin'e düzenli olarak mektup yazmaya devam etmiştir. Ancak o güne kadar bütün mektuplar Bolşevikler aracılığıyla yapılmakta olduğundan, Bolşeviklerle

ışmaya girdikten sonra mektupların Berlin'e ulaşması güçleşmiştir. Enver Paşa 28 Ocak 1922'de Berlin Kışlağı'ndan Berlin'de bulunan kardeşi Kâmil Bey'e yazdığı mektupta, karısına yazdığı mektubun içinde Şarkı Buhara'daki çatışmalar hakkında bilgiler bulunduğunu belirterek, "Bunlardan Şarkı Buhara'da muharebeler diye krokisiyle birlikte *Liwa-el-Islam*'a ve Hoffman'ın gazetesine yazdırmayı isterim" demektedir (Jamauchi, s. 261).

Anlaşılan Enver Paşa'nın Türkistan'dan Berlin'e yazdığı mektuplar büyük bir gecikmeyle ve uzlaşca Berlin'e ulaşmıştır. Ancak Berlin'e ulaşmakta geciken bir haber daha vardır; Enver Paşa bu yazıyı hiç okuyamayacaktır. Dergi yayımlandığı gündeki Enver Paşa vurulmuştur.

ENVER PAŞA'NIN YAZILARI

MÜHİM BİR MEKTUP

Öğüt gazetesinde intişar eden bir mektubu, ehemmiyetine ve mesleğimize tamamen tevafukuna binaen kardeşlerimizin nazar-ı mütalaasına arz ediyoruz.

Moskova: 21 Nisan 1921

Birçokları gibi siz de ne yaptığımı, ne düşündüğümü merak etmişsiniz. Hakikaten şimdiye kadar hakkımda gazete sütunlarında yazılanlara bakıp da bir mana çıkarmak mümkün değildir. Binaenaleyh şimdiye kadar olan izkütü bırakarak arzunuzu imkân derecesinde yerine getirmeye çalışacağım. İlk 1908 ihtilalinden evvel ve inkılabda ve onu müteakiben Trablusgarb ve Balkan Harbinde, Harb-i Umumiye takip ettiğim fikir ne ise bugün de odur. Bu da pek basittir. Avrupa ve Amerika'nın işletilen imesinden ziyade sıkılan, canı çıkarılırcasına işletirilen tsir Şarkın içinde; bütün Avrupa nüfusuna muadil olan dört yüz milyonluk İslamı kurtarmak için bu kitleyi harekete getirmektir. Fas'tan, ta Hind'e, Çin'e, Cava'ya kadar uzanıp giden hisleri ve tali'leri bir olan bu insan yığını şimdiye kadar Türkiye'ye zarar gelir diye açıkça harekete getirmeye savaşmaktan çekindik. Harb-i Umumi'den evvel ve harp esnasında bu yoldaki teşebbüsler de derhal semere vermeyecek, mevzii çalışmalarından ibaret bir başlangıçtı. Fakat dünya mücadelesinde harbe girişmemiz sayesinde Rusya'da yıkılan ceberuti Çar idaresi yerine geçen Bolşevik idaresi bu İslam âlemini ezen, kanını emen Avrupa emperyalistleri karşısına barışmaz, kanlı bıçak bir düşman olarak çıkınca İslam âlemi de şimdilik bu suretle nefes alacak bir dost buldu. Bir taraftan bu idare sayesinde, Rusya Çar idaresi zamanında kara cahil

kalmaya veya Ruslaşmaya mahkûm olan Müslüman gençliği benliğini tanımaya başlarken, diğer taraftan E mir'in işgaliyle kalbinden vurulmak istenildiğinden dolayı irkilen Türkiye bu Bolşevik Rusyasının maddesine fakat manen çok yardımının inzimamıyla doğrudan s hudutlarının şark ve garbindan saldıran küçük emperyalistlere karşı koyabildi. Hatta bu sayede Avrupa'nın eğilire başta olmak üzere, büyük ve galip emperyalist rini de kendisiyle anlaşılmaya mecbur etti.

İşte bu sıralarda ben de denizde, havada, karada hapishanelerde birçok kaza ve bela savuşturduktan sonra Moskova'ya gelmiş bulundum ve bu Avrupa emperyalizminin hasm-ı cını olan memlekette başta Türkiye olmak üzere bütün Müslüman memleketlerinin ve hususî tevhid-i mesai edecek olan diğer ezilen memleketler İnkınin kurtulması esasından ibaret olan çalışmaya iltem etti. Bunda tabii birçok arkadaşlarım beraberdir. Bu mesalele mesela Cemal Paşa kardeşim ve arkadaşları Afganistan'da çalışırken, Talat Paşa Berlin'de, diğer bu fikrin müsterek olanlar her tarafa dağılmış uğraşıyorlardı. Bunda ne fırkacılık ne de başka bir ivaz-ı şahsi vardı. Bu bir kanaat ve hayatımda lezzet duyduğum bir işti. Bu mücadelesidir. Bence eski koca bir Osmanlı İnkın nihayet hakikaten aşağı yukarı yalnız bir avuç Türkiye kalan Anadolu'su şimdi arkadaşlarıyla beraber hedeflerini teşkil eden bu kurtulma uğraşmasına mani olmaması için bir şekil almıştır. Bir kere ben ve arkadaşlarım Anadolu'ya tabii her Türk ve Müslüman gibi, elimizden geçtik kadar mukabilinde hiçbir şey beklemeksizin, yazıyı yazmaya savaşmakta isek de resmi veya yarı resmi buzerkü Anadolu hükümeti namına hiçbir teşebbüse bazar-

madığımız gibi, vuku bulan mücahadelere da Anadolu'da-
kileri gösterdiğimizden İngiliz, Fransız ve sair emperya-
lis hükümelere karşı olan mücadelemizde Anadolu'yu
bizim yüzümüzden kimse sıkıştırılmaz.

Diğer cihetten Arapların şimdi böyle yapayalnız kal-
ması; oraları cebri bir merkeziyete bağlamak için sarf
edilen Türk emeklerinin heba olmasına ve Müslüman
kardeş kanının İslam zararına dökülmesine nihayet ver-
miş ve bu suretle Arapları da asıl düşman olan Avrupa
emperyalizmiyle, kendi kuvvetleriyle, Türklerin yaptığı
gibi mücadeleye mecbur bırakmıştır. Binaenaleyh şimdi
görürüz ki, bir sürü esirler ve mahkûmlar derekesine
inmiş olan İslamlar âlemi Araplar, Türkler, Acemler, Af-
ganlar, Hindular aynı düşman karşısında birbirine da-
yanmaya muhtaç bir halde bulunuyorlar.

İşte bu hal, hedefimiz olan bu âlemi kurtarmakta,
kurtarmak ümid-i necatının Anadolu'dan gelecek bir
Türk ordusunda veya Bolşevik Rusya'dan gelecek bir
kızıl orduya değil, ancak her ezilen milletin kendi
kuvvetiyle harekete gelmesinde ve bu hareketin de aşağı
yukarı bir program ve maksat dahilinde tevhide gönül
rızasıyla bir teşrik-i mesaide olduğunu anlatmakta bize
tabii bir yardımcı oldu. İşte böylece Garpta ezilen ame-
li kurtarmak için onları kapitalizm ve emperyalizme kar-
şı ihtilale sevk etmek üzere kırmızı bayrağını açan kom-
ünizm ile bu emperyalizme karşı mücadele hududuna
dek yollanmaz birleşti ve "İslam İhtilal Cemiyetleri İtiha-
dı'nın ay yıldızlı kırmızı bayrağı altında, Avrupa ame-
lesinden bin kat daha fena vaziyette kurun-ı vusta esirleri
gibi kurbaç ve ölüm tehditleri altında işletilen İslam âle-
mini ihtilale sevke çalışıyoruz. Bu mücadele öyle bu gün
yarın değil, belki beş, on ve hatta elli sene sonra netice-
sini verecektir. Bundan dolayı da buna hayal diyenler
bulunuyor. Fakat biz bu işe biz görelim diye sarılmıyo-
ruz. Yegâne düşüncemiz bu hareketi esaslı ve hükümet-
lerin siyasetleriyle değişmeyecek ve her halde hedefe va-
sal oluncaya kadar dayanacak sağlam bir teşkilata bağla-
maktır. Biz geçici ve muvakkat muvaffakiyetlerle kendi-
mizi avutmak istemiyoruz. Böyle parlayıp sönen yalaza
yerine, İslam âlemi üzerine kurulmuş İngiltere, Fransa...
ih gibi devletlerin tahakküm kâşanelerini en sonu çö-
kertecek bir beslenmiş ve daimi ateş yakmak istiyoruz.
İşte birçoklarının hayal sandığını biz hakikat diye görü-
yoruz ve iman ediyoruz. Akideleri uğruna hakiki bir
imanla çalışan kırk sahabe nasıl elli senede Türk'e,
Arap'a, Acem'e milliyetlerini gönül rızasıyla bir iman uğ-
runa feda ettirecek harikalar göstererek, dört yüz mil-
yon halkı necata doğru götürdülerse, biz de şimdi bu
dört yüz milyon Müslümanın kendini bilmesini ve kur-
tarmasını istiyoruz. Kendimizi hürriyete sevk ederken,
aklamızdan başkalarını esir etmek geçmez.

Bunun için bu halkın bahusus gençliğinin bilgi ve
iman silahıyla silahlanmasını ve boynundaki esaret zincir-
ini silkip atmasını istiyoruz.

İşte bütün bu imanla sarıldığımız iş hakikaten bugün
kendisine verdiğimiz Türkiye ismi derecesinde yalnız
kalması olan Osmanlı Türklerine böylece yalnız dua ile
değil, fakat topu, tüfeği, aklı, zekâsı ile kurtuluşa yardım
edecek ve ona yük olmayacak bütün bir İslam hazırla-
mak istiyoruz. Tabii hariçten bunu isterken Türkiye'ye
de; şimdiye kadar İslamın ve Şark ezilenlerinin pişdânın-
da bulunmuş ve bu âlemi milyonlarca evladını feda ede-
rek korumuş olan Anadolu Türkleri'ne de; kendilerini
mesut edecek ve hakikaten o kahramanları artık şahıslar
veya mahdud eşhas elinde oyuncak olmaktan kurtaracak
ve kendi işlerini kendileri görecek, ve kurtulacak diğer

Enver Paşa Naciye Sultan ile.

Müslüman âleminde numune olacak bir idare elde ettir-
meyi hedef edinmişizdir.

Bunda hiçbir an'ane veya furka modası yoktur. Bizim
istediğimiz halkın kendi kendisini idaresine, halkın hâki-
miyetine gitmemizdir.

Fakat buna giderken zaten kırıl kırıl bir avuç halko-
tan ibaret kalan Anadolu'nun daha ziyade boşalmaması
için halkın manasız incilmemesi gözetilecektir. Biz istiyö-
ruz ki artık bir hükümet ordusu bir esir Anadolu halkını
işletmesin ve halk da kendisini köle farz ederek her yapı-
lana boyun eğmesin ve her işi hükümetten beklemesin.
Bu gönüllü esareten hakikaten kurtulsun. Bunun için de
halkı idare edecek kendisi olsun, idare makinesine koşa-
lacaklar, gitsin kendisini halka beğendirsin, onunla anlaş-
sın, kollaşsın, onun dardını dileğini bilsin, öylece işe ko-
yulsun. Yoksa eğer Anadolu'nun nurlu dediğimiz akli
erenleri bu hakikati tanımamak ister ve halkı toplu, tûfê-
le kendine rım etmeyi düşünürse hem kendisine ve hem
de Anadolu halkına yazık eder. Sonra o esir gibi idareye
alıştırdığı Türklerle birlikte, emperyalizm arabasına bir
daha kurtulmamak üzere koşulmuş kalır. İşte buna mani
olmak ve Türkiye'de de diğer İslam memleketlerinde is-
tediğimiz gibi hakikaten yalnız umurun nef'ine çalış-
makta haris olan ve şahsı namına yalnız bu kurtarmak ve
umuma faydeli olmak akidesinden başka bir şey gözleme-
yen bir gençlik görmek ve yetiştirmek isteriz. Biz komü-
nist değiliz. Fakat her halde halkı mezara beraber götüre-
meyeceği zenginlik hirsına sevk edecek ihtikâr aleyhin-
deyiz ve aynı zamanda geri bırakacağı evladını tembelle-
ğe sevkten başka bir şeye yarımayan mal yıgmak havesi-
ne mani olacak ve çalışanların yaşadıkça rahat yaşamala-

ını temin edecek usullerin vaz'ı taraftanız. Hülâsa; biz maârifte, refahta, terakkide, işleten bir ekalliyetin değil, işleyici olan halkın düşünülmesini esas biliriz. Bunun için de (Halk Şûralar Fırkası) programının Anadolu'da tatbiki ile tecrübesine, bir hürriyet-i hakikiye taraftanız ve o kanaatimiz ki, bu suretle halkı zorlamaya hacet kalmadan, umumi bir refah temini mümkündür. Tekrar ediyorum, ben ve arkadaşlarım, her halde bu hedefe doğru giderken ne post kavgası, ne de başka bir emel peşindeyiz. Biz öyle istiyoruz ki, iyi iş, iyi iş diye yapılmalı, ve bundan dolayı nâstan [insandan] değil, hatta cenab-ı vahibü'l-atâyâdan lîhsan veren Allah'tan bile mukabilinde dünyevi bir ivaz beklenmemelidir. Bizim için hedefe yaklaştığımızı anlamanın vereceği hazz-ı manevi her şeye faik ve çalışmaya devam için kâfidir. Cenab-ı hak hepimize hakka matuf gayretlerimizde yardımcı olsun.

Elif

(1 Haziran 1337/1921, yıl 1, sayı 6)

TALAT PAŞA VE KATLİ

Bir kadı oğlu olarak doğmuş olan Talat Paşa ancak iktidar ve liyakatiyle tedricen vardığı telgraf başkâtipliğinden, Osmanlı milletinin başvekâletine kadar çıktı. Bu çıkış öyle sırasıyla nöbet bekleyerek kazanılmış bir memuriyet gibi elde edilmedi. Kendisi Sultan Hamid zamanında hürriyet uğrunda çalıştığınan dolayı hâpishanelerde sürünerek ve buna rağmen en tehlikeli bir vaziyette vatanını otuz beş sene inlettığı istibdad-ı şahsiden kurtulmasına bin türlü mehaliki [tehlikeli işler] göze aldırarak çalıştı ve sonra memleketin girdiği parlamento hayatında halkın mümessillerini kendi fikr-i saibi [doğru fikir] etrafında toplamaya muvaffak olarak sadarete kadar çıktı. Binaenaleyh en aşağı yirmi seneden fazla hürriyet uğrunda çalışan merhum cidden ve ruhen hürriyetperver ve bu uğurda çalışanlara karşı, Ermeniler de dahil olduğu halde hayırhah idi. Kendisi vasil olduğu mevkie rağmen sadeliğini bırakmamış ve bu mevkiin müsaadesi nispetinde sade yaşamıştır. Dahiliye nazırı olmuş iken bile icabında Balkan Muharebesinde olduğu gibi vatani tehlikeye maruz kalınca ordu safları arasında sadece bir nefer gibi, silahı omzunda gönüllü olarak çalışmaktan geri durmadı. Harb-i Umumi'ye yine ancak dünyayı yutmakla doymak bilmeyen, ve harpten evvel Anadolu'nun şarkındaki altı vilayete muhtariyet verdirmeye çalışarak kendi mülküne zamm etmek isteyen ve İstanbul'u zapt için bin sekiz yüz yetmişten beri âdeta bütün Avrupa'nın muvafakatini istihsal etmiş ve yalnız bir fırsat bekleyen Çarlık Rusya'sına ve keza harpten evvel Irak'ı, Suriye'yi ve Adana'yı birer suretle koparmak istemiş olan İngiltere ve Fransa'ya karşı Alman ve Avusturya ile birlikte yine ancak bu hürriyeti ve gözünden ziyade kışkırdığı vatanını kurtarmak için harbe girmek taraftarlarının birincilerinden oldu. Memleket Kafkas, Irak, Suriye, Çanakkale taraflarından dört köşeden düşmanların taarruzuna uğradığı zaman idare etmekte olduğu Dahiliye Nezareti makamında bir buçuk sene elden geleni yaparak kimsenin lüzumsuz yere bir yerinin kanamamasına çalıştı. Hatta Kafkasya cephesinin gerilerinde isyana başlayan ve bir taraftan da gönüllü olarak, Nubar Paşa'nın Paris'te bağıra bağıra âleme anlattığı gibi on binlerce, başlarında yine Osmanlı Meclis-i Mebusan azasından Pastırmacıyanlar ve saire bulunduğu halde Rus zulüm ordusuyla beraber vatanı saldıran Ermenilere karşı yine itidali muhafazadan geri durmayan bütün kabine azasının önünde bulundu. Nitekim artık Ermeni asilerinin Rusya ve İngiltere mevaidine kapılarak daha Balkan Muharebesindeki kabinede

Hariciye Nezaretini kendilerine tevdi edecek kadar emniyet ve muhabbet gösteren Osmanlılara daha büyük mağlubiyetine sebebiyet verip Van'da Amerikan mektebinde işca eden Türk acezeyi diri diri yakacak kadar eser-i taliminde saldırdıkları ve bu sırada ordunun menzil hatları üzerindeki Şebinkarahisar isyanını tevsi ile Şark Osmanlı ordusunu mahva kadar yaklaştıkları bir zamanda ordunun gerisinde bu asilere yiyecek veren ve melce olan Ermenilerin daha emin muntakalara nakli karargir olduğu zaman, bunun icrasını belki askerler icabat-ı askeriye dolayısıyla şiddetle tatbik ederler diye nakil keyfiyetini Dahiliye Nezareti eline almış idi. Hakikaten bu hususta büyük itidal ve mülayemetle hareketi esas edinmiş ve emretmiş olduğu, Babiâli evrakının ufak bir tetkikiyle ayyün eder. Fakat yolsuz ve vesait-i nakliyesiz, ordunun bile ihtiyacını temine kâfi olmayan bir arazide nakil keyfiyeti epey müşkilata tesadüf etti. Buna hic umulmadık büyük bir müşkül de katıldı. O da aynı zamanda Rus ordusunun ve bunların yardakçısı olan Ermeni usûtları [harpler] bin türlü fecâii önünde şarktan garba doğru akan sivil muhaceratı idi. Ermeniler şimalden cenuba yürüdükçe işte bu iki sel bazı yerlerde birbirine karşı, daha evvelce Ermenilerin mezalimine uğramış, gözleri önünde ruhu çocuğu kesilmiş, evi barkı dağılmış, köyleri yandı şark İslam muhacirleriyle şimal muhacirleri birbirine öldürdiler. Bu sırada bir iki yerde muhafız jandarmalar da öldürülmek suretiyle karışıklıklar oldu. Fakat bunda asıl sebep Ermeniler olduğu gibi her iki tarafın da zayıflığı vardı. Mamafih bu zayıflığın ziyadeliği mevsimin, arzının fenalığından ve işenin munazzım olamamasından dolayı hastalıktan ileri gelmiştir. Nitekim General Gourme Adana'da Ermenileri teslih ile, Fransız askerleriyle beraber Maraş'a sevk ederek, duçar olduğu mağlubiyetlerine çekilirken, beraber hicret edenlerin yine arazi nazım ve işenin tesiriyle pek çok zayıflıklarını Fransız gazeteleri yazmıştı.

Dahiliye Nezareti her hususta olduğu gibi bunda da elinden geleni fazlasıyla yapmıştı. Dahiliye Nezareti işte kabahatlıları idamla cezalandırdı. Sonra Talat Paşa bu işte en ziyade himayekâr davranan bir şahsiyet olduğu bunların intikamı alınmak için Ermeni komitesi tarafından Berlin'in ortasında vurduruldu. Bu defa Almanlar bu cinayeti ika' ettirebilen bu komitenin daha harpten evvel Venizelos ve Lord Kitchner'in de nezaretleriyle yine merhumu öldürtmek üzere İstanbul'a gönderdiği üç Ermeninin, İstanbul polisinin hamiyetinde vakit tutulmuş ve itirafatta bulunmuş oldukları hakkında gazeteler etrafıyla bahsetmişlerdi. Binaenaleyh ilk teşebbüs bu son suikastı ihzara Ermeni elinden başka elerle teşebbüsünü gösteriyor. Ermenilerin Ermeni muhacirleri vesile edinerek bu işe teşebbüsleri katiiyen mümkün değildir. İranlı katil ise bu suretle suikastla şöhrat kazanmak isteyen ve kurtulduğu halde işe başlayıncaya kadar olduğu gibi mükemmel ve mükellef yaşayacağına ümitlenen ve hissiz maksatlara alet olan adı canilerden biri bir şey değildir. Hele Selma'ta doğan bu çocuğun vatan ve veyninin Erzincan'a gelerek ve orda fakara Türklere mağlubiyetiyle binlerce lira kazanacak kadar zengin olanlarına, Erzincan'da bulunan diğer muhtekir hemcinslerinin rekabeti vüzünden imkân olamayacağına Ermenilerin azıcık tanıyanlar kanaat eder. Her ne ise, katilin vatanı ve sonra da mahkemede tasvir edilen Ermeni muhtekir tabloları hakikaten birbirine pek uyan yabancılara başka bir şey değildir. Evet Ermenilerden, bu durumun yutmak isteyen muhtekir tacir bozuntularından bazıları

...desleri olan İngilizler gibi yalancılık beklenirdi, fakat Almanlara ne diyelim? Biz Türkler Almanlardan lehimize tarafgirlik beklemedik, fakat hakikati örtmemeye çalıştıklarını görmek pek isterdik. Evvela polislerinin kayıtsızlığı neticesi Harb-i Umumide bir maksat-ı mukaddesi müdafaa uğrunda kanlarını karıştırmış olan Türk ve Alman milletlerinin ebedi dostluğuna güvenerek Berlin'e iltica eden Türk sadrazamı sokak ortasında şehit ediliyor. Sonra mahkemede Alman milletini Türklerin kılıçtan geçirmesi imkânından bahsederek Türkler aleyhine âdeta bir ehi-i salib hareketi hazırlamak isteyen Yahudi dava vekilinin uydurma yalanları ne ise Osmanlı müşir üniformasının taşıdığı vakit galiba Ayyalık Rumlarının dahile tehirci için merhum Talat Paşa'nın ısrarına rağmen kararında sebat eden ve bunların icabat-ı askeriyyeden olarak haklı surette nakline sebep olduğunu unutan ve her halde Alman ordusunda yeni olmayan General Liman'ın bazı sözlerini maziyi tahattur edemeyecek kadar bunamış olduğuna mı verelim. Ya hâkim ile müdde-i umumiye ne demeli? Sanki Adliye Nezaretince katili affettirmek için bugün bile hürnyeti için kan dökmekte olan ve Almanya ile birlikte başlamış olduğu mücadeleye devam eden Türk milletini haksız tahkir etmek ve ona; değil yalnız Türklerce, fakat mazlum bütün Şarkça büyük, tanınmış bir sadrazamı müdafaaaten hakikatin söylenmesine müsaade etmeyecek derecede Ermeni tarafgirliği göstermelerine şahit olmak biz Türkler için hakikaten bedbahtlıktır. Eğer Alman milletinin tercümanı olduğuna kani bulduğumuz birkaç gazete vazifelerini düşünerek hakikate yansıyacak sözler yazmamış olsalardı âdeta ati için biz mazlumlara bir istinat-gâh olacağını ümit ettiğimiz Almanya'ya Almanlarıyla birlikte lanet okuyarak arkamızı dönüp gitmekten başka bir şey kalmazdı. Ne tuhaf tecellidir ki, mahkemede katilin vekili olan bir Alman, Türk milletini tahkir ve Ermeni katili himaye etmekle güya İngilizlere karşı Almanlığa nafi bir cemile yapacağını söylüyor. Evet, belki İngilizler bundan pek memnun olmuştur. Zira katili serbest bırakan mahkemenin hâkimiyle her halde milyonlarca Türk ve Müslümanın kalbi Alman heyet-i udülüne (jüri), dolayısıyla Alman milletine karşı gayz ve kin besleyecek ve bu surette İngiltere buna muvaffak olmaya vesile olanlara tabii müteşekkik kalacaktır. Fakat bundan Alman milletine bir faide umulmasın. Bize hakikati söyletmeyecek kadar adaletsizliğe teşne olduğunu gösteren heyet-i hâkimeye sorarım, Türkiye'de, Kafkasya'da bin türlü fecaiyle mahvedilen milyonlarca mazlum Türk'ün canileri olan Taşnak Ermenilerine

yeni cinayetler için yol açan bu karar neye müsteniddir? Her halde bu hükümde bir adalet yoktur, zulüm vardır. Zulüm cezasız kalmaz. Umarız ki heyet-i hâkimenin bu zulmünün cezasını Alman milleti çekmesin.

Ey Türk ve Müslümanlar size söylüyorum! İşte milyonlarca kahramanlarımızın kanını birlikte döktüğü ve kendimize ebedi dost sandığımız bir milletin en adil olması lazım gelen mahkemesi ve hükümeti bize ihanet ediyor. En dost sandığımız bir memlekette bile canınız emin olmadığı gibi hakkınız da emin değildir. Bu halde anlayınız, nasıl ki milletimize karşı Avrupa'nın hukukî düveli yalnız zulme alet oluyorsa, efradımıza karşı da en yaldızlı adalet kanunları, hâkimleriyle beraber birer alet-i zulüm oluyor. Binaenaleyh en ibtidai kanuna dönmek lazımdır. O da nasıl millet olarak bugün yalnız başımıza bütün bir zulüm dünyasına karşı Anadolu'da mücadele ederek hakkımızı müdafaa ediyorsak, şahsi hukukumuzu da, hatta Almanya gibi dost bir memlekette bile, kendi kuvvetimizle müdafaa mecbur kalıyoruz. Buna göre hareket bizim de kanun-i adlimiz olsun.

Eİİ

(15 Haziran 1337/1921, yıl 1, sayı 7)

DİKKAT EDELİM, ALDANMAYALIM

Son zamanlarda moda diye Avrupa'nın her şeyini bilerek bilmeyerek taklide savaştığımız sırada, milliyet müdâdasını da kendimize zarar verip vermeyeceğini düşünmeyerek, Avrupalıların bize sokmak istedikleri şekilde

almaya başlayanlarımız görüldü. Bugün İslam âlemini teşkil eden muhtelif anasirin bulunduğu vaziyetleri düşünmeyerek âdeta yekdiğerine hasım olmasına Harb-i Umumi esnasında birer müstakil Türklük, Araplık, ilh. cereyanı çıkarıldı. Son zamanlarda da küçüle küçüle bugünkü Anadolu'ya sıkıştı ve adeta Anadolu Türklerine münhasır kalmış Osmanlılar arasında da şimtil bir de Çerkezlik, Arnavutluk, Boşnaklık ve saire itiraklarına doğru gidildikçe şahit oluyoruz. Şu yukarıdaki söylediğim vaziyeti düşününce bununla neye hizmet etmek istenildiğini kendi kendimize sormaktan geri duramıyoruz. Bu dayetlerde İngilizler Mısır'da Türklüğe ve İslama muhalif bir Mısır milliyet cereyanı çıkarmaya çalışırlar ve âdeta buna muvaffak olur gibi de oldular. Fakat Mısır hamiyetperverleri bu İngiliz dolabını anlayınca ve böylece İngiliz boyunduruğuna daha ziyade sıkıştırılmakta olduklarını görünce İslamiyetin bahş ettiği hiss-i uhuvven

يونان وحشترى - وحشگرى يونان - فضائع اليونان.
Griechische Schandtaten.

يونان، يكي شهرى اصل عربى انديگرى كوزون ساق
موزيان اسد كى نشان ميدهد، يكلو برالها (مضائق شهر را) غراب كرمدهد.
Kilise Kuvvetine ulgus, bir de Gurbane de Sadi jandehce, unvete bilde.

Liva el-Islam'da "Yunan vahşeti"ni gösteren fotoğraflar.

halaha ziyade kuvvetlendirerek Türke, Hintliye ve hülasa hemdri bulundukları Müslüman sair anasına daha ziyade sokulmaya mecbur oldular. Fakat İngilizler tabii tefrika sokmaya çalışmakta devam edeceklerdir. Lakin fesat tohumu ekmeğe isteyecekleri tarlayı undukları gibi bulamayacaklardır. Son zamanlarda İstanbul ve Anadolu gazetelerinde Çerkezler aleyhine görülen ve bizce pek haksız olan ithamlar tabii yine düşman İngiliz ekmeğine yağ sürmek üzere yine onların yardımları ve casusları taraflarından ortaya sürülmüş fikirlerdir. Umarız ki bu yaldızlı zehirler kapılan çok olmaz. Yine kulağımıza geldiğine göre son zamanlarda Mısırlı kardeşlerimiz: "Siz yalnız kendinize bakar, Müslümanlığı düşünmez, kendi milletiniz için çalışırsınız İngilizlerden istediğinizi koparmak mümkündür" gibi sözler söylendiğini işitiyoruz. Evet milletler hakikaten gözleri açılmamış ve mesela Mısır'da olduğu gibi bir hıdiv, veya Tunus'ta olduğu gibi bir beyin emrine münkad oldukları [boyun eğdikleri] zaman bu şahsiyetleri tehdit ederek veya onlara maddi menfaat temin ederek kendilerini ellerinde oyuncak etmekte İngilizler ve Fransızlar güçlük çekmemiş idiler. Son zamanda bu siyaseti Sultan Vahdettin'i elde ederek Türkiye'de tatbik etmek istediler. Fakat bugün İslam ailesi içindeki unsurlar hakikaten böyle eşhasın oyuncakı olmaktan uzaklaşınca tabiidir ki taht-ı zulme alınmaları da güç olacaktır. Fakat düşmanlarımız tabii kolayca vasıtayı tahakküm olan şahsiyetlerden mahrum olunca casus mikropları vasıtasıyla milletlerin kendisini zehirlemeye çalışıyorlar. Bunda evvela tabii İslam ailesini teşkil eden milletler arasında en kuvvetli rabita olan din kuvvetini kırmayı hedef edinmişlerdir. Evveleri buna muvaffak olmak ulemanın cehaletini takviye ve İslam milletlerini cehalette bırakarak onları cahil ve bu suretle tabiiyle menfaatperest ve korkak olan şahsiyetlerin elinde esir bulundurmaları mümkün idi. Fakat bu devir geçip de İslam ulemasından ve gençlerinden oldukça tahsil görüp, iyi kötüyü, yani bu İslamiyeti kemiren ecnebi zulmünün fenalıkları ile mücadeleyi düşünmeye başlayanlar zuhur edince, o vakit İngiliz, Fransız ve ilh. Avrupa emperyalistleri evvela ulema ile bu gençleri, bilahere bunları birbirine düşürerek, bu suretle Müslüman milletleri zaafa düşürmeye ve dolayısıyla içinde buldukları esaretten kendilerini kurtarmak için kuvvetlenmesine mani olmaya gayret ettiler. Fakat bunda inşallah muvaffak olamayacaklardır. Çünkü bu yalanlar eskisi gibi tesir edemiyor ve binaenaleyh her tarafta zalime karşı hareket yürüyor, canlı ilerliyor.

Hindistan'da Hint Müslümanlarının ve bunlarla tevhid-i mesai eden ve aynı zulme maruz olan gayrimüslim Hintlilerin bir kısmı mühimi vesait-i sulhane ile İngiltere tahakkümüne karşı mücadele ile vasıl-ı hedef olabileceklerini ümit ederken, kısmı diğeri ancak zora karşı zorla galebe çalınacağını pek doğru olarak düşünerek o yola tevessül ile ihtilale yürüyorlar. Bizce tabii er geç birinciler de İngilizlerin tazyiki neticesi ihtilaleci olmaya mecbur olacaklardır. İngilizler tabii bunlara karşı çalışmaktan geri durmuyor. Diğer taraftan Emir Abdülkadir ve Abdülmalik'ler gibi kahramanlar başta olmak üzere Fas'ta devam eden iğtışaşlar Cezayir cenubundan, Tunus'tan, Trablus'tan geçerek, İskenderiye'deki kanlı nümayişlerle, Afrika'daki İslam ülemi ecnebi tahakkümüne karşı kaynarken, Suriye, Irak bu hareketi İltihak ile Anadolu'nun mücadehatına iştirak ediyor. İran artık İngiltere'nin yılankârı, yere sürünerek bir kaç milyon liraya mukabil gasp etmek istediği hürriyetini elden kaptırmamak için canlanıyor. Afganistan İngiliz vesayetini atıp kendini toparlıyor. Mamafih vaktiyle Mısır'ı eline geçirmek için güya esircilik aleyhine yürümeyi vesile itihaz eden İngilizler,

toptan bir milleti esir etmek üzere bin türlü yalanlar ve dolaplar çevirmekten utanmayacaklardır. Mısırlılar bu gün bile İngilizlere karşı gayz ve kinini kanlı mücadelelerde gösterirken ve ilk İngiliz işgali zamanından daha ziyade ezilirken Lord Cromer utanmadan İngiltere'nin Mısır'a fatih diye değil, belki halkı kurtarmak libasına bürünmüş olduğu halde geldiğini söylüyor! Sonra da İngilizlerin Mısır'da Mısır'ın hâkim-i meşruu olan hıdiv ve Mısır halkı tarafından fevkalade alkışlarla karşılandığını anlatıyor. O halde o zamanlar İskenderiye'de ve sonra Tel el-Kebir'de ve daha sonraları Sudan ve Mısır'ın her tarafında İngilizlerin top ve tüfeğe yenmeye uğraştıkları ve Mısır ve Sudanlılardan en aşağı iki yüz bin kişinin ınasıyla neticelenen ve bugün hâlâ devam eden mücadele ne idi ve nedir?

Lord Cromer Mısırlıları ve umumiyetle Müslümanları Müslüman oldukları için kendilerini idareye ve temeddüne kabiliyetli değildir diyor. Ta İspanya'dan Çin'e kadar mümtedd İslam medeniyeti asarına karşı bu suretle güçlerini kapamış İngiltere'nin zulüm ve teğalübünü sarsma bir vasıta aramak için yalan söylemekten başka bir şey değildir. Evet İslamlar kendilerini idare edemeyecek halde imişler, onlar ebediyen esarete mahkûm imişler. Pe-kâlâ o halde Cenubi Afrika Boerleri de acaba Müslüman mı idi? İrlandalılar her halde İngilizlerden daha müstazıp Hıristiyan olmasına rağmen neden onların hakk-ı hayatı ve isiklali tanınmıyor? Ey Müslüman milletler! Anı uyanınız! Avrupalıların söyleye söyleye sizi de fenalığa inandırmaya çalıştığı Müslümanlığınızdan korkmanız ve İslam ailesi içinde her millet münferiden kendisini ilim ve silahla teçiz ederek kurtarmaya çalışırken, diğer milletlerle birlikte kardeş gibi tevhid-i mesai ederek İslam binasını çürütmeye çalışan emperyalistlere karşı durunuz. Düşmanların araya sokmak istedikleri nifaktan ve böylece düşmanlarımız hesabına birbirinize karşı adını ve kan dökmekten sakınınız. Şahsiyetlerin fenalıklarına milletlere atfetmeyiniz.

Mesela Şerif Hüseyin ve oğullarının Harb-i Umumiye İngilizler ve müttefikleriyle birlik olarak İslama emâlet-i ihanetten, bugün de Arap milletini parçalamakta İngilizlere alet olarak çalışmakta devam etmelerinden, hıttır vakit Arap milleti mesul olamaz. Her halde Suriye'nin Fransız istilasına bila müdafaa teslim ediverdikten sonra şimdi de İngiliz himayesinde Irak'ı İngiliz hesabına teskin ile İngiltere emperyalizmine ram etmeye çalışan İttisal'ın günahları şahsına münhasırdır. Ve elbette bu suretle dünyaya yaptığı ihanetin cezasını her halde şaha erkecektir. İnşallah İslamın muazzam erkânından birisi teşkil eden Arap milleti bu yüzden zararı uğramaz. İttisal birliğiyle böyle hakikati görerek çalışsaksak hürriyet ve saadete nail oluruz. Aksi halde boynumuza geçmiş bataran esaret boyunduruğu altında daha birçok nesillerimiz mahvolur. Biz de ecdat ve efradımıza karşı vazifesiz yapmadığımızdan dolayı ilelebet lanetlere layık kalırız.

(1 Temmuz 1337/1921, yıl 1, sayı 4)

İSTANBUL'DA İNGİLTERE

Osmanlı onuncu fırka musiki efradını uykuda kod ile başlayan İngilizlerin İstanbul'u işgali ile, 1884'te İskenderiye bombardmanı ile başlayan Mısır işgali arasında bizim top gürültüsü işitilmemektense başka bir fark göremiyoruz. Nasıl ki o zaman İngilizler, Türkleri ve Fransızın oyalamak suretiyle, Mısır'ın işgaline başlamayı olmuş bir iş yaparak Mısır işini ellerine aldılarsa, İstanbul'daki İtalyanları ve Fransızları aynı halde bulundurdular. Niteki o zamanlar İngiltere sinsî sinsî yakaladığı Mısır lokmasını

Enver Paşa babası Ahmet Paşa ve kardeşi Nuri Paşa (sağda) ile.

umaya devam ederek ancak işgalden yirmi sene sonra (1904) mukavelesiyle Fas'ı Fransızlara peşkeş çekerek Mısır'da hâkim-i müstakil kaldı ve sonra Harb-i Umumi vesilesiyle tamamıyla Mısır'ı kendine mal ettiyse, şimdi İstanbul'da da aynı yolu tuttu. Alman tazminatı, tamaratı ve Türk teslihatı meselesiyle de İstanbul'da ve şarkta hemen hemen serbesti-i hareketini temin etti. Azıcık dikkat edenler, İngilizlerin boğazlara ve bunları temin için mümkün olursa Anadolu ile beraber İstanbul'a hâkim olmaya azmetmiş olduklarını anlarlar. Yalnız İngiliz nazırları, daha doğrusu başvekili bu hedefe giderken gerek İngiliz eskâr-ı umumiyesini ve gerekse dünyayı -bilhassa Fransızları- aldatmak ve avutmak için zamana göre hareket etmektedir. Mütarekeden beri geçen vakai gösterdi ki, İngiliz teşebbüsüne karşı Fransızlar pek kudretsizdir. Vakian Japonya ve Amerika münasebeti pek gergin olduğu birkaç ay evvelsi, İngilizlerin Fransızları ellerinden kaçırmamaya mecbur oldukları zaman, birbirini müteakip şarkta Fransızlara indirdikleri darbeyi göz önüne alırsak Aksâ-yı Şark'ta [Uzakdoğu] münasebatın düzeldiği sırada buna daha ziyade ehemmiyet vermeyecekleri anlaşılıyor. İngilizlerin Maverai-Yordan'da himayelerini altında teşkil ettikleri Abdullah'ın emaretini her halde Suriye'de Fransızları rahat bırakmak için yapmadılar. Nitekim Trablusgarb harbinde Mısır eskârını oyalamak için Trablusgarb'e yardıma müsaade ederek Mısır eskâr-ı umumiyesini oraya tevcih ile İtalyan aleyhine sevk ettirirlerse, Suriye'de de aynı surette harekete hazırlanmakta oldukları aşikârdır. Sonra Irak'a Emir Faysal'ı tayin etmeleri nedir? Fakat bu kadar aşikâr hareket İngilizlerin İstanbul'da da müessir oyunlar oynamaya karar verdiklerine iyi bir delildir. Hele şimdi yukarı Silezya'ya gönderdikleri beş altı taburi ora vaziyetine hâkim olarak Fransız amaline mani çıkarmaları, yine yakında Fransızları emellerine göre beraber sürüklemek için bir rehin elde etmeye çalışmaktan başka bir şey değildir. Bu halde Fransa eğer vaktiyle Mısır'da olduğu gibi şarkta yine kapı dışarı olmak istemezse pek dikkat etmesi lazımdır. Yoksa Alman düşmanlığı Fransız hedef-i asliyesi olursa o halde Fransa'ya İngiltere şarkta daha can yakıcı yumruklar indirecektir. Fakat biz Türklere gelince, bu gün Fransızlar bize mümâşât etseler bile buna tamamıyla itimat olunamaz. Şimdiye kadar nasıl Almanya'daki tavizâta mukabil derece derece bizi İngilizlere sattırlarsa, er geç 1904 senesi anlaşması gibi bir mukavele ile bizi büsbütün İngilizlere kurban edecekleri pek meydandadır. Bunun için madem ki İngilizler bizim hukukumuzu tanımak istemiyorlar, bizi mahva yürüyorlar, bizim için de işte buna göre mukabeleye devam etmek lazımdır. Bizim ne Fransız ne de İtalyan dostluğu istiklal-i tammımızı; İngiltere ağından kurtulmamızı, temin edecektir. Biz her ne taraftan olursa olsun gösterilecek maddi dostlukları reddetmemekle beraber, yalnız kendi gücümüze, kuvvetimize güvenmeliyiz. İşte bizim için yegâne çare-i halas.

Elif,

(15 Temmuz 1337/1921, yıl 1, sayı 9)

İNGİLTERE VE YENİ TÜRKİYE

Mütarekede İngiliz amiralinin söylediği yaldızlı sözler, o zamanki İzzet Paşa kabinesine büyük ümitler vermişti. İngiliz siyasetinin bahusus şarktaki hedefini gör-

meyenler için İngilizlerin hüsn-i niyetine inanmamaya sebep yoktu. İngilizler her halde Türkiye'nin, hilafeti ve İstanbul'u ile beraber, ellerine geçtiğine hükmettiği için İstanbul'a karşı zahiren mümâşât göstermekte beis görmüyorlar ve yalnız İstanbul'a başkalarının girmemesini pek arzu ediyorlardı. Vaktiyle Mısır'ın işgalinde aldanmış olan Fransızların bu defa bu oyunda İngilizleri yalnız bırakmamak emeliyle İstanbul'a koştuklarını gören İngiliz mümessili, İstanbul'da yalnız hâkim olmak planının muvakkaten geri kalmış olmasından şaşırmış ve zamanın sadrazamına Fransızlara karşı mukavemet telkin edecek kadar ileri gitmişti. Lloyd George kararında sabit idi, manii izale maksadıyla muvakkaten gerileyen İngilizler tedricen hedefe doğru gitmekte devam ettiler. Evvela İstanbul'da Fransız Başkumandanlığı'nın hükmünü lağvettiler. Sonra da Anadolu'da mühim noktaları ve demiryollarını işgal eylediler. İstanbul'da bir taraftan ahaliyi yıldırma için şiddetle hareket ederken, diğer taraftan elde ettikleri Ferid Paşa vasıtasıyla sarayı lütuf ve tehdit arasında emirlerine ram eylediler. Artık her şey yolunda gitmekte ve Ferid Paşa ile akdolunan mukavele ile, Türkiye, olmuş armut gibi İngilizlerin ellerine düşmekte idi. Yalnız ilk yaptıkları taşkınlıklar yüzünden zaten İslamlar nezdinde nüfuzu sarsılmış olan Fransızları İstanbul'dan atmak kalmıştı. Derken Anadolu'nun işin vahametini anlayarak harekete gelmesi üzerine İngilizler Yunanileri İzmir'i işgale sevk ettirer ve İngiliz hesabına kendini boğazlatacak gönüllü bir yordakçı meydana getirdiler. Bu sayede ilk zamanlarda Fransızların şımartarak güya dostluğunu kazanmış oldukları Rumları da İngilizler çalmış oldu. Bir taraftan kılavuzu Ferid Paşa olan saray, diğer taraftan İzmir'in işgaliyle ağzına bir parmak bal sürülmüş olan Yunan gibi iki sadık kuklasının yardımıyla İngiltere harekete geldi. İzmir'in Yunaniler tarafından işgaliyle en mukaddes haremüne en namus-şiken bir düşman tarafından saldırılmış olduğunu gören Anadolu bir hayat ve memnat mücadelesine girişti. Ferid Paşa Anadolu'nun öz evladını birbirine boğazlatmak için tezvirlar yaparken, Yunaniler de mukaddes topraklarımızı yılan gibi sokulmakta devam ettiler. İngiltere ise göz diktiği İstanbul'u ele geçirmek için çalışmaktan geri durmadı. Papaz Froler Ferid Paşa'nın taktığı gem ile sarayı istediği gibi idare ederken, "İngiliz Muhibler Cemiyeti" çıkartkanları da Ali Kemal'leri, Refi'i Cevat'ları ile eskâr-ı umumiyeyi Türkiye için bir İngiliz mandasına ihzara çalışıyorlardı. İngilizlerin Mısır'da Hin-

İstanbul'da yaptığı vahşetler, cinayetler meydana iken, buralarda akmakta devam eden İslam kardeş kanının dumani çıkarken, bu makule çığırtkanlar Anglo-Sakson irkinin o kitalarda yaptıkları iyiliklerden bahsetmekten, bizim için de selametin, refahın İngiliz boyunduruğuna girmemizle olmasını söylemekten, yazmaktan haya etmediler. İngilizler bu yolda yürürken vaktiyle Mısır'da olduğu gibi yine haris dostları tarafından atlatıldığını gören Fransızlar yaygaraya başladılar. Fakat İngilizler Alman meselesini bir kemik olarak atmak suretiyle Fransızları susturdular ve işlerine devam ettiler. Bir an oldu ki, Fransızların da ısrarı üzerine Ferid Paşa sahneden çekildi, yerine Tevfik Paşa kabinesi geldi. Londra kabinesinin Bolşeviklerle anlaşmaya muhalif olan bir kısım azasının da tesiriyle Lloyd George, hem Anadolu'yu Bolşevikler aleyhine sevk etmek ve hem de saray ile İstanbul ve Anadolu'yu elde etmek cihetini iltizam eder gibi görüldü.

İngilizler konferansı Paris'ten Londra'ya nakletmek suretiyle bu işte ön ayak olarak Türklerin ve âlem-i İslamın teveccühünü kazanmak isteyen Fransızların emeline ilk darbeyi vurdular ve bu işte yalnız İngilizlerin hâkim olacağını gösterdiler. Nitekim bunu Paris'te ve İtalya'da Ankara ve İstanbul vekillerine Fransız ve İtalyan rical-i resmîyesi tarafından söylediler. Londra konferansının safahat ve neticesi de esas itibarıyla İngiltere siyasetinde değişmiş bir şey olmadığını gösterdi. İngilizler İstanbul'u halifesiyile beraber ele geçirmek hususundaki hedeflerine yürümekte devam ediyorlar. Yunanistan, Ferid Paşa ve emsali ise hedefe vasil olmak için birer vasıttan ibarettir. Biz, İngilizlerin ancak bir şartla Anadolu'nun İstanbul'u elde etmesine muvafakat edeceği kanaatindeyiz, o da, Ferid Paşa ile bağlanan anlaşmanın Anadolu'ca tamamen kabulüdür. Yani vatanperver ve silahını teslim etmeyen Anadolu'nun, İngiliz oyuncağı olan saraya inkıyâd etmesiyle mümkündür. İstanbul, hiç olmazsa Çanakale'yi doğrudan doğruya İngilizlerin emrine amade bulunduracak bir İstanbul hükümeti elde bulunmazsa, Mısır'da olduğu gibi buralarını zabt ve ilhaka vaziyet-i hazır müsaade etmezse, o halde İngilizlerin buralarını şimdilik vaziyet-i coğrafîyesi dolayısıyla her vakit İngilizlere ram olacak Yunanistan'a peşkeş çekerek vakt-i münasibinin hululüne intizar edecekleri aşikârdır. O halde hakiki bir mevcudiyet ile yaşamak isterse Anadolu için yegâne çare harbe devamdan ibarettir. İngilizlere köle, kul oldukça bize rahat yüzü yoktur. İslamlar ve Türkler esaret zincirini boyunlarına alarak canlarıyla, mallarıyla İngiliz emeline çalışmadıkça İngiltere'den bir hayır ummamalıdır. Mısır'a karşı takip olunan ve Mısır'ı İngiliz himayesinde bir sultanlık derekesine indiren İngiliz siyaseti, İslamların son dayanak noktası olan Türkiye'ye ve İslam hilafetine karşı da aynı siyaseti takip ediyor. Teşekkür edelim ki, bu mücahedede Anadolu Türklerinin başında bulunanlar, o zaman Mısır işini idare eden Arabi paşalar değildir. İşte bu fark bize ümit veriyor. Böylece belki bugün maddeten kayıp olmaya mahkûm olan İstanbul'u, münasip fırsat zuhurunda ele geçirecek bir Anadolu'nun olsun elimizde kalacağından ümidimizi kesmiyoruz. İngilizleri kabul edebileceğimiz bir sulha muvakkaten yanaşmaya ancak boğazları tehdide kadir bir Anadolu muvaffak olacaktır. Yoksa tatlı dilimize, teminatımıza ne onlar inanır, ne de biz.

E.H.f.

(1 Ağustos 1337/1921, yıl 1, sayı 10)

KENDİMİZİ BİLELİM!

Burada kendimiz denince, bila tefrik bütün Müslümanları murat ediyorum. Benliğine malik olmayan cahil

insanlar daima kendilerini sevk edecek, yol gösterecek birisini arar. Bu suretle nefisine karşı emniyeti yoktur, vahşi hayvanlar gibi âdeta hissiyle isyan halinde bulunuyor ve fakat bir defa da yakalandı mı artık kendisini nasil kurtaracağını düşünemeyerek mütevekkil, her şeye boyun eğer Fertler böyle olunca bunların mecmuası olan milletler de aynı halde bulunur. Daha görgülü, daha ziyade müterakki bir milletin boyunduruğuna geçer. Böylece kul köle olur. İşte buna karşı yegâne çare ümmet-i umumiyetle etrafında olan bitenden haberdar olacak ve kendisini bilecek hale getirmektir. Bir millette maarif umumi değilse, içlerinden bazılarının müterakki bulunması, âlim olması, milleti yükseltmek için kâfi değildir. Zira bu okumuşlar ne kadar hamiyetli olursa olsun, ekseriyeti cahil kalmış bir millet içerisinde bir şeye muvaffak olamazlar. Denizde bir damla makamında kalır.

Umumu okumamış, kendini anlamamış olan halkı para veya korku ile esaret çemberinde tutmak mütecebbirler için pek kolaydır. Zira böyle cahil halkın kurtulmak için galeyani da çabuk geçer. Bir defa da ezildi mi bir daha güç doğrulur. Halbuki bilgisi olan halk ne kadar öldürülse, ne kadar kandırılmak istense, hürriyetini ve benliğini vermemek için mütemadi mücadeleye kabiliyetlidir. Binaenaleyh İslam memleketlerinde en esvel nazar-ı dikkate alınacak husus halkı okuduğunu anlayacak ve böylece dostunu düşmanını ayırt edecek ve iyiyi kötüyü tefrik edecek hale getirmek, bunun için de basit bir surette olsun tahsil-i ibtidaiyi bütün kuvvetle ilen götürmek ve umumileştirmektir. İslamların halâsına rehber olacak her kardeş mutlaka buna en ziyade ehemmiyet vermelidir.

Yazıp okumayı öğrenmiş olan halk daha ileri tahsil derecelerini kendi ister ve ileri götürür. Böylece millet kendi kendisini idare için lazım olan fen adamı, hâşş adamı, iktisat adamı, iş adamını yetiştirmiş olur.

Binaenaleyh ecnebi boyunduruğundan kurtulmak istersek mutlaka kendimizi bilelim. Bunun için de en fakir rençperden en zenginine kadar millete bila tefrik yazma okuma öğretilim. Halkı da böylece irşat edelim, gözünü açalım.

Bu suretle şahsi esaretten kurtulalım ki, heyet-i umumiye zulüm boyunduruğundan halâs çareleri söylenince anlasın ve hak yolunun nerede olduğunu bulsun.

E.H.f.

(15 Ağustos 1337/1921, yıl 1, sayı 11)

BİRİCİK YOL

Esir İslam âlemi için biricik kurtuluş yolu, bu âlemi teşkil eden her milletin kendi gücüyle, kuvvetiyle üzerüne çökmüş olan ecnebi tahakkümünü atmaya yürümesidir. Eğer küçüğünden büyüğüne kadar bu yolda kurtuluş mücadelesine girmeye azmetmez ve vakit kaybetmeksizin buna hazırlanmazsak, kıyamete kadar esaret zinciri altında inleriz. Böyle umumi bir hareket teşebbüsünün zalimlerin nazar-ı dikkatlerini daha ziyade celp edeceğini, dolayısıyla bunların zulümlerini arturacağını ve belki de yarı müstakil kalmış olan Türkiye, İran ve Afganistan'ı da mahva yürüyeceklerini söyleyenlerimiz bulunuyor. Fakat maziye ve hale şöyle bir bakacak olursak bu yoldaki düşüncelerin boş olduğunu pekâlâ anlıyoruz. İslam âleminin ekseriyetinin esarete kalması akvam-ı İslamiyeden, henüz müstakil olanlarından, hangisine temin-i hürriyet ve istiklal eyledi. Fas daha geçen gün harita-i âlemden silinirken İran ne oldu, Türkiye ne oldu ve ne oluyor. Bütün vekayi ve hadisat gösteriyor ki biz kımıldasak da kımıldamasak da Avrupa zalimleri bizi avlayıp esaret zincirine bağlamaktan

geçmeyeceklerdir. Şu halde bize kalan yegâne yol, esir kardeşlerimizi de kurtarmaya savaşıarak hep birlikte hakkımızı, hürriyetimizi istirdat ve muhafaza etmek için ölüme göze alarak el birliğiyle çalışmaktır. Elbirliğiyle çalışmak demek eskiden olduğu gibi kurtulmamızı başkalarından beklemek, başkalarından imdat ummak demek değildir. Hem kendi ve hem de esir kardeşlerini kurtarmak için bizzat işe sarılmak ve kan dökmektir. Fakat kanını beyhude ve maksatsız dökmek için iyi ve esaslı hazırlanmaktır. İşte bize kalan yegâne yol. Eğer biz bu yolda ilerlemeye başlar ve devam edersek her halde dünyanın İslam âlemi haricinde diğer ezilen halk ve sınıflarını da beşeriyeti şeyn-i esaretten kurtarmaya matuf olan mücadelemize birlikte sürükler, onlara da kendi hakkımızı tanıtarak bizimle tevhid-i mesai etmelerine muvaffak oluruz. İşte bizim için biricik kurtuluş yolu, bizi ezen, keyifleri için kanımıza, malımıza istediği gibi tasarruf eden ecnebi zalim ve esircilerini, her vasıtaya müracaatla mahva çalışmaktır. Zaten mukadder olan ölümden korkarak köpek gibi yaşarsak hem geçmişlerimizin ve hem de geleceklerimizin lanetlerine müstehak oluruz. Halbuki kurtuluş için ölmeyi göze alırsak hem biz ve hem de bizden sonrakilerin hür ve bahtiyar olmasını temin etmiş oluruz.

Elif.

(1 Eylül 1337/1921, yıl 1, sayı 12)

HAKSIZ VE LÜZUMSUZ BİR TA'RİZ

İstanbul gazetelerinin bazılarında Hâkimiyet-i Milliye refikimizden naklen Enver Paşa ve arkadaşları hakkında yazılmış bazı satırlar manzurumuz oldu. Bu gün Anadolu'nun resmi bir gazetesi addolunan refikimizin bu suretle yanlış olmasını görmekte cidden teessüf ettik. Muhakkak olarak bildiğimiz bir şey varsa o da Enver Paşa'nın nasıl ki vaktiyle Harbiye Nezaretine ve Başkumandanlığa gelmek için bir teşebbüse bulunmamış ise, şimdi de aynı suretle Hâkimiyet-i Milliye refikimizce hüküm sürmek makamı addolunan yerlere yetişmek için uğraşmamasıdır. Fakat herkesçe tamamıyla malum olan bir şey varsa o da Enver Paşa'nın mütarekeden evvel iki fırkanın Kafkasya'da kalmasını temin ve daha evvel oraya sekiz yüz bin lira kadar ihtiyat para ve yüz bin kadar da tüfek gönderdiği ve bu suretle hazırladığı kuvvetin başına gitmek ve icabında oradan Anadolu'ya geçmek üzere İstanbul'u terk etmesidir. Yalnız 1918-19 kışında dört defa deniz tırıyle Kırım'dan Kafkasya'ya geçmek üzere olan teşebbüslerde muvaffak olamamış ve hele sonuncusunda bindiği yelken gemisinin direkleri kırılarak iki gece üç gün Karadeniz'de fırtınalar içinde yuvarlanıp Kafkasya kıyılarından tekrar Kırım'a atılmıştı. Bu meşakkatlere inzâm eden tifüs tesiriyle iki ay ağır surette hastalanan müşartünileyh bilahare Talat Paşa merhumun talebi üzerine Avrupa'ya gelmiş idi. Ve o zaman Avrupa'da bul-

Enver Paşa

nan ve bilahare Üçüncü Enternasyonal İcra Bürosu azasından olan mühim bir zat ile anlaşarak Kafkasya milletlerinin istiklali kabul ettirildikten ve Anadolu'ya yardım esası temin edildikten sonra hemen Rusya'ya hareket etmişti; Fakat Rusya'ya geçmek üzere arkadaşlarıyla birlikte bindiği tayyarelerin düşman arazisinde inmeye mecbur olması üzerine bir defa Litvanya merkezi olan Kovono'da iki ay ve bir defa da Leton merkezi olan Riga ve Volmar'da üç buçuk ay hapis edildiği ve yolda dört tayyarenin düşüp parçalandığını biliyoruz. Enver Paşa'nın babası Malta'ya, biraderi tevkif ve Batum'a sevk olunduktan ve amcası Halil Paşa hapis edildikten sonra İstanbul'da kalmış olan küçük kardeşiyle hemşiresinin tevkifine teşebbüs olununca refikası Sultan Efendi hazretlerinin kendisini de aynı muameleye uğratmak istemelerinden, İstanbul'u terk ile geldiği Berlin civarında küçük bir evde ve bilahare sanatoryumda oturduğunu biliyoruz.

Enver Paşa'nın, hatta o vakit Moskova'da bulunan Anadolu mümessillerinin tehlike hakkındaki korkularına bakmayarak bir defa yine Anadolu'ya silah vermek için

ulusların koydukları şart üzerine ve diğer defa da kongre için Avrupa'ya geldiği, mamafih Enver Paşa ve diğer arkadaşlarının Moskova'da gerek silah ve gerekse şark hududunun memleket menfaatine halinde ne suretle yardım etmiş oldukları Büyük Millet Meclisi'nce olmasa bile makamat-ı resmiye-i sairece malumdur.

Enver Paşa son hapisten kurtulmasını müteakip hasta zevcesi ve çocuklarıyla iki hafta olsun beraber bulunmadan Rusya'ya gittiği zaman orada Bekir Sami Bey'i bulmuş idi. Müşarünileyhin -bu sırada Konya ve saire tediplerine uğrayarak galeyanda bulunan halkın Enver Paşa Anadolu'ya geldiği halde hükümet aleyhine daha ziyade ayaklanacağını ileri sürerek- Enver Paşa'nın biraz tehir-i hareketini rica ettiğini, o vakit bunu makul gören Paşa müşarünileyh Bakû'da Şark Kongresi'nde bulunmak ve Rusya'dan hususi tesirle memlekete yardım ettirmek ve hariçte İslam İttihad Cemiyetleri İttihadı'nın teşkilatını ikmal eylemek suretiyle çalışmış olduğunu da iyi bildiğimizden bu noktadan da Hâkimiyet-i Milliye refikimizin hatasını tashih etmek isteriz.

Halil Paşa'nın hapisten kurtulduktan sonra Anadolu'da kalmak ve hizmet etmek istediği halde ne maksatla olduğunu teşrih etmek istemediğimiz sebeplerle, bir an evvel Rusya'ya geçmeye adeta icbar edildiği tabii Hâkimiyet-i Milliye'ce malumdur.

Enver Paşa'nın hiçbir zaman yalan söylemeye mecburiyet hissetmeyecek derecede, hatta lüzumundan fazla doğru ve açık sözlü olduğunu pekâlâ bildiğimizden Hâkimiyet-i Milliye'nin bu noktada yanıldığını ilave ederiz.

Halk Şûralar Fırkası programına gelince; bunun Anadolu'nun zimamdarân-ı umuru yanlış bir zihniyetle ve halkın kabiliyetini düşünmeyerek komünist olur göründükleri zaman, bunları ve lüzumsuz galeyanda bulunan halkı irşat etmek üzere, Bakû Kongresi neticesinde yapılmış ve ilk İttihad ve Terakki kongresinde şekli-katyesini alacak bir şey olduğu, muhtelif suretlerle Moskova'dan Ankara'ya bildirilmiştir. Bunların Hâkimiyet-i Milliye'nin de malumu olması lazım gelir. Hatta yanlışlığa mahal kalmamak üzere bu program ve hariç teşkilatı nizamnamesi ve bunların ne fikre ibtina eylediği, maksadın bütün mağdur memleketlerle beraber Türkiye'ye her suretle ve her zaman elden gelen yardımı yapmaktan ibaret olduğu paşa müşarünileyh tarafından gerek Moskova Sefiri Ali Fuat Paşa'ya ve gerekse o zaman orada bulunan Yusuf Kemal ve Rıza Nur Beylere anlatılmıştı. Bu keyfiyeti müşarünileyhüm de pek pek iyi tahattur ederler. Binaenaleyh Hâkimiyet-i Milliye gibi makamat-ı resmiye ile pek sıkı bir münasebatta bulunan bir gazetenin dost ve düşmanlarca Anadolu hesabına hoş görülmeyle satırlarını yazarken, bunları bilmesi için ufak bir tetkik zahmetinin kâfi olduğunu ilaveden vazgeçmeyiz.

Enver Paşa memleketin mütteliklerine karşı doğru sözlü olmakla beraber memleketin menafine taalluk eden mesailde nasıl hareket ettiği Bakû meselesinde Almanlara karşı aldığı vaziyeti bilenlerce malumdur. Harb-i Umumi esnasında şahsi menfaati için nasıl Almanların teveccühünü kazanmaya savaşmamış ise bu gün de Bolşeviklerin bu tarzdaki teveccühüne muhtaç olmadığından katiyen eminiz. Eğer öyle bir fikirde olsaydı her halde Bakû Kongresinde, Anadolu'da Hâkimiyet-i Milliye başka şekilde görünmeye çalışırken o ve arkadaşları bila pervâ hakikati söyleyerek olduğu gibi gözükmez ve bu veçhe ile bazı komünistlerin taarruzuna bile uğramazlardı. Müşarünileyh ve arkadaşları komünist olmamakla be-

raber emperyalizm aleyhtarlığında doğru ve açık bir programla hareket ettikleri, verilen sözü bu esas dahilinde tuttukları görüldüğünden, Moskova'da kendilerinin şimdilik emniyet edilmektedir. Ve ancak bu suretle İslam İttihad Cemiyetleri İttihadı İslam kütlesine istinat ettirilmiş olduğu halde, Üçüncü Enternasyonalce kabul görmektedir.

Enver Paşa'ya atfolunan muhaberata gelince; bu mektupları görmeden Hâkimiyet-i Milliye'ye bunlar hakkında ita-yi malumat etmiş etmiş olan zevat aleyhinde bir şey söyleyemeyiz. Yalnız bildiğimiz bir şey var ki Enver Paşa Anadolu'yu kurtarmaya çalışanların muvafıkıyetini bir an takdirden ha'li kalmamış ve bunun içinde il-tamamıyla doğru bulmadığı halde, tek bu zevatın kalp ile çalışabilisler diye muvakkaten memlekete gitmekten vazgeçmiş idi. İşte bu düşünce ile yalnız hatırlımandan olarak değil, fakat sadece bir fert suretiyle vatandaşın için ifa-i vazife etmek fikrinde olduğu halde bu işte şebbûsünden istemeyerek feragat etmiş olduğunu bizlerimiz biliyoruz. Yalnız Enver Paşa ve rüfekasının memlekette bir Anadolu'nun malik olduğu hak ile çalışmaları temesini Hâkimiyet-i Milliye'nin anlamak arzu etmesinin acayıp buluyoruz.

Enver Paşa'nın ve rüfekasının fikrini pekâlâ Bâho Anadolu'daki eski arkadaşları her halde onlardan bu hususta söz söylemek vekâletini almamış olduğunu tahmin ettiğimiz, Hâkimiyet-i Milliye'nin tahmini gibi müşarünileyhin Anadolu'da hüküm sürmek arzusunda olmadığını fakat bir Osmanlı, bir Türk gibi memleket ve İslam ile hiçbir tehlikeye bakmayarak, hak ve hakikatten bunu bir şey düşünmeyerek çalıştıklarını ve çalışacaklarını bilirler. Yalnız arkadaşları değil müşarünileyhe düşmanlık hissiyle mütehasis olanların bile bunu tasdik edebileceklerinden eminiz.

Harb-i Umumiye karışmamızın mecburi ve doğru olduğunu muhterem Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa hazretleri tasdik buyurduktan sonra tahmini netice-i katiye istihsal olunacak yerde kuvvetlerin tahsis masası lazım geleceği ve diğer cephelerde ise düşman kuvvetlerini mümkün mertebe fazla olarak üzerimize çekerek netice-i katiyenin istihsaline çalışmanın ordunun ve idaresinde esas olduğunu Hâkimiyet-i Milliye bildirmiş, ordunun en küçük bir zabıtından sormak zahmetinde bulunsaydı anlardı.

Anlamadığımız bir nokta daha var, Hâkimiyet-i Milliye refikimiz hangi hakka istinaden bir Türkü varın gelmekten ve orada çalışmaktan men edecek suretlerle-i kelim buyuruyorlar? Memlekette her kuvvetin vücut olarak çalışması lazım geldiği bir zamanda Hâkimiyet-i Milliye refikimizin memleket içinde ihtilaf ve mücadele varmış gibi yazısındaki maksadı bir türlü anlayamadık. Eğer Hâkimiyet-i Milliye arkadaşlarımızın birinci vaziyetin düzeldiğini, dahilde ise kanun ve nizamla rine manasız üf (şiddet) ve cebir kullanılarak ihtilaf çıkarmanın faideli olacağını düşünürse biz buna ortak etmeyiz ve biraz aklı başında olanların da bu fikir hemfikir olduğuna kaniiz. Biz Enver Paşa ve arkadaşlarını tasvir ettiğimiz gibi bildiğimizden Hâkimiyet-i Milliye refikimiz müşarünileyhi incitip kızdırarak vatani hareket eder göstermek istiyorsa pek yanlış olur. Bu hareketin hulus-i niyet, iktidar, hamiyet-i diniye ve vatanvâslı ne mutmainiz.

Umumi Harpte tali'in Osmanlılara ve mütteliklerine yarar olmaması bu nokta-i nazarımızdan bizi vazgeçtirmemez. Bir de dostlarımızı meyus ve düşmanlaştırmaması için var edecek böyle makalelerle vatana hizmet edilmelidir.

ini arkadaşımıza bildirmeyi bir vazife addeder ve yarı-
mizen vatanın selametini göz önünde tutarak yazmasını
kendisinden pek ziyade rica ederiz.

1 Mustafa Kemal Paşa Avrupa matbuatında intişar eden beya-
nata Enver Paşa tarafından muhalif bir fırka teşkil olun-
duğu sayılsın tet ve Osmanlıların her vakitten ziyade müt-
leli bulduklarını teyit buyuruyorlar. Yukardaki ifadatımı-
za ispat eden işbu beyanata da kayda lazım gördük.

BOLŞEVİKLERİN KAFKASYA VE TÜRKİSTAN'I İSTİLASI VE ENVER PAŞA

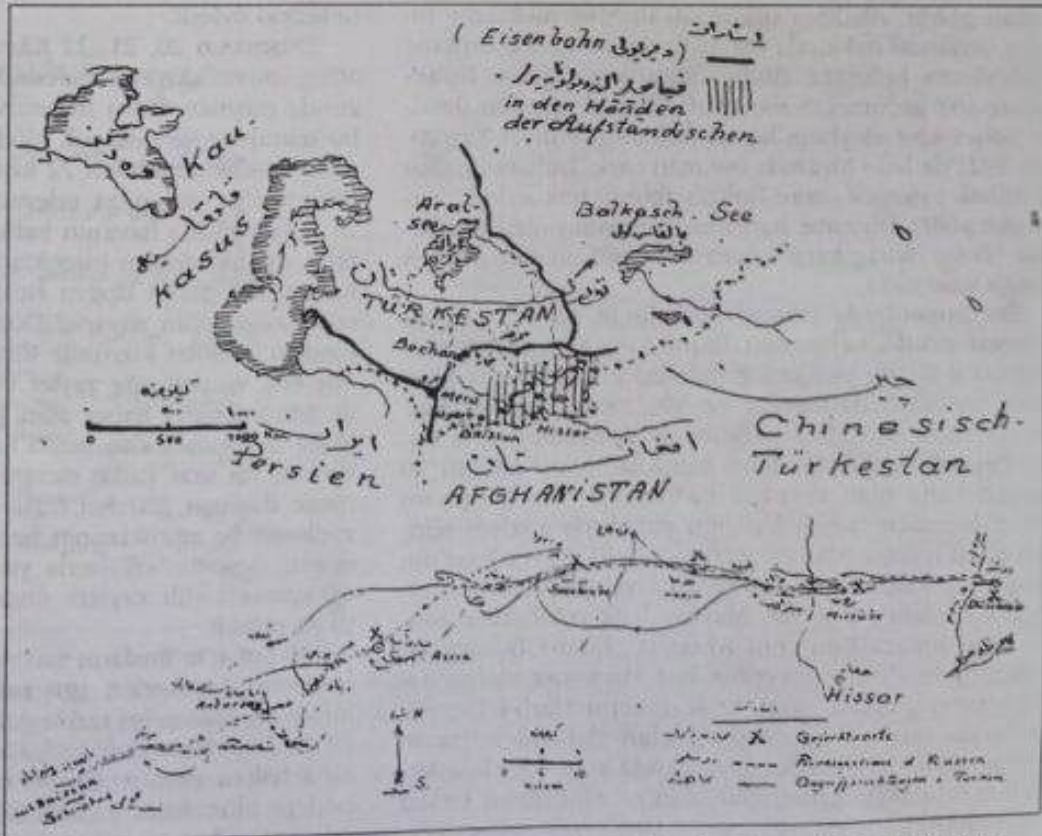
Mütarekeden sonra İstanbul ve boğazlar gibi mühim
mekâlere yerleşen İtilaf kuvvetleri İslam ahaliye pek
çok zulüm ettiler. Düşmanın gayr-i adilane idaresi Wil-
son prensiplerine bel bağlayanların, hatta selamet-i va-
tani galiplerden birisinin taht-ı himayesine girmekte
arayan safdillerin bile kâfi derecede gözünü açmıştı.
Osmanlıların kuvve-i maneviyesini tamamıyla mahvet-
mek isteyen düşman tedhiş siyasetini gitgide artırdı, bu
kabilden olarak Yunanlılar İzmir'e teslit olundu, emsali
görülmedik cinayetler, feccatler irtikâp ettirildi. Yunan
vahşetinin Aydın vilayetinde husule getirdiği galeyan
kısa bir zamanda bütün Anadolu'ya sirayet eyledi. Mil-
let çarpışarak ölmeyi düşman süngüleri altında miskinane
telef olmaya tercih eyledi ve silahına sarıldı. Bizzat
halktan doğan mücahedeye gayret-i diniye ve milliye
sahibi bir çok münevverler iltihak eyledi. Milli mücahe-
de başlangıçta yalnız Yunanlılara karşı idi. Fakat Sevr
suikastı milli adaveti tabiatıyla bu hüküm-i idamı tanzim
eden daha büyük düşmanlara da tevcih eyledi. Şerait-i
sulhiyeyi umum millete kabul ettirmek için düşmanların
müracaat eyledikleri vesait-i cebriye ve na-meşrua neti-
ce itibarıyla vahdet ve azm-i milliye takviye eyledi.

Milletin pek kuvvetli
düşmanlara karşı giriştiği
bu mevcudiyet mücadele-
sinde muvaffak olabilmesi
için harici bir yardıma ihti-
yaç vardı. Bu yardımın da
ancak Bolşevikler tarafın-
dan gelebileceğine umumi
bir kanaat hasil olmuştu.
Bir taraftan Türk münev-
verleri bu hususta Bolşev-
viklerle anlaşmaya çalışır-
ken, diğer taraftan Lenin'in
ajanları da İstanbul'da,
Anadolu'da ve bilhassa
Azerbaycan'da Türklerin
hissiyat ve temayülâtından
pek güzel istifade etmesini
hüddiler. Mahirane yalanlar-
la, bol vaatlerle hakiki
maksatlarını gizleyen Bol-
şevikler, bila tetkik kendilerine
temayül eden birçok
Osmanlıları husul-i mak-
satlarına vasıta kıldılar.
Kırmızı Ordu'nun hatta sırf
Müslümanlardan mürek-
kep Yeşil Ordu'nun Ana-
dolu'ya yardıma gidebil-
mesi için yol açılması lüz-
munu ileri sürerek şimali

Kafkasya ve Azerbaycan'ın bila harp işgali zeminini hu-
zırladılar. Anadolu kıyımını idare eden zevat da, Kafkas-
ya'da bulunan Osmanlı zabitanına verdikleri talimat ile
Ruslar'ın arzusunun husulünü teşvil ve tecil eylediler.
Pek çok Osmanlı kanı ve yarası pahasına 1918 Eylülün-
de Bolşeviklerden zabtolunan Bakü şehri, Azerbaycan ve
Dağıstan kıtaları, tedricen bütün Kafkasya ve Türkistan
Osmanlı zabitlerinin yardımlarıyla tekrar Bolşevik idar-
sine geçti. Bu veçhe ile Bolşevikler 1917 ihtilalinde ello-
rinden çıkan İslam memleketlerini ve Kafkasya'nın zen-
gin gaz membarlarını tekrar elde etmek suretiyle maksat-
larına nail oldular.

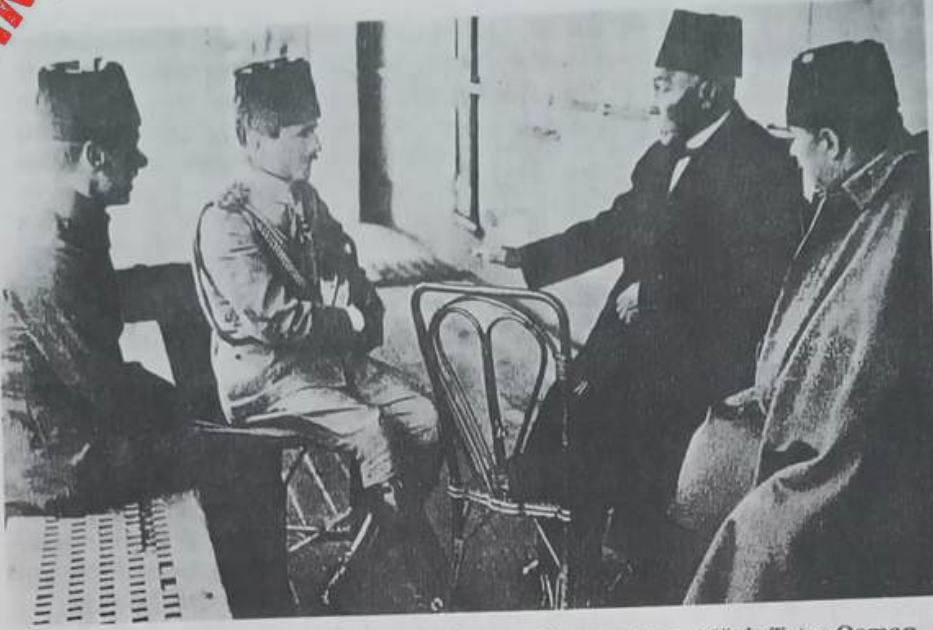
Bu vaziyetin temininden sonra Bolşevikler, ihtilal-
başlangıcında Ruslar aleyhine hareket etmiş olan İslam-
lardan ahz-ı intikama koyuldular. İdam, katl, garet, bü-
tün şiddetiyle devam etti. Memleketin bütün serveti ve
iş vesayiti Moskova'ya nakledildi. Sakine-i asliye aç ve
sefil bırakıldı. Katliamlardan kurtulanlar açlık ve hastalık
yüzünden müthiş zayıyata duçar oldular, iki milyondan
fazla nüfus kaybettiler.

Bolşeviklerin bu şedit icraatı esnasında idi ki, Enver
Paşa bir çok müşkülâtı iktihamla Rusya'ya geçmeğe mu-
vaffak oldu. Gerek memleketi ve gerekse diğer İslam
memleketleri için müsmir ve maddi menafi teminine ça-
lıştı. Bolşevikler müşarünileyhin âlem-i İslam üzerindeki
nüfuzundan istifadeyi nazar-ı dikkate alarak kendisine
karşı müsait davrandılar. Malum olan Bakü İslam Kong-
resi'ne Enver Paşa vasıtasıyla memalik-i İslamiyenin her
tarafından murahhaslar topladılar. Bolşeviklerin kongre-
den maksatları itihaz olunan kararları tatbik değil, âlem-i
İslamla hal-i itilafa olduklarını İngilizlere ihvasla kendü
vaziyet-i siyasiyelerini takviye etmek idi. Nitekim bu
maksada nail oldular. Krasin Londra'da anlaşma esasları-
nı bu sayede kurdu. Aynı zamanda Bolşevikler Rusya
haricinde bulunan âlem-i İslamın da teveccühünü celbe

"Buhara-yı Şarkî'de Bolşeviklere Karşı Yapılan Muharebe Hattını Gösterir Harita"

Liva el-İslam, sene 2, no. 11-12 (1 Ağustos 1922)

Enver Paşa Çanakkale'ye giderken Süleyman Numan Paşa, Müşir Tatar Osman Paşa ve Topal İsmail Hakkı Paşa ile vapurda.

muvaffak oldular. İslam-Bolşevik münasebetinden Ruslar daha ziyade müstefit oldukları halde bile Bolşevikler zür-i idarelerinde bulunan İslamlara tatbik eyledikleri ifna siyasetinden vazgeçemediler. Her gün halkın şikâyetini dinleyen Enver Paşa İslamlara reva görülen facialara nihayet verilmesi hususunda Bolşevik rüesası nezdinde mütemadiyen teşebbüsatta bulundu. Rusların vaatleri hiçbir zaman müsmir ve fiili bir netice vermedi. Nihayet Enver Paşa ilk fırsatta çoktan beri arzuladığı Türkistan seyahatine çıktı. Geçtiği yerlerde Rusların yaptığı tahribatı, ahali-i İslamiyenin maruz bulunduğu mezalimi yakından gördü. Ahalinin müracaatı üzerine mezalime nihayet verilmesi hakkında tekrar Ruslar nezdinde dostane teşebbüsatta bulundu. Bütün mesaisine rağmen Bolşeviklere söz geçirmekte muvaffak olamadı. Bunun üzerine Bolşevikler aleyhine harekete karar verdi. 8 Teşrinisani 1921'de hal-i kıyamda bulunan Şarki Buhara ahalisine iltihak eylemek üzere Buhara şehrini terk eyledi. Yirmi gün sonra Düşenbe haricinde toplanmış olan Basmacılar (Bolşeviklere karşı kıyam eden mücahitlere verilen isim)'a vasil oldu.

Bu zamanlarda Düşenbe'yi elinde tutan Bolşevik kuvveti sınıf-ı selaseden mürekkep bin kişilik Rus müfrezesi ile altı yüz kişilik milisten ibaretti. Şehir haricinde toplanan Basmacılar ise 500-2000 arasında tehalüf ediyordu. Mücahidin arasındaki ihtilaftan dolayı Enver Paşa ilk haftalarda hayli müşkilat çekti. Miktarı 70 binden fazla olan Fergana Basmacıları ile, Kırgız ve Türkmenlerden birçok kabailin iltihakıyla vaziyet günden güne iyileşti. Mart ortalarında idi ki, Enver Paşa'nın vürudunu işiten bütün Türkistan kıyamcıları müşarüni-leyhi reis olarak tanidılar. Mayısta halk vekillerinin intihabı ve Buhara Emiri'nin rızasıyla "Emir-i Buhara ve Leşker-i İslam" unvanı verildi. Bundan sonra idare-i dahiliye tanzim edildi. Genç mücahitlerin Harb-i Umumi esnasında Ruslara esir düşmüş olan Osmanlı zabıt ve küçük zabıtlerinin kumandası altında yeni usulde askeri talim ve terbiyelerine itina olundu. Muntazam kıtalar teşkil olundu.

Şarki Buhara'da cereyan eden vekayi-i yakından takip eden muhabirimiz safahat-i harbiyeyi, -bizzarure bizzaraz geç olmakla beraber- muntazaman mecmuamıza

ış'ar etmektedir. Bu senenin kânunusanisinden, nisan gayesine kadar vukua gelen vekayi-i harbiyeye dair muhabirimizden aldığımız malumatı kısm-ı mahsusumuzda mücmelen derç eyledik.

(15 Ağustos 1338/1922, yıl 2, sayı 11-12)

ŞARKİ BUHARA VEKAYİİ

Şarki Buhara'daki kıyam oldukça vasi' idi. Fakat kıyamcıların münferit ufak müfrezeler halinde bulunması, bu dağınık kuvvetleri birleştirecek demir bir elin adem-i mevcudiyeti dolayısıyla kıyamdan Ruslar pek müteessir olmuyorlardı. Enver Paşa'nın vüruduyla müteferrik kuvvetler bir araya getirildi, mücahede müsmir neticeler vermeye başladı.

Enver Paşa'nın muvasalatı şayi olunca Düşenbe muhafızları meyanında bulunan 600 milis efradı şehir dahilindeki Rus müfrezesinden iki bölüğe ani olarak hücum ve mezkûr bölüklerin silahlarını zabt ile şehir haricine çıktılar ve mücahidine iltihak eylediler. Mücahidin Düşenbe'yi tazyik ve iz'acda devam ederken, hayli takviye kîtaatı almış olan Ruslar 18 Kânunusani 1922'de mühim bir taarruzda bulundular. Bu müsademede Ruslar 50'den fazla maktul verdi. 180 tüfek, 2 mitralyöz ve birçok malzeme-i harbiye terk ederek taarruza çıktığı mevzilerine avdet eylediler. Bu ilk muvaffakiyet mücahidinin şevk ve kuvve-i maneviyestini tezyid eyledi.

Düşmanın 20, 21, 22 Kânunusani'de icra eylediği taarruz muvaffakiyetle defedildi. Bilhassa 7 Şubat taarruzunda düşman 100'ü mütecevaz telefata verdi. Mücahitler bir mitralyöz ile pek çok tüfek ve cephaneye iltihak eylediler. Ruslar tarafından 72 kişi mücahitlere iltihak eyledi. Düşenbe'yi muhafaza edemeyeceğini anlayan düşman, 14 Şubat gecesi havanın karlı ve sisli olmasından bilistifade, ağırlıklarından birçoklarını terk ederek Baysun istikametinde garba doğru ricata başladı. Düşmanı takip eden mücahidin süvarisi Düşenbe'nin 40 kilometre şarkındaki Mirtoba köyünde düşmana yetişti, düşman harp ede ede ve pek ağır zayıat vererek Ture kışlağına çekildi. Müsademeyi haber alan Hanke Veyban mücahidlen Hoca mevkiinde düşmanın hatt-ı ricatı üzerine düştüler. Burada on saat kadar devam eden şiddetli bir müsademede düşman 200'den fazla maktul verdi. Nakliye hayvanlarını ve ağırlıklarının hemen cümlesini terk ile ricat eyledi. Şeşenbe civarında yine şedit bir yan taarruzunu uğrayarak ciddi zayıata duçar olduktan sonra Sarı Asya'ya çekildi.

19 Şubat'ta Rusların Sarı Asya'dan teşebbüs eyledikleri taarruz hareketleri ağır zayıatla defedildi. Gece hulu-lünde düşman şehri terkle garba doğru çekildi. Ertesi günü Binbaşı Manastırlı Nafi Efendi'nin düşmanın ricat yoluna hâkim olan Anbarsay mevkiinde ihzar ettirdiği askerlere mücahitler yerleştirildi. Düşman burada ani olarak üç taraftan ve pek şedit ateşe maruz kaldı. Fena hâlde bozuldu, gayr-i muntazam bir surette ve firar tarzında Baysun'a ricat ve oradaki Rus müfrezesine iltihak eyledi. Bu müsademede düşman yüzlerce telefata verdi. Bütün

V E S İ K A L İ K

ENVER BEY'İN AKSARAY
HARİKZEDEGÂNIYLA İLGİLİ
BİR MEKTUBU

29 Ağustos 1911

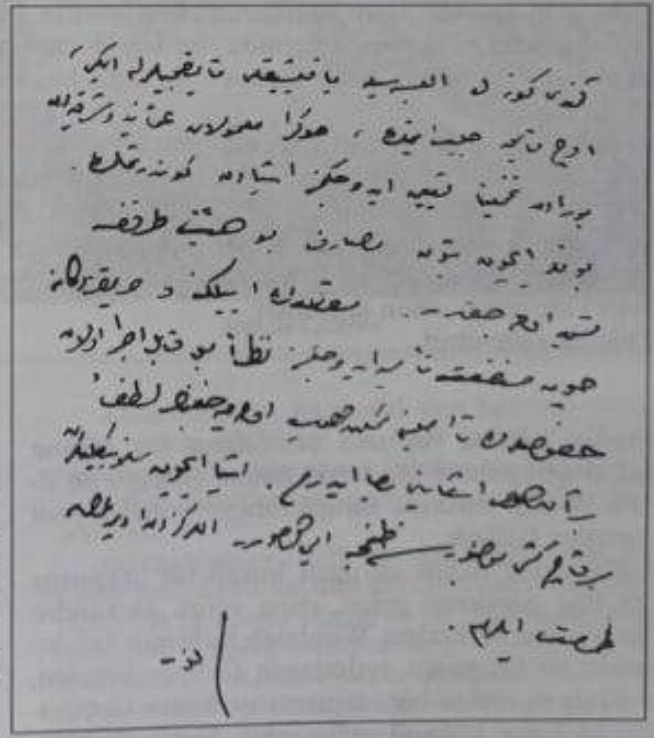
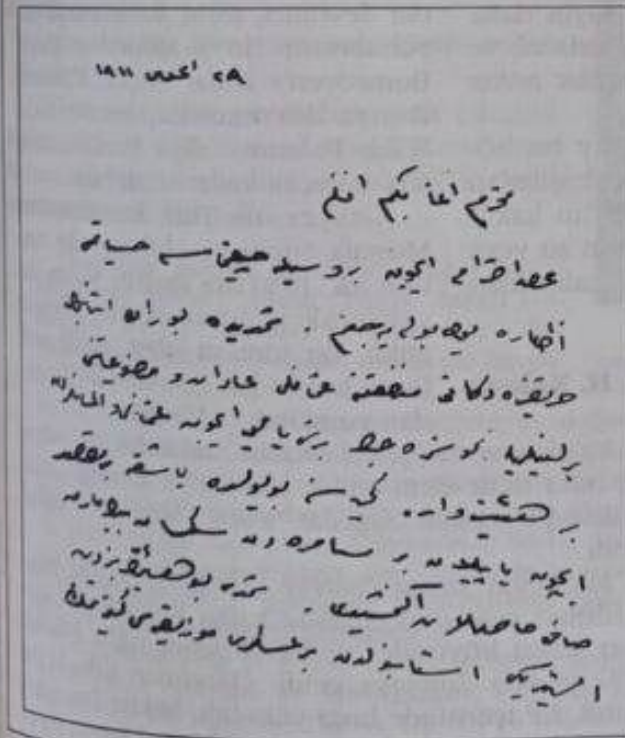
Muhterem Ağabeyim Efendim²

Arz-ı ihtirâm için bir vesile çıkmasa hissiyatımı ihzara yol bulamayacağım. Şimdi de burada İstanbul harikzedegânı³ menfaatine Osmanlı âdât [âdetler] ve masnu'âtını [mamul mallar] Berlinlilere gösterecek bir şey yapmak için Osmanlı ve Almanlardan bir heyet var. Geçen sene bu yolda başka bir maksad için yapılan bir misamereden seksen bin mark sâfi hâsulat alınmış idi. Şimdi bu heyetin bizden istediği İstanbul'dan bir askeri muzakası getirmek kendi güzel elbisesiyle yakışıklı kayıklarla iki üç kayık celb etmek, sonra mamulat-ı Osmaniyeye ve Şarkiyeden burada tahminen tayin edeceğimiz eşyadan göndertmek. Bunlar için bütün mesârif bu heyet tarafından tesviye olacaktır [karşılacaktır]. Maksadın iyiliğine ve harikzedegâna çok menfaat temin edeceğine nazaran bu kabil-i icra olan hususların temini mümkün olup olamayacağının lütfen bir an evvel işlerini [bildirilmesini] rica ederim. Eşya için Selaniklilerden⁴ birkaç kişi bulunursa zannımca iyi olur. Ellerinden öper arz-ı hürmet eylerim.

Enver

(Çevrimyazı ve notlar: E. Eldem)

1. Yılmaz Öztuna'ya göre (*Devletler ve Hânedanlar, Türkiye (1074-1990)*, c. 2, Ankara, 1989, s. 642) Enver Bey'in Berlin'deki görevi 30 Temmuz 1911'de sona ermiştir. Oysa Ş. Hanioglu'nun yayımladığı 1911-1913 mektuplarından (*Kendi Mektuplarında Enver Paşa*, İstanbul, 1989) 1911 bahar ve yazını farklı bir şekilde takip etmek mümkündür. Bu mektuplara göre Enver Bey, 19 Mart'ta İstanbul'dayken, 14 Nisan'da Selanik'te, 25 Nisan'da Manastır'da, 4 Mayıs'ta Köprülü'de, 5 Mayıs'ta Tikveş'te ve 7 Mayıs'ta tekrar Selanik'te görülmektedir. 12 Mayıs'ta İstanbul'a dönmüş, 15'inde Naciye Sultan ile nişanlanmış ve 27 Temmuz'da Trieste'ye doğru yola çıkmıştır, 28 Temmuz'da Trieste'ye varmış, 30'unda ise İkinci Kolordu'nun erkân-ı harp reisliğini teslim almak üzere nihai hedefi olan İskodra'ya girmiştir. Bu tarihten itibaren ise Mafisör ayaklanmasını basurmak üzere İskodra civarında kalmıştır (s. 35-72). Mektupların ikinci bölümü ise 4 Eylül 1911'de Selanik'ten başlamaktadır (s. 75). Buradan anlaşılıyor ki, İskodra'dan Berlin'e gitmiş ve elimizdeki mektubu yolduktan hemen sonra Selanik'e doğru yola çıkmıştır.
2. Mektubun kime hitaben yazıldığı bilinmemektedir. Fakat Ş. S. Aydemir, Enver Bey'in Meclis-i Mebusan Reisi Ahmed Rıza Bey'e "ağabeyciğim" diye hitap ettiğini söylemekte, 17 Ağustos 1909 tarihinde bu zata yazmış olduğu ve "Muhterem Ağabeyciğim" hitabıyla başlayan bir mektubunu vermektedir (Ş. S. Aydemir, *Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa*, c. II, İstanbul, 1972, s. 201-202).
3. Yangın kurbanları, yangından zarar görmüş olanlar. Burada söz konusu olan yangın herhalde 23 Temmuz'daki Aksaray yangınıdır. Bu yangında 2500'den fazla ev kül olmuştur (Bkz. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 7, s. 438).
4. İttihatçılar?

E. Eldem arşivinden

çatışmalarına, cephanesini, 5 mitralyöz, 2 top ile yüzlerce tüfek terk eyledi. Ruslar tarafından birçokları mücahidin hatılarına iltihak eyledi. Bu müsademede Enver Paşa hafif narete yaralandı. Tacik mücahitlerinin reisi İshan Sultan ile Rahman Binbaşı ve Osmanlılardan Binbaşı Nafi, Mülazım Faruk Halil Osman Efendilerle Musa, Murad Hacı Mehmed, Hüseyin ve Kadir Çavuşların bilhassa pek büyük yararlılıklar görüldü.

Mart-Nisan ayları zarfında ufak keşif kolları müsademe-

matından sarf-ı nazar, mühim harekât-ı askeriye vukua gelmedi. Bu müddet zarfında ihtilal kuvvetlerinin tevhi-di ve tensiki, mücahidin ordusunun vasi' bir surette teşkil ve ihzan ile işgal olundu. Şarki Buhara'daki bütün münferit kuvvetler birleştirildi. Fergana mücahidin reisi Şir Muhammed Bey 80 bin kişilik kuvveti, garbi Buhara mücahitlerinden Feyzullah İshan da 2000 kişilik müsella-h maiyeti ile birlikte Paşa'nın emri altına girdi.

(15 Ağustos 1338/1922, yıl 2, sayı 11-12)

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

WWW.KRITIKBAKIS.COM